ГОД. XXIV. САРАЈЕВО, 15. ЈАНУАРА 1910. БР. I.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Власништво и наклада:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

Одговорни уредник:
свештеник Др. ТОМО ПОПОВИЋ,
професор-катихета вел. гимназије.

Незванично.

Борба против цркве у Француској.

Премда је ријеч о инославној цркви, сматрамо ипак занимљивом темом, да коју рекнемо о борби, која се годинама води против цркве и свештенства у Француској.

Та лијепа, богата, угледна и неспорно културна земља давала је западној цркви у особи својих владалаца свештеље. Папе су француске краљеве називали најхришћанскијим владарима, и највјернијим својим синовима. По себи се разумије, да су вјерни синови своје цркве увијек стајали напи на расположењу, и одани били цркви и свештенству њеном. У току многих година давали су значајна преимућства многобројним калуђерским редовима, који су се у Француској настанили и мало по мало врло обогатили. Први ударац цркви у Француској задала је револуција крајем осамнајстога вијека. У бурно оно доба, гдје су чак и крунисане главе врло јефтине биле, нападало се на све, што је било љепше и отменије него ли што су револуцијонари. Напало се дакле и на вјеру и цркву. Законом је изречено, да Бога нема. Празници су укинути, свештенство прогнано, иметак цркве заплијењен.

Кад се бура утишала, не задуго сијнула је на француском небу сјајна комета. Јавио се Наполеон. Користећи се својом генијалношћу, прославио је француско име широм цијелога свијета. Но колико је био славан као војсковођа, толико је слабо марио за цркву. Цркву је сматрао само помоћним средством, да своју славу и моћ преко ње и њених служитеља још већом учини. Но уз то се није жалио да самога папу готово уједе а свакако понизи.

Овакав обрт у особи францускога цара није остао без утјецаја на ниже слојеве друштва. Свештенство је почело да губи поштовање, за вјеру се слабо марило. Но отворено ипак није нико нападао на цркву, бар не од стране власника државних.

Кад је иза Седана настало доба разочарања у Француској, и доба озбиљнога рада, почело се више пажње обраћати на унутрашње уређење земље, дакле и на свештенство. Властодршци су се ужаснули, када су примјетили, колико је

свештенство француско напредно у земаљском благу. Ужаснули су се с тога, што су знали, да се то благо и против властодржаца може употребити. И најприје из тиха брошурама, дјелима појединих писаца, а потом и државним чинима почели су да се боре против свештенства, кога су се побојавали. У жестини борбе било по темпераменту самога народа, било из личне мржње отишли су далеко, тако далеко, да су као што би наш народ рекао због пов Николе омрзнули и светог Николу. Почели су да на свима линијама сузбијају утицај свештенства на свијет, најприје у школи на дјецу, а послије и на одрасле. Данашњега дана дошла је борба до врхунца, јер како смо скоро читали, у Дижону је градски начелник чак и звоњење забранио, као и мртвачке спроводе са суделовањем свештеника; а забранио је из — здравствених обзира.

Борбу ову воде фармазони, тзв. слободни зидари, и како су се исти широм цијелога свијета дочепали капитала и власти, гоне цркву латинску до истребљења.

Да је то борба само против свештенства, које носећи мантију пече ракију и фине ликере, прави сир од европске знаменитости, тка најљепшу чоху, а новац који заслужи не троши на родољубиве сврхе, а уз то је непријатељ владајућег режима: — дало би се којекако разумјети. Али то више није борба против свештенства и папе, него је борба против саме цркве, против вјере и Бога на небесима.

Занимљиво је, како се постепено ишло у тој борби. Изнијећемо овдје неке податке: „1879. лишени су епископи права чланства у школским савјетима.*)

1880. укинуто је празновање недјеље, као дана одмора код држ. подузећа.

1881. проглашено, да је вјерска обука необвезна, а болнице манастирске су претворене у свјетске, распеће је из школе избачено.

1883. укинуто је богослужење за војску, којој је забрањено, да при литијама учествује.

1884. закључено, да се у будуће у почетку рада државног сабора не замоли помоћ Божија.

1885. забрањено је чиновништву, да у званичном одијелу учествује у вјерским обредима и литијама. Отказано издржавање многим епископима, свештеницима и редовницима. Семинарије богословске у напредак неће добивати потпоре.

1893. примљен је закон против црквеног иметка.

1894. издати су строги закони против готово свију редова манастирских. Учитељима је забрањено да воде дјецу у цркву. Забрањено је богослужење у казненим заводима.

1901. примљен је закон о разрјешењу дотле непризнатих конгрегација.

1903. једним потезом пера потврђен закон о разрјешењу свих редова монашких, чији су чланови из домовине своје изагнани, а чији је иметак продат на дражби. Војничким судовима је забрањено да светкују спомен страдања Христова, дан великог Петка. Духовна лица су истјерана из болница. Министрима је предложен списак чиновника, који посјећују цркву, да би се та околност при унапређивању тих чиновника за сметњу узела.

1904. избачена су распећа из судова. Ради већег ефекта учињено је ово богохулство лицем на велики Петак. Црквама су одузети легати, што су остављени ради споминања покојних. Црква је сасвим одијељена од државе и лишена сваке потпоре њене.

*) Церк. Вѣдом Бр 48. — 1909. стр. 2299.

1905. се узаконило, да се цркви не признаје чак ни то, да је јавно друштво, него се просто сматра савезом људи ради њеногa вјерскога култа.

1906. проведен је попис црквеног иметка. Ово је већ довлогрдило и народу те је на више мјеста дошло до крвавога сукоба. Објављен је закон о општој администрацији црквеног иметка. Папески нунције опозван је из Француске. Дворови епископски и семинарије обрађени су у државне зграде.

1907. одузет је иметак црквених друштава, установљених у добротворну сврху.

1908. изнесено је два законска предлога за заштиту не религиозне наставе по школама".

И на концу, да би се ред ових ремек дјела мржње негдашњих судија Христових и савремених фармазона лијепо завршио, сад се ради на законском предлогу, по ком ће се све школе и настава у њима узети у државне руке, а учитељство ће се ускратити не само духовним лицима, него и сваком религиозном човјеку.

Новембра мјесеца изнесен је још један предлог пред француску комору. Социјалиста Дежан је наиме предложио, да се са свештенства скине мантија ван цркве. Но, за чудо, предлог је одбијен. Међутим ако овако устраје, доћиће који анархиста, који ће предложити, да се ни у цркви не да свештенику мантије обући.

Премда француски властодршци тврде, да су ове драконске мјере разорења цркве због политичких околности потребне биле, јасно је, да ту има врло много старе јеврејске мржње против свега што је хришћанско. И бадава та култура, бадава богатство, историја нас учи, да се ни један народ није могао одржати, ако је на Бога заборавио, па ма како славан и културан био.

Разумјели би потпуну еманципацију државе од цркве, али не на начин истребљења.

У нас Срба се многи заносе за Француском. Многи и одобравају борбу против свештенства. Но ми држимо, да би се Французи не само против римокатоличке цркве и њеног аристократског клира, него и против православне цркве свим силама борили, јер борба њихова не иде само против свештенства, већ против цијелог хришћанства, против вјере ма које и против Бога. Кога су још у доба велике револуције на тако бруталан начин увриједили, да му у историји равна нема. Оваке културе, којој је прво начело, не дај дјетету прилике да о Богу чује, не дај човјеку у животним приликама наслона на вјеру у Бога, истреби из срца свака осјећај љубави, одбој се од цркве, овака култура може бити сјајна, али не дуго трајна. Сјајан је и мјесец, али му је свјетлост позајмљена и варљива, а не траје дуго.

Д. Јанковић (Сарајево).

Немогућност религије без представе о личном Богу.

Религиозно питање — о религији и Богу, као питање битне важности за сваког човјека, које је занимало човјечји ум у сва времена, сврatило је — природно — на себе нарочиту пажњу и новијих мислилаца. Али, бавећи се рјешавањем тога питања и стојећи под утицајем савременога друштва, које је заражено у знатној мјери духом невјерства и религиозних сумња, ти мислиоци ни-

јесу увијек срећно извршили задатак, што су га предузели. Тумачећи положај религије у данашње вријеме, богослови — филозофи новијега времена бацише свој испитујући поглед и у далеку будућност: њих је не мало занимало и питање: *каква треба да буде религија у будућности?* Задаћа врло тешка и не мање важна: од ње зависи сав морални живот сваког човјека, његово лично, домаће и друштвено владање. Без божанскога авторитета св. Писма није могуће дати на њу одговор, који задовољава; па зато и од мислилаца, који се у овом случају руководише искључиво својим умом и авторитетима само себи сличнима, морало се очекивати и учење о религији будућега, далеко несавршенога, неправеднога, који стоји у противности са богооткривеним учењем и не задовољава битне потребе човјекова, као морално-разумнога бића. И ево ми заиста видимо, да су за древним филозофима пошли у посљедње вријеме и наши трудбеници у својим богословско-философским и што више природно-научним и социјално-економским радовима, трудећи се да докажу, да религија у будућности не ће бити таква, какову ју ми имамо данас и какову су исповиједали наши побожни преци: религија та биће или пантеизам (Е. Хартман), или материјализам у разним облицима (Л. Бихнер, С. Симон, К. Маркс), или најпослије, нека празна апстракција, без представе о Божанству, као личном бићу (Г. Спенцер, Л. Толстој, Силај, и др.). Ево нових религија, од којих се свака вара надом, да ће у течају времена замијенити садашњу, а и све досадашње религије! Праведно негодовање надима груди сваког правога богослова при читању оваких умовања о религијозном питању у дјелима представника савремене науке и друштва, који себи дозвољше *мудрословити више, већ подсмијевати мудрословље*, насупрот учењу св. ап. Павла (Рим. 12, 3.), — па се и нехотице отварају уста на јаку обрану истине, на заштиту вјере наше, религије наших отаца и дједова.

А што је у самој ствари? Је ли истина, да ће се будућа религија ријешити представе о Богу, као личном и најсавршенијем суштаству, па да ће бити или пантеизам, по мнијењу једних, или материјализам, по мнијењу других, или нешто слично, али без сваке представе о живом и личном Богу, по тврђењу трећих, — а савремена, хришћанска религија, спојена с таком представом, као несавршена, отићи ће у архив историчких догађаја јевропске цивилизације и предаће се заборави? Је ли свеза ма какве религије с представом о личном божанству (или божанствима) толико слаба и што више ненормална, да се у првом згодном случају на путу прогреса може прекинути без сваког уштрба по саму религију и религијозни субјект? Једном ријечи, питање се своди на то: *је ли уопће могућа религија за човјека без представе о Богу, као апсолутној личности?* То питање покушаћемо укратко да претресемо, да га овако или онако ријешимо, разјаснимо и своје закључке односно изабраног предмета потврдимо доказима.

I.

Да би протумачили религију и одношај њезин к представи о личном Богу, треба најприје разјаснити, што треба разумјети под именом »религија« и у чему се она састоји. Рјешавајући то питање обраћају се обично прије свега филологији гледе ријечи »религија« и труде се да овдје нађу битну црту за наведени појам. Од многобројних филолошких истраживања и покушаја у том погледу признаје се данас за најзгодније тумачење, утврђено црквеним учитељем — Лактанцијем и донекле блаж. Јеронимом и Августином (у дјелу »о граду Божјем«

књ. 10. гл. 3. и I.)!¹) По тумачењу Лактанција, који изводи ријеч »религија« (religio) од лат. глагола „religare“ — везати, спајати, религија је »веза, савез, сједињење, јединство«. Према томе, првим знаком, који се тиче појма »религија«, јест мисао о свем или сједињењу некога с неким. Но, показавши тај један знак, ми још нисмо сасвим одредили главну карактеристичну црту религије. Ако је религија веза или савез, то се само од себе намеће питање: какву везу, какво сједињење треба схватити под »религијом«, и да ли је свака веза, сваки савез религија? Нема сумње, кад се говори о религијозној вези, о религијозном савезу, да се ту претпоставља веза или савез човјека с нечим *спољашњим*, с неким бићем, које изван његова бића и одијељено од њега самога. Спољашњим бићем за човјека биће, на пр. сва видљива природа, која га окружава, с њезиним многобројним и разноврсним предметима и појавама. Али, може ли се назвати религијозним односајем савез човјека, ма какав однос његов према камену, дрвету, пању, ријеци, гори и др. мртвим предметима, као таковима, без сваке представе о њима, и без икаква живота и моћи у њима? Исто тако, астроном, који изучава звјездано небо са свјема његовијем сјећилима, кемичар или физичар, који се бави истраживањем разних појава природних, — и један и други не видећи у објектима својих истраживања ништа друго осим то, што добива непосредно у самим истраживањима и физичким појавама, могу ли се они назвати људима религијозним само зато, што *теже* да докуче смисао и суштину појава природе, и можда долазе према њима у неки *одношај*? Без сваке сумње, не! А то је само по себи јасно: међу живим бићем и мртвим, неодушевљеним предметом не може бити никакве друге свезе, осим свезе спољашње, механичке, стога, што немеханичка веза, веза тијесна и жива, гдје се суштаство једног носиоца бића (супстанције) може свезивати, спајати са суштаством другога носиоца бића (друге супстанције), схватљива је за наш ум и може се остварити једино и искључиво између *живих*, одушевљених предмета. А пошто се у религији првим и несумњивим фактом јавља сам човјек — не само живи и одушевљени предмет, већ и као *лице*, т. ј. разумна, слободна и самосвјесна супстанција, посилац бића, које га властитом свијешћу чини свјесним, — то је и тијесна, жива веза његова, која спаја његово суштаство са суштаством објекта, који се изван њега налази, могућа само с *лицем*, т. ј. са сличним њему носиоцем бића, сличном, самосвјесном супстанцијом. Отуда слиједи, да између човјека и живим бићима, но не личима, као што су: земаљске животиње, инсекти, рибе и др. не може бити религијознога односаја, јер код тих неличних суштастава нема никаквога представника личнога бића. Но сваки је човјек, као личност, сличан другоме човјеку, као личности, и сваки човјек представља га себи као неки особити, спољашњи, у односају према себи самом, предмет или објект. Природно је стога да се пита: ако је међу једним човјеком и другим могућа потпуна, тијесна и жива веза личностй или битно јединство њихово, то зар није могуће признати, да је то исто јединство између њих *религијозно* јединство и савез? Без обзира на то, да су то људи, који би се измирили и с позитивним одговором на стављено питање, истинити одговор на њега биће — безусловно нијечан. Религијозни савез претпоставља по себи

¹) Специјалан филолог. истраживања односно ријечи „религија“ (religio) — у »Христ. Чтењи 1878. II. прот. Бахарова, Истинное значеніе и подлинный смыслъ религіи; — Studien und Kritiken 1818, s. 4. 1829: Nitzsche, „Über den Religionsbegriff d. Alten; Theolog. Stud. u Kritiken 1835: Müller, Über Bildung u. Gebrauch d. Wortes Religio“.

нешто више, него савез или међусобни односај између простих људи. Премда и људски савез може дати сваком од оних, који се сједињују један с другим, много више од онога, него што сваки човјек има у себи и сам по себи, тим не мање такав савез далеко не може задовољити све оне упите, које неопходно објављује сваком субјекту, које здраво мисли, његова духовна природа. Један човјек, и два и три човјека, и цијела њихова друштва, ма како била тијесно и нераздвојно сједињени међу собом, нијесу у стању сами лично потпуно задовољити све нужде и потребе свога духа због свог властитог сиромаштва, несавршенства, због своје ограничености и коначности. Зато је и ставио Творац у саму природу ограниченога бића те неуклониве тежње, које ништа и нико (коначан) ограничен не може задовољити, да би ово — ограничено биће, долазећи у блиски дотицај или савез са сличним себи ограниченим бићима, осјећајући потребу још и у другом нарочитом савезу са сличним себи Бићем, али бесконачним и најсавршенијим, — с највишом *Личношћу*, да оно тежи томе савезу с божанском Личности и у опћењу, у савезу једино с Њом тражило потпуно и право задовољавање виших својих потреба. Та веза, савез с таком личности и управ ради таке цијели и носиће *религијозни* карактер, — карактер *религијознога односаја* човјека к вишему од њега и сличних му људи суштаству к Богу; то ће и бити »религија« (religio). Послије свега реченога, држимо, да ће врло појмљиво бити и слиједеће тумачење ријечи »религија« спомепутога Лактанција: »Под тим условом, — говори он, — ми се и *рабамо*, да би одавали праведну и дужну покорност Господу, који нас рађа, да Њега јединога познамо, Њему јединому слиједимо. Будући *спојени* тим *савезом* побожности, ми се налазимо у *јединству с Богом* (Deo religati sumus), од чега је добила назив и сама *религија* (religio). Име религија потекло је од *савеза* побожности, којим је Бог *сјединио* (religaverit) са Собом човјека и свезао га кроз побожност: зато је и неопходно да служимо Богу, као Владики — Господу, и слушамо Га, као Оца«.

И тако, религија, као савез, јест савез (стварни, који несумњиво постоји ради религијозне свијести) човјека само са Суштаством, вишим од свега људскога, неограниченим и савршеним. Тежња к личному Богу и савезу с Њим, као неограниченим и бескрајним, стална је у човјеку; без ње се не може човјек ни за један час помислити. По откривеном учењу, човјек је створен по образу и подобију Божјем и непосредним актом Његове творачке моћи приведен је из небића у биће. Одликован код самога створења од свију осталих створова, човјек, јер је створен по образу и подобију Божјем, сасвим нарочити, добио је при самом стварању образ свога Творца у себи самом, у властитој природи, и могућност, да зна за тај одраз у себи. Мислити друкчије нема темеља, с тога, што потпуни одраз разумнога суштаства а у разумном суштаству треба да се састоји не у механичкој — тачном само отиску првога с пошљедњим, него и у свијести пошљеднега о свом сродству и сличности својој с прототипом. И као син, који је наслиједио образ и подобије својега родитеља, заједно с тим неопходно има заложено у самој својој природи инстинктивну тежњу к њему те, раније или касније долази до јасне свијести о сличности својој са првообразом својим, тако је, без сумње, и први човјек а кроз њега — и сви људи, скупа са образом и подобијем врховнога Створитеља добио и неодољиву тежњу к Њему, и актуалну могућност осјетити у себи у већем или мањем степену своје сродство с Њим, или одраз Његов у себи. Рецимо јасније: Бог је — Личност, удунувши

дух живота у лице твари и одразивши у њој Свој образ, тијем самим створио ју је сличном Себи Самом, т. ј. разумном и слободном личношћу, и битни, непромјењиви услов њезин, као личности, т. ј. самосвијест, поставио је у нераскидљиву свезу са свјесном стварном тежњом к Њему, као највишој личности. Отуда слиједи сасвим логички то, да је *лична самосвијест човјека тијесно спојена са свијешћу његовом о личном Богу* или *религијозном свијешћу*. По томе, религијозна свијест јест увијек стална својина самосвијести човјекове, т. ј. свијести његове о себи као личности, и главни услов рјешења свога личнога бића и свега свјетскога живота. Отуда већ од почетка инстинктивна и тамна тежња к Творцу сваког човјека, према мјери развића његове личне самосвијести, постепено прелази у свјесну тежњу човјека к стварному општењу с Богом, који реално постоји, заодијева се у више или мање јасне облике представâ и појмова и постаје основом и извором већ свјесног религијозног односаја или савеза човјека с личним Божаством.

Говорећи то, ми разумијемо, заиста пâлога човјека, с природом, помраченом и грјехом повријеђеном. Послије пада првих људи, који су се наслађивали већ блиским и тијесним општењем с њима истинитога Бога, духовна је природа човјекова сачувала то, што је у њој било сједињено са образом Божјим, — основну тежњу за општење с Богом, неразлучну с процесом човјечје самосвијести. И та коренита тежња Богу сличне твари и по њеном падању није престала бити основом религије, — религијозне свијести и личне самосвијести човјекове. Појавивши се у човјеку, најпре, као тамна, непојмљива тежња, жеђа за општење с Богом разјашњава се и раскрива се, затим, у личној свијести коначнога суштаства у главним својим моментима приближно таким начином. Лична самосвијест почиње отуда, што субјект разликује себе мало по мало од не — себе, од онога, што га окружује. од видљивих предмета, од свега спољашњега свијета, разумне и неразумне природе. А тек што позна разлику између себе и свега спољашњега у односају према себи и тек што узмогне поставити себе објектом своје свијести, посматрати себе као страни предмет, тијем се он већ фактички некако узвисује над самим собом и фактички постаје личношћу. Узвисујући се над самим собом и у неком смислу — над својом природом, он неопходно примјећује и ограниченост њезину, коначност самога себе и осјећа ту коначност и ограниченост у смислу коначности спољашњега свијета, властите ограничености и ограничености или коначности уопће.[1]) У процесу, дакле, самосвијести, човјек већ у самој ствари надмашује своју ограниченост и коначност и јавно показује актуалну тежњу к безграничному, к бесконачному. Та тежња к бесконачному, која је својствена само човјеку и која га одликује од све неразумне природе, и условљује собом сами процес самосвијести, саму личност човјечју. Ограничени субјект и ограниченост своју и индивидуалну личност своју и потврђује баш тежњом к бесконачному. Та тежња, дакле, јест средиште у свјесном животу човјекову, које истиче из суштаства његове духовне природе, и која обухваћа собом све остале моменте и дјела личности Условљавајући их собом, оно, по идеји, треба да их као допуњује собом, као средишно, и да их управља онамо, куда само води човјека. А правац је његов појмљив и очевидан: он показује пут и пуче по њему самосвјесни субјект к нечему вишему у његовом ограниченом суштаству и свега ограниченога свијета, побуђује да тражи задовољштине себи и у свези с њим — свима другим

[1]) O. Pfleiderer, das Wesen d. Religion. Leipzig 1869. Bd. 1. Abth. 1, s. 2.

Народна библиотека „Вук Караџић" Београд

тежњама човјечјега духа — у неограниченом, бесконачном. Показујући непотпуност ограниченога и узвисујући човјека над њим, тежња к бесконачному, у суштини вуче човјека к животу и раду вишем и потпунијем него што је онај у његовој спољашњој природи, — вуче га к вишој самосталности и наслади вишим благом, к остварењу идеала, указаногa Творцем. У томе је *позитивна* страна њезина.

Но пошто је тежња к бесконачному, по свом карактеру, тежња ономе, што је још недостигнуто, оно мора имати за човјечју свијест и *негативну* страну. Негативну страну сваке незадовољене потребе осјећа човјек, као недостатак или страдање; по томе, незадовољење и тежња к бесконачному може се схватити, не иначе, већ као недостатак или губитак. У колико се тежња к бесконачному јавља централном у животу човјека, која испуњује све његове способности и обухвата све његово суштство, у толико се негативна страна њезина мора схватити као недостатак *цијеле* наше природе свега живота, *свега* суштаства. На том ступњу развића, када у човјечјој свијести негативна страна тежње к бесконачному избија, као недостатак цијеле природе или стварни губитак, — саму бесконачну тежњу сазнаје сад човјек неизбјежно већ с друге стране: оно се појављује у свијести као тежња да уништи, *одстрани* откривену негативну страну и *испуни* опажени недостатак своје природе. Међутим свијест, која се узвисила над властитом ограничености људском и ограничености, несавршенством њему сличних људи, неминовно представља човјеку сву немогућност да властитим својим силама одстрани недостатак природе и замијени губитак савршенства тијем, што може владати над бићима, премда и личним али ограниченим, коначним. Ипак, свијест човјекова, подстакнута и руковођена неодољивом тежњом његовом к бесконачному и неограниченому, не може се заустанити на самој свијести о тој немогућности: (по закону контраста) за њу је овдје врло близу и лак прилаз к позитивному *признању бесконачнога бића*, неограниченога *личнога Суштаства*, које стоји својом неограниченошћу у противности са ограниченим личним суштаствима, те које је према томе способно, да уништи страдајућу страну и испуни собом недостатке ограниченога и несавршенога створења. А како се брзо зачела у глави човјека мисао о неограниченој безусловној Личности, вуче она неизоставно и неопходно за собом и мисао о могућности и сходности стварног *савеза*, тијесног *међусобнога одношаја* с бесконачним Суштаством, имајући у виду, да ће се уз помоћ Његову, попунити његово несавршенство. И ето је већ готово земљиште за религију од стране самосвјесног субјекта. Главним импулзом за то служи, као што видимо, основна тежња човјека к бесконачному, а садржајем — жеља ограничене личности (човјечје) да у опћењу с Богом — неограниченом Личношћу нађе средства и помоћ к побједи над властитим несавршенствима, к испуњењу својих недостатака, к бољему и више ширему животу, него што је тај живот могућ уз те недостатке и ограниченост.

(Наставиће се).

Преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У нашој цркви.

Повратно се. У недјељу 3. о. м. повратило се Његово Високопреосвешт. АЕ. и Митрополит господин *Евгеније* из Беча, свршивши овдје с депутацијом,

изасланом од В. У. и Пр. Савјета, *поводом* преговоре код Његове Преузвишености г. заједничког министра финанција о начину надзора државне власти у пословима наше црквено-просвјетне автономије.

Богојављенско водоосвећење у Сарајеву. Послије св. литургије, коју је са ваше свештеника одслужило Његово Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит *Евгеније*, кренула се тачно у 10 сати литија из нове цркве уз пуцњаву топова и звоњење звона улицом Фрање Јосифа на извор Пјенковац. Пред литијом ишла је војна музика а за њом школска омладина основних и средњих школа и многобројни сељачки народ са црквеним заставама; српско пјевачко друштво „Слога“ са заставом, православни ученици учитељске школе, слушаоци српске православне богословије у Рељеву. Иза богослова ишло је свештенство а под небом Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит *Евгеније*. Небо, које су носила четири рељевска богослова, опкољавала је почасна војничка straža. За небом ступаху Њихове Преузвишености поглавар земље и генерал пјешадије госп. *Марјан пл. Варешанин* од Вареша и грађански дворанник госп. *Исидор барон Бенко*, врховни земаљске владе и осталих уреда, генералитет, многи виши чиновници и официри, одбор српско-православне црквено школске општине сарајевске, грађанство и остали многобројни побожни народ. Идући до извора Пјенковца пјевали су врло лијепо и складно правичне стихире напамјенце слушаоци рељевске богословије и овдашње државне препарандије. На водоосвећењу одговарало је на јектенија овдашње црквено пјевачко друштво „Слога“. Послије водоосвећења вратила се литија натраг у нову цркву. Пред црквом благословио је и пошкропио је св. водицом почасну компанију високопреосвештени госп. митрополит *Евгеније*. Овијем је била свечаност завршена. Вријеме је било врло лијепо и угодно, а ред узоран.

Прослава св. Саве у Сарајеву и Рељеву. На св. Саву послије св. литургије, коју је одслужило Његово Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит госп. *Евгеније Летица* уз асистенцију свештенства у новој цркви, освећено је кољиво у спомен и част св. Саве. Затим се кренуло са ученицима средњих и основних школа у два правца. Ученици српских православних школа су са барјацима, иконом св. Саве и освећеним кољивом напред — кренули у зграду српске школе, гдје је обавио водоосвећење високопреосвештени господин АЕ. и Митрополит *Евгеније*. Говор о потреби српских школа говорио је учитељ г. *Ристо Шушњић*. Ученици велике гимназије, реалке, учитељски приправници и ученице државне више дјевојачке школе кренули су у другом правцу са дотичним свештеницима. Ученици гимназије и реалке свратили су у зграду државне гимназије, гдје је водоосвећење обавио и држао проповијед згодну томе дану катихета г. *Др. Томо Поповић*. Учитељски приправници свратили су у препарандију, гдје је обавио водоосвећење катихета г. *Петар Лончевић*, а говор о раду св. Саве као учитеља држао је ученик IV. раз. препарандије г. *Милан Мачак*. Ученице државне више дјевојачке школе пошле су даље и свратиле у зграду државне више дјевојачке школе. Ту је водоосвећење обавио и држао проповијед г *Милан Лалић*. У свима школама било је поред ученика и велики број грађанства и сељачког свијета. Послије говора дијељено је присутнима кољиво и сви су се разишли у највећем миру и реду.

У Рељеву у српско-православној богословији послије водоосвећења говорио је о раду св. Саве богослов IV. год. г. *Љубомир Пеко*.

Рад сједница епархијског црквеног суда у Тузли год. 1909. I. сједница 20. јануара 1909. Члан замјеник свешт. Јован Јефтић из Раковца и тајник свешт. Ђорђе Госпић из Тузле положили су прописану заклетву.

На молбу Мите Клицина препоручен је Мали Катихизис манастирске штампарије у Срем. Карловцима. — М. Ј. из К. упућен је, да обнови молбу за полагање стјечајног испита, кад комисија буде именована (§ 96. Ур.).

Привремено примљен је у манастир Озрен јеромон. Инокентије Д. Витомировић из Крушчице. — Преко Вел. црк. суда достављен је на св. Патријаршију уток С. П. из Б. и неких његових парохијана ради уништења његовога избора за пароха у Б., а с тим у вези упућен је одбор, да сачека рјешење св. Патријаршије. — Од зем. економата с благодарношћу примљени су Гласници закона и наредаба. — Зем. благајна извјестила је, да је примила 30 К у корист свешт. удов. фонда као глобу Н. Г. с. из В. — Укупно је рјешено 39 предмета, од којих су 22 брачна, у којима су изречене 4 пресуде на развод брака.

II. сједница 17. фебруара 1909. год. обављена у одсуству, а по благослову Впр. г. М. Григорија Живковића.

Примљено је на знање, да је свешт. М. С. из Б. од грађ. суда осуђен на 2 дана затвора или на 20 К глобе ради увреде једне особе. — На темељу избора потврђен је Константин Драмушић из Јабланице н/Ј. парохом у Тузли и уједно му је повјерена управа црква тузланскога. Ушљед тога Михаило Јовановић из Кожуха по својој молби постављен је админ. у Јабланици н/Ј., а кожушка парохија повјерена је привремено Ђорђи Петровићу, пароху из Осјечана. Овим поводом уједно је коначно припојена од тузланске: фабрика Лукавац пурачкој, а село Чакловић и фабрика Симин Хан пожарничкој парохији. — Н. Ш. с. и С. Ј. ш. у. из В. извјештени су, да се узајамне тужбе њихове повуштују тим, што оба поричу тужбене наводе. — На тужбу с. М. М. из С. против С. П. с. из М. рјешено је, да је С. П. у праву био издати из својих Матица крштенцу М. М. парохијанину, дочим није имао право у опсегу парохије М. М. крштавати дјецу ни својим парохијанима. — Изјављена је благодарност зем. влади у С. на достављеним Гласницама закона и наредаба и на обећању, да ће то и у будуће чинити не само ц. с. већ и прав. званьима. Исто је саопштење публиковано прратима. — Дозвољено је, да П. Л. с. из К. по Петрову дану наступи шестонедјељну епитимију у манастиру а за претварање епитемије у новчану глобу да се обрати на Дијецезана. — На молбу Н. К. из Г. упућено је парох. зв. у Б., да истом изда њенчани лист на темељу њенч. кумова и др. свједока. — Уз повратак нацрта Уредбе о стјечајном испиту за пароха достављене су Вел. црквеном суду и односне примједбе. — Укупно 52 предмета од којих је 27 брачних, међу којима су 9 пресуда на развод брака уреда ради достављене Вел. црквеном суду, а двије другостеп. пресуде о разводу и то Т. Т. из Б. са Х. Ј. из С. и Г. Г. из С. са А. Ж. из Р. проглашене правомоћнима.

III. сједница 7. априла 1909. Пошто је Впр. г. Григорије Живковић због болести отсутан по овлаштењу Његовом држали су сједницу сами чланови суда.

Н. Ј. и др. из Д. положили су 50 К за истражне трошкове против П. П. М. с. из Д. с тога је одређено, да истрагу спроведу К. Д. с. из Т. и Д. О. с. из З. у коју им се сврху по 25 К трошка досуђује. — Ј. К. из м. Т. извјештен је, да је архонски надворник б. у. у Р. због мале претходне спреме одбио његову молбу за полагање испита. — На тужбу Ј. Ј. с. из Г. С. Просвјетном Савјету саопштено је мишљење црквеног суда, да се парохијални дом не може по општини претворити

у школу. — На извјештај окружне области у Т. позван је одбор у Т., да цркву поправи. — На извјештај парох. зв. у Г. С. да је црква у Г. С. од државне власти због трошности затворена, наређено је парох. звању и црквеном одбору, да цркву што прије поправе. — Примљен је на знање извјештај кот. суда у З. о том, да је с. П. Л. из К. осуђен на 30 К глобе, што је псовао и тукао Ж. Ј. из К. — На молбу Пахера и Кисића из Мостара раздијељени су свештенству формулари о подацима за шематизам при календару. — Укупно 51 предмет, од којих је 29 брачних, међу којима једна пресуда изречена на развод брака.

IV. сједница 12. маја 1909. У записник је стављено, да је дана 24. априла 1909. год. у Меминској (Хрватска) преселио се у вјечност благопокојни Митрополит зворничко-тузлански и предсједник црквеног суда г. Григорије Жинковић, а чланови су уз изјаву: Слава и вјечна му памјат устали и одали почаст заслужноме своме Дијецезану.

Уједно је изјављена благодарност свима, који су изјавили саучешће поводом смрти благопокојног Митрополита.

Смрт благопокојног писмено је осам брзојавне и партецетлом вијести саопштена зем. влади у С и Њег. Свет. патријарху Јоакиму у Ц. с тим да је црк. суд у смислу § 199. Уредбе преузео управу посала епархије у свом кругу рада. Уједно је Њег. Свет замољена, да да црквеном суду упутство, како ће поступати у погледу неодложних брачних диспенса и освећења нових и поправљаних цркава.

На истој сједници ријешени су ови важнији предмети: Одобрено је, да се у Скугрићу нова дрвена звонара освети. — С благодарношћу примљен је Шематизам Далматинске епархије. — Послано је администрацији Источника 75 К 42 п за стјечајеве парохија: зворничке, тузланске, јасеничке, градачачке, хршке и возућке. — На молбу кот. уреда у Т. позвани су дужници свешт. удов. фонда, да свој дуг исплате. — По наредби Вел. црквеног суда јављено је зем. влади, да се приходи парох. свештенства састоје из 1200 К плате и 800 К просјечно епитр. прихода те 200 К просјечно катих. хонорара гдје има државна школа. — Публиковано је ријешење Вел. црквеног суда, да је при избору свештеника у автоном. тијела довољна релативна већина гласова. — На тужбу одбора у В. против Н. Г. с. ради уцјењивања и других неуредности исти с стављен је под дисциплинарну истрагу, за коју су одређени В. П. с из М. и Ј. Ј. с. из Р. и досуђено им по 30 К трошка. — Примљена је са саучешћем вијест, да је 21. априла 1909. г. преселио се у вјечност сабрат манастира Тавне јеромонах Јефтимије Петрић.

Одобрен је план иконостаса драг. цркве. — Уступљена је Просвјетном Савјету судска одлука о заплењи дијела плаће с. Р. С. из Б. — Примљена је на знање одлука Вел. црквеног суда бр. 105/101. 08. о том, кад ће се бесплатно у Источнику увршћивати огласи. — Већином гласова изабрани су у контролни одбор удов. миров. фонда Владимир Пејовић, парох из Маглаја и Константин Драмушић, парох из Тузле. — Укупно 69 предмета, од којих је 48 брачних.

V. сједница 9. јуна 1909. На извјештај, да је 31. маја обављен 40 дневни парастос благоп. М. Григорију чланови су устали одазвали се: Вјечна му памјат! — С благод. примљена је на знање наредба зем. владе у С. о дозначењу канцел. паушала Ц. суду. — Због недовршене дисципл. истраге нијесу дати П. П. М. с. из Д. пријеписи записника и тужба пати је одобрено истоме, да тужи грађ. суду своје тужитеље парохијане. — На глас о смрти умир. свешт. Ђорђа Петковића

из М. чланови суда покојнику одали су почаст. — Из разлога ненадлежности као и моралних и црк. обзира није уважена молба општине у Д., да се црква крчмару посредује код исхођења дозволе да точи алкох. пиће на збору црквеном.

Општина у Г. С. упућена је, да за грађевну дозволу за поправак црквe своје моли котар, као надлежни уред у Г. — Збор свешт. прот. у Б. упућен је да поднесе конкретне чињенице и докаже, да се авт. прирез назива и побире под именом „поповија", да би се против тога сходно предузети могло. — Дозвољена је свешт. прота у Т. сједница ради вијећања о свешт. удружењу. — Дани су допусти: К. Ј. а. у Т., Ђ. Х. С. с. из З. и Д. Т. с. из Г. — Парох зв. у Ц. упућено је, да адопцију дјетета треба странка да пред грађ. власти спроведе. — Дозвољено је, да с. у К. по прописима из римокат. у правосл. вјеру преведе Р. К. чиновника фирме А. О. из З.

Укупно 70 предмета, од којих је 25 брачних, међу којима је 6 пресуда наређено на развод и 9 предмета односи се на мање брачне сметње, а 4 на друге важне ствари.

VI. сједница 4. јула 1909. Примљено је на знање, да је с Божјим благословом освећена поправљена црквица у Т. — Молба житеља из Д. С. и молба општине у Г., да се угаси парохија у Г. С. због ненадлежности и ваканције није уважена. — Дани су допусти Р. С. ј. из м. О. и Ђ. О. из В. О. ради лијечења. — Примљени су као повољни на знање извјештаји о семестр. испитима у пар. осн. школама. — М. Ј. с. из Б. на питање истог одговорено, да није свештеничко молити за точар. дозволе о зборовима. — На молбу општине одређени су, да нове цркве за цркву у Д. прегледају З. П. с. из Б. и С. С. из Д. — На тужбу В. и Г. С. против с. П. П. М. из Д. због бијења Г. да адм. прота у З. спроведе истрагу. — Породиља с. П. Л. из К. одговорено, да ц. с. није надлежан опростити о П. ман. епитемију, коју је и Вел. ц. с. потврдио. — Ј. С. умировљ. с. из Б. одговорено, да нема у близини Б. упражњене парох., да му се повјери. — Ради старости и немоћи, а по молби умировљен је Софроније Станчић парох у Дворовима, а његова парохија повјерена је у адм. Стевану Станчићу, свешт. и бившем капел. његову. — Примљен је на знање извјештај прегледа звања у Т., да је формал. проведено припојење села Ч. и С. Х. парохији у П., но да народ на то не пристаје. Ово је саопштено и У. П. Савјету. — Л. М. с. из Б. дат је допуст ради лијечења. — Презид. предлог о богосл. штипендијама у гимназији примљен је на знање. — Укупно 99 предмета, од којих је 61 брачни, међу којима су проглашене право моћним пресуде на развод брака 13.

На истој сједници ријешено је и 12 презид. предмета, који су се већином односили на отклоњење брачне сметње.

VII. сједница 18. августа 1909. Парох. звању у К. (П.) наређено, да заостале исказе рођ. и умрл. одмах котару у Б. пошаље. — Ристо Јовановић, парох у Тутњевцу по молби својој због старости и немоћи умировљен је, а тутњев. парохија повјерена је у адм. Ђорђу Госпићу, свешт. и тајнику ц. с. па је с тим, од тајничке дужности ријешен. — У. П. савјету одговорено је, да конкубент не може узети под најам црк. општ. крчму. — *Са задовољством примљено је на знање и општине у М. и Д. извјештене су, да ће на темељу овлаштења Њ. С. Патријарха и замолбе ц. с. и општина Впр. г. Евгеније Летица АЕ. и Митрополит сарајевски освештиће цркве у Маглају и Драгаљевцу.* — Ради неучтивог тона и ради лич. увреда у службеној преписци стављен је под дисципл. истрагу с. Ј. Ј. из Г. С. и

предан одвјетнику. — Р. С. с. из Б. ради увреда служб. преписком нанешених У. П. савјету иста је предан одвјетнику ц. с. на сходан предлог. — Молба П. П. М. с. из Д. ради повишења катих. хонорара од 200 на 300 К предана је У. П. савјету да се обзиром на 4 сата седм. катихизације и на велик број катихумена у К. молби удовољи и буџетира. — Примљен је на знање извештај м. у Т., да је П. Л. с. из К. надржао епитимију од 6 седмица. — Расписан је стјечај на парохију у Дворовима. — На штету П. П. М. с. из Д. исплаћено је 30 К администратору прта из З. за опијела сина и унука В. С. из Д. с тим, да В. односну таксу плати у корист свешт. миров. фонда. — Окружном суду у Т. одговорено је, шта се у црквено правном смислу подразумијева под монахом, јеромонахом и ман. настојатељем, те каква су им по ц. просвј. Уредби права и дужности. — Укупно 79 предмета, од којих је 40 брачних, међу којима је 1 пресуда на развод. Осим овога ријешено је 12 Митрополитових президијала већином брачне природе односно диспенза за брак.

VIII. сједница 22. септембра 1909. Дневници о катихизовању у нар. о. шпрегледани су и повраћени. Апсенција катих. је врло мало и извињене су. На Дневнике није било примједаба осим код Р. С. с. из Б. и Б. П. с. из М., који су позвани, да неправилности у Дневнику растумаче. — Прикључени су списима дисципл. истраге против П. П. М. с. из Д. истражни списи, по којима је П. П. М. с. тукао Г. С. из Д., кад га је во овога гурнуо — Парох. вв. у Д. по налогу поднијело је и поднесене исказе котару на вријеме. — Достављен је Вел. савјету укупни исказ броја житељства епархије. — Преко Вел. ц. с. достављени су Вел. савјету за шематизам попуњени формулари о свештен., парох., житељству и о црквама и т. д. — Обустављен је поступак узајамних тужби о Р. С. ј. и А. Ђ. м. из м. О., јер су оба један другог тужбене наводе порекли; уједно је А. Ђ. м. наређено, да буде послушан свом старјешини. — Примљено је на знање пајашњење о. Р. С. ј. из м. О. поводом нап. тужбе од М. М. и др. из О., јер је о. Р. све наводе тужбе обаскрипено. — *Изјављена је благодарност ц. с. Вис. г. Митрополиту Евгенију Летници из Сарајева, што је 6. сент. у Маглају, а 8. сент. у Г. Драгаљевцу осовио освештао новоподигнуће цркве шамошње* — Презв. звању у Б. наређено је, да по примједбама на иконе драгаљеваче цркве општина тражи од иконописца, да иконе по могућности поправи. — Достављен је Вел ц. с. уток П. П. М. с. из Д против ријешења ц. с. о том, да не тужа своје парохијане грађ. суду, док се код ц. с. не ријеши спор њихов. Уједно су у истом предмету на молбу кот. суда у З. истом достављени парбени списи. — На питање земаљске владе јављено је, да би за погребе ц. и к. војника 10 К требало таксу установити — На темељу доказа истраге, да је Н. Г. с. из В. превише за обреде наплаћивао, истоме је, оштете раде оштећених, до коначне пресуде обустављена половина плате. — *С благодарношћу примљено је на знање, да је по молби ц. с. Вис. г. Митрополит Евгеније 6. и 8. сент. 1909. г. рукоположио у чин ђакона и презвитера Гавру Гаврића, свршт. богосл. ређевског из Прибоја.* Исти је постављен админ. назначене му парохије у Хргама, а Петар Ковачевић, свешт. и адм. хрпки по својој молби премјештен је на парохију у Кожухама, те истим поводом разријешен је Ђ. Петровић, парох из Осјечана, приврем. администрирања Кожуха. — Ј. Ј. с. из Г. С. стављен је под дисципл. истрагу по одвјетнику суда, пошто је у служб. дописима вријеђао члана П. Н. Ј. п, који је вршио своју дужност. — Послан је уток Д. Т. с. из Г. против ријешења ц. с., којим није уважена његова

молба, да му се повиси катих. хонорар са 200 на 300 К с разлога, што има мален број катихумена, па му је довољно било 2 а не 4 сата седмично. — Примљен је на знање извјештај скупштине у Г. С., да су скупштинари сви осим једног гласа одбили избор Ј. Ј. с. и адм. свога за пароха. — Р. Бабуновић из Пурачића и Ј. Пајкановић из Вукосаваца, свршени рељев. богослови, први постављен је привр. тајником, а други привр. писаром код ц. суда и земаљска Влада замољена је да им берива дозначи. — С. П. с. из М. дат је кратки допуст.

Укупно ријешено је 92 предмета, од којих је 46 брачних. Осим овога ријешено је 21 предмет митрополитских президијала, који су се односили на мање брачне сметње.

IX. сједница 20. октобра 1909. На повољно знање примљена је наредба земаљске Владе у С., да је дозначила плату привр. тајнику ц. с. Р. Бабуновићу и привр. писару Ј. Пајкановићу. Ушљед тога положио је Р. Бабуновић заклетву као тајник. — Дозвољена је скупштина и избор пароха у Дворовима. Компетовао је само Стев. Станчић, админ. парох. из Дворова. — Јерејским освећењем освећена је 4. октобра 1909. црква у Подгајевима *с благословом А.Е.М. г. Евгенија Летице, чиме је ц. с. изјавио благодарност за помоћ и бригу у седиссвакан. тешк. епарх.* Уједно је изјављено записничко признање Д. Николићу пароху ради ревновања и пожртвованости при подизању цркве у Подгајевима — Расписан је стјечај на парохију у Г. Слатини. — Замољен је Велики црквени суд да ријеши: ко треба да плаћа трошкове повјеренику при инсталацијама свештеника — Потврђено је ријешење, да Ђ. О. с. из В. О. врати Ђ. К. из В. О. више узету паушалту за опијело, јер по извјештају пор. уреда Ђ. К. спада у најсиром класу. — Публикована је наредба Вел. црк. суда о обавезном претплаћивању општина на »Источник« за парох. звања. — Примљен је на знање извјештај парох. звања у П., да је поправљена црква и споменик на старој часној трапези 1. октобра 1909. освећена.

Укупно 61 предмет, од којих је 30 брачних. Уједно је ријешено 25 митрополитових президијала, који су се односили на мање брачне сметње.

X. сједница 24. новембра 1909. Поводом тим, што је 25. октобра 1909. обављен полугод. парастос благоупок. митроп. Григорију чланови су покојнику одали почаст. — Адм. прта у Б. упућен је, да сам упозори дотичне катихете на погрјешке, а евентуално да немарне поимење пријави. — Достављено је Вел. савј. 9·87 К досуђених миров. фонду на штету пароха у Д. за опијела, која је други свештеник обавио. — Примљено је на знање изјашњење Ђ. С. п. из П. поднешено ушљед тужбе ц. ш. одбора ради тобоже неподупирања цркве и школе, коју је тужбу тужени обескријешио. — С разлога, што Ј. Ј. с. из Г. С. није у одређени дан цркве осветио, стављен је због непокорности под дисципл. истрагу. — Дозвољено је, да се у Бијелој стара црква преправи. — Због уџењивања П. Л. из В. од Н. Г. с. из В. дозвољено је, да вјенчање обави Г. Г. с. из Х., а Н. Г. с. да поднесе изјашњење. — Потврђен је избор Стевана Станчића, свешт. и админ. за пароха у Дворовима. — Спроведена је вем. Влади у Сарајево благодарност општине пожарничке за поклоњене књиге цркви у Подгајевима.

Укупно 64 предмета, од којих је 35 брачних, међу којима су 3 пресуде паречене на развод, а потврђене другостепене пресуде на развод проглашене правомоћнима 10, дочим Вел. ц. с. повратио је првостепену пресуду М. С. из Л. са С. С. из В., да се још неки свједоци испитају и доставно је ријешење св. патријаршије, по којем је у брачној парници Ж. и Р. С. из З. требало узети обзира

на таштање савјести њихове због по нужди у ближем сроству склопљеног брака. — Уједно је ријешено 65 митропол. брачних предмета.

XI. сједница 17. децембра 1909. Члан замјеник Ристо Бакајлић, свешт. из Сандића положио је прописану заклетву. — *С благодарношћу извјештен је Вис. госп. АЕ. и Митрополит Евгеније, да је с његовим благословом 29. новембра 1909 освећена поправљена црквица у Г. Слатини.* — Због болести катихете Н. о. ш. у Драгаљевцу делегиран је Ђ. Г. с. из Т односно Н Ш. с. из В — М. Ј. с. из Б. упућен је, да пленар сједници поднесе молбу, да му се обзиром на 10 сати катих. повиси хонорар. — На молбу одбора позван је К. П. с. из М. да се изјасни, да ли због његове старости и болести црк. служба трпи. — Гледе тужбе У. П. С. против Р. С. с. из Б ради увреда у службеном поднеску Савјету нанешених, због подјеле гласова за наредну сједницу осуда одложена. — Начелно је уважена молба М. С. с. из Б., да му матице пише син, кад поднесе свједоџбу од којег свешт. да је вјешт томе. — Одбијена је тужба Н. Г. с. из В. против П. К. с. из Х. због опијела В. С. у опсегу парох. В. с разлога, што Г. не пориче, да није тражио 30 К за опијело пок. В. С. и не пориче, да није зван на опијело. — Због ненадлежности није уважена молба села Чакловића и Симина Хана да не буду припојени пожарничкој парохији и да у Пожарници не врше обреда, а тим поводом парох Д. Н. из П упућен је, да настоји, да ови парохијани не оскудијевају у вршењу обреда. — Парох. звању у Г. одговорено је, да у Домовник уписује све особе, које су стално настањене па дакле и чиновнике.

Укупно 64 предмета, од којих је 30 брачних, међу којима је 1 пресуда на развод и 2 другостепене пресуде развода.

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Мостару.

Број 931 ех 1909. 1—3

Стјечај.

У смислу § 89. црк. проп. Уредбе расписује се стјечај на ове упражњене парохије захумско-херцеговачке епархије:

1. Једна парохија у *Мостару*, у протопрезвитерату мостарском. Има 322 куће и 1438 душа.

2. *Поилат* у протопрезвитерату столачком. Има 13 села, 2 цркве, 2 српско православне основне школе, 208 кућа и 1716 душа.

3. *Гацко* у протопрезвитерату гатачком. Састављена је из варопи и 9 села. Има 3 цркве, 1 српску и 1 општу народну основну школу, 298 кућа и 2308 душа.

4. *Самобор* у протопрезвитерату гатачком. Има 7 села, 4 цркве, 1 општу народну основну школу, 253 куће и 2000 душа.

Парохијског стана нема ни у једној парохији. Молбе сходно прописима § 90. и 91. Уредбе ваља поднијети овом црквеном суду и то у року од 6 (шест) недјеља, рачунајући од дана првог увршћења овог стјечаја у црквеном листу „Источнику“.

У Мостару, 30. децембра 1909. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 1228 из 1909. 3—3

Едикт.

Отсутни Андрија Заројевић родом из Гацка, који је своју супругу Драгу (Јованку) из Добруна (Мацута) оставио: позива се овијем, да се врати својој супрузи или да саопшти садашње своје пребивалиште и узроке свога отсуства, пошто ће се, ако до 15. марта 1909. неда о себи никаква гласа, по жени његовој покренута бракоразводна парница и без њега, а са његовим службеним заступником ч. г. Алексом Ђуровићем парохом у Добруну у течај ставити и довршити.

Из сједнице држане 2. децембра 1909. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Туали.

Број 908 из 1909. 2—3

Едикат,

којим се Михајло Илић, алатар, бивши парохијанин модрички, позива, да се кроз три мјесеца од данас лично или писмено овом суду пријави и преузме своју одбрану по тужби жене му Катице рођене Живковинац, из Брчке, ради развода брака поднесене. Уједно се туженом ставља на знање, да му је службено постављен заступником пречасни госп. Стеван Ђ. Поповић, парох модрички, с којим ће се, у случају Михајлова ћутања брачни процес спровести и довршити.

Из сједнице црквеног суда, држане у Туали, 17. децембра 1909.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 1236/982 ех 1909. 1—3

Едикт.

Позива се овим Божо Радиновић из Суваје сада непознатог боравишта, против којега је супруга му Мара рођ. Ђукић из Суваје поднијела код овог духовног суда бракоразводну тужбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута тужба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истеченју поменутога рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Бањој Луци 17. децембра 1909. *Предсједништво.*

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1-ом табаку сваког 15-ог и послједњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 3 фор. или 6 круна, а на пола године 1·50 фор. или 3 круне; за стране земље на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији, а рукописи уредништву листа у Сарајево. Рукописи се не враћају.

Одговорни уредник: Др. Томо Поповић. Прва српска штампарија Р. Ј. Савића, у Сарајеву.

„СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Књижевни оглас.

„ИЗ ЦРКВЕНОГ И БРАЧНОГ ПРАВА“,

расправе и чланци од др. Чедомиља Митровића, ванредног професора универзитета. Биоград. — Издавач: књижара Геце Кона. Кнез Михаилова улица број 34. 1909. Ова књига, о којој је прије изашао оглас у овом листу, изашла је из штампе у издању књижаре Геце Кона у Биограду. У књизи се налази 25 чланака, који су вриједни и врло потребни за сваког свештеника. Зато би требао сваки наш свештеник да ову књигу наручи, већ због тога, што је књига према својој вриједности јефтина, а друго што од 230 примјерака уступљених „Просвјети“ и који би се требали код нас растурити, „Просвјета“ ће имати 33% чисте добити. Тако, да би „Просвјета“, кад би се све те књиге продале, добила чистих К 237.60. Сваки свештеник купивши књигу, поред тога, што је добио добру и поучну књигу, учинио је уједно и корист једној општој установи. Прч. господа свештеници, а нарочито они, који су и повјереници „Просвјете“ треба да се заузму око скупљања претплате. Књиге се могу наручити код „Просвјете“ или уредништва „Источника“. Цијена је књизи без увеза 3 К, са увезом 4 К.

Књижарница и папирница

Михајла Милановића

у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица 7. — Телефон број 133.

Препоручује своје велико складиште **школских књига за српске народне основне школе у Босни и Херцеговини**, — све по наставном плану Вел. Упр. и Просвј. Савјета у Сарајеву.

Богато надање школских **писанака** и **задаћница, малих тека, цртанака**, као и све остале **писаће и цртаће школске потребе**.

Складиште разних **забавних књига**, као и све остале **школске књиге за Више дјевојачке школе и гимназије**.

Цијене су утврђене а умјерене!

Послуга брза и тачна, што свједоче многобројна писма славних српских општина као и црквено-школ. одбора, која стоје свакоме на увид.

Главно складиште књига налази се у нашој властитој кући, у Десетића улици број 8, према друштву „Просвјета".

Јамчи за изврстан крој и солидну израду

Једини у Босни и Херцеговини повл. кројачки курс.

Основана 1876. године. **Кројачка радња** Основана 1876. године.

Тодора Хрисафовића,

бечког испитаног и двапут дипломираног кројача у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица бр. 15

Почасна 1904. бечка диплома — Почасна 1894. бечка диплома.

Пошто сам свршио 1904. г. најновији и најсавршенији у цијелој Европи кројачки курс, те по тачној мјери и без пробе са гаранцијом свако одијело правити могу, а такођер сам радњу снабдио са најбољим и најразноврснијим штофовима, као: енглеским, њемачким и аустријским, то се препоручујем пречасном свештенству, п. н. грађанству и чиновништву, да ћу сваког савјесно и солидно уз умјерену цијену послужити.

Сваку наруџбину обављам брзо и тачно.

Цијене умјерене и на отплату.

Одијело сваке врсте прави без пробе.

610/1763 PTI 1/18
2 aok

Год. XXIV. Сарајево, 15. марта 1910. Број 5.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

* * * * * ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ. * * * * *

Садржај:

Званично. — Незванично. — Из лектире наших прагтаца. — Из литургијске праксе. — Преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Читула. — Званични огласи.

ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК ДР. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ.

Прва српска штампарија Радте Ј. Скивића Сарајево.

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стоваришту све тисканице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне консисторије Дабро-босанске** и моли гореспоменута звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити. — **Прима наруџбе и за каучук-штампиље уз најумјереније цијену.**

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.

3246

ГОД. XXIV. САРАЈЕВО, 15. МАРТА 1910. БР. 5.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Власништво и наклада:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

Одговорни уредник:
свештеник **Др. ТОМО ПОПОВИЋ,**
професор-катихета вел. гимназије.

Званично.

Рукоположење. Услиједе замолнице Његовог Високопреосвештенства Митрополита бањалучко-бихаћког госп. Василија од 1. марта 1910. број 167. през. благоизволјео је Високопреосвештени АЕ. и Митрополит Дабро-босански госп. Евгеније рукоположити клирика бањалучко-бихаћке епархије суплента у срп.-правосл. богословском училишту у Рељеву *Дра Душана Лазичића* дана 7. марта 1910. у цркви храма св. Архистратига у Сарајеву за *ђакона*.

Незванично.

Из лектире наших праотаца.

(Наставак).

Четврта група, у овој књизи, састоји из самих кратких питања и одговора, који су по садржају силно разноврсни и често пута врло занимљиви. У њима се на неким мјестима јасно опажа траг богумилског — јеретичког учења о догматичким и моралним истинама хришћанства, и ако је, као што се види, брижљиво се настојало, да се погрешно учење замијени са исправним учењем хришћанским. Ова питања и одговори не протежу се in continuo, него су разврстана у неколико одјељака, под разним насловима; а говори се у њима тако рећи о свему и свачему. — Тако се ту, поред разних питања из догматике, моралке и литургике, сретамо са многим питањима о навјесним личностима и догађајима из библијске историје Старога и Новога Завјета, о средњевјековним народима и карактеристици њиховој, те најпослије и с неким питањима из астрономије, геологије и физике, као и с неким доскочицама, загонеткама и пословицама.

Поједини одјељци носе ове наслове:

1. „Ѹказ' за Г(оспод)а н(а)шего І(соу)с' Х(рист)а како кыст'. М(к)с(в)ца мартїа .5ї. д(а)нь (л. 49—54. б.)".

2. „Ѹказ' за кѣсї сѣсѣды цр҃кѡвныи. ѡ кънросѣ̀ и ѡ ѿекткѣ̀ (л. 54. б.—56. б.)".

3. „Прѣстоль на̀ земли колико вст' (л. 61—61. б.)".

4. „Слѡво ѡ зѐмли (л. 61. б.—67.)".

и 5. „Слѡво с(в)того ѿца н(а)шего Г(о)гоголѣа. Сѣкѡрникь с(в)т(о)мѹ Касилїю (л. 67—67. б.)".

Ради примјера ево неколико таковних питања и одговора:

„Вопрос: Кто роди се и паки састарје(в)се ваљезе ва чрјево матери својеја?

„Отвјет: Адам от земљи роди се и ва земљу паки ваниде".

„В.: Који сут двје текушти и двје стојушти?

„О.: Двје стојушти сут н(е)бо и земља, и двје текушти сут „слнце и м(је)с(е)ц, д(а)н и ношт".

„В.: Звјезди имајут ли корене или на?

„О.: Пророк рече: луну и звјезди утврдивиј".

„В.: Слнцу что јест утврженије?

„О.: Ничто, но от анг(е)л носит се".

„В.: Раб опив се, господара не бојит се?

„О.: Твореј дјела Б(о)ж(и)ја, дијавола не бојит се".

„В.: Двашти мјери, једношт рјежи?

„О.: Држи Б(ог)а ва срдци својем, грјеха не бој се".

„В.: Којим језиком хоштет г(лаго)лати Б(ог) на судје?

„О.: Сирским' језиком".

„В.: Что јест земља плна води?

„О.: Јако ва тјеље крв, тако и ва земљи вода".

„В.: По мору вода јест, камо ваходит?

„О.: Васакиј звјер крвију хранит се, тако и мору вода јест храна".

„В.: Како јест мору слапост?

„О.: Јакоже јест тук[1]) скоту и звјерем, тако јест и мору слапост".

„В.: Рци ми оче, које јест подобро: вапрошати же или учити?

„О.: Јеже учити јест, јако же огњиво[2]) студено лежит, јегда

[1]) Тоукъ (στέαρ — adeps) = сало.

[2]) Огниво (chalybs igniarius) = огњило, оцило, чакмак.

„удрет јего о камен пуштајет искри и ваимут се ва прахан[1]) и ваздго-„рит; аште хоштет и васе дрјевије пожежет. Аште огњиву прахан „не будет не ванемет се. Того ради подобро јест јеже напрошати".

„В.: Како заходет звјезди?

„О.: Вртит[2]) се н(е)бо и тако заходет".

„В.: Како петли поју ва ношти?

„О.: Јегда поимут анг(е)ли слнце са прјестола тогда васака „птица потрепештет, и тогда петли проповједују мирови".

„В.: Что јест гром, что ли јест млнија блистајушти се?

„О.: Гром јест оружије анг(е)лско; Анг(е)л Г(осподе)н дијавола „гонит. Млнје сут гњев анг(е)лскеј, ува (?) Натанаила; јегда бо дажд „гредет, тогда дијавол станет прјед даждем да не гредет на земљу, „тогда са гњевом гонуг јего анг(е)ли".

„В.: Како ог(а)њ заче се?

„О.: Арханг(е)л Михаил от ѕјенпцу Г(оспод)њу оужеже и са-„несе на земљу[3])".

„В.: Где ваимајут облаци воду даждевнују?

„О.: Никоја ѕјеница не знајет, која јест сија вода, пошеже ва „бездње јест и ваимајет се".

„В.: Како бивајет суша, како ли бивајет даждевно?

„О.: Јегда отходит водниј ц(а)р[4]) ва глубину и пођут васе „стихије по њему водније, пошеже ц(а)р јест, того ради сушевно јест.

„Ваздвигнет се ц(а)р водниј из глубини и пођут васе слуги „водније прјед њим, того ради развратит се вода из дрјева и искаме-„нији васуду. Тогда поимут облаци воду, која то јест от извора зимје „топла (?)".

„В.: Која мајсторија прјежде објави се?

„О.: Шевец. Јегда бо сагрјеши Адам, тогда саши листије".

„В.: Којими трими ч(е)л(о)в(је)ки вас мир хранит се?

„О.: Поп молит Бога за војника и за ратаја. Ратај орет и „хранит попа и војника. Војник бљудет попа и ратаја. Тјеми трими „Б(ог) хранит вас свјет".

„В.: ?

„О.: Се вједите братије, на свјетје имат 3 ц(а)рије, јако же и „с(ве)та Троица на н(е)б(е)сјех... Прво је ц(а)рство *грчаско*, второје

[1]) Прахањ (boletus igniarius) = трут, самокрес, усјека. — Ово рјечи нема у Миклошићеву Рјечнику.

[2]) Неконвенционалност. — Напред је казано да небо *стоји*, а овде се вели да се небо *врти*.

[3]) Алузија на Прометејеву крађу ватре.

[4]) Овдје ми се чини алузија на Посејдона или Нептуна.

„ц(а)рство *блгарско*, третије ц(а)рство *аламанско*. Са грчаским ц(а)рством „от(е)ц, са аламанским ц(а)рством с(и)н, са блгарским ц(а)рством д(у)х „с(ве)тиј. Грци ц(а)рство Б(ог)у пријадаут, аламанско ц(а)рство[1]) по„перет васе језики полувјерци. Се вједите на свјетје јест васјех језик „72. — 5 језик јест православних на свјетје: 1. Блгаре, 2. Грци, „3. Сирјане, 4. Инери, 5. Руси.[2]) Ва тјех сут 3 књиги правовјерних: „грчаска и блгарска и инерска. Полувјерних[3]) језик јест 12. — 1. Ала„мане, 2. Френци, 3. Мачаре, 4. Индијане, 5. Јаковите, 6. Армјане, „7. Саси, 8. Љеси, 9. Арбанаси, 10. Харвати, 11. Хизи, 12. Њемци:[4]

„В.: Како зачеху се правовјерни језици и полувјерници откуда „родиште се?

„О.: Ноје имјеше 3 синове: Сима, и Хама и Јафета. И от Сима „изидоше правовјерни хр(и)стијане, поњеже Сим имје 50 с(и)нов и „50 дштерej. Симови с(и)нове појеху себје жени сестри своје, такожде „и Хамови и Јафетови. Симови с(и)нове рјеша не прикосњемсе ка се„страм својим, такожде и жени рјеше. И сатворише двје храмини, и „сабираху се мужи на једину храмину, а ва једину жени, стрегуште „себје друг от друга; такмо на сањед сабираху се, видјеху се очима „такмо. И видје Г(оспод) трпјенје их и б(лаго)сл(о)ви их и плодјеху „се безплотно, такмо от погледанија. Того ради от Сима зачеху се „правовјерни (!) језици 5. От Јафета зачеху се половјерци (!). Од Хама „зачеху се Египтјане и Фараонити, поњеже бист Хам проклет, та„кожде и чеда их проклета сут и потони их ва Мори Чрмњем[5].

„В.: Невјерни језици откуду зачеху се?

„О.: От Измаиља и от Агари м(а)тери јего. Измаил јест копил „Авраамов, слег се са м(а)терију својеју ва Синаи. Агара мати јего „рече: да поимајет сјеме моје много женâ, да поперет сјеме Авраамље. „И от њих зачеху се невјерни језици".

„В.: Прјестол на земљи колико јест на мјесто 12 ап(осто)л?

„О.: 1. прјестол ва мјесто с(ве)т(о)го ап(осто)ла Петра — френски „престол, 2. мјесто с(ве)т(о)го Павла — стол хиндијскиј.[6]) 3. мјесто

[1]) Њемачко племе Аламани играли су видљиву улогу само у VII. и VIII. вијеку, док им Нишки Мали није моћ сатро и равнио франачку државу. — Сигурно је и оном одломку поријекло у дубокој старини, па је касније по нешто у њему измијењено.

[2]) Зато што се Срба не спомињу међу православним народима, нити ужће, држи да је овај одломак посљедње пут прерађивани у доба, када Срби нијесу имали ни државне, ни црквене самосталне организације; а на то нашљење упућује нас и то, што се спомиње, да међу православним народима има само три књижевности: грчка, бугарска и њрњијанска.

[3]) Из тога, што се западни хришћански народи називају јеретицима (полувјерцима) и збиља с њима мијешају, држим да овај одломак у овакоме облику није могао постати прије друге половине XI. вијека, јер се расцијепљење цркава коначно збило 1054. г.

[4]) Миклошић је из једнога рукописа XVI. вијека, који је прије 43 године у њега био, у своме Рјечнику приво ово мјесто овако: „хидиньскъ" означивши, да је „adj. loci cuiusdam". —

св(е)т(о)го Андреја — стол вагрскиј. 4. мјесто с(в)ет(о)го Луки — стол армјенскиј, 5. на мјесто с(не)т(о)го Томи[1]) — (?), 6. на мјесто с(не)т(о)го Јоанна — стол јест србскиј. 7. на мјесто с(не)т(о)го Матеја јест стол[1]) — (?), 8. на мјесто с(не)т(о)го Марка — јест стол зихинскиј, 9. на мјесто с(не)т(о)го Вартоломеја — јест стол њемчскиј, 10. на мјесто с(не)т(о)го Филипа — јест стол трапезонскиј,[2]) 11. стол с(не)т(о)го Симона — јест деспотскиј,[2]) јегоже ставет се ц(а)рија, 12. на мјесто с(не)т(о)го Јакова — стол аркадскиј. — Половина јест данскиј језик.

„В.: Како сут части језиком?

„О.: Фруг јест лав. Турчин јест змија. Сраћинин јест вепер. „Армјенин јест гуштер. Иверин овен. Сирмјенин rectius: Сиријанин[3]) „вебр јест. Зих јелен јест. Аламанин јест пас. Персин вран јест. Та„тарин — загарин[4]) јест. Куманин пардос[5]) јест. Блгарин бик јест. „Србин вук јест. Грк лисица јест. Влах кошка[6]) јест. Арбанасин бебер „јест. Вагрин рак јест. Русин видра јест. Њемец сврака јест. Литва „тур[7]) јест. Цаконин, јеже јест Јасин, њеверица јест. Египћанин козел „јест. Сасин пастух јест. Нагомудрец[8]) риба јест. Индијанин голуб „јест. Јеврејин јавец јест. Хунав зајец јест".

(Свршиће се).

Напоменућу овдје, да, у колико сам могао у Миклошићевим појединих ријеча у „Рјечнику", нијесам нашао ни овога рукописа, разабрати, тај рукопис има знатан број истих чланака, који се у овој књизи „Четења" налазе, те шта више скида и истим редом иду. Као досадле почудно могу утврдити још само то, да у рукопису том не има оних 25 пропозиција, које су у овој књизи на првоме мјесту Миклошић је у своме „Lexikon-y Paleoslovenico-Graeco-Latinum (Vindobonae 1862—65)", међу „Compendia" навео тај рукопис овако: „Miscellanea, cod. chart. saec. XVI. foll. 192. in 4. serb.", забиљеживши уз то, да је његова властитост.

[1]) По Рјечнику Миклошићеву има се једно од ових празних мјеста попунити са: „ѧ̀ла мышьскъ", а друго са: „мышьскъ".

[2]) Из тога, што се овдје спомиње стол трапезунтски и деспотски, а не грчки као обично, изводим, да је овај одломак као не постао, а оно сигурно прерађен, у доба када су Латини владали у Цариграду од 1204—1261. год.), кога су освојили при походу на четврту крсташку војну.

[3]) Тако је и у Миклошићеву „Рјечнику" према овом рукопису из XVI. вијека.

[4]) Загаръ (ξαγάριον — canis venaticus) = ловачки пас, огар, загар.

[5]) Пардосъ (πάρδος) = вирд, пантер.

[6]) У рукопису стоји котка, као и код Миклошића на истом мјесту, те је Миклошић прочитао у смислу ἄγκυρα — ансора; ну то је погрешно, јер ту треба да стоји ш мјесто т и онда гласи кошка, што и данас у руском значи мачка (catus), а то одговара и садржају за цијелога одломка, јер се карактер дотичних народа, само са именима животиња означује.

[7]) Тогуръ (τραγέλαφος — hircocervus) = биволь.

[8]) Нагомоудрьць (γυμνοσοφιστής — gymnosophista) = индијски мудраци, који голи живе.

Из литургијске праксе.

Треба ли на литији на великом вечерњу из олтара са свијећом и кадионицом, или само с кадионицом ићаћи?

У погледу свијеће нема ни у служебнику ни иначе никаквог наређења. Мјестимице (нпр. у Сарајеву) се практицира да служећи свештеник из олтара излази са запаљеном воштаницом у љевици, а кадионицом у десници. Тај обичај је само локалан, и не мора се вршити.

Вала ли на утрењу иза 8. пјесме канона м' онда рећи: »Богородицу и матер свјетла...« кад се не поје чесньејшују?

Не вала. Јер је тај узглас позив појцима, да поје пјесму пресвете Богородице: Величит душа моја... Кад се дакле на господње и богородичне празнике поје нарочити припјеви, у којима нужда велича пречисту матер свијета, поменути узглас нема мјеста. (Сборникъ рѣш. недоум. вопр. Кіевъ 1903. стр. 30.).

Зашто се привезује набедреник на десну страну?

Зато, што је таква стародревна пракса. Но ако је које свештено лице одликовано и ношењем палице, онда се набедреник паше на лијеву, а палица на десну страну (Ц. В. 1898. бр. 13).

На великом входу св. литургије завршује свештеник спомињање с ријечима: всѣх вас православных... Но неки свештеници говоре: вас и всѣх... Које је правилно?

Правилно је рећи: всѣх вас, јер тако пише у Служебнику (Ц. В. 1897. бр. 4).

Дим. Јанковић
(Сарајево.)

Преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У нашој цркви.

Отпутовао. Његово Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит Дабробосански госп. Евгеније отпутовао је 9. о. м. у Далмацију на одмор и опоравак.

Извјештај *епархијског црквеног суда у Бањој Луци о раду његовом од 11. септембра 1908. до 31. децембра 1909. на основу установе § 195. тачка 13. Црквено-просјетне уредбе од 31. јула (13. августа) 1905.*

У саставу овог епархијског црквеног суда год. 1908 догодила се промјена његовог предсједника, Високопреосвештеног Митрополита г. Евгенија Летице, који је премјештен на управљену столицу митрополије дабро-босанске у Сарајево и услијед тога дана 13./26. фебруара 1908. након предаје управе и опроста коначно отпутовао у Сарајево, те је иза тога у бањалучко-бихаћкој епархија наступила седисваканција.

За вријеме ове седисваканције, која је трајала од 13. фебруара 1908. до 28. септембра исте године, предсједничку дужност вршио је протојереј Коста Ковачевић, као најстарији члан по чину.

Његова светост васељенски патријарх цариградски Јоаким својим ријешењем од 11. јула 1908. број 5462. а земаљска влада својим ријешењем од 25. августа (7. септембра) 1908. приопћили су овамо, да је у сједници св. Синода

канонички изабран и услијед тога за новога Митрополита бањалучко-бихаћког од Његовог Величанства именован протојереј Василије Поповић, досадашњи редовни члан епархијског црквеног суда у Сарајеву.

Поводом горњег именовања г. Василија Поповића за Митрополита бањалучко-бихаћког дана 11. септембра 1908. сазвана је сједница овог епархијског црквеног суда, на које је сво ово епархијско свештенство обавијештено, да ће посвећење и свечано устоличење ново именованог Митрополита бити дана 28. септембра 1908.

Овом приликом позвано је свештенство, да по могућности са својим угледнијим парохијанима реченог дана присуствује свечаности устоличења новог Митрополита.

Уједно је наређено свештенству, да од дана 28. септембра 1908. у цркви при литургији и другим црквеним обредима у молитвама има престати споминьати име Његове светости васељенског патријарха Јоакима, и мјесто њега споминьати име Митрополита Василија.

На истој сједници овлаштени су редовни чланови епархијског црквеног суда Коста Ковачевић и Алекса Јокановић, да ступе у споразум са мјесним политичким властима гледе аранжирања дочека новог Митрополита, као и распореда и тока Његове инсталације.

Сједница држана 27. септембра 1908. извјештај Ковачевића и Јокановића у горњој ствари увела је на повољно знање и уједно изразила радост, што је добила за поглавицу домаћег сина.

За тим је закључила да сутра дан т. ј. 28. септембра сви чланови црквеног суда са осталим свештенством имају присуствовати посвећењу и устоличењу новог Митрополита.

*

Свршетком прве годишње периоде заседања т. ј. концем 1908. године измијењени су и почасни чланови епархијског црквеног суда, као и њихови замјеници, те су за нову изборну периоду изабрани ови свештеници:

1. *почасни чланови:* Петар Иванковић, Михаило Васић, Душан Кецмановић, Миле Х. Попадић (овај се доцније захвалио), Ђорђо В. Мачкић, Алекса Јерковић и Петар Карановић;

2. *замјеници почасних чланова:* Коста Душанић, прото Коста Поповић, Рувим Бубњевић, Благоје Шаљеговић и Марко Гаковић.

*

У току времена од 11. септембра 1908. до краја децембра исте године држане су 4 сједнице и то: 11. септембра, 27. септембра, 6. новембра и 17. децембра, а у току године 1909. осам сједница, и то 5. фебруара, 9. априла, 14. маја, 9. јуна, 20. августа, 22. октобра, 18. новембра и 17. децембра.

Осим тога судјеловао је епархијски црквени суд и у заједничким епархијским сједницама 17. и 18. децембра 1908. и 19. децембра 1909. год.

Поднесака епархијском црквеном суду било је у свему 2123, а преузидијалних 830.

Дан за одржање редовних сједница одређивао је овај епархијски црквени суд скоро свагда приликом свога заседања.

У свима сједницама 1909. предсједавао је Високопреосвећени г. Митрополит Василије.

У сједницама су редовно референсали редовни чланови епархијског црквеног суда Коста Ковачевић и Алекса Јокановић, а перо је водио Никола Костић ђакон и Др. Душан Лазић, затим ђакони Лука Давидовић и Илија Вранешевић, који су осим пероводства и све остале писарничке дужности у црквеном суду вршили.

Већини сједница је присуствовао са савјетујућим гласом овоепархијски одвјетник г. Костантин Милић.

О ријешењу свих сједница вођени су записници, који су увијек двојицом чланова овјеровљавани.

Пословник бивших епархијских конзисторија од године 1882. у смислу § 196. црквено-просвјетне уредбе, остао је и даље на снази, у колико исти том новом Уредбом није измијењен.

Ријешења су појединим странкама најдаље до прве идуће сједнице редовно отправљана.

Сједничка ријешења подручним званьима и странкама потписивали су свагда дотични референти.

I. Дио.

Рад епархијског црквеног суда као духовне управе.

На 12 држаних сједница ријешено је овај епархијски црквени суд ове предмете:

Тачка I. Број 720. зап. ех 1908. на упит свештеника Н. К. из Б. како би држао клетав у цркви ради проналаска једне краље на молбу свјетовњака Л. С. из В., коме је нестало 350 круна одговорено је да црква не проклиње својих чланова, него благосиља и на добро упућује.

Број 33. зап. ех 1909. издано је упутство парохијском званју у Б. Д. за пријевод једне римокатоличке у источно-православну цркву. Број 35. предложен је савјету један члан црквене општине у П. на искључење за три године од активног и пасивног права избора. Број 62. наређено је свештенству, да по наредби великог црквеног суда поднесе списак дјеце за школу способне и дорасле т. ј. оне дјеце, која су навршила седам година. Број 203. одобрен је и потврђен распоред богослужења у парохијској и филијалној цркви у Лапнику. Број 237. опоменут је свјетовњак П. С. у Б., који је примио православну њеру и као такав касније дао своје дијете крстити по обреду римокатоличке цркве, да у року од шест недјеља има превести дијете у православље, а у противном случају запријећено му је искључењем из православне цркве. Број 239. свештенику Ј. С. у Б. Г. дато је упутство, како има да обави крштење и пријевод једне одрасле јеврејске дјевојке. Број 246. црквеној општини у Т. наређено је, да у цркви при богослужењу и причешћивању уведе бољи ред. Број 361. издата је окружница овоепархијском свештенству о начину писања, стилу и тону званичних поднесака. Број 363. црквеном одбору у П. наређено је, да не смије мијењати храмовске славе, док збор може одржавати кад хоће. Број 392. упућен је свештеник М. Ђ. из Б., да против свјетовњака Н. К. који је вријеђао и омаловажавао свештенички чин, поднесе пријаву код грађанског суда као за то надлежне власти. Број 469. предложено је великом црквеном суду, да исходи код земаљске владе наредбу по којој би учитељи комуналних школа били обавезани недјељом и празником водити дјецу у цркву а уз нарочиту награду и пјевати у цркви. Број 472. наређено је црквеном одбору у М. Ј., да народу у погледу похађања цркве предходи примјером. Број 478. препоручено је свештенству дјело „Из црквеног и брачног права“ од

Др. Чед. Митровића. Број 485. наређено је проти Х. М. П. у К., да једног свјетовњака врачара одврати од његове заблуде, што му је и пошло за руком. Број 490. дозвољено је свештенику у К. да прелије гроб самоубици на молбу његових сродника. Број 686. наређено је свештенику у Л., да опомене оне који су мрсили на Крстов-дан и да их при исповједи епитимише. Број 903. саопћено је земаљској влади, да по мњењу овог црквеног суда свештеник у Јошавци није дужан на захтјев грчко-католичког ординаријата у Крижевцима нити пак на захтјев унијатског жупног уреда у Пријавору издавати крсне листове по православном обреду крштене дјеце од унијатских родитеља. Дочим ће исти свештеник на захтјев странака уз претходну наплату таксе и прописане биљежовине обавезан бити издати крсне листове који у питању стоје.

Тачка 2. На молбу црквеног суда у Д. Тузли, саопћено је подручним манастирским управама, да је јеромонах Јоаникије Петковић сабрат манастира Озрена брисан из клира епархије зворничко-тузланске.

Тачка 3. Број 44. зап. одређен је Коста Новаковић свештеник, да замјењује обољелог свештеника Зорића у катихетској дужности на народној основној школи у Крњеуши и о овом обавијештена је земаљска влада. Број 51. путем котарског уреда у Цазину саопћено је неким противницима свештеника Л. О., да се истом свештенику катихизација не ће и не може одузети све дотле, док га ова власт признаје и држи као законитог администратора његове парохије. Број 210. наређено је свештенику Владимиру Кецмановићу, да проту Новаковића због болести потпомаже и замјењује у његовим катихетским дужностима на народној основној школи у Бос. Петровцу. Касније пак ова дужност је пренешена на свештеника Милана Ђукића. Број 373. постављен је на народној основној школи у Тешњу свештеник Саво Илић, за катихету. Број 664. свештеник Милош Радић на његову властиту молбу рјешен је катихетске дужности у Орахову, а на његово мјесто постављен је свештеник Мирко Павић. Број 678 свештеник Симо Кондић у Бос. Новом на захтјев земаљске владе повисио је број вјеронаучних сати са два на четири. Број 901. постављен је за катихету на народној основној школи у Драгочају свештеник Коста Душанић. Број 904. свештеник Младен Поповић постављен је за катихету на народној основној школи у Скендер Вакуфу. Број 965. свештеник Ђорђе М. Мачкић постављен је за катихету на народној основној школи у Ситници.

Тачка 4. Број 16. зап. молба житеља села Трамошње, да припадну у састав парохије манастира Гомионице је одбијена. Број 215. поводом упадања појединих свештеника у туђе парохије издана је окружница, којом се унапријед забрањује упадање под пријетњом дисциплинарног прогона и двоструке накнадне таксе оштећеном свештенику. Број 658. молба Н. П. је одбијена с разлога, што је правомоћним рјешењем овог црквеног суда број 713. зап. ех 1908. изгубио бањалучку парохију на основи наредбе земаљске владе број 128295./I. ех 1908. Број 890. достављен је Великом црквеном суду призив Н. П. против односне овамошње одлуке број 658. ех 1909. Број 711. упућен је свјетовњак П. у спору са Р. свештеником на пут грађанске правде. Број 716. свештеник П. Ш. оповвао је молбу за отварање трговачке радње

Тачка 5. О судству у дисциплинарним и брачним стварима говори се у другом дијелу овога изјешћаја на посе.

Тачка 6. Број. 3. зап. на захтјев Великог црквеног суда уз неке измјене

и примједбе проучен је и повраћен у Сарајево на коначно одобрење нацрт за полагање стјечајних испита.

Расписани су стјечајеви на парохије: лакташку и ивачку.

Постављени су за парохијске администраторе: Никола Прокопић у Бистрици (Приједор), Стево Душанић у Прибинићу, Лука Давидовић у Виочанима, Мирко Мацура у Дворишту, Милан Лабус у Поточанима, Милан Карановић у Рујници, Милан Ђукић у Буковачи, Стеван Бодирожа у Осредци — Трубару, Младен Поповић у Скендер-Вакуфу, Јован Марчетић у Шљивном, Јован Самарџић у Козицама, Душан Цабић за личног помоћника оцу своме Луки Цабићу, пароху у Винској (привремено), а касније за администратора у Кокорима, Димитрије Бањац у Рибнику и за посљетку Илија Вранешевић ђакон и Милан Матавуљ, свештеник за канцелисте овог епархијског црквеног суда.

Број 390. на властиту молбу подијељен је коначни канонички отпуст из ове епархије свештенику Јовану Кнежевићу.

Премјештени су: Тома Милановић из Буковаче у Крњеушу, Алекса Јерковић из Томине у Лакташе, Ђуро Грбић из Козице у Томину и Мирко Микулић из Виочана у Оџак.

Потврђен је у смислу автономне уредбе изабрани за сталног свештеника у Иваньској Јован Татић, а у Лакташима Алекса Јерковић.

Примљени су у савез клира епархије бањалучко-бихаћке свршени привременски богослови: Младен Поповић, Стеван Бодирожа и Јован Марчетић.

Стављен је у трајно стање мира Ђурађ Бањац, парох рибнички.

Узети су на знање извјештаји о томе, да су умрли свештеници: Тешо Кондић и Ђурађ Павић.

Тачка 7. Припуштно је овај епархијски црквени суд шест кандидата к избору за окружне протопрезвитере.

Тачка 8. Судјеловао је овај епархијски црквени суд у заједничким сједницама при избору окружних протопрезвитера, одобрењу прорачуна и заокружењу парохија у протопрезвитератима: крупском, костајничком и старо-мајданском.

Тачка 9. Опоменут је предсједник једне црквене општине, да у будуће не дозвољава прекорачавати границе дјелокруга у одборским сједницама.

Тачка 10. Број 241. зап. наређено је свештенику и црквеној општини у Л. П., да се обрате надлежном котарском уреду ради ограђивања и уређења гробља. Број 244. забрањено је грађење цркве у В. Р., да би се избјегла свађа парохијана. Број 487. неким црквеним општинама препоручено је, да набаве за парохијска звања домовник и матице од штампарије Савића из Сарајева. Одобрен је план за градњу цркве у Старом Мајдану, Бос. Крупи, Пашинцу (код Приједора) и Читлуку (код Бос. Дубице).

Тачка 11. Један дио свештеника поднио је годишње прописане исказе уз прилог инвентара о црквеним утварима. Број 250. дато је упуство свештенику у В. Кладуши у погледу уређења матица. Број 260. наређено је ово епархијском свештенству, да испуни обрасце за »Прегледник« на молбу Пахер и Кисића. Број 777. по рјешењу Великог црквеног суда број 147./42. ех 1909. наређено је овоепархијском свештенству, да статистичке податке потребне за попуњење у приложеним формуларима »О стању српско-православне парохије« изложених рубрика савјесно прибере и исте тачно попуњене овамо најдаље до 1. септембра о. г. достави.

Тачка 12. Број 42. зап. наређено је јеромонаху С. В. у С., да извотке свију обављених случајева рођених и умрлих из парохије Д. пошаље парохијском звању у Д. како би ово исте случајеве накнадно у своје матице уњети могло. Број 383. наређено је неким парохијским звањима, да шаљу редовно статистичке исказе надлежним грађанским властима. Број 475. наређено је парохијском звању у Ј., да од пресједника црквеног одбора има одузети матице и предати парохијском звању у Д. Број 986. позвано је и упућено свештенство, да води тачно матице и домовнике парохијске.

Тачка 13. Предајом сумарног годишњег извјештаја Високопреосвештеном господину Митрополиту дијецезану удовољено је горњој тачци.

Тачка 14. Према природи послова, који спадају у дјелокруг овог епархијског црквеног суда, као и према положају своме, који заузима у автономној управи овоземне српске цркве, стајао је овај епархијски црквени суд у званичном додиру са земаљским политичким и вишим духовним властима. Главнији моменти званичења ове врсте јесу слиједећи: Број 488. на глас о смрти митрополита вворничко-тузланског блаженопочившег Григорија Жинковића изравно је овај епархијски црквени суд саучешће црквеном суду у Д. Тузли. Број 56. стављен је предлог Великом црквеном суду, да се »Едикти« сиромашнима штампају бесплатно. Број 59. Велики црквени суд препоручао је, да се шаљу »Привреднику« дјеца на занате и трговину о чему је свештенство у своје вријеме обавјештено. Број 75. Земаљска влада приопћила је овамо, да право сервитута у планини Козари није могла дозволити управи манастира Моштанице, о чему је у своје вријеме управа манастира Моштанице обавјештена.

Број 371. обавјештена је земаљска влада о сталној годишњој плати овоепархијског свештенства, дочим се то за епархијске приходе није могло учинити из разлога тога, што су исти непознати, а и нестални.

Број 377. Замољена је земаљска влада, да казни двојицу оружника због профанисања чинодјејства богојављенске водице; иста је молба остала безуспјешна Број 387. путем земаљске владе спроведена је представка манастира Моштанице заједничком министарству финанција у Бечу за подјелу права сервитута једног комада еварне шуме у планини Козари, ради дрварења. Број 470. Високопреосвештени господин Митрополит дијецезан пријавио је епархијском црквеном суду наступ свога шестонедјељног одсуства из епархије. Број 472. Земаљска влада својим рјешењем од 8./20. маја 1909. број 85121 приопћила је овамо, да Његово ц. и к. Апостолско Величанство на молбу конзисторијалног савјетника Алексе Јокановића у спрху признања његове трогодишње државне службе у Рељеву није ништа одредити изволјело. Број 480. Замољен је Велики црквени суд, да се споразумије са земаљском владом и одреди: у ком су случају свештеници дужни издавати политичким властима личне извотке бесплатно. Број 765. Замољен је епархијски управни и просвјетни савјет у Бањој Луци, кад се води ма каква истрага против свештеника, да увијек о резултату те истраге обавијести овдашњи црквени суд. Број 23. през. Високопреосвештени господин Митрополит дијецезан одликовао је Михаила Васића, свештеника Добојског црквеним појасом.

Број 936. Велики црквени суд доставио је одлуку у погледу набавке званичног листа »Источника«; исту одлуку објавио је овај црквени суд свему подручном свештенству.

Примљени су за чланове свештеничко-удовичког мировинског фонда:

Мирко Микулић, Милош Крагуљевић, Рувим Бубњевић (повисио је осигуравајућу своту мировинску на 1200 круна), Јован Богдановић, Лука Давидовић, Јован Самарџић, Милан Матавуљ, Милан Карановић, Илија Вранешевић, Милан Ђукић, Мирко Мацура, Стеван Бодирожа, Младен Поповић, Милан Лабус, Јован Марчетић и Душан Цабић.

Узета су на знање приопћења Високопреосв. госп. Митр. Василија, и то:

1. Да су рукоположени за ђаконе и презвитере свршени богослови: Милош Крагуљевић (прије учитељ), Јован Богдановић (прије учитељ), Мирко Микулић, Лука Давидовић, Илија Вранешевић (само за ђакона), Јован Самарџић, Милан Матавуљ, Милан Карановић, Милан Ђукић, Мирко Мацура, Стеван Бодирожа, Младен Поповић, Милан Лабус, Јован Марчетић и Душан Цабић.

2. Да су подијељени освећени антиминси за цркве у Томини, Стриговима, Старом Мајдану, Пуцарима и Љубији.

3. Да је дозвољено привремено служење св. литургије у школској агради у Бос. Крупи све дотле, док се не сагради и не освешта нова црква.

4. Да је Високопреосвештени господин Митрополит осветио филијалну цркву парохије приједорске на Пашинцу и српску школу у Чађавици (код Бос. Новог).

II. Дио.

Духовно судиште.

А) Судство у дисциплинарним стварима.

Овај епархијски црквени суд као духовна власт имао је да у више прилика према одређеном му дјелокругу доноси пресуде, поводом разних прекршаја оних црквених закона и одредаба, које се односе на зант и ред клира и народа, а тако исто и у брачним стварима. Овај суд израдио је пресуде у погледу свјештењака и свештеника против којих су стизале овамо тужбе, од којих су услијед доказане кривице кажњени слиједећи:

Број 744. зап. ех 1908. Кажњени су укором свештеници: М. Б. и Л. О. због тога, што су изазвали оправдане тужбе против себе и један против другога. Број 710. Кажњен је свештеник Н. П. губитком парохије, обуставом берива и забраном вршења свештеничке службе за сво вријеме његове казне, а уједно се овај епархијски црквени суд пожалио са питањем: за што војнички суд не признаје као суд овај црквени суд. Број 485. зап. ех. 1909. Укорен је предсједник црквене општине у П., што је дозволио прекорачење дјелокруга у одборској сједници. Број 561. Кажњен је свештеник Л. О. са 5 (пет) мјесеци епитемије у манастиру Моштаници и премјештајем на другу парохију. Број 690. Свештеник Ј. Х. кажњен је укором и новчаном глобом од десет круна у име путног трошка. Број 691. Опомењут је свјештењак Л. Н., да више не заводи људе против свога свештења. Број 899. Свештеник М. Б. због упадања у туђу парохију осуђен је да општеном свештенику М. Г. плати двоструку таксу. Број 900. Свештеник И. Т. у Д. кажњен је да плати путни трошак свештенику С. К. из Б. за то, што сам није хтио по упуству, да изврши накнадну иматрикулацију и достави потребни крсни лист. Број 494. Један је свештеник опомењут на дужност плаћања својих дугова. Број 361. Против неких свештеника због прекршаја уредовала је и грађанска власт, те о томе уредовању своме редовно подносила извјештаје овом епархијском црквеном суду. Број 948. Опомењут је свештеник М. М. из С. М. због сувишног општења са онима, који живе у конкубинату, чим је вријеђао

осјећаје побожних хришћана. Број 959. Саопштено је свештенику Ј. Ј. у Ј., да у будуће не узима на записник туђих парохијана. Број 985. Умољена је земаљска влада, да нареди котарским уредима, који се налазе у овој епархији, да ови јаве парохијским звањима, кад ће бити попис житељства, како би ова (парохијска звања) могла том приликом приправити и уредити домовнице и матице.

Б) Судство у брачним стварима.

У години 1909 изрекао је овај епархијски црквени суд у својих осам редовних сједница свега 29 бракоразводних пресуда. О свима тим пресудама прије него што су оне изречене, саслушано је мишљење и предлог одвјетника овоепархијског црквеног суда.

Од ових бракоразводних пресуда изречено је 15 због прељубе од стране жена; 4 због прељубе од стране мужева; 8 због обострано почињене прељубе т. ј. прељубе од стране мужа и жене; 1 због злонамјерног напуштања мужа и 1 због напуштања мужа и омаловажавања његове (православне) вјере.

Све ове бракоразводне пресуде гласиле су на развод брака тако, да се кривој странци забрањује ступање у нови брак све дотле, док се не поправи и не покаже достојне плодове покајања.

Све ове бракоразводне пресуде поднешене су великом црквеном суду на надпреглед и више разматрање у смислу § 223. автономне уредбе, те су све и одобрене односно потврђене осим 3, које су због наводно непотпуних доказа повраћене да се допуне.

Осим тога послато је 144 бракоразводних молби парохијским звањима, ради покушаја помирења странака.

Дато је право да поднесу формалне бракоразводне тужбе 34-ци.

Странкама на одговор послато је 44 бракоразводне тужбе.

Постављен је за 11 странака у њиховом бракоразводном процесу званични скрбник; 27 завађених супруга упућено је да наставе даље заједничко супружко сажиће.

Расписано је у званичном листу »Источнику« 9 едиката.

Осим тога ријешено је још 323 списа, који се односе на бракоразводне ствари.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Бањој Луци 4./17. фебруара 1910.

Сједнице Вел. Црквеног Суда и Вел Управ. и Просвј. Савјета. Сједница Вел. Црквеног Суда одржана је 22. фебруара о. г., а сједнице Вел. Управ. и Просвј. Савјета одржане су 23.—26. фебруара о. г.

Стјечајни испит. Према §§ 96.—104. Уредбе положили су с успјехом стјечајни испит г.г. свештеници Саво Ристић, администратор парохије добрињске и Петар Ћосовић, администратор парохије варешке 4. и 5. марта о. г. пред испитним повјерењством, које је ad hoc именовало и истом предсједавало Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит дабро-босански Евгеније.

Црква у Србији.

Стање фонда за свештеничке удовице и сирочад. У Србији је овакви фонд још 1891. године основан, те је 1. јан. 1910. достигао своту од 3734011 дин.

Стање црквено-просвјетних фондова, којима рукује архијерејски сабор цркве у Србији било је 1. јануара 1910. године: 822730 динара. Од тих закалда

најимућнија је заклада за црквене и ц проквјетне сврхе, која је достигла висину од 609344 динара.

Храм св. Саве на Врачару. Сви православни живо раде на остварењу богоугодне идеје, да се на пољу Врачару, гдје је разасут пепео Светитеља Саве, подигне величанствени храм у славу првог просветитеља српског. *Д. Ј.*

У патријаршији цариградској.

Нова богословска школа. У граду Верри, архидијецезе цариградске отворена је нова богословска школа, која ће се издржавати из средстава патријаршије и из прихода манастира св. Дионисија на Олимпу. Школа је смјештена у манастиру предтечевом у Верри. *Д. Ј.*

Црква у Бугарској.

У софијском листу »Речи« појавило се прије кратког времена значајно саопштење о новом курсу бугарске политике. У чланку »цар и хришћанство« одбијају се напади неких листова на краља Фердинанда и његову пристрасност према католичанству. Фердинанд је, вели се, заузет сада питањем, не о томе која је вјера боља, већ много важнијим питањем — о измирењу цркава, јер све више расту безбожје и социјалне заблуде. Бугарски краљ, као католик, ожењен лутеранком а владар православног народа, позива разне хришћанске цркве да забораве своје вјековне несугласице и да општим силама ступе у борбу против безбожништва, које се тако нагло шири.

По ријечима тога чланка (а писац је дописник из Рима) на скорашњем састанку у Ракониђију било је покренуто и то питање о зближењу црвава.

Откако је извршена у Француској диоба цркве од државе отада су односи између ватикана и талијанске владе добили сасвим други карактер.

Врло је могуће, да ће у најближој будућности заузети мјесто Француске Италија, као покровитељка свих католика. На зближавању између ватикана и талијанске владе ради Русија.

Таквом истом вјерском широкогрудошћу одликује се и краљ Фердинанд, који ради у смислу измирења црвава и није страстан католик.

Али још већи значај за Бугарску и за све словенство имаће друга задаћа, додијељена краљу Фердинанду. То је зближење са Србијом, као најбољи пут да се образује балканска лига По тврђењу овог бугарског листа, у Ракониђију су расправљани основи, на којима ће се извести ова лига, која се мора налазити под покровитељством Русије, Италије и Енглеске. (»Гласник прав. цркве у крал. Србији«, бр. 34—35. г. 1909.).

Црква у Русији.

Нове епископске катедре. Како »Новое Время« саопштава установљене су у Русији прије кратког времена слиједеће епископске катедре: епископа велског, другог викара епископа вологродског, епископа черкаског, четвртог викара митрополита кијевског, епископа исмаилског, и другог викара епископа кишињевског.

Митрополит кијевски, Флавијан, славио је на Сретење о. г. двадесетпетогодишњицу своје архијерејске службе. Као млад јеромонах провео је десетак година као мисијонар у Пекингу, те је стекао лијепу заслугу за цркву преводом

богослужбених књига на кинески језик. Написао је и кинеско-руски рјечник. Као епископ одликовао се у варшавској епархији у борби с ватиканском црквом. За митрополита кијевског постављен је 1. фебр. 1903. Сиједи архипастир овај опште је поштован и уважен са свога врсног рада.

Читула.

† **Миро Вујовић.** У понеђељак 25 јануара т. г. преселио се је у вјечност поп Миро Вујовић у селу Засади (врањска парохија). Покојник је рођен у истоме селу 20. августа 1833. г. од вриједних и побожних родитеља Крста Вујовића и Митре Таминџић.

Кад му је било осамнаест година, пошаљу га родитељи по његовој врућој жељи у манастир Добрићево, да се спрема за свештенички чин. Ту је остао пуних седам година усавршавајући се у науци и хришћанским врлинама. У двадесет и петој години рукоположио га је владика Григорије за презвитера и поставио парохом у Врањскијем, на коме је мјесту остао све до 1904. г. вјерно служећи св. олтару, својој пастви и претпостављеним властима — духовним и грађанским. Од г. 1904. до реченог умрлог часа патио је врли покојник у мозгу од живчаних болести, које су му угасиле и праведни живот.

Сахрањен је 26. јануара код његове бивше парохијалне цркве св. Ђурђа у Врањскијем. Спровод му је био диван и величанствен: преко 500 особа било је на жалосном окупу при његовој сахрани. У цркви су обавили опијело сусједни свештеници. Над гробом опростио се је са заслужним покојником испред народа и свештеника мјесни парох Лазар Шакотић, а за упокој душе његове напио је лијево и дирљиво за трпезом билећки прото Периновић, на што је устао народ и одазвао се:

»Слава му и вјечни покој!«

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 54 из 1910. 2—2

Едикт.

Поводом жалбе Катарине, супруге рмкт. Рудолфа Вајгартна против мужа јој овдје поднесене, позива се исти Рудолф, да се до 25. маја (по старом) 1910. врати својој још 1893. напуштеној супрузи или саопшти своје мјесто пребивања, пошто ће се иначе послије горњега дана дозволити супрузи његовој, да га због злобног раскидања брачне заједнице у сврху коначног развода брака утужи, а парница ће се с његовим службеним заступником г. Богданом Петровићем, канцелистом црквеног суда сарајевског, на његов трошак и његову опасност довршити.

Из сједнице држане 20. јануара 1910. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 201 из 1910. 1—3

Едикт.

Отсутни Симо Вучановић, који је још 1899. г. напустио своју супругу Симану са двоје дјеце и из Сарајева незнано некуд отишао, позива се овим, да се јави или врати својој супрузи до 21. маја 1910. пошто ће се иначе истој дозволити, да га због злобног напуштања у сврху коначнога развода брака овдје утужи.

Из сједнице држане 9. фебруара 1910.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 203. из 1910. 1—3

Едикт.

Јавља се Милану Тасовцу, бившем банковном чиновнику у Сарајеву, да га је супруга његова Олга из Сарајева код овог епархијског црквеног суда пријавила због тога, што је негдје у свијет отишао а за њу се више не брине. Тим поводом се позива отсутни Милан на повратак својој супрузи до 21. маја 1910. г. пошто ће се иза тога рока, ако се не би јавио, не само подијелити право Олги Милановој супрузи да против мужа због злобног напуштања формалну бракоразводну тужбу поднесе, него ће се парница крају привести и то с Миланом уредовним бранитељем.

Из сједнице држане 9. фебруара 1910.

Предсједништво.

Поруке администрације.

До 22. фебруара 1910. примили смо претплату од пређешњих п. н. претплатника: Парох. звање у Црњелову, Свињи, Батковићу, Вел. Обарској, Пурачићу, Црквини, Рибнику, Братунцу, Ервенику, Појезни, Притоци, Возућој, Фојници, Коњицу, Брадини, Колима, Горажду, Братунцу, Гор. Толиси, Кожухима, Мајевцу, Лијешћу, Срп. Грацској, Добоју, Д. Скугрићу, Градачцу, Кладњу, Ножичком, Бос. Дубици, Крупи, Брекињи, Власеници, Управи ман. Тавне.

(Настављће се).

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1-ом табаку сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 3 фор. или 6 круна, а на пола године 1·50 фор. или 3 круне; за стране земље на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне. За црквено-просвјетне самоуправне органе у земљи на годину 2 фор. или 4 К. Учитељима основних школа и њацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији, а рукописи уредништву листа у Сарајево. Рукописи се не враћају.

Одговорни уредник: Др. Томо Поповић. Прва српска штампарија Р. Ј. Самца, у Сарајеву.

„ОБЈЕДИНЕЊЕ" БЕОГРАД

Књижевни оглас.

„ИЗ ЦРКВЕНОГ И БРАЧНОГ ПРАВА“,

расправе и чланци од др. Чедомиља Митровића, ванредног професора универзитета. Биоград. — Издавач: књижара Геце Кона. Кнез Михаилова улица број 34. 1909. Ова књига, о којој је прије изашао оглас у овом листу, изашла је из штампе у издању књижаре Геце Кона у Биограду. У књизи се налази 25 чланака, који су вриједни и врло потребни за сваког свештеника. Зато би требао сваки наш свештеник да ову књигу наручи, већ због тога, што је књига према својој вриједности јефтина, а друго што од 230 примјерака уступљених „Просвјети“, и који би се требали код нас растурити, „Просвјета“ ће имати 33% чисте добити. Тако, да би „Просвјета“, кад би се све те књиге продале, добила чистих К 237.60. Сваки свештеник купивши књигу, поред тога, што је добио добру и поучну књигу, учинио је уједно и корист једној општој установи. Прев. господа свештеници, а нарочито они, који су и повјереници „Просвјете“ треба да се зауму око скупљања претплате. Књиге се могу наручити код „Просвјете“ или уредништва „Источника“. Цијена је књизи без увеза 3 К, са увезом 4 К.

Књижарница и папирница

Михајла Миљановића

у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица 7. — Телефон број 133.

Препоручује своје велико складиште **школских књига за српске народне основне школе у Босни и Херцеговини**, — све по наставном плану Вел. Упр. и Просвј. Савјета у Сарајеву.

Богато надање школских **писанака** и **задаћница, малих тека, цртанака**, као и све остале **писаће и цртаће школске потребе**.

Складиште разних **забавних књига**, као и све остале **школске књиге за Више дјевојачке школе и гимназије**.

Цијене су утврђене а умјерене!

Послуга брза и тачна, што свједоче многобројна писма славних српских општина као и црквено-школ. одбора, која стоје свакоме на увид.

Главно складиште књига налази се у нашој властитој кући, у Десетина улици број 8, према друштву „Просвјети“.

Јамчи за изврстан крој и солидну израду.

Једини у Босни и Херцеговини повл. кројачки курс.

Основана 1876. године. **Кројачка радња** Основана 1876. године.

Тодора Хрисафовића,

бечког испитаног и двапут дипломираног кројача у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица бр. 15.

Почасна 1904. бечка диплома — Почасна 1894. бечка диплома.

Пошто сам свршио 1904. г. најновији и најсавршенији у цијелој Европи кројачки курс, те по тачној мјери и без пробе са гаранцијом свако одијело правити могу, а такођер сам радњу снабдио са најбољим и најразноврснијим штофовима, као: енглеским, њемачким и аустријским, то се препоручујем пречасном свештенству, п. н. грађанству и чиновништву, да ћу сваког савјесно и солидно уз умјерену цијену послужити.

Сваку наруџбину обављам брзо и тачно.

Одијело сваке врсте правим без пробе.

Цијене умјерене и на отплату.

ПБ 10/4763
РТЈ/118
2408

Год. XXIV. Сарајево, 31. марта 1910. Број 6.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

* * * * * ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ. * * * * *

Садржај:

Званично. — Незванично — Из лектире наших праотаца. — Сједињење црквa пред савременим судом [illegible]. Петрика. — Преглед црквено-школског и [illegible]етног живота. — Књижевне оцјене и прикази. [illegible]и и нове књиге. — Читуља. — Званични огласи.

ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК ДР. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Скакића Сарајево.

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стоваришту све тисканице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне консисторије Дабро-босанске** и моли гореспоменута звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити. — **Прима наруџбе и за каучук-штампиље уз најумјереније цијену.**

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.

5576

ГОД. XXIV. САРАЈЕВО, 31. МАРТА 1910. БР. 6.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ

Власништво и наклада:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

Одговорни уредник:
свештеник Др ТОМО ПОПОВИЋ,
професор-катихета вел. гимназије

Званично.

Умировљење. Епархијски црквени суд у Бањој Луци у својој сједници од 22. октобра 1909. г. умировао је сед. десетогодишњег свештеника *Ђуру Бањца*, пароха у Рибнику, протопрезвитерата кључког.

Постављења. Епархијски црквени суд у Бањој Луци у сједници својој од 17. децембра 1909. г. поставио је досадашњег личног капелана пароха рибничког Ђуре Бањца, свештеника *Димитрија Бањца* за администратора парохије у Рибнику; а тако исто поставио је и досадашњег личног капелана пароха вишћанског Луке Цабаћа, свештеника *Душана Цабића* за администратора парохије у Кокорама, протопрезвитерата приједорског.

Одликовање. Његово Високопреосвештенство Митрополит бањалучки и бихаћки господин *Василије Поповић* одликовао је 23. децембра 1909. г. прсним појасом часног господина *Стевана Ковачевића*, пароха у Бихаћу.

Неозваничио.

Из лектире наших праотаца.

(Свршетак).

Пету групу, у овој књизи, сачињава низ чланака, који се односе на живот и чуда св. Николе. — Ено појединих наслова:

1. „Мⷣ(к)с(е)ца декевріа .ѣ. — Чѡдо с(ѵ)т(о)го ѿца нашего Николы, „архіепⷭ(о)па мѵрликійскаго й чюдотворца, како йзкаи Димитріа нѣкоего „ѿ потопленїа мо'ского (л. 126.—127. б.)".

2. „Чѡдо с(ѵ)т(о)го ѿца нашего Николы о Йгрйнѣ. Чюдо ѣ. (л 127. б.—130.)".

3. „Чѡдо .ѳ. с(ѵ)т(о)го Николы ѳ кевѣри (л. 130.—131. б.)".

„СЛОБОДА" ФАБРИКА БЕОГРАД

4. „Сл҃во с(кѣ)т(о)го Никóлы, кáко прѣнесéно кыстъ тѣ́ле ѥ̃го ѿ Мир-„ликі҃и къ Барь: (л. 131. б.—132. б.)“.

и 5. „Прологъ с(кѣ)т(о)мѹ Никóлѣ, декéврі҃а .s҃. дн҃ь (л. 132. б.—133.)“.

Као *шести члан* могу се узети два чланка, који нијесу ништа друго до зборници разноврсних мудрих изрека, извађених из св. Писма, из дјела св. отаца и др. књига; а познати су у научном свијету, дотично у литерарној историји, под именом „florilegia“. Први чланак носи наслов: „Жáлость прáведнаго Спанíа[1]) кáко ѕ҃чаше съ жáлостїю с(и)на своѥ́го (л. 15. б.—20. б.)“, а другоме не знам наслов, јер је први лист искинут (л. 46.—49.)“. — Из овог другог привешћу један одјељак, који говори о женама:

„... Гдѣ нам прибѣжиште будет? То не помјенете ли тако: „кто вражебника својего клнет себје клнет, а того б(лаго)сл(о)вит. „Сего ради разумјејушти ходите, јако Б(о)с учаше Адама: готова будет „тебје жена твоја, — јегда изведе тјех (!) из раја. Тогда и о зле жеље „рече: будет муж јако и свјетилник, жену ради помрачајет се. Паки „рече: рождшу се человјеку от њеје, будет тако помошт тому. Рече „ка женје: да будеши мужу својему ва хотјеније, и он тебје да обла-„дајет; нигде жена да има прибјежиште такмо ка мужу својему. Рече „бо премудриј Соломон: првиј грјех от жену настал јест, того ради „умирајем васи; жена много о зле мужу вртит се, неже ли о добрје. „Рече бо тако: не вазирај на вјежди женскије; женје блудници мед „капет из уст јеје; красно ти г(лаго)љет, послед жалост обрештеши. „Жена ч(а)стним мужем д(у)ше погубљајет. Са жену језичну муж јест „јако и дрво чрниво или от детла издлбено, — тако и она оно не „улагодит. Ч(е)л(овје)че, савикнеши се са лавом и са змијем, а са злу „жену не обикнеши се; омрачит бо лице мужу, јако и темен рог. „Змију заљуби, неже ли злу жену. Језичну жену имјеј јако и скор-„пију, ва тамње кушти[2]) несмјејушти прострјети ноги своје, тако и „жена зла мужу својему јест. Того ради не угледуј се красотје жен-„ској и на вољу јеј не вадај себје. И ва добрје и на зле осуждати ју „(подобајет?); рече бо јеј: умножу печал твоју и стенањије, и муж „твој тобоју да обладајет; јако мужска глава Х(ристо)с јест, а женје „муж глава јест“.

Најпосље, у овој књизи налази се још и *три чланка*, који по садржају своме не спадају ни у једну од шест приведених група, а немају ни толико заједничких особина, да би могли једну посебну

[1]) Спанъ (σπανός barbam raram habens) = коса или правије реткобрада. — Поука овога Спана вјероватно сину имао нас подсјећа на поуку у познатом „Слову о премудром Акиру“.

[2]) Сигурно од кыштѣ, коуки, кѫщи = кућа.

групу сачињавати. — Ради занимљивог садржаја привешћу сва три у цијелости.

Први чланак носи наслов: „Сло́ко ка́ко зача́сѣ Самоки́ла (л. 60.)[a], а садржи у себи интересантну легенду о ћерци Александра[1] Великога.

„Бѣше ц(а)р Александ, велик пач(е) васјех ц(а)реј, с(и)н. Фили-„пуса ц(а)рь. И васјех ц(а)рства прјејет и васи језици поклоните се „јему; једино нагомудрско ц(а)рство не прјејет, ни женскоје ц(а)рство. „Нагомудраци бо врут Г(оспод)а на н(е)б(е)јех, сједешгаго на прје-„столје, того ради не прједаху се Александру ц(а)ру. Имаше бо једину „даштер и много бољеше о њеј. Јегда прјејет ввјере, који рабини ху „васе в јски приде и паде на ливадах при блато, идеже исхожаху „раци. И похватаху (их) вје. Један недопул вазет риби сушени иде „да напијет (их), иде и обрете изнор мал вас скровње мјесје и ва-„метњу риби, а они ожиху и у шиху на воду. Ту бо бјеше и рогуља[2] „кладенц Јуноша приде сојешно и повједа ц(а)ру Алекс ндру. „Александр наложи пиће р би сухи и ожијеху. П ј г Александр једни „крипол[3], от води тоје, запечати и пошдаје једнома пе ротоу и „рече јему: аште кто отлечатит из тебје посубљу и род твој. Але-„ксандр знајаше колико љет пишет се јему живу бити; јегда буд т „јему ка смрти, да исијјет от води породимскије и породит се и не „умрет на вјеки. — Дошта јего Панора[4] видје јуношу велико стре-„гушта кровдил. Панора рече ка јуноши: Андрејо, повјежд ми что „јест на кровдили? Дај мње да вижду. Андрој рече: г(оспо)жде, ве-„лику запрјету имам от оца твојего Александра. Она же многа имје-„нија даваше јему и многи мука пати дјевица, да исповјеет јој, и не „повједа јој. Она велми скрбјеше, јако да увјест что јест на кровдили. „Паки рече ка њему: о Андреја, лежи са мноју и повјежд мн. Тогда „јуноша упаде се на њу и слег се са њеју и пов да јој. И јегда „усну Андрој она закла јего и поврже на конишцу,[5]) и вазет кровдил, „и испит, и бист не(ви)дима и бесамртна. Тогда Александр проклет јуу, „и тако прјебивајет јакоже видиши. — О други, многа сут писанија „о њеј, ву њесм праведн, поњеже јест проклета".

[1]) Код Бугара има сличан прича, како је сестра Александрова Роксандра несмотрено разбила посуду и пролила воду живу, коју је сам Александар тешком муком, помоћу кобиле и жребета, са извора извлачио; па да би избегла страшну осветуАлександрову скочила је у море и претворила се у Делфина, који чим чује име Александрово одмах бјежи у дубине морске (види о томе у Јагића, Historija Književnosti naroda Hrvatskoga i Srpskoga, кн. I. Zagreb 1867., p. 94—97.). = Овдје је сасвим друга варијација исте приче. Лако ће могући, да је баш ова послужила за основ потоњој народној причи бугарској, коју је народна машта прикивала на свој начин.

[2]) Породимъ (qui regenerat), који обнавља живот

[3]) Кровъцилъ, кровдилъ (κρόκος) = крокодир, шкар (der Becher).

[4]) Подсјећа силно на грчки мит о Пандори. — И овде игра главну улогу љубопитство женско.

[5]) Коњ'ница, заљда исто што и коњштиће, коњиша, — што значи: сигнум equestre.

Други чланак садржи упуту како ваља читати књиге с разумијеванем и говори о значењу читања корисних књига. — Његов је наслов: „Їзкѡрникъ нѣкоѣго чрънорїзца. Слѣко ѳ книгахъ" (л. 125—126.)[a].

„Добро јест, братије, прочитаније, паче васакому Хр(и)стија„нину. Рече бо: бл(а)жени испитајуштеји свједењија јего, васјем срдцем „ваништут јего. Что бо рече испитајуштеји свједењија јего? Јавје „рече: јегда четеши књиги, не тащти се брзо части до другије гла„визни; прораумјеј что г(лаго)љут књиги словеса та. Три крати обра„штај се о јединој главизње. Рече бо: ва срдци својем сакрих словеса „твоја, да не сагрјешају тебје. Поразумевај истиннаго писанија. Правим „јест, реку же, уада коњу правитељ јест и ваздржаније, а праведним „књиги. Не ставит бо се кораб без гвозди, ни књижник без поученија „књижнаго. Јакоже пљенником ум стојит у родитељ својих, тако и пра„веднику о прочитанији књижњем. Красота воину оружије, а корабу „вјетрила, тако и праведну прочитаније књижноје. Откри бо, рече, „очи моји, да раумјеју чјудеса от закона твојего; очи бо, г(лаго)љет, „разум и мисл и прочеје. Не сакри бо от мене заповједеј твојих; разу„мјеј рече: јако не от очију рече сакри, ну от срдца разум. Тјем же „бо хули не поучајте се. Проклети уклањајуштији се от заповједеј „твојих. Тјем же и сам се похвали г(лаго)ље: Кољ сладка гртани мо„јему словеса твоја паче меда устом мојим, и закон уст твојих паче „тисушт злата и сребра. И васпет г(лаго)ље: вазрадујуј се аз о сло„весјех твојих, јако обрјетају корист многу; корист бо рече, словеса „Б(о)жија, јако обрјетох не достојан сиј таков дар, јеже поучити ми „се словесем твојим (д)ан и ношт. Се ми, братија, поразумјејем послу„шајуште умнима очима својима, пораумјејем силу поученија с(ве)тих „књиг, послушати житије с(ве)т(о)го Василија и с(ве)т(о)го Јоанна „Зат(о)устаго и с(ве)т(о)го Кирила философа, и њех с(ве)тих мнозјех, „како ти испрва повједујут о њих рекуште: из млада прилежаху „с(ве)тих књиг, таже на добраја дјела подвиште се. Вижд, како тии „начеток добрим дјелом поученије с(ве)тим књигам, да тјем, братије, „и ми са њими подвигњем се на пут житија их и на дјела их. И „поучајм се вину књижним словесем, твореште вољу их, јако же г(ла„го)љут, да вјечније жизни достојни будем о Хр(и)стје И(су)сје „Г(оспод)је нашем, јему же: слава са оцем и духом, н(и)ња и пр(и)сно „и вавјеки вјеком Ами".

Последњи, још не приказани, *чланак* ове књиге садржи у себи два тобожња лијека за оне, који тешко књигу уче. — Наслов му је: „Ѥгда оучит' ктѳ книгѣ й не мо́жет' прѣ́имати (л. 60. б.—61.)[a].

„Вазми киновар и напиши крст на с(ве)тјем бљудје и напиши:

„ІС. ХС. НИ. КЯ ; и напиши около васа слова, и литургисај ва нед(е)љу „прву поста, — по том оми и испи. Аште ти се не збудет, а ти паки „напиши на чрвење јаблције и литургисај 3 суботи, а ва нед(е)љу „изјежд, (па) да видиш".

Тако је ето у главном приказан цио садржај једне старе занимљиве књиге, која је служила нашим праоцима као забавна и поучна лектира; али је ипак све то мало, да пружи праву слику цјелокупног њеног садржаја, који у детаљима има много тога, што је за науку не само занимљиво него и важно. Стога ова књига треба да буде предмет посебне студије, па би је ваљало, као и сва остала дјела ове врсте, у изворном тексту строго критички у цјелини отштампати; јер осим тога, што би се из њих упознали са разноврсним саставцима страних литература, који су код нас преведени или прерађени и радо читани, те знатно утјецали на умни и душевни развитак наших предака, — сазнали би уједно из њих и за извјесне чисте продукте нашега народног духа. *Рад. М. Грујић.*

Сједињење црнава пред савременим судом православног Истока.

У сједници светог архијерејског Синода васељенске патријаршије цариградске држаној 12. јула 1902. закључено је, да патријаршија шаље синодалну окружницу и посланицу најблаженијим и најсветијим патријарсима у Александрији и у Јерусалиму, те својим светим у Христу сестрама, автокефалним црквама на Кипру, у Русији, Грчкој, Румунији, Србији и Црној Гори. Поводом те посланице послужила је жеља цариградске патријаршије да сазна мишљење поменутих автокефалних цркви у ствари најподеснијег рјешења вавијек савременог и акутног питања 1) о могућности и начину сближења правосл. цркве и цркве римокатоличке и протестантске; 2) о односају правосл. црк. према тзв. старокатолицима и англиканцима, код којих се опажа жива жеља да се сједине с црквом православном и 3) о начину или немогућности измјене јулијанског, старог календара.

Све су ово питања врло важна, која већ од давна многе умове занимају. И неспорно је велика заслуга мудрога првојерарха цариградског, светог патријарха Јоакима III., што је прикупио овопредметна, савремена писмена мишљења автокефалних цркви.

Одговори архијереја поменутих црквених области сакупљени су у Цариграду у једну књижицу од 80 страна и изишли су на јавност у званичном издању патријаршије.

Зацијело ће нас занимати да сазнамо, шта мисле првојерарси о западном покрету за унију, те ћемо овдје у кратко изнијети садржај појединих у Цариграду пристиглих одговора.

Патријарх јерусалимски, Дамјан у посланици својој од 5. јула 1903. истиче, да свети синод сијонске цркве од срца жели сједињење. Но пошто се оно доста тешко може извести, нада, да се сви хришћани једним даном тодо моле Богу, да на цркву Своју поново изиђе благодат свесветога Духа. А и дотле, док васја жељени дан сједињења, ваљало би, да се цркве односе једна према другој с хришћанском љубави, којој разлика у догматима и црквеним установама ништа не смета, али тим више смета прозелитизам. Прозелитизам сматрају сионски архијереји каменом спотицања за сједињење. Док је прозелитизма дотле ће разлике између цркава ванијек избијати и јаз између њих тим већи бивати, што се нападнута црква од нападаја друге цркве бранити мора. У погледу сближења са старокатолицима, очитује патријарх Дамјан, да се позидано нада, да ће исти с православљем просвјетити, јер стоје на основи седам васељенских сабора. Од протестаната пак кад је ријеч о унији с православљем, долазе у обзир само англиканци, који истинску љубав и поштовање указују према цркви православној, што је сигуран знак да искрено теже за сједињењем. Па да би се црква жељи њиховој одазвала, патријарх предлаже, да се састави повјереништво од најобразованијих богослова православне цркве, који би уз своју засвједочену ревност за славу Божију прости били од сваке тенденције; те да то повјереништво у Цариграду руковођено начелом блаженога Августина: „in necessariis unitas, in dubiis libertas in omnibus caritas“ просуди и можда опширнијим тумачењем православних догмата изнађе начин сједињења у данас још спорним тачкама вјеровања старокатолика и англиканаца. Резултат рада тога повјереништва могао би се преко цариградске патријаршије објавити осталим автокефалним црквама.

Но док је црква сионска за сједињење цркава, дотле је у питању реформе календара сасвим противног мишљења. Пошто је у наше доба правосл. источна црква изложена систематском притиску од стране латинских и протестантских мисионара, то би по мишљењу патријаршије, свака таква промјена јулијанског календара, која би ишла у прилог календара Григоријевог значила: повреду православља. Тек кад латини и протестанти престану да са својим мисионарима саблажњавају православни Исток, тек онда ће се моћи говорити о уређењу новог, свеопћег календара.

14. јуда 1903. приспио је у Цариград отпис *атинског митрополита, Теоклита*, који у име архиј. Синода краљевине *Грчке* јавља, да садашње вријеме не сматра згоднам, да се сједињење васељенске цркве рјешава. Било је и досад много покушаја за унију, но сви ти покушаји имали су само ту пошљедицу, да су се цркве у мјесто сближења још више разишле. Па пошто оне околности, које су сједињењу негда сметале, и сад постоје, то је архиј. синод грчке цркве тога мишљења, да би сваки нови покушај био узалудан. Према том нам само то једино преостаје, да се непрестано *молимо*: о сједињењу свјех, и да се односимо с искреном хришћанском љубави ка свима хришћанским црквама гајећи наду, да ће се оно, што је у људи данас немогуће, ако Бог да омогућити у будуће.

Гледе сједињења са старокатолицима, очитује митрополат Теоклит, да се исти по мишљењу специјалисте богослова не само од православне цркве разликују у основним догматима, него се чак ни међу собом не слажу у излагању појединих догмата. Према томе се Синод не може изјаснити ни о том, шта би се имало чинити да се сближење истих са правосл. црквом у живот приведе.

А што се тиче календара, синод држи, да би се реформи само у том

случају могло приступити, када би цркве на Истоку биле сигурне да промјена календара не би смутила народ, који не умије, да чини разлике између догмата и литургијских питања с једне и астрономског уређења новога календара с друге стране.

Архијереји *румунске* цркве одговорише цариградском светом Синоду, да обзиром на високо уважење, којим се правосл. црква према свом основном учењу и канонима односи, и обзиром на правилно појимање системе црквене управе, није могуће наћи таквих тачака у вјеровању православне цркве, од којих би се за љубав сједињења, као од тачака тобоже мање важности одступити могло. Блажени Августин вели: »Ми смо дужни, да сваком слову светога писма тако исто одајемо уважење, као што одајемо и свакој појединој честици божанствене евхаристије«. Према том смо обвезани, да сваку поједину установу и одредбу православне цркве подједнако уважавамо, што значи, да не смијемо ни од једне одступити. Ушљед тога пак ако желимо сједињења, оно се може само у крилу православне цркве извести. С истих разлога се не може говорити о унији са тзв. старокатолицима, који за љубав сједињења са црквом православном од исте извјесне уступке траже. Православна црква зна само за православне догмате, не може дакле примати никаквих других догмата, нити своје мијењати.

Исто тако је противан румуњски архијерејски Синод и реформи календара, јер се православни Исток толико година без икакве штете послуживао и послужује с истим календаром, који по мишљењу извјесних учењака ништа није лошији од новога календара.

Архипастири *српске цркве у Србији*, 26. јула 1903. с радости поздрављају патријархову посланицу као глас љубави ка цијелом, дакле и инославном хришћанству. Иначе српска црква радосно прихваћа жељу старокатолика за сједињење с црквом православном, но само под условом, да они све догмате православне у суштини њиховој, неповријеђено приме. Што се тиче богослужења, осим тајана, оно би се могло оставити у свакој цркви по досадашњем начину. Исто важи и за англиканце. На реформу календара пристају, али под условом, да се изведе у духу православне цркве нарочитим обзиром на покретне празнике.

Митрополит *Црне Горе, Митрофан* под 28. апр. 1903. од срца жели, да би сви они, који су од православља отпали, упознали истину и поново се вратили под крила матере цркве, која је од апостолскога доба непомућено сачувала и чува истиниго и свето учење Христово.

Ваља дакле и старокатолике и англиканце с љубави предусретати и тежњу њихову за сједињењем с православном црквом изношењем догмата наших јачати, дочим се од латина и протестаната других, који су православљу доста штете нанијели, ваља чувати.

У ствари календара се боји првојерарх црногорски саблазни, коју би реформа у народу произвести могла. С тога је мишљење, да би прије реформе ваљало помислити на могуће пошљедице, те народ постепено а ваљано спремати на измјену календара.

Свети Синод *руске* цркве под 25. фебр. 1903. у лијепо обрађеном свом одговору излаже, да је срце наше по апостолу пространо, те смо готови све учинити, да би између цркви до јединства дошло. Но на велику нашу жалост оно је засада немогуће постићи. Јер док ми с љубављу и с уважењем излазимо западним хришћанима на сусрет, дотле они отимају наше овце. Према томе се морамо од њих бранити. Разлажући начин ширења пропаганде у Русији и начин борбе проте-

Београд

станата с правосл. црквом, Синод отворено очитује, да се на сједињење с таквим непријатељима ни мислити не може. Што се тиче старокатолика и англиканаца наша црква ће их и од сад као и досад лијепо предусрести, поједине њихове њековне њерске недоумице с љубављу откланјати и исправљати, али безусловно тражи, да исповједе чисту правосл. њеру. — Исто тако је противан Синод и промјени календара.

Ови одговори представника автокефалних цркви су плод најдубљег њерског убјеђења, зрелог и темељног размишљања. Свједоче у будној пажњи и као такви служе на част апостолским прејемницима — архијерејима — који их написаше. Види се, да сви православни архијерејн теже за сједињењем, *али у духу цркве православне*. Јер о сједињењу на штету православља, а уз опстанак прозелитизма римског и рационализма протестантског, све дотле док год Рим не буде одавао уважење цркви православној не може бити успјешног разговора.

Питање о приступу англиканаца и старокатолика у православну цркву остаје такође не ријешено, јер премда и једни и други одају штовање матери цркви, ипак неће да уђу на њена врата, већ траже неке немогуће уступке.

Напошљетку се црква и против реформе старога календара изјаснила, руковођена понајвише тијем, што би та реформа само латинима и протестантима дошла добро, као згодно оруђе за њихову пропаганду на Истоку.

Свети патријарх Јоаким је под 12. мај. 1904. из синодалне сједнице поново упутио посланицу свима оним црквама, које је за мишљење упитао. У тој посланици изнио је суд Свој и Свог светог Синода, који је све приспеле одговоре путем нарочитог повјеренства проучио. Св. патријарх је сагласан са архијерејима цркве Божије, да се на сједињење с латинима и протестантима због њихове јаке пропаганде ни мислити не може, а с англиканцима и старокатоличима може се ствар сједињења тек онда ријешити, када своје њерование тачно означе. Није ни за промјену календара, јер се иста не би могла без поремећења канонских установа о празновању пасхе извести, а с гледишта астрономског не може се апсолутно тачан календар сачинити.

*

Према изложеном види се, да је савремени суд православног Истока о сједињењу цркви истовјетан са судом њеним из трећег и четвртог периода црквене повјеснице. Црква је увијек истински тежила за сједињењем за које се топло моли Богу, а што до сједињења ипак не долази, није њена кривица. Црква је установа божанска, и основна правила њена, догмати, нијесу плод људског размишљања, него су Богом откривене истине од којих се неможе одступати Равно мора се и предање уважавати.

Ко дакле жели, да се сједини с православљем, има исповједити без икаквог погађања и скептицизама правосл. Символ њере, признати ауктиритет канона и на овима основани начин црквене управе. Иначе кад би се уступци какви могли чинити у њеровању, значило би, да се човјек усуђује божанско откривење мијењати, а то се с појмом православља не слаже. Сједињење може бити дакле само тако, ако други хришћани дођу нама, јер ми њима — држећи се апсолутних истина наше св. њере — не можемо

По Церк. Вједом. (бр. 48.—50. из 1909., бр. 24. из 1903. и бр. 37. из 1904.)

Протојереј. Дим. Јанковић

(Сарајево)

Преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У нашој цркви.

Извјештај *о раду епарх. црквеног суда српско-православ. митрополије дабробосанске у Сарајеву за годину 1909.*

I.

Епарх. црквени суд сарајевски кретао се и течајем 1909. године у оквиру свог, аутономним законом прописаног дјелокруга.

Пошто је мандат оних почасних чланова и њихових замјеника, који су 1905. бирани, у октобру 1908. истекао, спроведен је по закону избор нових чланова за други трогодишњум (за г. 1900. 10. и 11.).

Изабрани су за почасне чланове и њихове замјенике пређеђи свештеници.

1. Из изборног среза сарајевског: за члана: Тр. Максимовић, парох на Илијашу; за замјеника: Ђорђе Стајић, парох у Мокром.

2. Из изб. среза власеничко-сребреничког: за члана: Данило Билбија, јеромонах, управ. управ. манаст. Папраћа; за замјеника: Симо Беговић, парох раковићки.

3. Из избор. среза вишеградско-рогатичког: за члана: Милан Стефановић, парох у Вишеграду; за замјеника: Радомир Блажић, админ. Год. Живаљ.

4. Из избор. среза травничко-бугојанског: за члана Коста Божић, парох и управ. протопрезв. у Травнику; за замјеника: Јован Обрадовић, парох у Д. Вакуфу.

5. Из избор. среза варцарвакуфско-герзовачког: за члана: Стојан Тркуљић, парох у Варцару; за замјеника: Јаков А. Поповић, парох у Јајцу.

6. Из изборног среза љеванско-гламочког: за члана: Никола Скакић, парох у Пљеви; за замјеника: Душан Лапчевић, адм. парох у Љубињу.

Против избора јеромон. Данила Билбије био је својеодобно уложен протест, но како утјецатељу није успјело да своје наводе ијеродостојно засвједочи, то је протест одбијен. Међутим пошто је било извјесних других сметња, да се избор истог члана верификира, то избор његов није овјерован него су верификирани избори свих осталих чланова.

Нови чланови, који до тада нијесу долазили у епарх. црквени суд при ступању у дужност, положили су у смислу 181. § авт. Уредбе службену заклетву у руке високопреосвештеног господина Евгенија Летице, АЕ. сарајевског и митрополита дабро-босанског, као природног предсједника суда.

Осим почасних чланова и њихових замјеника служе од прије као редовни чланови: протопрезв. Дим. Јанковић, и јереј Гавро Гашић, који су у појединим сједницама референсали текуће, приспјеле ствари, држаће се пословног реда бивших конзисторија (196. § авт. Ур.).

Дужност перовође на сједницама вршили су наизмјенце канцелисте епарх. црквеног суда: свршени богослови: Благоје Козомарић и Богдан Петровић.

Течајем 1909. године било је свега седам сједница и то: 5 фебр., 2. апр., 13. маја, 18. јуна, 12. авг., 7. окт. и 2. дец. У пет сједница је предсједавао високопреосвештени г. АЕ. и Митрополит Евгеније, а у двије, пошто је високопреосв.

госп. болестан, односно из Сарајева отсутан био, предсједавао је према 185. § антоном. Уредбе по чину најстарији ред. члан Суда: протопр. Дим. Јанковић.

У свима овим сједницама било је како то 183. § Уредбе прописује присутно бар седам чланова, а о свакој сједници је вођено по 193. § у записник, који је при крају сједнице потписан и овјерован.

Особље, које сачињава епарх. црквени суд није се мијењало цијеле 1909. г., осим што се члан Дав. Билбија током ове године захвалио на чланству, те је на његово мјесто по пропису изабран за поч. члана власеничко-сребренички среза: Саво Савић, парох у Факовићима.

Одмах у почетку свога рада изабрао је епарх. црквени суд из своје средине за члана великог црквеног суда: Гавру Гашића, свог ред. члана, чиме је задовољено 14. тачка 195. § авт. Уредбе.

На споменутих седам сједница ријешено је свега 922 поднеска. У сједници од 5. фебр.: 93, од 2. априла: 171, од 13. маја: 135, од 18. јула: 73, од 12. авг.: 169, од 7. окт. 142, а од 2. дец. 1909.: 139. Ради одлагања посла нијесу извјесни поднесци изнешени пред сједницу, нпр.: повраћене доставнице о уручењу одлука, а неки су поднесци нпр. у брачноразводним парницама од великог црквеног суда достављене другостепене пресуде, президијалним путем уручене странкама.

Што се појединих ријешења тиче, пазећи на наређења 195. § авт. Уредбе епарх. црквени суд је поводом присјелих поднесака доносио своје закључке, имајући обзира код одлука управне природе на антон. закон и потребу цркве, а код судских на канове и на досадашњу судску праксу, — пошто судскога поступка још увијек нема.

Што се тиче појединости у животу и кретању свештенства и народа, право је да се и у овом извјештају на првом мјесту ода спомену оне слуге Божијег олтара, који су се течајем 1909. године упокојили. Ти су покојници: Мих. Радић, бив. парох у Пљеви, који је умро 17. јан., Ђорђе Поповић, бив. парох у Равном, који је 20. јан., Светозар Поповић, бив. парох у Рудом, који је умро 28. јула, Стеван Бубњевић, парох у Трнову, 31. окт., Теодосије Поповић, бив. парох и надзиратељ протопрезв. у Сребреници, Петар Максимовић, парох трновски и нада. протопрезв. сарај., Теодосије Бабић, јеромонах манаст. Папраће, који је 15. нов. умро и Милан Глушац, умир. свештеник у Јајцу.

Док је смрћу ових свештених лица клир епархије ове претрпио осјетљиви губитак, дотле је списак свештенства проширен: с Јованом Клежевићем, управ. II. парохије у Травнику, који је из бањ.-бих. епархије каноничким начином пређен у клир епархије ове. Затим са свршеним богословима: 1. Јов. Шкаљком, 2 Костом Станишићем, 3. Душ. Бобаревићем, 4. Јовом Обрадовићем, 5. Мил. Божићем, 6 Мил. Петковићем, 7. Душаном Миличевићем, 8. Шпиром Убавићем, који су течајем 1909. г. рукоположени за ђаконе односно презвитере. Бивши ђакон Сава Савић рукоположен је за презвитера.

Из активне службе у стање мира 1909. г. прешао је Ђорђе Марковић, нада. протопрезв. у Власеници и Ристо Јокановић, парох блажујски.

Иначе су течајем 1909. г. од Њег. Високопреосвештенства г. Митрополита Евгенија одликована и промакнута пређеђа свештена лица: протосинђел Илариjон Радонић, ректор богословије 6. дец. 1909. произведен је за архимандрита; синђел Влад. Боберић, професор произведен је 18. јан. 1909. за протосинђела, а јеромонах

др. Симеон Поповић, професор 14. јан. 1909. за синђела, дочим је Коста Поповић, парох у Штрпцима одликован црвеним појасом.

Број парохија остао је стари: 81, а кретање парох. свештенства изложено је ниже, у II. дијелу овога извјештаја.

У погледу надзора над предавањем вјеронауке у државним средњим школама држало се досадашње праксе, те је по извјештају повјереника ове власти општи успјех: добар

Што се тиче вјерске дисциплине у народу, она је опште узевши добра. Број наложништва није порастао, јер се употребљавале све нужне мјере предострожности, да се то зло не шири. Да је епарх. црквени суд свуда био потпомогнут и од стране пол. власти, било би још и боље. Спорова између свештеника и парохијана бивало је, али су исти мањега значаја и тичу се већином наплате. Брачноразводних спорова било је 1909. год. старих 86, а нових 39. Разведено је првостепено 22 брака, четири несложна пара су се помирила, а седам пари је упућено на сажиће. Све пресуде што на развод брака гласе, поднесене су уреда ради вел. црквеном суду, гдје су осим двије све и потврђене. (Наставиће се).

Стјечајни испит. Свештеник и администратор бањалучке парохије часни господин *Никола Костић* положио је дана 25. фебруара о. г. стјечајни испит пред испитном комисијом у Бањој Луци, коју је Високопреосвештени господин Митрополит Василије Поповић за овај случај именовао.

Црква у Цариграду.

Обнова св. Синода. Као што је познато, Синод матере цркве цариградске обнавља се периодично с новим члановима, дочим се бивши чланови враћају у своје епархије. Искуство је доказало, да је овакав начин обнове за патријарха као предсједника Синода врло незгодна ствар, јер се често дешава, да су нови чланови Синода у појединим предметима сасвим другога мишљења, него ли што су били бивши чланови. Ради тога, а у интересу ствари практицирало се, да је патријарх могао задржати и за идућу годину бивше чланове Синода, да већ отпочете а још несвршене предмете доврше, да би се тијем избјегла дангуба око обавјештавања и капацитирања нових чланова. Ове, нове године није ишла обнова Синода глатко, јер су нови чланови у неким административним питањима несагласни с политиком светог патријарха Јоакима III., те се патријарх хтио користити са својим правом, да неке старе чланове Синода задржи и за другу годину. Пошто су се извјесни чланови Синода томе противили, то је патријарх изјавио, да због начелне диференције не може више остати на своме мјесту. Кад се то у Цариграду рашчуло, приређене су у Фанару св. патријарху од стране угледних Грка срдачне овације за доказ, да је народ с радом његовим задовољан и да га и у будуће с поносом жели као свог патријарха штовати. *Д. Јан.*

Црква у Русији.

Нов законски предлог за мјешовите бракове. Још 1907. године поднијела је руска царска влада државној думи предлог за закон о мјешовитим браковима. Пошто тај предлог није претходно дат на мишљење св. Синоду, није ни претресан, те је упитан св. Синод, да се о овом предмету изјасни. Синод се држи тога начела, да се мјешовити бракови могу само с римокатолицима и лутеранима до-

пустити, а од старообредних и од сектаната само с онима, који су правилно крштени и који у Исуса Христа као у васплоћеног Сина Божијег и искупитеља свијета вјерују. За сваки такав брак, који би православна особа с особом таквом, која једној од поменутих вјероисповјести или секата припада, имало би се тражити разрјешење од надлежног архијереја. Бракови православних с муслиманима, јеврејима и језичницима по мишљењу св. Синода не смију се дозволити. Што се тиче вјероисповјести дјеце, св. Синод је на том становишту, да сва дјеца из мјешовитих бракова имају припасти цркви православној, на што се неправославни заручник или заручница реверсом има обвезати. Св. Синод овај задњи захтјев толико важним сматра да ће, ако се исти не би уважио, забранити свештенству, да мјешовите бракове без реверса благосиља.

Црква у Србији.

Нове наредбе архијерејског Сабора. Између наредаба, што их је ово у цркви краљевине Србије најстарије тијело у својој задњој сједници донијело истичемо, 1) да је архијерејски Сабор пристао на то, да се код спровода покојних у крајњој нужди дозволи употреба или пратња инструменталне музике. Та *крајња нужда* настала би онда, кад се породица покојникова никако не би дала усавјетовати, да од употребе музике одустане. 2) Донио је даље начелну одлуку, да таст неможе посинити зета. Како је у овом погледу издата свештенству нарочита забрана за вршење обреда почињена у оваким случајевим, изгледа, да се напао један брат, који је 50. и 51. глави Крмчије успркос извршио такав обред.

Црква у Угарској.

Сричад у основним школама. *У* краљевини Угарској има округлим бројем 54000 српске православне дјеце, која су способна да полазе основну школу. Од тога броја је уписано 42560 дјеце, дочим преостала петина остаје нешколована дакле и неписмена. Српске православне вјероисповједне основне школе полази 25560 дјеце, а остала иду у комуналне државне и општинске школе. *Д. Јан.*

Црква на западу.

Први Црнац, светитељ западне цркве. Конгрегација обреда у Ватикану држала је пред крај 1909. године расправу о том, да ли су Матија Мурумбо и другови му, који су од Црнаца, који припадају римокатоличкој цркви, за исту цркву ванредне заслуге стекли, достојни, да се прогласе блаженима. Ако се канонска парница, која се води око испитивања оних чудеса, што су Мурумбо и другови учинили тако ријешни, да су исти достојни да се у списак светих уврсте, добиће римокатоличка црква у скоро нове светитеље и то Црнце, што је у историји канонизације светаца епохалан догађај.

Христифор Колумбо — нови светитељ римске цркве. *У* римокат. круговима у Америци опажа се поново јак покрет за беатификацију Христифора Колумба, чија је канонска парница пред крај прошлога вијека с тим ријешена, да је Колумбо био доиста велики човјек, али ипак не светац.

Борба Хрвата за славенску литургију у Далмацији и Истрији. Како је једном од новијих наредаба папске курије пооштрена забрана употребе славенскога језика при богослужењу, припадници истријске дијецезе су се почели оз-

бильно бунити, што се њихова стара тешко извојевана привилегија једноставно уништава. И самим бискупима је као врсним синовима свога народа тешко било, да ту забрану објаве. Задарски митрополит Матија Дворник бранећи права своје пастве и језик својих старих дошао је у озбиљан сукоб с Ватиканом због ове наредбе, те је због тога умировљен. *Д. Ј.*

Славенско богослужење у Истри. Лицем на римокатолички Божић стигла је наредба тршћанско-копарског бискупа, којом се забрањује свака употреба славенског језика при богослужењу. Премда се досад у тој бискупији само на Красу, под Учком и у Либурнији пјевале неке молитве на славенском језику, а у осталим парохијама се тек апостол и јеванђеље читало језиком наших старих, и те успомене на негдашњу усијешну борбу старих Хрвата морадоше пред латинским језиком устукнути.

Српски примас, надбискуп барски Шимун Милиновић умро је 11. марта о. г. у 75. години живота у Бару у Црној Гори, а сахрањен је уз велико саучешће црногорског двора и народа католичког и православног. Кад је Берлинским Уговором Црна Гора добила Бар, подигао је књез Никола за тамошње католике наново надбискупију барску, а први надбискуп био је покојни Милиновић, родом Далматинац. Милиновић је био искрен родољуб, високо образован богослов и одличан бранитељ глагољице и словенског богослужења у католичкој цркви међу Словенима.

Књижевне оцјене и прикази.

Српско-православна црква св. Николе у Великој Кањижи. (Прилог историји српске цркве у Угарској). Написао *Лазар Богдановић*, парох осечки.

У укусном издању, а иначе са врло много штампарских погрешака прештампана је горња књига из Богословског Гласника за 1909. г. Књига је раздијељена у XVII. глава Од материјала, што га је имао писац пред собом заиста није требало стварати засебну књигу, која би послужила у научну сврху, наиме као прилог историји провинцијалне цркве, него би доста било, да је израђен мало овећи чланак, састављен само из података. Јер какву може играти улогу у историји српске цркве у Угарској парохија и црква са 20 православних душа. Труд је уложен, али је промашен циљ и жалибоже толики рад. Кад је већ писац хтио, да нам опише кањишку цркву и парохију требао је, да попут дјела Радослава Марковића: »Православна парохија у Уйњији« или дјела Ненада Барачког: »Православна српска парохија у Бега св. Ђурђу« пружи нам књигу, која би имала практичну сврху и ми би му били захвални, јер би не само упознали обичну историју једне цркве и парохије, него би видјели и религиозно, морално, културно и просвјетно стање једне српске оазе, која је опкољена гомилом иновјераца и изложена нападајима њиховим.

У читавом историјату нисмо опазили ни једне маркантне црте из које би се црпила историјска грађа, него црква и парохија кањишка живила је обичним животом, као и остале цркве, и нема ниједног знаменитог догађаја, који би служио као »прилог историји српске цркве у Угарској«. Чак завршетак самог историјата изгледа смијешан: »године 1876. штукатурисане (омалтерење оп. ур) су обје собе у парохијском дому«. Увјерени смо, да историја српске цркве у Угарској неће

хтјети, да у својим аналима забиљежи овај знаменити историјски догађај, као ни тај, да је двадесет други свештеник кањишки »велику гимназију с испитом зрелости свршио у Осеку 1881. (матурирао лицем на наш Петров-дан)« или да је »млађани« Милан Добровић поставши тутором црквеним »у својој 22 години судбено проглашен пунољетним«, ни да је двапаестн епитроп цркве кањишке Петар Добровић »настрадао на путу, пошто се коњи поплашили«.

У датима за иметак општински не видимо такође ништа интересантног и необичног. Она потичу из 1804. Иметак је био слаб, а приходи малени. Управа цркве и парохије је обична. Након законитог конституисања настају свађе и то врло обичне између свештеника и управе и борба о превласт, тужбе претпостављеним властима, суховарне истраге и комисије, протопрезвитерске посјете и на концу један умире, а долази други свештеник. Општина се стапа са Вараждином у једну парохију и бирају свештеника сталног у особи писца горње књиге, »који се родио 10. априла 1861. у Осеку главном граду Славоније. Основну српску школу полазио је у Осеку од 1. октобра 18 8. до 20 јула 1873. г. — велику гимназију с испитом зрелости свршио је такођер у Осеку 1881. (матурирао лицем на наш Петров-дан). Богословију слушао и свршио 1885. г. у Ср. Карловци Као свршен богослов III. године оженио се и венчао у осечкој светоуспенској цркви 1. новембра 1884. са г. Ангелином, кћерју тадашњег пароха осечког и администратора протопопијата вуковарског, протопрезвитера Лазара Поповића, рођеном у Петроварадину...« који их иза неколико година остаља и иде на другу парохију у Осек, гдје »као парох осечки именован је од блаженопочившег патријарха Георгија Бранковића почасним протојерејем 13 марта 1905. г. а 12. децембра и. г. произведен је по налогу Њ. Светости патријарха у дворској капели карловачкој у чин протопрезвитера, темишварским владиком д-рем Георгијем Летићем«. У Кањижу долази други свештеник Велимир Јанковић.

Свештеника на кањишкој парохији било је свега од 1780. до данас 23. Интересантно је у читавом једино то, да су Кањижани мијењали свештенике чешће и да су људи чудна укуса, јер су од једнога свештеника тражили чак и то, да зна више језика и да не смије са својом законитом женом становати под једним кровом.

У једном одјељку писац говори опширније о учитељима, који су предавали и уједно били и појчике црквене, а у читавој књизи нема ни спомена, када је школа основана, колико је било дјеце у школи, из чега се та школа издржавала, што би заиста било интересантно, одкуд да постоји српска школа на 20 душа српских.

Стилистичких погрешака има много. Кроз цијелу књигу фале многе интерпункције, а гдје дође двотачка, ту стоји тачка и почиње нови ред. Многе су ријечи унакажене на пр. спреди (14) дуг издужити (21) колко (27) кћерју (30) па и у самом дијелу, гдје се исправљају штампарске погрешке на пр. отале (43) а има много провинцијализма, на пр. у Карловци (31) што у књизи, која треба да буде »прилог историји српске цркве у Угарској«, не би смјело да буде.

У задњем XVII. одјељку писац мијења начин разлагања и одједном вели: »наћићеш«, док у читавој књизи нигдје не употребљава глаголе у другом лицу, него обично разлаже. Задњи дио носи необичан назив: »Богослужабне књиге...« Мислим, да се каже »служба« и »служити«, те према томе »богослужбене«, а не »богослужабне«.

Овај рад г. Богдановића нема научне вриједности, израђен је без системе и нема естетске форме, јер писање историјских монографија, каква је хтјела ова да буде, захтјева много више знања и спреме, а у недостатку тога изгледа да је више намјера писцу била, да напише своју биографију. *Б. Петров.*

Свака ће се књига приказати и оцијенити у „Источнику", која нам се пошаље у два ексемплара.

Листови и нове књиге.

„Православље" лист намењен православном српском народу за поуку у св. православној вери и хришћанској врлини. Уређују свештеници Владимир Милутиновић (Митровица, Срем) и Јован Ж. Бута (Бачинци, Срем). Цијена 1·60 К годишње. Све што се листа тиче шаље се на свешт. Вл. Милутиновића, Митровица (Срем). Судећи по првим бројевима изгледа, да ће овај лист бити добро уређиван; чланци су у њему добра садржаја и тако популарно писани, да их сваки писмен човјек може лако разумјети. Лист је врло јевтин, да га може држати и наш сеоски свијет. С тога га најтоплије препоручујемо нашему свештенству да га држи и да га међу наш писмени свијет марљиво растурује, јер ће тако олакшати себи увишени али и велики посао — ширење православне вјере и морала у своме народу.

Православна српска парохија у Илоку крајем 1908. године Написао Јован Козобарић, парох. Цена 2 круне.

Читула.

† Димитрије Максимовић, умировљени свештеник поплатски, у протопресвитерату столачком, умро је 28. фебруара о. г. у Стоцу, гдје је сјутра дан уз велико саучешће грађана и парохијана сахрањен.

Покојник се родио у Пријепољу 1856. Богословију је свршио у Београду. Као српски учитељ служио је у Стоцу, Љубињу и Поплату од 1880.—1895. год. У октобру 1894. рукоположио га је за свештеника митрополит Серафим Перовић и као поплатски парох служио је 15 година. Почетком 1910. г. због болести стављен је у мир са 1200 К годишње пензије из епархијске касе.

Од иметка, што га је наслиједио од оца, даровао је на црквено-просвјетне сврхе:

1. Српско-правосл. општини на Поплату 3 винограда и у готовом 700 К.
2. Српско-правосл. општини у Опличићима 700 К.
3. Српско-правосл. општини у Стоцу 700 К у просвјетне сврхе и 600 К за отпремање младића »Привреднику« у Загреб, и
4. Српском занатлијском удружењу у Стоцу 200 К.

Бог да му душу прости!

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 201 ва 1910. 2—3

Едикт.

Отсутни Симо Вучановић, који је још 1899. г. напустио своју супругу Симану са двоје дјеце и из Сарајева незнано некуд отишао, позива се овим, да се јави или врати својој супрузи до 21. маја 1910. пошто ће се иначе истој дозволити, да га због злобног напуштања у сврху коначнога развода брака овдје утужи.

Из сједнице држане 9. фебруара 1910.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 203. ва 1910. 2—3

Едикт.

Јавља се Милану Тасовцу, бившем банковном чиновнику у Сарајеву, да га је супруга његова Олга из Сарајева код овог епархијског црквеног суда пријавила због тога, што је негдје у свијет отишао а за њу се више не брине. Тим поводом се позива отсутни Милан на повратак својој супрузи до 21. маја 1910. г. пошто ће се иза тога рока, ако се не би јавио, не само подијелити право Олги Милановој супрузи да против мужа због злобног напуштања формалну бракоразводну тужбу поднесе, него ће се парница крају привести и то с Милановим уредовним бранитељем.

Из сједнице држане 9. фебруара 1910.

Предсједништво.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1-ом табаку сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 3 фор. или 6 круна, а на пола године 1·50 фор. или 3 круне; за стране земље на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне. За црквено-просвјетне самоуправне органе у земљи на годину 2 фор. или 4 К. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији, а рукописи уредништву листа у Сарајево. Рукописи се не враћају.

Одговорни уредник: **Др. Томо Поповић.** Прва српска штампарија Р. Ј Сакића, у Сарајеву.

БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Књижевни оглас.

„ИЗ ЦРКВЕНОГ И БРАЧНОГ ПРАВА“,

расправе и чланци од др. Чедомиља Митровића, ванредног професора универзитета. Биоград. — Издавач: књижара Геце Кона. Кнез Михаилова улица број 34. 1909. Ова књига, о којој је прије нашао оглас у овом листу, изашла је из штампе у издању књижаре Геце Кона у Биограду. У књизи се налази 25 чланака, који су вриједни и врло потребни за сваког свештеника. Зато би требао сваки наш свештеник да ову књигу наручи, већ због тога, што је књига према својој вриједности јефтина, а друго што од 230 примјерака уступљених „Просвјети“, и који би се требали код нас растурити, „Просвјета“ ће имати 33% чисте добити. Тако, да би „Просвјета“, кад би се све те књиге продале, добила чистих К 237.60. Сваки свештеник купивши књигу, поред тога, што је добио добру и поучну књигу, учинио је уједно и корист једној општој установи. Прич. господа свештеници, а нарочито они, који су и повјереници „Просвјете“ треба да се зауму око скупљања претплате. Књиге се могу наручити код „Просвјете“ или уредништва „Источника“. Цијена је књизи без увеза 3 К, са увезом 4 К.

Књижарница и папирница

Михајла Милановића

у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица 7. — Телефон број 133.

Препоручује своје велико складиште **школских књига за српске народне основне школе у Босни и Херцеговини**, — све по наставном плану Вел. Упр. и Просвј. Савјета у Сарајеву.

Богато издање школских **писанака** и **задаћница, малих тека, цртанака**, као и све остале **писаће и цртаће школске потребе**.

Складиште разних **забавних књига**, као и све остале **школске књиге за Више дјевојачке школе и гимназије**.

Цијене су утврђене а умјерене!

Послуга брза и тачна, што свједоче многобројна писма славних српских општина као и црквено-школ. одбора, која стоје свакоме на увид.

Главно складиште књига налази се у нашој властитој кући, у Десетина улици број 8, према друштву „Просвјета".

Јамчи за изврстан крој и солидну израду.

Основана 1876. године. **Кројачка радња** Основана 1876. године.

Тодора Хрисафовића,

бечког испитаног и двапут дипломираног кројача у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица бр. 15

Почасна 1904. бечка диплома — Почасна 1894. бечка диплома.

Пошто сам свршио 1904. г. најновији и најсавршенији у цијелој Европи кројачки курс, те по тачној мјери и без пробе са гаранцијом свако одијело правити могу, а такођер сам радњу снабдио са најбољим и најразновреснијим штофовима, као: енглеским, њемачким и аустријским, то се препоручујем пречасном свештенству, п. н. грађанству и чиновништву, да ћу сваког савјесно и солидно уз умјерену цијену послужити.

Сваку наруџбину обављам брзо и тачно.

Цијене умјерене и на отплату.

Једини у Босни и Херцеговини пева кројачки курс.

Одијело сваке врсте прави без пробе

Ц Б 10/4763.
РТЈ/мз 2908

Год. XXIV. Сарајево, 15. априла 1910. Број 7.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

* * * * * ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ. * * * * *

Садржај:

Званично. — Незванично — Завршна ријеч на чланак fra B. V. — Немогућност религије без представе о личном Богу — Мисли на мору. — Преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Књижевне оцјене и прикази. — Читула — Званични огласи.

ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК ДР. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ.

Прва српска штампарија Ристо Ј. Спасића Сарајево.

ЈИНЕУЗ. БИБЛИОТ. „СВЕТОЗАР МАР... БЕОГР...

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Изашла је нова књига:

„ПРАВОСЛАВНА ДОГМАТИКА“

са апологетским разјашњењима за више разреде средњих школа и препарандије. Парадио протопрезвитер *Сава Теодоровић*, проф и катихета у кр. вел. гимназији у Земуну.

Ова је књига одобрена за школски уџбеник рјешењем Њ Светости, пречувашенога господина *Луки*јана, Архиепископа-Митрополита карловачког и Патријарха сроског од 4./17. маја 1909. Број М. 289. ех 1909.

Но осим школске употребе ова ће књига корисно послужити и преч. *парохијском свештенству* у вршењу пастирско-проповједничке службе му, јер ће у њој поред разговјетно и јасно изложене суштине догматичног учења правосл. цркве наћи доста у лако разумљиву облику изложена поучна материјала за опроаржење разних савремених антихришћанских и уопће антирелигиозних теорија, које нападају на темељне догмате хришћанства, те муте чистоту вјере и хришћанскога морала у народу.

Цијена књиза је **2** круне (**2 30** п. дин.).

„ПРАВОСЛАВНО МОРАЛНО БОГОСЛОВЉЕ“

за више разреде средњих школа и препарандије *од истога писца. Треће поправљено издање.*

Књига је одобрена за школски уџбеник рјешењем св. архијерејскога Синода карловачке митрополије 29. марта 1899. Број М. 50 син. ех 1899.

Ово најновије издање одликује се од прва два тиме, што је у њему одјељак *»Хришћански поглед на својину посједа«* разрађен на широј основи, тако, да је партија о »Социјалном питању« с обзиром на савремене друштвене прилике и потребе опширније изложена. Главне тачке социјалистичке теорије су доста опширно и у лако разумљивој форми изложене, а уједно је додано и гледиште хришћанске, моралне науке на тај предмет, као и посљедице социјалистичких начела у друштву. Исто тако је у главним потезима разложено и *радничко питање* као и савремена задаћа државе и цркве, којом се садањи односаји између посједника и радника правилније удесити и стање радника поправити може.

И ова књига ће корисно послужити преч. *парохијском* свештенству, нарочито при састављању моралних поука црквених бесједа; а тако исто за успјешно побијање социјалистичких начела, која су данас на дневном реду, а која у наше дане у наш народ продиру.

Цијена књиза **2** круне (**2 30** п. дин.).

Обје књиге могу се добити у писца за готов новац или уз поштанско пузеће (Nachnahme). Књижари имају 25% попуста.

3346

ГОД. XXIV. САРАЈЕВО, 15. АПРИЛА 1910. БР. 7.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Власништво и накладa:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

Одговорни уредник:
свештеник **Др. ТОМО ПОПОВИЋ,**
професор-катихета вел. гимназије.

Званично.

Упокојење. Епарх. црквени суд у Сарајеву у сједници својој од 18. марта 1910. умировио је пароха густоварског проту *Симеона Чулића*.

Постављења. Епархијски црквени суд у Сарајеву у сједници својој од 18. марта о. г. поставио је администратора II. вишеградске парохије свештеника *Милана Божића* администратором I. парохије у Вишеграду; досадашњег личног помоћника пароха густоварског свештеника *Шпиру Убавића*, администратором густоварске парохије.

Епархијски црквени суд у Мостару.

Број 273 ив 1910.

Пречасном свештенству оба реда захумско-херцеговачке митрополије.

Епарх. црквени суд дознао је, да неки свештеници мирског и монашког реда за одсуство не траже дозволе од своје надлежне власти, већ без допуста остављају парохије по неколико дана и тиме гријеше против правила црквених као и против овдјешње наредбе од 21./II. 1890. бр. 200.

Тим поводом Црквени Суд у интересу црквене службе и реда ријешио је, да се споменута наредба о допусту поново саопшти свештенству ове епархије и исто позове, да се по тој наредби влада.

С тога се та наредба саопштава пречасном свештенству. Она гласи:

»Сви свештеници мирског и монашког реда могу само један дан (24 сата) одсуствовати изван своје парохије или манастира и истог дана вратити се својој кући.

Ако који жели остати више дана (највише четири) ради својих приватних послова, онда мора то пријавити надлежном проти (односно надзирателју) или управитељу манастира, који на толико времена (4 дана) могу дати допуст.

Буде ли пак коме свештенику потребно, да више од 4 дана одсуствује, треба да потражи дозволу од митрополијске управе (надлежног Архијереја) и да јави, кога оставља у парохији својој као замјеника.

Исто тако треба митрополијској управи ставити до знања у случају болести кога свештеника, који свештеник замјењује болесног пароха у парохији.

Ако се свештеник позива службеним послом од грађанске или духовне власти, не мора тражити дозволе за одсуство.

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА „ВЕЛЕТОВАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Протопресвитери и надзиратељи као и старјешине манастирске за одсуство преко 24 сата изван своје парохије и свога протопресвитерата односно манастира морају сваки пут тражити претходну дозволу од митрополијске управе, изузевши кад проте (надзиратељи) службеним послом обилазе парохије и кад их позивају грађанске или духовне власти.

Разумије се, да су сви свештеници опроштени од тражења дозволе, кад је потреба, да један другоме у оближњим парохијама помогну при разним чинодјејствима као при јелеосвећењу и т. д.

Горњој наредби Црко. Суд има се додати још ово:

1. Оним свештеницима, који су чланова епархијских и празвиних автономних власти и контролног одбора за удовички мировинski фонд, не треба тражити допуст за одсуство ни од кога, кад иду на сједнице, али дужни су у таком случају сваки пут да се побрину за замјеника у парохији;

2. од сада сваки свештеник, кад буде тражио допуст од митрополита дијецезана треба да својој молби приложи и писмено очитовање дотичног свештеника, који ће га у парохији у вршењу дужности тачно заступати, јер без тога очитовања неће се моћи допуст подијелити.

Позива се пречасно свештенство, да се ове наредбе од сада тачно придржава, а протама и надзирателима, као и манастирским настојатељима налаже се, да у будуће пријаве овамо сваког свештеника, који се о наредбу ову огријеши, да се овдје узме на одговорност и казни подвргне.

АЕ. и Митрополит захумско-херцеговачки:
Петар с. р.

АЕ. Митрополит Дабро-босански у Сарајеву.

број 156 ех 1910.

Свему пречаснем свештенству епархије сарајевске.

Михаило Поповић парох у Биограду у краљевини Србији, превео је с руског на српски језик књигу »*Добри савети проповедницима Јеванђеља*« од Ч. Спурдона.

Како ова књига садржи драгоцјене упуте и савјете за свештеника и као проповједника Слова Божјег и као пастира уопште, препоручује се ista овијем путем најтоплије пречасном свештенству епархије сарајевске ради набавке и ради што чешћег прочитавања и проучавања у сврху што успјешнијег пастирског дјеловања и учитељског рада у народу.

Књига се добива само непосредно код писца, а цијена јој је три круне по комаду.

АЕ. и Митрополит:
Евгеније.

Незванично.

Завршна ријеч на чланак fra B. V.

„Odgovor na „Istočnikov" prigovor" штампан у 3. броју Seraf. Perivoja од 1910.

Нећу да морим читаоце с полемиком, која се као готово и свака полемика завршује тијем, да свако остаје код свог мишљења; већ само ради обавјештења читалаца, који горњи чланак часнога фра Бонифација нијесу читали, молим п. н. уредништво, да ми уступи у »Источник«-у ово мало мјеста.

Нијесам навалъивао дрвље, а још мање камење, како то о. Бонифације тврди, да његове наводе оборим. Није ми било нужде то чинити. Ја сам само толико хтио постићи, да г. писац увиди, да се у изразима својим о православној цркви и свештенству — пребацио. И то сам постигао. Јер је часни фра Бонифације у свом одговору лојално признао, да »својим писањем о хришћанима није намјеравао вријеђати православно свештенство као таково«. Признао је, да је »употребио доста оштре изразе«. Дакле такве изразе, који вријеђају, или бар могу да вријеђају, нарочито кад су, као и у његовој расправи тенденцијозно употребљени. Јер да је опака карактеристика напа тенденцијозна, то тек ни часни господин писац неће порећи. Пошто је пак г. писац све ово признао, не бих имао ништа више рећи, до ли да оно дрвље и камење, и моја тобожња »подметања« и »подвале«, којима сам као најмањи међу браћом својом, покушао, да замјерим на опаком начину писања часнога фра Бонифација, нијесу никакве нове мисли, јер оно, што сам ја у мом одговору рекао, »речено је у јавности Бог зна колико пута у сто варијација«.

Ову је задњу реченицу додуше о. Бонифације за оправдање *својих* навода у свом одговору написао, али ја га молим, да ми не замјери, што се с његовим сопственим ријечима послужујем за оправдање *моје* навода. Као човјек, који се књигом бави знаће, да сам ту његову реченицу с разлогом употребио, при чему принуђен сам признати, да и он збиља има право, кад вели, да су оно, што је он о нама написао досад много пута рекли у сто варијација — противници православне цркве.

Не вриједи дакле, да полемишемо. И доиста жалим, што је г. писац нових пет стубаца написао да докаже све оно, што је у првобитном чланку свом за нас рекао, а чиме нас ни у сну не мисли вријеђати! Сад би требало да ја напишем десет стубаца да побијем његове наводе,... а крај свега био би тај, да нити бих ја њега убиједио, нити он мене.

Јесам ли довољно озбиљан кад тврдим што-шта, што г. Бонифације сматра историјском неистином (нпр оно језуитско начело) — о томе би се дало говорити, али покушаћу, да умирим своју савјест ради свих оних историјских и стварних »неистина«, које сам читајући књиге староставе и слушајући мудре ријечи паметних људи — написао.

И напошљетку још ово. Г. Бонифације ми вели, да сам добио »доличан« одговор и од „Vrhbosne". У том одговору између осталога пише, како сам ја на свој, мени својствен (или »Источнику« својствен, или у опште правосл. срп. свештенику својствен??) начин извио мноштину клевета и шта ја знам чега. Ако је *то* доличан одговор, онда не вриједи ни ријечи више трошити. Тај одговорчић сматрам само шаљивом поруком, тим прије, што ме упућује, да своје мишљење и назоре о римокатоличкој цркви црпим из римокатоличких ауктора а не из протестантских. Нека је знано сваком, да ја своје мишљење о римокатоличкој цркви црпим из православне догматике и осталих православних богословских дисциплина, а очитујем их на начин, какви ми је Бог дао, без обзира ће ли се тај начин свидити оном с ким посла немам.

Завршујем. Али ако је по вољи, стојим на биљези. И дотле и свагда од Бога вам здравље часни о. Бонифације. —*Им.* —*анк.*

Немогућност религије без представе о личном Богу.

(Наставак.)

IV.

Појам о Божанству, као личном, вјечном и правосудном Суштаству, јест основ и средиште сваке позитивне религије. Као жива процес, који се свршује у човјеку, религија представља по себи састављену психичку појаву и обухвата собом цијелога човјека, сву његову душу, све његове моћи и функције. Она је органички спој уједно и живо цијело радова срца, ума и воље, тих виших способности човјекових, које својом појавом образују потпуни живот морално-разумне личности. А зато и јесу састављени посебним елементима сложеног религиозног процеса, појаве или дјеловања човјечјега духа у сфери означених способности срца, ума и воље. Нема такове религије, гдје не би били елементи осјећаја, или интелигенције и морала; свуда, гдје се јавља религија не као пусти мртви звук, већ као живи, душевни процес, постоје и сва та три елемента, који се развијају у најтјешњој свези један с другим. Чувство, посматрање (*созерцаніе*) и самоодређење к практичком моралу у религијозном процесу или у религији, обусловљавају и претпостављају један другог, и један без другог не могу опстојати. Спајајући се органички међу собом, они заједнички образују цио религиозни живот човјеков и, посебно, његову првобитну религиозност, побожност. Коријен ове посљедње јест у — чувству; но чувство је то зато, да може бити религиозним и послужити као силни импулс к моралному раду, треба му моћ посматрања, јер је тај елеменат главно, и одређује специфички карактер сваког чувства. Свако је чувство за човјечју свијест прије свега слабо или јако, дуже или врло кратко осјећање задовољства или незадовољства, угодности или неугодности, и без моћи мишљења остало би оно за субјек увијек само таковим, строго и тачно неодређеним осјећајем. Одређенији карактер, који даје право разликовати једно чувство од другога са стране његовог унутрашњег достојанства, може дати чувству само извјесно знање о његову зачетнику, о објективном његовом узроку. А то исто треба рећи и за религиозно чувство. Да би га могли окарактерисати као *религиозно* чувство, уз то као истинито, достојно, које уплива на цио живот човјечји, потребно је неизостанно имати ма какво знање о највишем објекту религиозног чувства. Треба претпоставити, у крајњем случају, да Он постоји и да је несравњено виши и савршенији од ограничене личности, у којој се под његовим непосредним упливом буди религиозно чувство. А таково неопходно знање или представу о бићу и својству овога објекта можемо добити из чувства, које производи само Божанство дјеловањем својим на дух човјеков. Разум или посматрање тога првобитнога чувства и ствара ону представу о Божанству, као вишој личности, које служи неопходним критеријем за специфично одређење религиозног чувства са стране својства, достојанства и истинитости његова садржаја и ради разликовања његова од сваког другог осјећаја. У противном случају, како ћемо разликовати религиозно чувство, н. пр. од естетичкога или шта више од простих животињских емоција, и гдје ћемо наћи несумњиви критериј за то? Та сваки врло добро зна, да он не може бити сила и интензивност осјећајâ, јер вишу интензивност имају више ниже животињске тежње, осјећаји и емоције, него узвишени осјећаји. А како ћемо онда

одредити предност и достојанство праве религије кад ју сравнимо са лажнима неистинитима религијама? Очевидно је, да је критериј, норма за специфично одређење истинито религијознога осјећаја зависи од представа или извјеснога знања о бићу и природи самога објекта његова и налази се не само у осјећајима него и у интелектуалности.

Више или мање јасна представа дакле о божанској личности, као првоузроку и објекту религијознога чувства, може се рећи, с којим се почиње живи религијозни процес и које има централну важност по цио каснији живот религијозно расположенога човјека, битно је важно и скроз неопходно за одређење карактера и природе самога чувства, те према томе и за одређење истинитости или неистинитости психичкога стања религијознога лица. То се види из опћег размишљања о природи чувства и о поријеклу и развићу чувства религијозних посебице. Религијозни осјећаји, као одређено стање човјека, који вјерује у Бога, јесу састављене психичке појаве, које садржавају у себи множину разноврсних посебних црта. Но све те црте религијознога чувства по свом поријеклу и развићу тако су близу представи човјека о личном Божанству, да се немогу ни представити без сваке везе с њим. Само прво чувство религијознога карактера — то је *пријатно, радосно колебање*, изазвано непосредним дјеловањем Божанства на човјечју душу и које ју испуњује особитим угодним страхом. Међутим и оно стоји у тијесној вези са посматрањем (*умозрѣнијем*): изванредни карактер радости, пријатности, неке угодности долази од узбуђене још свијести човјекове, да је он — неусамљено, препуштено судби или стихијама природе, која разорава, сушташтво, да близу њега стоји друго живо, више од њега сушташтво, његов заштитник и покровитељ, и да га је душа његова већ задобила за се, да је осјетила тај необорими ослонац. Овдје је врло састављеног религијознога процеса, као органичке цјелине многих религијозно-моралних осјећаја и богословских теорија. Почињући одавде и заплићући се постепено посебнима осјећајима, религијозно чувство брзо напредује у својем састану и брзо образује оно састављено цијело, које се обично назива *побожношћу* или *обожавањем*, унутрашњим смјерним клањањем Богу од религијозно расположене особе.[1]) Тим именом означује се религијозно расположење сваког човјека, не само дивљака или полудивљака, већ и савремених нам људи. Свакоме је познато из властитог искуства, шта по себи сачињава побожност или религијозно расположење, и у каквом се односају налази она (или оно) према појму о личном Богу. Нема сумње да се побожност појављује у човјеку не раније, него што он стане јасно осјећати биће Бога и господство Његово у свијету и чим стане осјећати Његово присуство у свијету и близини к њему, човјеку. Послије овога, према развићу самосвијести код човјека, развија се и његова побожност, примајући у себе све више и више саставних елемената. Анализирајући најпажљиво појам о побожности или религијозном расположењу с погледом на његов садржај, примјећујемо, да у састав његов улази и неколико чувстава, као: чувство одвисности и страха, чувство тајанственога, високога и чудесног, чувство страхопоштовања, смјерности и покорности, наде, благодарности, љубави и т. д и не можемо а да исто тако не примјетимо, да су сва она тијесно спојена по поријеклу и развићу своме с представом човјека о највишем сушташтву, да је само посматрање различних предиката његових, као најсавршеније личности, кадро побудити у људима овакве или онаке религијозне осјећаје. Пред-

[1]) Проф. В. А. Снегирев, Психологія. Харьк. 1893. См одј. „о религ. чувствѣ".

ставимо себи религијозно-моралнога човјека, који је преживио у својој души и страхопоштовање и страх, и уважење, и поштовање, и др. и запитајмо се: како је он дошао до тога стања? Какве су мисли претходиле његовом религијозном расположењу? Ено, дивљак подиже свој поглед к небу и у страхопоштовању пада ничице на земљу; ено црнац, којега раздире љута звијер својим ноктима, у смртним часовима жалостивим гласом вапије к некому невидљивому за њега његову заштитнику; ево и цивилизовани европејац исто тако из дубине своје душе која вјерује, у побожном страху и најдубљој смјерности, налијева тугу своју и радост у ватреним молитвама оцу небеском. Нема сумње, да је религијозно, молитвено расположење сваког од тих лица, која вјерују по своме у Божанство, поникло у непосредној свези с мисли о *личном* највишем *Суштаству*, *Управитељу* свега свијета и Покровитељу људи; и баш под утиском њезином оно (расположење) се развило код њих до ступња изоштреног чувства и показало се у одговарајућој јасној, спољашњој форми. *Успоне*, разјашњени почетак сличних религијозних стања друкчије *без* свезе њихове с мисли о личном Богу — сасвим је немогуће. И лично искуство сваког, и брижљиви углед на друге људе присиљавају нас да признамо неоспорним ону претпоставку, да без представе о личном Божанству нема живота, религијозног чувства, да се не развија ни истинито религијозно-морални живот. Треба спочетка промислити, пажљиво и дубоко просудити о Богу, о најсавршенијим својствима Његовим, треба познати сву његову величину и превасходство над нама, да се појави у нама чувство побожности, уважења, поштења, смјерности и т. д. Рецимо јасније: треба приучити себе на сталну представу Божанства, свудаприсутнога и свезнајућега, и тада ће најмањи удар, свака примјетна појава у природи и животу људском неизбјежно будити у нама религијозне осјећаје. Рођење човјека, смрт његова, срећа или несрећа, бура са пуцњавом грома, свјетљење сунца, ведрано небо, јутро и вече, као вријеме живота и обамирања свагдањега рада божјих створова, пјевање птица и т. д. — све, до растења траве укључиво, по очинском упуству, свагда ће изазивати побожност човјека да размишља о преблагом и премудром Творцу свијета и усљед тога васпитавате у њему велику множину разних чувстава религијознога карактера.

(Наставиће се).

Мисли на мору.

По њемачком **Милан Поповић,** свештеник (Приједор).

На мору имамо такове осјећаје, какви се на суву не рађају. Море нас учи, да Бога познамо и љубимо; море нам изгледа као мистичне љестве преко којих се пењемо до нашег створитеља, као може бити никакав други елеменат Ко би вјеровао, да та грдосија, која изгледа да се понаша без икаква закона и нестално, ко би вјеровао, да тако гласно показује доброту Божју? Без обзира на то, што море милијоне живих бића у својој утроби храни, зар не би без мора цио свијет био мјесто смрти и пустоша? Мило зеленило земаљско морало би се осушити. Како је добар морао бити драги Бог, који је из љубави према својим створењима све то тако лијепо удесио. Али како гласно најљепше море Божје свемогућство и величину! Свака билька има свој глас у хармоничком концерту створења, а сјетско море изгледа нам као чудноватo хармонично свечано звоњење

које у неизмјерном храму природе у небеским акордима слави величину Божју. Чудноватi су таласи морски, чудноват је у висинама Господ Бог, вели псалмопјевац. Па ако много срце посматра сва та чудеса, и при том ипак може да остане хладно и без осјећаја, такав нема никаква осјећаја за више, тај ужива у ниским стварима земаљским, као луда кртица. Али ипак нек такав посматра како сунце залази, како мирна ноћ разастире свој црни вео над водом, како миле звијездице попут хиљаду очица доље гледају, и како га добри отац небески држи између неба и земље, да не потоне у провалију без дна. Нек посматра све то искрено, па ће се тада његова колјена савити, и његове руке склопити и његове ће се очи сузама напунити. — Отворено око и искрено срце има на мору у изобиљу материјала за посматрање. Час ће га одушевити дубоко тајанствено ћутање. Час срдито гунђање и узбуђено жуборење дивљег елемента Час се наслађује чудноватом игром боја и браом промјеном свјетлости таласа, који постају све тамнији услијед одбијања свјетлости сунчане. Час опет неодклоњиви галеб или огромни делфин, који тражећи плијена лађу окружује и обраћа поворност на се. Час на обзорју у сунцем обасјаној даљини плови према сјеверу галија са три катарке, коју тјера тихи повјетарац. Зар то није слика младића, како он своју вожњу на мору живота почиње, гледајући пред собом у потпуном чару море своје будућности? — Да ли ће он у жућено пристаниште несметано стићи? Или ће можда његов брод живота разрушити морска неман и дивља бура прогутати?

На кога овакi осјећаји и мисли неће учинити утиска Кад би наши романтичари појмили велико стваралачко дјело, то јест природу у њеном правом односу према створитељу и Господу цијеле васељене, они би при посматрању свега овога што је величанствено или незнатно у стваралачком Божјем дјелу успјели се к Овоме, без чијег свемогућства не може никнути ни најмања травка, заиста, само тада би била њихова посматрања и описивања одиста пјесничка, и слично узлетелом орлу њихове би ријечи уздигле дух човјечији у највише висине, тамо горе преко звијезданог свијета — до идејала праве појезије, до Господара свију створења и природе.

Преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У нашој цркви.

Извјештај *о раду епарх. црквеног суда српско-правосл. митрополије дабробосанске у Сарајеву за годину 1909.*

(Наставак).

Ad тач. 1. § 195. авт. Уредбе. Предлог референтов, да се позову управе протопрезитерата, да сваке године одрже најмање по двије сједнице са свештенством, примљен и одређен дневни ред будућих протопрезв. сједница свештенства дабро-босанске епархије. — *Узет на знање* извјештај земаљске владе, да ће се неумјесним разговорима управитеља школе у Ж. П. О. на пут стати и о том извјештен парох П. П. у Ж. као тужитељ управитеља П. О. — *Узет на знање* извјештај зем. владе, да ће се играње кола пред српско-правосл. црквом у Варешу

ПРИВРЕМ. БИБЛИОТЕКА „ДОСИТЕЈ" БЕОГРАД

забранити и о томе извјештен тамошњи црквн. одбор и парох. звање. — Узет на знање извјештај парохијског звања у Бољешеву, да је Марија Јакшић рођ. Мајер преведена у православље. — Молба Саве Раките из Варцара, да се поново прими у свештенички чин, одбијена, пошто је већ једном проглашен недостојним свештеничког чина. — Примљено на знање, да се јером. Д. Б. на почасном чланству суда за текућу трогодишњу периоду захвалио и потврђен избор пароха стрмничког С. С. за почасног члана овог суда.

Ad тач. 2. § 195. авт. Уредбе. Извјештен епарх. црквн. суд у Д. Туали, да позове Панту Опачића, да прими дјецу своју од одбјегле супруге Петре, која је у Зеници настањена. — Због болести пароха добрунског А. Ъ. одређено је, да суседна тројица пароха обољелог замијене у вршењу парохијских дужности. — Обољелог пароха у Жепчу, да замијени парох зенички. — Парох Н. травничке парохије Д. А. премјештен на парохију блажујску, пароху бусовачком повјерена Н. парохија травничка у администрацију. — Примљен на знање извјештај протопрезв. звања о смрти пароха равањског Ъ. П. и пароха у Пљеви М. Р. — Парохија равањска повјерена С. П. свешт. а парохија пљевска свештеницима Т. М. и Ш. Р. — Расписан стјечај ради сталног попуњења парохијског мјеста у Блажују. — Администратором у Вл. постављен К. С. парох малопољски и позван ц. о. у Власеницама да спреми повце за штампање стјечаја, ради сталног попуњења упражњене парохије. — За администратора у Граову одређен ђакон С. С. Позват свештеник С. П. да поднесе молбу, ако хоће, да га суд за администратора парохије Р. са цијелом плаћом постави. — Упозорен парох Т. П. у С. да у будуће дужности свештенослужитеља најтачније удовољава. — Обољелом свештенику Н. Н. у Ж. постављен замјеником парох Ј. С. у Б. и умољен савјет, да му у име накнаде путних трошкова за опслуживање парохије Ж. мјесечно 60 круна дозначи. — Извјештено парохијско звање у М., да тврдку Ајзлер и Ортлиб не може нико присилити, да све православне благдане празнује, тврдка се је изјавила, да ће радницима, кад замоле дозволити, да у заповједне празнике не раде. Парох. звање у С. извјештено, да се не може дозволити, да се П. М. у црквеној порти сахрани. — Поводом извјештаја протопрезв. звања у Травнику, да надзиратељ ни код једног свештеника није нашао написаних проповједи, ријешено познати свештенство, да у будуће наредбу бр. 2380 од 22. новембра 1893. савјесно извршују и сваке године путем протопрезв. звања сваки свештеник по двије написане проповједи овом црквн. суду подноси, све проповједи нека се прочитају на свештеничкој сједници протопревитерата, а надзиратељи извјештавајући црквн. суд о раду свештенства, сваке године и код сваког свештеника нека истакну у извјештају, колико су написаних проповједи нашли. — Свешт. С. Д. у Б. упућен да се сам за замјеника у служби постара, парохија сребреничка му је привремено у администрацију повјерена с тога нека се црквн. одбор у С. постара за свештеника, ако им свештеник С. Д. због послова у својој парохији у црквн служити неможе. — Свршен богослов М. Б. постављен за администратора П. вишегр. парохије, К. С. за администратора парохије у Граову, а свештеник С. С. на властиту молбу премјештен из Граова у Трново, свршени богослов Ј. О. за администратора парохије у Глоговцу. — Наређено поросима у С. да исказ о стању парохије до 20 септ. попуњен овом суду поврате с опоменом, ако наредби не удовоље, да ће их лишити парохије. — Тужба пароха Ј. П. из Б. против хоровође пјевачког друштва »Јавора« у Б. забачена и наређено црквн. школ. одбору, да хоровођи за-

брани уносити тамбуру у цркву и да га упути, да се за интонирање црквених пјесама у цркви тамбуром служити не смије. — На тужбу протојереја Н. Р. против пароха С. Т. да не ће с протопрезв. звањем да уредује, упозорен парох С. Т. да према прописима Уредбе све дотле, док је протојереј Н. Р. надзорни орган аутономних епарх. власти, да се његову надзору подврћи мора и са истим као претпостављеном власти званични посао оправљати. — Тужба В. Т. против пароха Д. У. устуљена истоме на очитовање. — На тужбе Н. Ш., С. Л. и С. П. против пароха Ш. Р. наређено пароху Ј. П. да спроведе извиђај и свједоке под заклетвом испита. — Молба пароха Ј. П. и Б., да се поновно у претрес узме тужба његова против хоровође П. В. забачена, пошто не наводи у молби за обнову поступка ближих околности, које би могле посвједочити тврдње његове у тужби против хоровође изнесене. — Опоменут парох А. К. у Р. да је дужан и парохијанима из других парохија св. тајну крштења свршати, кад се дијете ради крштења у његову парохијалну цркву донесе.

Ад т. 3. § 195. авт. Уредбе. Епарх. савјет извјештава, да је награда за катихизовање за школ. год. 1907./1908. учитељу Паји Обрадовићу дозначило, а у будуће ће се та награда администр. парохије издавати. — Дневници о срп.-правосл. вјеронауци на народн. осн. држ. школама у протопрезвитератима љеванском, гламочком, герзовачком, варцарском и сарајевском за школ. год. 1907./1908. прегледани и донешене примједбе на дневнике уступљене вјероучитељима на изјашњење са упутом, да се при настави издатих упустава и донешених примједаба придржавају. — Дневници народн. основн. школа: у протопрезв сребреничком уступљени на преглед надзират. К. Б., у протопрезв. власеничком надзират. М. Ст., у протопрезвит. вишеградском свешт. Ј. П., у протопрезв. рогатичком надзир. С. Б. — Извјештаја зем. влада да народн. основн. школе у П., Т., Б., К. и др. нијесу доставиле вјероучачких дневника за школ. год. 1907./1908. Позвани управитељи протопрезв. да поднесу извјештаје о прегледу рада пароха као катихета приликом полугодишњег испита концем првог семестра школ. год. 1908./1909. — Према извјештајима управ. протопрезвитерата и према вјероучачким дневницима наређено протопрезв. звањима, да обавијесте катихете о успјеху у досађењем њиховом раду и да их упозоре на недостатке у погледу подјеле градива и метода рада. — Дневници вјероучачки из школ. год. 1907./1908. протопрезвитерата вишеградског и власеничког са примједбама референта достављени на очитовање катихетама тамошњих народн. осн. школа. — Предложено епарх. савјету, да свештенику С. П. из В. у име одштете за пут из В. у К. при вршењу катихетске дужности за сваку школ. год. почам од 1. септембра 1907. по 100 круна дозначи. Пароху У. П. у Г. саопштено, да је школску дјецу на народној основној школи дужан овај свештеник катихизирати, у чијој се парохији школа налази. — Познати управит. протопрезвитерата, да из свештеничких сједница поднесу овом суду предлог, на који би се начин и којим средствима могло спровести успјешно катихизирање ваншколске младежи и да извјесте зашто се је свештенство до сада слабо одазивало тој учитељској дужности. — Да рад катихете на народн. основн. школи у С. прегледа и о успјеху у настави увјери се надзиратељ герзовачки, а не варцарски, пошто школа у С. налази се у границама герзовачког протопрезвитерата. — Узета на знање изјашњења катихете народн. осн. школе у Пећима на истакнуте примједбе овог суда у погледу вјероучачких дневника за школ. год. 1906./1907. и 1907./1908. — Узёт на знање извјештај зем. владе, да је

на замолбу овог суда наређено управ. школе Кости Гњатићу да катихизира дјецу народн. осн. школа у Сребренци, пошто нема ко други дужност катихете до попуњења парохијског мјеста у Сребренци вршити; одређену награду Гњатићу за овај посао по 20 круна мјесечно надаће епарх. савјет, кад исти признанице овом суду поднесе. — Узето на знање изјашњење катихете народне основне школе у Зеници на истакнуте примједбе овог суда у погледу вјероучних дневника за школ. год. 1907./1908. — Узет на знање извјештај протопрезв. звања у Травнику, да на народној основној школи у Витезу нема ниједног српско-прав. ученика, с тога катихета Д. Адамовић није имао кога у споменутој школи катихизирати, а не као што је то зем. влада извјестила, да је хотимично наставу у вјеронауци занемарио. — Узет на знање извјештај ред члана суда о постигнутом успјеху вјероучитеља М. Л. на трговачкој и народним школама у Сарајеву, рјешено изречи катихети признање на раду. — Издата наредба, да свештенство као катихете народн. основн. школа, број вјеронаучних часова у споразуму са школским управама повиси и надлежним властима позивом на наредбу високе земаљске владе у погледу повишења вјеронаучних часова предлог на одобрење поднесе. — Умољен епарх. управ. просвј. савјет, да пароху Т. П. изда отпитету за пут при катихизовању на народн. осн. школи у К. за школ. год. 1908./1909. и да исту отпитету од плаће свешт. Р. П. устегне. — Узет на знање извјештај вис. зем. владе, да је за катихете народних основних школа наручила довољан број »Катихеза Владимира Милутиновића« I. и II. дио и »Библијских повјести за основне школе« проте Јована Бороте и наређено катихетама основних школа да се тим књигама као приручницима при настави у вјери служе. — Наређено свештенику Д. М. да дужност катихетску на народн. осн. школи у Пијеску и свешт. М. Б. у Рудом врши.

Ad tt. 4. § 195. авт. Уредбе. У спору пароха А. К. из Р. и јеромонаха Д. Б. из П. рјешено, да се свједок Т. П. под заклетвом испита код котарског суда у Сребренци. — Списи у спору свештеника Т. К. из Р. и јеромонаха Д. Б. уступљени одвјетнику, да о том предлог донесе. — На предлог одвјетника у спору Т. К. из Р. и јеромон. Д. Б. из П. испитати свједоке у истом предмету. — На тужбу свешт. Д. А. против Т. М. из И. што је у заводној цркви у Рељеву на храмовској слави обреде вршио извјестити тужитеља, да је дозвољено пароху илијашком, блажујском и долачком да тога дана у заводној цркви обреде врше. Одређено да се од мировине свештеника И. Ј. на епарх. благајни устегне 104 К у корист свештеника Н. С. због тога, што је умиров. свешт. И. Ј. вршио обреде у парохији Г., која је била повјерена у администрацију свешт. Н. С. и да се од мировине споменутог свештеника у корист свешт. удов. мировн. фонда устегне 104 круне рада казне, што је умиров. свешт. И. Ј. вјенчао малодобну Ању рођ. Јовић; цио износ од 208 круна, који ће се од мировине свешт. И. Ј. устегнути сачињава $^2/_3$ прихода, које је умиров. свешт. И. Ј. на парохији Г. побрао од 5./IV. 1908. до 15./II. 1909. — Наређено пароху Д. Адамовићу, да за мјесец јануар и фебруар у име награде плати пароху Божићу 120 круна, што га је на П. травничкој парохији замјењивао. — Наређено пароху Д. А. да архиву парохијског звања П. травничке парохије до 1. сент. о. г. преда и да се оправда, зашто то до сада није учинио. — Поновно наређено свештенству протопрезв. гламочког, да одржи свештеничку сједницу у Гламочу према рјешењу суда бр. 119 ех 1909. Потврђен предлог протојереја Л. Л. из Б., у које ће дане пароси нове свеште-

ничке одежде у тамошњој цркви облачити и наређено пароху Ј. П. из Б., да се тог распореда има придржавати. — На пријаву парох. звања у Ж., да је свештеник Г. Г. из Х. спровео и опојао А. О. у Завидовићима и тим без знања надлежног пароха у туђој парохији обред свршио, поднесена пријава епарх. црквеном суду у Д. Туали на даљи сходан поступак. — Позван парох Н. Н. у Ж. да поднесе овом суду ради даљег поступка одговор тврtке А. и О. у погледу тог, да дотично парох. звање преписку с тврtком на њемачком језику има водити.

Ad т. 5. § 195. авш. Уредбе. Узет на знање извјештај епарх. савјета, да је предлог овог суда одбијен, да се из епарх. благајне предујмима члановима суда при спровађању уредовних дисциплинарних истрага. — Поновно наређено надзирателју у Г., да суочи и испита пароха М. А. са његовим тужитељима. — Одбити приговоре пароха М. А. против надзирателја К. П., да истрагу са тужитељима пароховим не води. — Предсједнику црквеног одбора у Р. подијељен укор, што је отпустио војнике, који су као стража код Христова гроба на Велики Петак вечер били и казао им, да у 2 сата послије по ноћи на стражу дођу, а парох у свом поднеску кад је од мјесне војне управе тражио, да војници дођу изричио навео, да ће цијелу ноћ као стража код гроба Христова остати — због поступка пресједникова војници су кажњени и нијесу више никако као стража код гроба Христова спремљени. — Ј. М. пароху у Д. подијељен укор због тог, што није одговорно почам од год. 1905. па до конца 1908. ни на једну тужбу, које су му биле на очитовање уступљене и наређено му да парохијско звање и парохијске матице уреди и да парохију без замјеника не оставља. — Тужбу црк. одбора односно пресједника тог одбора против пароха А. К. што није 8 марта 1909. службу у цркви вршио, ставити ad acta, пошто тог дана парох није био у Рогатици, а одсуство своје оправдао је. — *Узет* на знање извјештај зем. владе, да се против свештеника С. Б. код казненог суда у Г. судски поступак води због увреда части нанешених надгеометру К. Р. — ријешено сачекати резултат спора и онда одредити даљи поступак. — На упит епарх. савјета у Сарајеву извјештен је савјет, да су тежаци С. М. и С. Ш. одлучени од цркве с тога, што и поред забране суда живе у дивљем браку. — Подијељена опомена свешт. С. П. у Д. В. због отказа послушности и упозорен да у будуће боље пази на облик, садржинў и тон дописа, које буде слао овом суду и да избјегава све увриједљиве изразе. — С. Б. и др. извјештени, да се због тог да би исти напосе причешћени били не може дозволити ниједном свештенику, да своју парохију и цркву остави и ради њих у В. служи, а дозвољено им је код ког хоће свештеника отићи због исповијести и причести. — На тужбе Н. К., Ђ. К., А. И., Ђ. Ш. против пароха М. А. у В., као и због пријаве управитеља протопрезв. у Г. против пароха М. А. као упорна и непослушна одређен као повјереник суда управитељ протопрезв. у Л., да извиђаје спроведе у свима тужбеним предметима и да извјештај поднесе. — *У* дисциплинарном поступку против умировљеног свештеника Р. Ј. одређена надопуна извиђаја. — На позив Великог Ц. Суда ријешено, да се земаљска влада извјести, да чисти свеукупни приход парохијског свештеника, у овој епархији просјечно износи 1800 круна годишње и да се земаљска влада умоли, да прописе о судској оврси у земаљској служби намјештених особа и на берива духовних лица протегне. — Тужба свешт. Д. А. из Б. против пароха Т. М. ради упадања у парохију уступљена оптуженом на очитовање. — Наређено управит. протопрезв. у Г., да успјех вјерске наставе у народн. осн. школи у С. прегледа, пошто је школа у С. у

ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ „ОДЕТОВАЧ МА... БЕОГРАД

протопрезвитерату герзовачком, а не у варцарском. — Достављена свешт. С. Р. у Д. одлука Вел. Ц Суда, којим се нападнуто рјешење овог суда потврђује и истом свешт. због непажње опомена подијељена. — На тужбу К. Ш. из В. против пароха Р. Б. као изасланик суда одређен Т. М. да извиђај спроведе и извјештај суду поднесе. — Тужбу В. Н. из Д. В. против свештеника С. П. из Д. В. забацити, пошто предмет тужбе не спада у надлежност овог суда. — На тужбу В. С. против свештеника С. Т. у В. В. рјешено, да као изасланик суда спроведе извиђај управ. протопрезвит. П. У. у Г. — На тужбу црквн. одбора у В. упозорен парох Ј. М. у Д., да у туђој парохији не смије никаквих предузећа у име градње цркве чинити, него нека настоји, да потребама у својој парохији удовоља. — Списи у спору А. К. из Р. против јеромон. Д. Б. из П. уступљени одајетнику суда, да поднесе предлог. — На пријаву управ. протопрезв. у Г. позват на одговорност парох С. С. у П., да се на наводе пријаве изјасни. — Наређено пароху М. П. у Б., да поврати тежаку Ђ. М. при вјенчању више од прописаних такса наплаћене 24 К 60, пошто пароху и црквн. одбору не дугује тај новац Ђ. М. него оставштина † Б. М. и да парох за тај дуг пријави се оставинском суду. — Узето на знање рјешење Великог Црквеног Суда, да се брзојавна пријава М. К. предсједника црквн. одбора у Р. поднешена против одлуке епарх. црквн. суда не сматра призивом и ако не би у отвореном року писмен призив приспио, да се првостепена пресуда правномоћном сматра, пошто утјецатељ писменог призива није поднио, позват да истражне трошкове досуђене му од овог суда до 1. августа о. г. исплати, јер ће се по истеку рока екзекутивним путем наплатити. — Узето на знање рјешење Вел. Црквн. Суда, да је нападнута наредба овог суда бр. 398/1909. којом је одређено, да свештеник у споразуму са одбором лицу достојном повјери кључеве црквене потврђена, извјештен о том црквн школ. одбор у Сарајеву. — На молбу парох. звања у В. одговорено, да се не може дозволити, да се св. тајна брака у домовима парохијана свршује, једино кад су велике непогоде и то зими на предлог парох. звања подијељене Њег. Високопреосвешт. АЕ. и Митрополит изнимну дозволу. — Уповорити админ. парох. у Б., да у будуће брачне парове несмије по кућама парохијана благосиљати да су и поред његова приговора сва три компетента на парохију Б. избору припуштена. — Узето на знање рјешење Вел. Црквн. Суда, да је призив јеромон. Д. Б. из П. против одлуке овог суда уважен и да се избор његов за поч. члана епарх. црквн. суда сматра правилним и ако на избору није имао апсолутне већине гласова — али због тога што га је по овлашћењу Вел. Ц. Суда бањалучки епарх. црквн. суд од тога права суспендовао и што је одлука епарх. црквн. суда бањалучког и сада у крјепости, до коначног рјешења спора његова са тужитељима не може учествовати у сједницама епарх. црквн. суда сарајевског. — Рјешење Вел. Ц. Суда на призив свешт. М. А. из В. против одлуке овог суда путем протопревз. звања у Г. уручено и одређено да свештеник М. А. из В. једномјесечно лишење од епитрахиља одмах наступи. — Пароху М. А. у В. одговорено, да ће му се молби за шест недјељни допуст удовољити, кад замјеника у служби нађе. — Узет на знање извјештај епарх. црквн. суда у Бањојлуци, да су списи у дисциплинарном поступку против јеромон. Д. Б. повраћени Вел. Црквн. Суду, пошто оптужени на достављену му тужбу у августу 1907., почасних чланова епарх. црквн. суда сарајевског, ништа одговорити није хтио нити тужбе повратити. — Поводом пожурнице зем. владе изаслат ред. члан црквн. суда у Бланкују да из тамошњих парохијалних матица извади извод умрлих за Ђорђа

Јанковића пјешака у причуви, с тога наређено администр. парохије Д. А. да износ путног трошка изасланику суда намири. — На предлог одвјетника умољени котарски судови у Сарајеву и Мостару, да испитују свједоке у спору јеромон. Д. Б. и А. К. у истом предмету позвани, да се очитују свједоци С. Т. у В. В. и Н. С. у П. — Свештеник С. Б. у К. због пића и проузроковане саблазни у корист мировинског свештеничког фонда новчано кажњен са 15 круна. — Признини тежака Ђ. М. и пароха М. П. против одлуке овог суда упућен Великом Ц. Суду. — На тужбу црк. одбора у П. против пароха С. С. и на пријаву протопрезв. звању у Г. ријешено изаслати пароха Ј. П. из Ј. да као истражни повјереник спроведе извиђај. Опоменут парох Ј. М. у Д., да ће од парохије суспендован бити, ако се парохијани његови притуже, да га ни код куће ни у парохији наћи не могу. — Парох С. Т. из В. у оскудици доказа ријешен од тужбе и тужитељ В. С. из В. осуђен на сношење истражних трошкова. — Наређено пароху М. А. у Г., да не смије тужити грађанском суду парохијанина Ђ. Ч. пошто је спор њихов ријешен код овог суда, уједно упућен Ђ. Ч. да од пароха досуђених му 17 К потражи и ако му их парох не хтједне платити, да се обрати овом суду. — На предлог одвјетника епарх. црк. суда преслушани свједоци у спору јеромон. Д. Б. и пароха А. К. из Р. На основу исказа свједока пронађен кривим јеромон. Д. Б. из П. у спору са парохом А. К. из Р. и подијељен му строг укор. — Према ријешењу Вел. Црквс. суда позван јеромон. Д. Б., да тужбу уз очитовање достављену му од стране епарх. црк. суду у Бањојлуци путем овог суда Вел. Црк. Суду поврати у року од 15 дана под пријетњом суспензије од службе. — Умировљени свештеник И. Ј. због упадања у парохију граовску и због тога, што је малодобну А. рођ. П. вјенчао осуђен да у име отштете плати 104 К пароху Н. С. и 104 К у име новчане епитимије у корист свешт. миров. фонда. — Свештеник С. Б. осуђен на 15 К новчане епитимије у корист свешт. миров. фонда због нагреда и прекомјерног пића. — У спору пароха С. С. и црк. одбора у П. списи уступљени одвјетнику суда. — На тужбу Михаила Студића и др. против пароха Ј. М. одређено да се спроведе записнички извиђај — за истражног повјереника постављен протојерej Д. Јанковић. — Очитовање пароха Ј. М. зашто није био на погребу кћери Саве Грачанина узето на знање. — Помирење тужитеља К. Ш и пароха Р. Б. у В. при спровађању истражног поступка узето на знање. — Тужба Ђ. Ч. М. из В. против пароха М. А. уступљена на извиђај истражном повјеренику свешт. Д. Л. у Л. — У спору пароха А. К. и предсједн. црк. одбора М. К. одређен за истражитеља управ. протопрезв. С. Б. из С. — У дисциплинарном поступку против пароха Д. У. из В. К. повјерено управ. протопрезв. М. П. да истрагу спроведе. — Дозвољено пароху долачком, да у старој сарајев. цркви све свештене радње својим парохијанима свршава и наређено му да у све дане сваке четврте седмице наизмјенце с паросима сарајевским редовно у старој цркви служи и према наредби бр. 1100/1899 како оглосе, тако и благосиљање бракова свима парохијанима у цркви обавља. — Умировљени парох блаж. Р. Ј. осуђен на једномјесечну манастирску епитемију и сношење истражних трошкова због занемаривања свештенопастирских дужности, неуредног вођења парохијских књига, уцјењивања својих парохијана надрисарским поступцима, обмањивања истражног повјеренства неоснованим исказима, као и због тог, што је својим животом и радом давао рђав примјер у својој средини.

(Свршиће се).

Књижевне оцјене и прикази.

О болијести и смрти, написао игуман *Дионисије Миковић*. Београд 1910.

Наша критика не прати стално сва дјела богословског садржаја нити се озбиљно схваћа важност критике у нас, па се често појављују у нашој богословској литератури којекакви неозбиљни радови. У те радове спада и ова књижица Миковићева. Какву је сврху имала, шта је и у опште чиме се може назвати, не може се констатовати. Писац је ваљда хтио, да у њој са хришћанског гледишта, а на основу св. писма протумачи: шта је болест и смрт на земљи. Но у том свом послу не само да није успио, него је и сам себи, ако вјерује у оно што је писао, створио још тамнију и нејаснију слику. У првој глави (књига је раздијељена у 4 главе) писац тврди, да је болест и смрт посљедица нашег прародитељског гријеха, као што у истину и јесте, а у задњој глави сам на своју руку тврди »за добре хришћане, који на земљи живјеше по Божијем закону болијест је дар Божји«. Ја мислим, да то обоје стоји у контрадикцији, јер казна и дар су два појма, која један други искључују, а и противи се Мат. IV. 23. те IX. 35., гдје се вели, да Христос исцјељује сваку болест, а како би Христос укидао дар Божји. Неистините су тврдње писца, »да ми у болести немамо потребе, да очајавамо« (стр. 7.), »ми се од смрти не смућавамо нити нас она у страх доводи« (стр. 8), кад је и сам Христос молећи се Богу у гетсиманском врту узвикнуо: »Ако је могуће, да ме ова чаша мимоиђе...,« а како тек ми земаљски, који нисмо достојни одрješити ремења на обући његовој. Камо среће, да је у нама толико вјере и поуздања, те да смо достигли оно, што писац тврди да постоји. Даље тврди писац, да »душа излијеће из тјелесног живота«. Не знам шта он под тим мисли, али душа једино при смрти раставља се са тијелом и већ кад је употребио израз »излијетати« може се рећи »излети« свршено вријеме, а не »излијеће« у трајању.

Књижица има много успоређења, која су незгодна. Н. пр. »грабити се о раскошност и величину — као жедно грло о воду«; »трава подлијеже сунчаном жаропеку, и лијепи цвијет угриску прва — тако смо и ми подложни болијести и смрти«; »као што птица лети на хладни извор — тако су лећеле псовке незнабожаца на све што је хришћанско«; или да ће се »тијела наша у гробовима као у спаваћим собама наслађивати«; и т. д.

Цитирано је св. писмо и словенски и српски, што није никако практично. Даље цитати су нетачни, а писац је дометао многих својих ријечи и покварио њихову љепоту, тако (стр. 4.) при цитирању Јов XII., (стр. 5.) Јевр. III., (стр. 6.) Екл. XII., (стр. 12.) Соф. I.

Непознавање српског језика још горе квари смисао књиге. Писац незна најелементарнија граматичка правила По самом наслову се то види, кад каже: *болијести* мјесто болест, даље *сашћедши, мушкијех, поношаху, свијеће, погибасмо, мушко, стаијечемо, обистанча, неизрјецивог, дава, смућивати, срјетамо* и т. д. У опште распоред ријечи у реченици је тако накаван, да се при читању мора дуго тражити прави смисао.

Књига Миковићева је веома слаб рад и препоручили би му, да се или оваквих радова окане, или да сједне и озбиљно проучи ствар о којој ће писати, а и много више пази на језик, који чини књигу два пут љепшом.

Б. Петров.

Читула.

† **Коста Поповић,** парох из Милошевца преселио се у вјечност 11. марта о. г. након дугог боловања и 12. и. мј. сахрањен је у истом мјесту уз учешће околних свештеника и многобројних парохијана његових.

Покојник се родио у Милошевцу 1851. г. од оца Јована, који је такођер био свештеник милошевачки и — матере Руже.

Основну школу свршио је у Милошевцу по том неко вријеме учио је у Биограду, а иза тога — нагнан силом прилика онога времена — усавршавао се и припремао за свештенички чин уз оца а касније уз старијег брата свога Марка, такођер свештеника милошевачког, који због болести и старости, данас живи у мировини као парох црквински.

Рукоположен је 8. и 14. септембра 1874. од блаженопок. митрополита зворничко-тузланског Дионисија Илијевића и придијељен је брату Марку као помоћник.

Пошто су и о. Марко и пок. о. Коста били скромни и с малим задовољни провели су све године у братској љубави и слози, па су — док им дјеца нијесу прирасла и у једној кући до недавно живили, братски дијелећи скромни приход с осредње парохије милошевачке и маленог, до скора кметовског сеоништа свога.

У данашњем времену себичности и саможивости, гдје отац и син кад су свештеници на једној парохији саблажњавају се један о другог, — мило нам је истаћнути пажњу ове двојице у Христу и по крви браће свештеника.

Покојни о. Коста био је благе, тихе свештеничке нарави; приступачан и вољан помагач сваког доброг, корисног и српског напретка народног; искрени пријатељ просвјете народне и српске школе, коју је са својим необично пожртвованим и вриједним парохијанима потпомагао тако, да је с те добре стране Милошевац на далеко чувен; а нада све волио је цркву, па је — премда још изданна болежљив — особито се залагао и трудио око прављења красне цркве милошевачке, која је 1906. г. освећена.

Како није био похлепан за добити, а с братом до скора у једној кући и на једној парохији живећи, и ако је био у свему умјерен и штедљив, — оставио је иза себе у врло сиромашном стању, удовољену попадију са седмеро већином неопскрбљене дјеце.

Због тих слабих материјалних околности уписао се у удовички фонд само са 400 К годишње мировине.

Нека је мир пепелу и вјечни покој блаженопокојном брату нашем о. Кости Поповићу а његовој удовољеној породици нека Бог даде своје небесне утјехе!

Вјечна му памјат!

П. Н. Ј.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 201 из 1910. 3—3

Едикт.

Отсутни Симо Вучановић, који је још 1899. г. напустио своју супругу Симану са двоје дјеце и из Сарајева непознато некуд отишао, позива се овим, да се јави или врати својој супрузи до 21. маја 1910. пошто ће се иначе истој дозволити, да га због злобног напуштања у сврху коначнога развода брака овдје утужи.

Из сједнице држане 9. фебруара 1910.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 203. из 1910. 3—3

Едикт.

Јавља се Милану Тасовцу, бившем банковном чиновнику у Сарајеву, да га је супруга његова Олга из Сарајева код овог епархијског црквеног суда пријавила због тога, што је негдје у свијет отишао а за њу се више не брине. Тим поводом се позива отсутни Милан на повратак својој супрузи до 21. маја 1910. г. пошто ће се иза тога рока, ако се не би јавио, не само подијелити право Олги Милановој супрузи да против мужа због злобног напуштања формалну брачноразводну тужбу поднесе, него ће се парница крају привести и то с Милановим уредовним бранитељем.

Из сједнице држане 9. фебруара 1910.

Предсједништво.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1-ом табаку сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 3 фор. или 6 круна, а на пола године 1·50 фор. или 3 круне; за стране земље на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне. За црквено-просвјетне самоуправне органе у земљи на годину 2 фор. или 4 К. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији, а рукописи уредништву листа у Сарајево. Рукописи се не враћају.

Одговорни уредник: Др. Томо Поповић. Прва српска штампарија Р. Ј. Самића, у Сарајеву.

Књижарница и папирница

Михајла Милановића

у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица 7. — Телефон број 133.

Препоручује своје велико складиште **школских књига за српске народне основне школе у Босни и Херцеговини**, — све по наставном плану Вел. Упр. и Просвј. Савјета у Сарајеву.

Богато надање школских **писанака** и **задаћница, малих тека, цртанака**, као и све остале **писаће и цртаће школске потребе**.

Складиште разних **забавних књига**, као и све остале **школске књиге за Више дјевојачке школе и гимназије**.

Цијене су утврђене а умјерене!

Послуга брза и тачна, што свједоче многобројна писма славних српских општина као и црквено-школ. одборâ, која стоје свакоме на увид.

Главно складиште књига налази се у вашој властитој кући, у Десетој улици број 8, према друштву „Просвјети".

Јамчи за изврстан крој и солидну израду.

Једини у Босни и Херцеговини повл. кројачки курс.

Основана 1876. године. **Кројачка радња** Основана 1876. године.

Тодора Хрисафовића,

бечког испитаног и двапут дипломираног кројача у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица бр. 15

Почасна 1904. бечка диплома — Почасна 1894. бечка диплома.

Пошто сам свршио 1904. г. најновији и најсавршенији у цијелој Европи кројачки курс, те по тачној мјери и без пробе са гаранцијом свако одијело правити могу, а такођер сам радњу снабдио са најбољим и најразновреснијим штофовима, као: енглеским, њемачким и аустријским, то се препоручујем пречасном свештенству, п. т. грађанству и чиновништву, да ћу сваког савјесно и солидно уз умјерену цијену послужити.

Сваку наруџбину обављам брзо и тачно.

Одијело сваке врсте прави без пробе.

Цијене умјерене и на отплату.

Књижевни оглас.

„ИЗ ЦРКВЕНОГ И БРАЧНОГ ПРАВА“,

расправе и чланци од др. Чедомиља Митровића, ванредног професора универзитета. Београд. — Издавач: књижара Геце Кона. Кнез Михаилова улица број 34. 1909. Ова књига, о којој је прије изашао оглас у овом листу, изашла је из штампе у издању књижаре Геце Кона у Београду. У књизи се налази 25 чланака, који су вриједни и врло потребни за сваког свештеника. Зато би требао сваки наш свештеник да ову књигу наручи, већ због тога, што је књига према својој вриједности јефтина, а друго што од 230 примјерака уступљених „Просвјети“, и који би се требали код нас растурити, „Просвјета“ ће имати 33% чисте добити. Тако, да би „Просвјета“, кад би се све те књиге продале, добила чистих К 237.60. Сваки свештеник купивши књигу, поред тога, што је добио добру и поучну књигу, учинио је уједно и корист једној општој установи. Преч. господа свештеници, а нарочито они, који су и повјереници „Просвјете“ треба да се заузму око скупљања претплате. Књиге се могу наручити код „Просвјете“ или уредништва „Источника“. Цијена је књизи без увеза 3 К, са увезом 4 К.

СБ 1/1763
РТ I/118
2908

Год. XXIV. Сарајево, 30. априла 1910. Број 8

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

* * * * * ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ. * * * * *

Садржај:

Званично. — Незванично — Немогућност религије без представе о личном Богу — Преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Књижевне оцјене и приказ. — Разно. — Листови и нове књиге. — Читула — Званични огласи.

ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК ДР. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ.

Прва српска штампарија Рачте Ј. Сакића Сарајево.

ВЕЛИКА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Изишла је нова књига:

„ПРАВОСЛАВНА ДОГМАТИКА“

са апологетским разјашњењима за више разреде средњих школа и препарандије. Нарадио протопресвитер *Сава Теодоровић*, проф и катихета у кр. вел. гимназији у Земуну.

Ова је књига одобрена за школски уџбеник рјешењем Њ. Светости, преузвишеног господина *Лукијана*, Архиепископа-Митрополита карловачког и Патријарха српског од 4./17. маја 1909. Број М. 280. ех 1909.

Но осим школске употребе ова ће књига корисно послужити и преч. *парохијском свештенству* у вршењу пастирско-проповједничке службе му. јер ће у њој поред разговјетно и јасно изложене суштине догматичног учења правосл. цркве наћи доста у лако разумљиву облику изложена научна материјала за оповргнуће разних савремених антихришћанских и уопће антирелигиозних теорија, које нападају на темељне догмате хришћанства, те муте чистоту ријеч и хришћанскога морала у народу.

Цијена књизи је **2** круне (**2 30** п. дин.)

„ПРАВОСЛАВНО МОРАЛНО БОГОСЛОВЉЕ“

за више разреде средњих школа и препарандије *од истога писца. Треће поправљено издање.*

Књига је одобрена за школски уџбеник рјешењем св. архијерејскога Синода карловачке митрополије 29. марта 1899. број М. 50 (син. ех 1899.

Ово најновије издање одликује се од прва два тиме, што је у њему одјељак »*Хришћански поглед на својину и новац*« разрађен на широј основи, тако, да је партија о »Социјалном читању« с обзиром на савремене друштвене прилике и потребе опширније изложена. Главне тачке социјалистичке теорије су доста опширно и у лако разумљивој форми изложене, а уједно је додано и гледиште хришћанске, моралне науке на тај предмет, као и последице социјалистичких начела у друштву. Исто тако је у главним потезима разложено и *радничко питање* као и савремена задаћа државе и цркве, којом се садањи односај између посједника и радника правилније уредити и стање радника поправити може.

И ова књига ће корисно послужити преч. *парохијском* свештенству, нарочато при састављању моралних поука црквених бесједа; а тако исто за успјешно побијање социјалистичких начела, која су данас на дневном реду, а која у наше дане у наш народ продиру.

Цијена књизи **2** круне (**2 30** п. дин.).

Обје књиге могу се добити у писца за готов новац или уз поштанско пуштење (Nachnahme). Књижари имају 25% попуста.

3376

ГОД. XXIV. САРАЈЕВО, 30. АПРИЛА 1910. БР. 8.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Власништво и наклада:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

Одговорни уредник:
свештеник Др. ТОМО ПОПОВИЋ,
професор-катихета вел. гимназије.

Долазак Његова Величанства у Сарајево.

Његово Цар. и краљ Величанство наш премилостиви владар Фрањо Јосиф I. походиће нашу отаџбину половицом маја по ст. к., те ће тиме дати прилике, да народ у својој земљи искаже своју чврсту вијерност и искрену лојалност према своме узвишеном владару.

Званично.

Одликовање. Његово Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит Дабробосански господин Евгеније благоизволио је одликовати редовног члана епархијског и референта Великог Црквеног Суда у Сарајеву свештеника *Гавру Гашића* подијеливши му право ношења црвене појасе на горњој хаљини.

Незванично.

Немогућност религије без представе о личном Богу.

(Наставак.)

Једно од основних религијозних осјећаја јест *страхопоштовање*, које је виши облик *уважења* према бескрајњему Суштаству, спојено с трепетом, *страхом*. По и оно претпоставља за себе представу о бескрајним савршенствима божанске Личности и мудрих дјеловања њезиних у животу људи и цијелога свијета. Ми осјећамо уважење обично према такој особи, које се одликује ма каквим изванредним моралним својствима. И само је то једина особа, слична нама, која влада дубоким умом или високим моралним карактером, кадра изазвати у нама чувство уважења, пароучитога поштовања и што више покорности. Природно је отуда закључити, да и аналогно томе религијозно чувство најдубљега уважења, поштења, страхопоштовања може побудити у нама само мисао о најсавршенијој

моралнo-разумној Личности. Слично чувство може се развијати у неком субјекту једино на темељу живих односаја према највишој моралној Сили, иза претходнога размишљања о савршенствима њезиним и иза умногa посматрања њезине неограничености. Кад, на пр. представи себи човјек величину Божанства, кад Га представља Суштаством бескрајним у свима односајима, апсолутним, — он се чуди и *меказује своје страхопоштовање* пред неизмјерности и величином Творца, као Једнога »бескрајно великога«. (Пс. 147, 3). Затим, кад се мисао његова заустави на њему самом и неизбјежно му црта поразну жалост његову, слабост и ништавило, — него обухвата чувство дубоке *смјерности* и ропске *покорности*, и у свези са свијести о величини свемогућега Господара и потпуне своје одвисности од Њега — чувство *страха*, трепета, који каткад прелази до болешљиве, умирајуће потиштености. При помисли човјека, даље, да не може испунити дуга свога према Божанству, о честим нарушајима воље Божје, који вуку за собом гњев и казну грознога Господара, чувство ништавости, слабости и страха пред Богом буди се у човјеку ново чувство, да *не може задовољити* то властитим владањем, по том — раља се у њему свијест о свом *преступу* и *жалости* због ње, најпослије, чувство *кривице* пред Божанством и *тежњом* да ју ма чим заглади пред Богом, да ју уништи ма како и, измиривши се с Божанством, да Га поново склони на милост према себи. Овдје лежи коријен и почетак разних начина умилостивљавања Божанства и измирења с Њим, — од маловажних материјалних приноса до животињских и људских жртава укључиво.

Јасна је ствар, да човјек не би никада осјећао ни смјерности, ни кривице пред Богом, ни страхопоштовања, ни поштовања према Њему и осталих чувстава, да није никада помишљао на Божанство и да Га није представљао себи живим и најсавршенијим личним Суштаством, — и то је пошљедица баш тога, што су како наведена тако и сва остала религијозна чувства обвезана својим поријеклом и развитком овакој или онакој представи човјека о личном божанско Почетку, које уз то има сва савршенства у највишој мјери и степену. Религијозно-расположени дакле субјект неопходно вјерује већ онако или онако у *Личност* Бога, можда сам не примјећујући тога и не желећи примјетити, и самим фактом свог религијозног расположења убједљиво говори, да он признаје биће *божанске личности* и да његово религијозно расположење стоји с таковом представом о *Њој* у свези. Зато и религија такога субјекта, који вјерује као психично његово стање, као живи религијозни процес, неопходно се јавља његовом фактичком исповиједи најсавршеније личности Божанства.

У томе, ко вјерује у реално биће Бога — Личности, не може се заустaвити религијозни процес на наведеним осјећајима: он се развија и тако рећи разграњује у души вјернога човјека. С *вјером* у лично Божанство неизоставно се спаја и *нада*, а затим — и *љубав*. Свијест човјека о својој немоћи и слабости и представа његова о савршенствима свемогућега Божанства раља увијек наду, да се може добити од Божанства надприродна помоћ, заштита, обрана. Гледајући духовно најсавршенијега Бога и размишљајући о разним својствима Његовим, износе се пред ум човјечији, а овај се постепено причвана да вјерује, да је Божанство Његово, свемогуће и бескрајно — велико, а с тим и бескрајно — добро, милостиво. Створивши човјека из љубави према њему, Оно неће да он погине, напротив, кад човјек извршује његове заповиједи, вољу, Оно ће се нарочито старати, бринути за такога човјека, чувати га од несрећа и уопће промишљати о њему. Тако

расте у човјеку вјера у Бога, као свога Творца и Промислитеља и нада у његову милост и помоћ. И он, човјек, под утицајем таких представа о Божанству, — сасвим природно повјерава руководству Божанства самога себе, свој властити живот и живот своје породице, својих сродника, — све што је мило и драго срцу његову. Ако се он при том ма каквим, осјетљивим за себе, начином убиједи, да се Божанство заиста брине о њему, вјера у Њега јача, а сам човјек удвостручава своју тежњу да испуни вољу Божју, да умилостиви Божанство и да на сваки начин обрати гњев Његов. Осим тога, кад човјек осјети на себи особите знакове милости Божје и покровитељства, тада он осјећа, наравски, чувство *благодарности* к Богу за његова доброчинства и изражује ју молитвом, спојеном са овом или оном жртвом. А захвални, обдарени хтио нехтио испуњава се и љубављу према своме добротвору. Због тога и религијозному процесу иде страно чувство љубави у односају к великому Добротвору рода људскога — Богу.

Хришћанство даје могућност религијозному процесу да у томе чувству добије више разјашњење и коначни завршетак. Оно је дало чувству љубави другу црту, сасвим непознату другим религијама: оно га је начинило чувством *симовље* љубави, чином *непосредноги*, нежнога и високога, чистога односаја човјека к Богу, као предуном љубави *Оцу*. Појмљиво је само по себи, да то чувство може имати и доћи у тако тијесни односај к Богу само онај, ко, просвјетљен Христовом вјером, представља себи Бога најмилостивијим Оцем, дародавцем свију блага, и Спасителем људи, који вјерују у Њега. Онај Хришћанин, који на тај начин мисли побожно о Богу и љуби га, удостојава се најтјешњега религијознога опћења с Господом. Срце његово прима у себи Бога и носи Га у себи, у колико је оно способно за то по својој моралној чистоћи, осјећајући неисказану слабост бића, унутрашње задовољство, срећу. У том блиском опћењу, које је могуће само у хришћанству уз помоћ изванредних, богооткривених средстава, и налази се врха свију тежња човјечије душе и њихово жељено сједињење. Предмет свију тих тежња јест — *личан* Бог, а не каквогод мртва безживотна сила, и срце човјечје баш и тежи за религијозним савезом с *Њим*. Он само онда осјећа истинито задовољство и блаженство, кад осјећа, да има у себи живога Бога — највеће Благо, неувелу красоту, извор свакога добра и надземаљске сласти. Слично томе, као што очи траже свјетлост, и тражење свјетлости — битна је потреба њихова, или како својство разума — тежи да позна вјечну истину, — тако је и срце наше одређено за узвишену, религијозну љубав, и главна одлика његова, битна потреба јест — да љуби Бога, Суштаство преблаго, — Личност, која се може одазвати на ту љубав И та жеђа за љубављу јест — суштаствена потреба цијеле наше духовне природе, — потреба, која се не да искорјенити нити ју ико и ичим може задовољити, осим премудрога Творца, који ју је и усадио у нас. Око не се врти, усредсређује, можемо рећи, сав религијозни живот човјека. Овдје, у љубави, — најљепша је религија, овдје је — најближи савез човјека с Богом. Као што се људске душе сближују једна с другом у чувству истините, искрене љубави, исто тако у чувству свете љубави бива човјек ближи и Богу, а исто тако и Бог њему. Само св. Писмо, устима најмилијега Христова апостола и јеванђелиста, свједочи, да се баш у *чувству*, у *љубави* показује религијозно јединство Бога с човјеком: Богъ любы ѣстъ, и пребывай въ любы, въ Бозѣ пребываетъ, и Богъ въ немъ пребываетъ (Јов 4, 16).

(Наставиће се).

Преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У нашој цркви.

Извјештај *о раду епарх. црквеног суда српско-правосл. митрополије дабробосанске у Сарајеву за годину 1909.*

(Свршетак).

Ad тач. 6. и 7. § 195. авт. Уредбе. На упражњену парохију блажујску расписан је стјечај са роком од 6 недјеља. — Молбе за сталног свештеника на парохију блажујску поднијели су: администр. блажујски Д Адамовић, парох илијашки Т. М. и парох бусовачки Ј. С. — Тужба тежака из Блажуја, да се Д. А. избору не припусти уступљена на очитовање. — Упражњена парохија сребреничка привремено повјерена пароху братуначком Сави Дангубићу. — На II. травничку парохију постављен за администратора Јован Кнежевић, досадашњи парох шолајски из епархије бањалучко-бихаћке, пошто га је претходно Његово Високопр. АЕ. митрополит у свеву клира ове епархије примио. — На бараћку парохију постављен за администратора Јован Протић, досадашњи администратор парохије Глоговац-Бабићи. — Парохија Пљева дата у администрацију пароху стројичком Т. М., а парохија Глоговац-Бабићи пароху воларско-грбавичком Ш Р. — Узета на знање одлука високодост. Великог Црквеног Суда, да ће се у будуће за штампање стјечајева у листу »Источнику« плаћати за свако уврштење по пет круна, за штампање едиката и огласа — за три уврштења — десет круна и да ће се званични огласи странака, који своје сиромашно стање код епарх. црквеног суда свједочбом политичке власти искажу, штампати у »Источнику« бесплатно. — Молба свршеног богослова М. Б. да му се повјери у администрацију II. вишегр. парохија уступљена одбору на очитовање, — Рјешење Вел. Црквеног Суда на призив свештеника С. Т. у погледу награде за послуживање парохије у В. против одлуке заједничке сједнице достављено свешт. С. Т. у В. — Рјешено обавјестити свештенике сусједних парохија, да је на бараћку парохију према најновијем заокружену парохија свештеник постављен с тога, да му припадајућа села бараћке парохије, која су до сада сусједни свештеници послуживали уступе. — На упражњене парохије сребреничку и власеничку расписан стјечај са пријавним роком од 6 недјеља. — Молбе свештеника Д. А., Т. М. и Ј. С. спровести црквено школ. одбору у Б., а молбу свешт. М. Б. одбити пошто је закаснио на расписани стјечај — као повјереника суда при избору одредити р. ч. ц. суда Г. Г. — На молбу тежака из парохије Пљеве повјерена иста парохија у администрацију свршеном богослову Ј. Ш., на којој ће по рукоположењу службу наступити, а до тог времена послуживаће је парох стројички Тодор Марјанац. — Парохија рујанска повјерена досадашњем администратору парохије врбичке М. Ј., парохија врбичка повјерена у опслуживање сусједним паросима М. Б. из Ц. и У. Ј. из Г. — Потврђен избор свештеника Д. А. за пароха у Б., пошто је изабран са више од $^{2}/_{3}$ гласова присутних скупштинара. — Молбе свешт. Д. У. из К. и С. П. из Ф. достављене црквеном одбору у С. с наредбом, да црквени одбор изборну скупштинску сједницу сазове и према § 92. Црквено Просвј. Уредбе избор сталнога пароха спроведе; молба свешт. С. Д. из Б. забачена, пошто компетент нема потребних својстава за пароха у С. — Извјештен свештеник С. П. у В., да га суд по потреби

службе не може рјешити администрирања парохије Равно, а у погледу плаћа његових суд остаје код својих претходних рјешења. — Извјештен парох М. П. у К., да је молба његова за станарину рјешена у надлежним зато тијелима, с тога суд не може се упуштати у пресуђивање рјешења тих тијела. — Извјештена Савка удова свештеника П. М. из С. пошто суд нема фонда из кога би свештеничким удовицама потпоре давао, да се за потпору епарх. савјету обрати. — Свештенику Ј. В. у В. наређено, да у Високом живи и са одређеном привременом мировином се издржава. — Спроведена заједничкој сједници овоепарх. савјета и Цркв. Суда молба пароха К. П. да му се администраторска плаћа на парохију Миочу од 1. јануара 1906. до надаље одреди. — Рјешење епарх. управ. просвј. савјета, да се парох. свештеницима, кад коју сусједну парохију администрирају половина плаће на крају мјесеца на исплату дозначује узето на знање. Брзојаван извјештај цркв. одбора у Г., да свештеника К. С. не примају за администратора до нове пријаве разлозима поткријепљене не узети у обзир. — Свештеник Д. М. привремено постављен за администратора парохије власеничке с тим, да парохију Мало Поље послужује, а парох малопољски К. Ст. до сталног попуњења власеничке парохије, парохију послужује. — Узето на знање, да је на молбу цркв. школ. одбора у Сокоцу на парохију Гласинац презадијално »Стјечај« расписан. — Потврђен избор свештеника факовићког Саве Поповића за пароха у Сребреници, упљед тог на упражњену парохију факовићку постављен за администратора свештеник годомиљско-живаљевићки Радомир Блажић, на парохију Годомиље-Живаљевића по рукоположењу за ђакона и презвитера постављен свештенички кандидат Милан Петковић. — На парохије Гласинац и Рудо ради попуњења сталним свештеником расписан стјечај. — С тога опозвано рјешење, којим је свештеник М. Ј. за администратора у Р. постављен и исти упућен, да компетује на расписани стјечај. — Свршени богослов Д. Б. по рукоположењу за ђакона и презвитера за администратора на парохију Осмаке постављен. — Молба свешт. К. С. као једног компетента за пароха у В. спроведена цркв. одбору и упућен одбор, како да поступи при избору, кад је један једини молитељ. — Наређено управит. протопрезв. варц. вакуф. да свешт. Ј. Ј. Обр. у дужност уведе на парохији глоговачкој и да свешт. упозори, да има у средини парохије становити а цркв. одбор, да му се за стан побрине. — Одбијена молба пароха С. Б. из Трнова, да се на тамошњу парохију одреди стална годишња потпора. — Спроведени заједничкој сједници приговори парох. звања варцарског, у погледу тог, што је управа тамошњег протопрезв. повјерена пароху подрашничком проти Н. Р. који је с кућом у селу Грацима епарх. бањалучко-бихаћке настањен. — Молба П. Ђ. свештеника, да се на упражњену парохију Г. Ж. премјести одбијена, пошто је исти парохија свешт. М. П. прије повјерена, молба цркв. одбора у Г. Ж., да се премјештење свешт. Р. Б. опозове одбијена, пошто је исти по молби његовој на парохију Ф. премјештен. — У корист свештеника К. Б. замољен епарх управ. просвј. савјет, да од плате свешт. Д. А. 120 К устегне зато, што је у мјесецу јануару и фебр. свешт. К. Б. пароха Д. А. у дужностима на П. травничкој парохији замјењивао. — Молба умиров. свештеника Ј. В. из В. препоручена овоепарх. управ. просвј. савјету, да се молитељу из епарх. средстава по 20 К мјесечно исплаћује. — Упражњена парохија у Герзову повјерена у администрацију свештенику пљевском Ј. Ш. и пароху герзовачком П. У. — Свештеник Максим Јовановић у интересу службе премјештен у истом својству са парохије Врбице на

парохију рављанску у протопрезвит. бугојанском и замољен овоепарх. савјет, да му у име преселења 150 К потпоре дозначи. — Препоручена молба за потпору из епарх. средстава свештеника Шпире Убавића личног помоћника пароха густоварског — Молба свешт. Д. Ш. ради избора за пароха у Р. и молба свешт. С. Б. ради избора за пароха у С. спроведене црквене одборима и упућени одбори да сходно § 92. ц. п. У. сазову изборне скупштинске сједнице тамошњих црквених општина ради избора пароха. — Пошто су у оба мјеста само по један компетент пријавно упућени одбори, како ће изборни поступак спровести са једним компетентом. — Затражити гласовнице од црквених одбора у В. да их достави овом суду, ради потврде спроведеног избора свешт. К. С. за сталног пароха.

Ад шач. 8. § 195. авт. Уредбе. Узет на знање извјештај епарх. савјета о одобрењу заокружења парохије биљешевске, бусовачке, зеничке и парохија у варцарском и герзовачком протопрезвитерату према закључцима заједничке сједнице; парохија добрињска остаје у старим границама. — Молбе Тишковчана, Кнежињана, црквених одбора у Вишеграду, тежака из околице Рељева уступљене протопрезв. званьима, да донесу предлоге за заједничку сједницу о заокружењу парохија у протопрезвитератима: рогатичком, вишеградском, сарајевском и љеванском. Узет на знање извјештај Њег. Високопр. АЕМ. херцеговачко-захумског, да је варошица Прозор на овдашњи предлог у заједничкој сједници у Мостару припојена парохији брадинској у епархији херцеговачко-захумској. — Молба тежака из Враца, Мутнице и Тишине, да се од парохије биљешевске одијеле и парохији зеничкој припоје уступљена на извид протопрезв. званју у Травнику. — Узет на знање извјештај епарх. управ. просвјет. савјета, да су у котару травничком од досадашње двије сада три парохије успостављене и да је црквено школ. општина у Травнику упућена, да свештенику варошком из својих средстава одреди допуну дотације у износу од 800 круна, да ново заокружење ступи на снагу, кад се троја свештеника на те парохије поставе, а дотле ће се из епарх. средстава само двије свештеничке плаће издавати. — Молба тежака из Бијеле Воде и Неорића, да се парохији Соколовићима прилуче уступљена протопрезв. званју у Трнову с наредбом, да се при заокружењу парохија у сарајев. протопрезвит. у обзир узме молба споменутих тежака. — Молбе Ст. Гутеше и др. из Завидовића и кнеза Тодора Којића и др. из Чардака, да се у њиховим мјестима посебна парохија успостави и на тај начин од данашње парохије у Жепчу двије створе уступљене су протопрезвитерском званју у Травник, да о том предлог овамо поднесе. — Црквени одбор и пароха у Г. извјестити, пошто је бивша парохија шеховачка парохији Г. придружена, да се на ИИ неможе свештеник поставити. — Црквени одбор у Р. извјестити, да је протопрезв. званју рогатичком наређено, да прикупи исказе о подеснијем заокружењу парохија у том протопрезвитерату, с тога нека одбор са управ. протопрезвит. у споразум ступи и њему предлоге за успостављење нове парохије поднесе. — Предложено епарх. управ просвј. савјету, да се спроведе заокружење протопрезв. сарајевског тако, да поред досадашњег протопрезв. сарајевског и протопрезвит. рогатички и вишеградски обухвати и да се окружни протопрезвитер без парохије у Сарајеву постави и за истог плаћа са путним паушалом у износу од 4600 круна у буџет за год. 1910. унесе. — Предложено епарх. управ. просвј. савјету да за преглед парох. звања у протопрезвитератима сарајевском и сребреничком, пошто су у тим протопрезвит. управе протопрезв. упражњене, свештеницама Д. Ј., Г. Г. и М. П. дневнице са путним трошковима

исплати. — Предложено заједничкој сједници овоепархијског савјета и црквеног суда, да се села Д. и Г. Враца, Селишта, Мутница и Тишина од парохије биљешевске одлуче и парохији зеничкој припоје. — Записник о раду свешт. сједнице протопрезвитерата власеничког узет на знање, на поједине тачке записника одговорено и упозорено свештенство, да је већини предлога одлукама овог суда удовољено, у колико се је предлозима наредбеним путем удовољити могло, а за неке предлоге упућено свештенство, да само на навођењу поднешених предлога поради; у погледу заокружења парохија затражена надопуна у погледу удаљености села, која се имају од досадашњих другим парохијама прилучити и затражено изјашњење дотичних села, да ли желе и због шта, да се сусједној парохији прилуче. Одређено сачекати предлоге о заокружењу протопрезвитерата рогатичког и у вези парохије власеничког и рогатичког протопрезвитерата заокружити, пошто се иначе не може подесно заокружење спровести. — Спроведени списи протопрезв. звања у Г. ради спровађања заокружења парохија у протопрезв. герзов. и варцар. и предложено, да се распре појединих села, којој ће се парохији прилучити окончају и да се заокружење утанчи и коначно прогласи обавезним за све, напоменуто и о том, која би села припадала парохији барањској, која је у пошљедњој заједничкој сједници на ново успостављена. — Позвано протопрезвит. звање у В. да испита становнике оних села, која би се према поднешеном предлогу имала при заокружењу парохија од садашње парохије другој прилучити, да ли желе, да се сусједној парохији прилуче. — Предложено заједничкој сједници, да се пароху у Жепчу лични помоћник постави, коме би се плаћа из епарх. средстава дозначила, пошто парохија Ж. има поред парохијалне цркве и 2 филијалне, а поред тог парох има у 3 народне основне школе катихетску дужност вршити. — Предложити заједн. сједници, да се парохија Уништа повјери у администрацију пароху у Црном Лугу с наградом, коју је исти парох и од прије имао; — да се села парохије Грбавице подијеле парохијама Пљева и Глогошу и тим иста парохија докине. — Достављен иказ о заокружењу парохија свима парох. звањима протопрезв. сарајевског с позивом, да предлоге о подеснијем заокружењу парохија свим парох. звањима протопрезв. сарајевског с позивом, да предлоге о подеснијем заокружењу парохија свешт. Т. Максимовићу поднесу и наређено свештеницима Т. Максимовићу и П. Лалићу, да сједници свештенства протопрезвит. сарајевског сазову и споразуман предлог са свештенством Цркв. Суду у погледу заокружења парохија поднесу.

Ад шач. 9. § 195. авп. Уредбе. Узет на знање извјештај управитеља протопрезвитерата власеничког и травничког о прегледу подручних парох. звања и парох. цркви, рјешено, да свештеницима Ј. С. у Б., Д. К. у Б и Н. Н. у Ж. изрази писмено признање на труду и то првом ради подизања српског дома у Б., другом ради подизања цркве и српске школе у Б. и трећем ради подизања цркве; издата кратка упутства о вођењу матица поводом извјештаја управ. протопрезвитерата и наређено свештенству, да сваке године поднесе Цркв. Суду двије самостално израђене проповједи — На предлог протопрезвит. звања, да парохијско звање стрмничко у будуће носи наслов »ловничко« по имену парохијалне цркве, познат цркв. одбор и парох, да се о томе изјасне. — Узет на знање рад свештеничких сједница у протопрезвитерату власеничком и рогатичком о заокружењу парохија у тамошњим протопрезвитератима, о раду свештеничке сједнице у Бугојну. — Узета на знање и спроведена одлука Вел. Цркв. Суда јеромонаху

ЦРКВЕНА ОПШТИНА „СВЕТОСАВ" БЕОГРАД

Д. Б. — којом је првостеп. одлука овог суда потврђена — у погледу тог — да парохијско звање у Осмацима дужан је управ. протопрезв. прегледати пошто је споменута парохија повјерена привремен. у администрацију јеромонасима манастира Папраће — *Узет на знање* рад сједнице протопрезвит. гламочког, одржане 27. октобра 1909. — Поводом извјештаја ред. чл. Црк. Суда Г. Г. о прегледу парохијских цркви у протопрезвит. сарајевском наређено црк. одбору у Т. да олуке и прозоре на цркви поправи; црк. одбору у П., да каналом одведе воду од цркве, на чистоту цркве боље пази и прозоре црквене поправи.

Ad тач. 10. § 195. авт. Уредбе. Молба парох. звања у Уништима заједно са списком потребних за св. богослужење књига, одежда, утвари и других предмета са препоруком упућена епарх. савјету, да се замољени предмети из средстава савјета набаве. — Путем протопрезвит. звања наредити свештенству, да у споразуму са црк. одбором затраже опрост од шумске пристојбе за дрво потребно при огради гробља у појединим парохијама и ако когод не хтједне свој дио гробља оградити замолити котарски уред, да помоћ пружи, да се гробља ограде. — Наређено црк. одбору у В., да цркву окречи.

Ad тач. 11. и 12. од § 195. авт. Уредбе. Узет на знање извјештај парох. звања у Факовићима, да је исказе рођених и умрлих, које котарски уред за год. 1908. потраживао, на вријеме истом доставио. — Узет на знање извјештај новопостављених управит. протопрезв. М. П., Н. Р., П. У., да су примили вођење протопрезв. звања. — Повјерен епарх. савјет. да се парох. звањима у Ф. и у Ун. потребне матице из епарх. средстава набаве. — Узет на знање извјештај епарх савјета, да је из ставке за набаву црквених матица надзиратељу герзовачком дозначено 10 круна за набаву записника уручбеног и за нормативе, и званичног печата за протопрезвитерско звање. — Узет на знање исказ о стању парохија и свештенства протопрезвитерата бугојанског. — Узети на знање извјештаји о примо-предаји парох. звања у Блажују и Граову и одређен рок, до кога се имаду недостаци у матицама и домовнику уредити. — Управит. протопрезвит. у В. јављено, да је у праву прегледати парох. звање у О. пошто парохија О. није манастирска, него је привремено додијељена братству манастира П. у опслуживање да о том извјештај суду поднесе. — Наређено администр. парохије у Г., да биљешке рођених и умрлих свештеника И. Ј. у парохијске матице уведе, и Црк. Суд извјести, колико је случајева увео и колику награду за тај труд тражи, која ће му се од мировине свештеника И. Ј. дозначити. — Пароха у К. извјестити, да умрлог С. у земаљској болници не треба у матице умрлих своје парохије заводити, него да ће се свештенику болнице наредити, да му службени извјештај о смрти С. сиреми и да на темељу тога извјештаја надлежни парох у К. у домовник уведе дан, мјесец и годину смрти почившег С. — Свештенику С. Б. наређено, да уреди уручбени записник, матицу рођених и домовник парохије Ф. и о том, да овај суд свештеник С. П. извјести, је ли овдашњој наредби С. Б. удовољио. — Позвани свештеници С. П. у Ф. и Д. У. у В., да извјести под којим би условима се примали, да уреде књиге и списе парохијског звања прибојевићког. — Настојатељ манастира П. подноси призив Вел. Црк. Суду против ријешења овог суда, којим је управ. протопрезв. власеничког наређено, да прегледа парох. звање у Осмацима и ако је парохија Осмаци дата привремено у опслуживање братству манастира П. — Наређено свешт. П. Т. у В. да до 1. авг. о. г. парох. матице и домовник уреди и извјести суд, који досадашњи варешки

свештеници нијесу домовник и матице у реду водили. — Позват свештеник С. П. у Ф. да се изјасни под којим условима би се примио, да уреди матице, домовник, уручбени записник и списе парох. звања прибојевићког, истакнути услови од стране свешт. С. П. примљени и одређено у 12 мјесечних једнаких оброка устегнути од плаће свештеника Т. М. у П. износ од 400 круна почам од 1. јула 1909. до 1. јула 1910., а од 1. јула 1910. сваког мјесеца у будуће устезати од плаће свешт. Т. М. по 20 круна у корист свешт. С. П. ради вођења парохијског звања прибојевићког. — Поводом извјештаја протопрезв. звања у Т. наређено надзиратељу, да што прије прегледа парохијско звање у Д и увјери се је ли парох домовник, уручбени записник и парохијалну архиву уредио и о том Цркв. Суд извјести. — Наређено пароху Д. Ј. у П. да до 1. септембра о. г. уреди матице и о том суд извјести, свештенику В. К. у С. да до конца августа о. г. домовник уреди, ријешено, да ради неизвршења издатих наредаба у погледу вођења парохијског звања за све свештенике, за које су управитељи протопрезв извјестили, да у нереду парохијско звање воде, у наредној сједници референт предложи примјерну казну, како би се неуредностима у вођењу парохијског звања на крај стало. — Одређено свештенику С. П да одмах приступи уређењу парохијалних матица у П., пошто зато већ 2 мјесеца награду прима. — Наређено протопрезв. звању у Г. да обавијести подручно парохијско свештенство, да до првог прегледа парохијских звања књиге парох. звања у ред доведу. — Наређено пароху Ј. М. у Д. и пароху Т. П. у Д. да исказе рођених и умрлих надлежним политичким властима концем сваког мјесеца подносе. — Наређено администр. парохије у Уништима, да матице и домовник састави почам од год. 1906. — Наређено пароху С. С. у П., да домовник села парохије бараћке свештенику Ј. П. одмах уручи. Наређено паросима сарајевским да домовник уреде и исказ о стању парохије до конца септембра 1909. суду поднесу, ако тој наредби не удовоље, да ће од парохије суспендовани бити. — Наређено свешт. С. П. да домовник парохије Равно састави и према том домовнику и матице попуни. — Поновно позвана парохијска звања, да исказе о стању парохија до конца октобра поднесу, јер ће се у противном на штету свештеника изасланик спремити, да исказ за дотичну парохију на основу парохијских књига попуни. — Наређено протојереју Н. Р. да поновно прегледа парохијска звања у Глоговцу и Грбавици, да упути парох. звање у Ј. да и досељенике у домовник уводи, да одреди парох. звању густоварском, да домовник према новом заокружењу парохија до 15. нов. попуни и среди и упозори парох. звање варцарско, да вјенчане парове и ако је женик из друге парохије под бројем у матице уводи. — Наређено админ. парохије у Пљеви да матице и домовник до конца фебруара 1910. уреди и по том, да их управит. протопрезв. прегледа и о раду свешт. овај суд извјести. — Наређено протопрезв. звању да поднесе извјештај о том, зашто С. С. није новопостављеном администр. у О. прибиљешке о случајевима рођ. умрл. и вјенч. уручио. — Наређено јеромонаху Д. Б. да извјести зашто није домовник парохије О. према наредби суда до конца априла о. г. уредио. — Наређено новопостављеном администр. у О. да домовник и матице уреди до конца априла 1910. — а тада да управит. протопрезвит. прегледа рад дотичног и за награду га предложи, која ће му се од плаћа досадашњих администрација парохије осмачке устегнути и исплатити. — Наређено пароху сребрен. С. П. да домовник и матице до конца маја 1910. среди. — Парох. звању у Глоговцу наређено, да до 15. јан. 1910. исказ о стању парохије овом суду под-

несе, исто наређено парох. звању у Густовари, Увишћима, Осмацима, Прибојевићима, Преоцу, Трнову и Равном. — Поводом извјештаја редовна члана Цркв. Суда Г. Г. о прегледу парох. звања у протопрезвит. сарајевском. — Наређено парох. звању у Трнову, да администр. парох. С. С. до конца маја 1910. домовник и матице уреди и надопуни. — Бившем администр. парохије трновске П. С. наређено, да податке о рођеним, умрлим и вјенчаним за вријеме његова администрирања достави свешт. С. С. у Т. — Пароху Д. А. у Б. дат рок до конца маја 1910., да домовник и матице тамошње уреди. — Пароху П. Л. у П. изражено признање на савјесном вођењу књига парох. звања. — Замолити зем. владу да одреди потребна расположења, да свештеник Милош Крагуљевић може приносе фонду код порезног уреда у Бос. Новом уплаћивати. — Молба Митре удове свешт. Јосифа Стакића препоручена зем. влади, да јој се означи 800 К годишње мировине. — Зем. влада извјештава, да редовни члан Цркв. Суда морају приносе за свештен. удов. миров. фонд уплаћивати код порезних уреда, код земаљске благајне приноси за фонд не могу се устезати. — Препоручена молба свешт. Тр. М. зем. влади, да му дозволи као члану свешт. удов. миров. фонда да у највећу категорију пријеђе. — Свештеник В. П. из М. по молби уписан за члана свешт. удов. миров. фонда. — Узет на знање извјештај земаљске владе, да су Митри Стакић и Катарини Зеленики од мужа осигуране мировине код порезног уреда дозначене. — Узети на знање извјештај земаљске владе, да свештеницима Т. М., М. П. и Д. С. дозвољено, да у највећу категорију свешт. удов. миров. фонда пријеђу и то тек онда, кад 6% од разлике између досадашње до највеће категорије осигуране мировине у порезни уред уплате. — Свештеници С. Т. у В. и П. Ђ. у В. предложени зем. влади, да им се њихове уплате приноса пренесу порезним уредима у садашњем мјесту њихова боравишта. — Спроведена молба удове С. супруге почившег свештеника Т. П., да јој се припадајућа мировина из свештеничко-удовичког мировинског фонда код порезног уреда у Сребреници дозначи. Спроведена молба пароха у Бијелој Д. Л. да из највише мировинске категорије у нижу пријеђе и да обзиром на његово сиромаштво зем. влада обавијести порезни уред у Г. да истога за мировинске приносе од год. 1908. до јесени причека и од политичке овршне поштеди. — Умољен епарх. управ. просвј. савјет, да од плаће свештеника Д. К. из Б. износ од 153 К 30 х у шест мјесечних оброка устегне и порезном уреду у Зеници као принос миров. фонду достави. — Извјештава зем. влада, да је Његово Високопреосв. митрополит В. П. из именика чланова свешт. удов. миров. фонда брисан пошто његово млађе дијете 1. октобра навршује 20 година. — На предлог зем. владе, да се свештеник Ј. А. из С. према § 8. слова а) из именика чланова фонда брише упитан Црква. Суд у Мостару, да ли је исти и сада у вези клира херц. захумске епархије. — Узет на знање извјештај зем. владе, да је А. П. од оца осигурана јој потпора код порезног уреда у Требињу дозначена. — Упућено протопрезвитерско звање у Б. да извјести Л. удову свештеника Ђ. П. из Р. да сходно наредби бр. 528/1904. са потребним прилозима инструисану молбу достави овом суду ради дознаке мировине. — Узето на знање рјешење зем. владе, да су мировине удови С. С и С. П. код порезних уреда њиховог пребивалишта дозначене, да је Д. О. дозвољен прелаз у највишу мировинску категорију. — Узет на знање извјештај вис. зем. владе, да се Њег. Високопреосв. митрополит В. П. има тек 1. новембра по новом календару из именика чланова свешт. удов. миров. фонда избрисати, пошто син његов Љ. 1. окт.

о. г. по старом календару навршује 20. година, с тога саопштено Високопреосв. госп. В. Поповићу, да уплате прилоса у мировински фонд до краја октобра о. г. намири. — Молба А. удове пароха раваньског Ъ. П. препоручена зем. влади, ради дознаке од мужа осигуране мировине у годишњем износу од 600 круна. — На молбу свршених богослова М. Б., К. С., Ј. С. Ш. из епарх. дабро-босанске, Г. Г. из епарх. зворничко-тузланске примљени су у свешт. удов. мирод. фонд и замољена зем. влада, да нада наредбу порезн. уредима у мјестима њиховог становања, да ће прва три у полугодишњим, а посљедња у тромјесечним оброцима годишње прилосе мирод. фонду уплаћивати. — Због смрти Митре удове свештеника Ј. С. замољена зем. влада, да нада наредбу порезном уреду у Маглају, да В. С. тутору декретираном од кот. суда издаје у име малодобних износ досадашње мировине као потпору. — Због ступања у други брак Ј. удове свештеника М. Ј. из Б. замољена вис. зем. влада, да нареди порезном уреду у Б., да се износ досадашње мировине као потпора издаје Арх. К. Ј. из Т. као тутору декретираном од кот. суда у Б. у име малодобних пашъеднића почившег свештеника М. Ј. — Према а) тачки § 8. мирод. Уредбе свештеник Ј. А. са Ст. код Г. лишен чланства свешт. удов. мирод. фонда. — Замољен епарх. савјет, да парохијским звањима, која се за набавку матица савјету обрате не шаље као до сада штампане табаке, него увезане матичне књиге. — Узети на знање извјештаји зем. владе, да је удовима Ањи Поповић, Драгиња Радић, Савки Зорић код порезних уреда у мјесту њихова пребивања дозначена од мужева им осигурана мировина и о том обавјештени и црквн. судови дотичних епархија, у којима се удове налазе. — Препоручена молба зем. влади за дозначење потпоре код порезног уреда у Вишеграду Јоки удовој иза почившег свештеника Светозара Поповића. — Примљено на знање рјешење зем. владе, да је издала наредбе, да парох Рувим Бубњевић може прије̂ћи у највишу мировинску категорију фонда; — да свршени богослови Г. Г., М. Б., Ј. Ш., К. С., могу уплаћивати прилосе мирод. фонду код порезних уреда, које су у називима при ступању за члана фонда назначили. — На предлог зем. владе затражена крсни листови малодобне дјеце почившег свештеника М. Ј. и Ј. С. од епарх. црквн. суда у Д. Т. — Уписани за чланове фонда: Ј. Ј. О., Ш. У., Д. М. и по том замољена зем. влада да у погледу уплате прилоса удов. мирод. фонду споменутих чланова изда сходне одредбе на дотичне порезне уреде оних котарева, у којима су нови чланови настањени. — Замољена зем. влада, да изда сходне одредбе, да протојерej Р. К у мјесто у Н може код порезног уреда у Ф. своје прилосе свешт. удов. мирод. фонду уплаћивати. — Одбијена са молбом А. П., да јој се дозначена потпора из свешт. удов. мирод. фонда у Америку шаље и упућена је, да остане у земљи све дотле, док има право на ужи̂вање потпоре. — На молбу свршн. богослова: С. Б., М. М. И. В., Л. Д., М. М., М. К., Ј. Б., Ј. С., М. Ъ., М. П., Ј. М. из епарх. бањалучко бихаћке и свршн. богослова М. П и Д. Б. из епарх. дабро-босанске — уписани су за чланове свешт. удов. мир. фонда и замољена зем. влада, да нада надлежним порезним уредима потребне одредбе у погледу уплате чланских прилоса споменутих нових чланова. — Узето на знање рјешење вис. зем. владе, да је у погледу уплата мирод. фонду Ш. У., Д. М., Ј. О. издала потребне одредбе и да је удовој Ј. почившег С. П. мировина дозначена.

Посвећење новог митрополита високодостојног господина архимандрита Плариона обавиће се у Тузли 2/15. маја о. г., непосредно послије освећења поправљене цркве, по већ одређеном програму, кога ћемо у једном од идућих бројева донијети опширније.

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА „ВЕЛИКОГА ЧИТАЛИШТА" БЕОГРАД

Књижевне оцјене и прикази.

Православна српска парохија у Бега св Ђурђу крајем 1908. год. Написао *Ненад Барачки*, парох В. Бечкерек. 1909. Цијена 1 К.

Православна српска парохија у Илоку крајем год. 1908. Написао *Јован Козобарић*, парох. Ср. Карловци 1909. Цијена 2 круне.

Млађа генерација свештенства карловачке митрополије почела је тачно да схваћа свој свештенички положај. Проучити историју, живот, обичаје, религиозно-морално, материјално и бројно стање своје парохије знак је широког појимања свештеничког позива, а и савјесног вршења своје дужности. Горње двије књижице су видни успјеси тога рада. Књижице садрже у себи доста вриједних ствари, а служе за свестрано познавање народа дотичних парохија.

Књига Барачког: *Православна српска парохија у Бега св. Ђурђу* је веома лијепим и чистим српским језиком написана и ствара пред очима готово пластичну слику споменуте парохије. Упознаје нас са главним особинама и карактерним цртама тога народа, са његовим добрим врлинама, али с друге стране и јадним стањем материјалним, гдје комад по комад српске земље измиче испод ногу, придолази материјална оскудица, а са њом и сва морална зла. Књига је раздијељена на више одсјека. У њој је писац изнио: географски положај, и припадност како политичку тако и црквену, према сачуваним подацима уредно је историју од времена Турака и њихове владавине тим крајевима па све до најновијег времена. Историју постанка парохије пропратио је животописом и радом свештеника, који су је послуживали. Било их је свега 7, а он је осми. Даље говори о цркви, њеној градњи, утварима црквеним и о црквеној слави, која се извршула у право »ругло«. На њој се попије 10 хкт. пива и 20 буради вина; а скоро сама сиротиња на њу долази. Пробао је, вели, да томе злу доскочи, али му није успјело. Одјељак о постанку школе, учитељима, њиховој плати и похађању школе израђен је веома прецизно. Успјевање ученика у наукама било је слабо, а кривица је код родитеља, јер не помажу учитељу при васпитању. Дјевојчице иду у коло и носе »сеферине«, а мушки воле да пјеју. Писац је свугдје уповораво на дјела, која воде пропасти народној и ауроцима његовим, а у некима случајевима је и упућивао на начине, како би се томе дало помоћи. Статистички подаци и таблица о имању и некретнинама појединаца израђена је тако, да може служити за примјер сваком при раду.

*

Овај рад Барачког, тиме што има више практичну сврху и што нам износи живот народа пластично, симпатичнији нам је у толико од рада Козобарићевог: *Православна српска Парохија у Илоку*, који носи на себи више научни карактер. Ово је за право друго издање те књиге, коју је писац прерадио по примједбама оцјењивача пријашње прве књиге и донекле допунио историјски дио према наново сакупљеним подацима. Писац је навео у предговору и изворе са којима се послужио при обради књижице. Судећи по раду и изворима, које све скоро немамо при руци, рад Козобарића је сваке хвале вриједан тим прије, што је тако далеко ишао те је уз велики труд, поправивши књигу, пустио је у новом руху у свијет. Историја Илока, насељење, црква и све што је вриједно уз то да се спомене, израђено је у најмање тančине. Интересантна је табела о похађању цркве од стране вјерних. Год. 1897. походило је цркву свега душа 3442,

а год. 1908. само тек 1743 и то приликом литургија. Узрок томе наглом опадању писац не наводи. У маркантним цртама приказана је историја и постанак српске школе те и садашње стање њено као и сав њен живот до данас, а уз то су наведене и остале иновјерске и комуналне школе у парохији. Стање црквене општине и управе, израђено је по подацима, који се налазе у архиви њеној, а и по садашњем њеном животу. Даље писац говори о парохији, парохијском звању и пјевачком друштву, које постоји у Плоку.

У одјељку »Верни ове парохије« описани су Плочани прецизно и тачно, као и живот њихов, занимање, марљивост, здравствено стање и слава њихова. Имовно стање је слабо, а узроци су му: нерад, расипање о сватовима и дањама, задуживање, расељавање, пијанство, мода, парничење и поткрадање куће. Посјед земље у српским рукама крајем год. 1908. износио је 380 јутара и 1238 хвати. Задњи одсјек књиге сачињава статистика парохије. Број душа износио је г. 1863. свега 249, а год. 1908.: 376. Узрок слабог напредовања лежи у том, што је прираст рођењем слаб, а тек у новије доба се повисује насељавањем. Многобројне таблице показују бројно стање умирања, рођења, брачних парова, доба старости, као и распореде по занимању.

Овим својим радовима писци су нас много задужили тим прије, што су нам показали, шта све може да учини један ваљан свештеник у парохији својој. Па када видимо да су такве појаве код српских свештеника у митрополији карловачкој учестале, жалимо што у нас није срећније стање и што се наши свештеници морају да боре са многим другим невољама, те не могу, да се баве оваким радовима. Ми још немамо ни сталне организације парохија, а цркве су нам се почеле видати у новије вријеме, кад смо се ослободили османлијског јарма, а говорити о материјалном стању нашег народа је илузорна ствар док стењемо под аграром. Само је по себи разумљиво, да се под тако слабим околностима тешко и надати сјајном религиозном и моралном напретку нашег народа.

Књиге горње топло препоручујемо нашим свештеницима, јер то заиста и заслужују.

Б. Петров.

Разно.

Српски родитељи, (старатељи), који желе да упуте своје ваљане ђаке од — 12 до 15 година, — на изучавање разних, корисних заната, осталих привредних струка, страних језика и т. д., нека се пријави што прије код својих мјесних учитеља, свештеника, или писмено управи »Друштва Привредника« у Загребу, па ће добити одмах сва даља нужна упутства.

Исто важи и за ваљане здраве Српкиње (макар и сиромашне или без родитеља биле) које управа Привредника у српске породице склања и намјешта, а уз помоћ и под окриљем Српских женских добротворних задруга.

Рад енглеског друштва за ширење библије. Ово старо друштво, коме је сврха да свето писмо у јефтином издању шири по свијету, ових дана је издало извјештај о свом раду у 1908./9. години. Из тог извјештаја се види, да друштво ради с грдним апаратом, јер је 1908./9. годину продало 5934711 примјерака цјелокупне библије, односно појединих књига светога писма. Друштво с поносом истиче, да је лањске године 246330 примјерака више продато него 1907./8. Број

колпортера износно је преко једне хиљаде, а прошле године се повећао са 122 нова растуривача осим којих још 740 женскиња растурују библију по свијету. Досадашњи преводи су са још шест нова превода умножени тако, да је библија настојањем друштва крајем 1909. на 418 језика преведена била. Друштво штампа и продаје цјелокупно свето писмо на 105 језика, нови завјет на 102, а поједине књиге канона на 212 језика. Чак се и за слијепце побринуло, јер и за њих има у 31 језику толико исто равних издања На штампање и на колпортажу троши се годишње преко шест милијона круна. Продато је у енглеској 1884133, у Француској 191626, у њемачкој 335718, у Аустрији 52741, у Румуњској 16700, у Србији 9895, у Русији 454504, у Сибирији 760000, у Египту 54961, у Индији и на Цејлону 648624, у Кинеској 1365222, у Јапану 311420, у Бразилији 37227 примјерака разних издања. У Хрватској је само 5803 примјерка нашло купца, а у Босни и Херцеговини 1387. У Угарској је продато 16449 српских библија.

Као што се види из ових података библија се најмање купује и чита у оним земљама, чије становништво не припада западној, римокатоличкој цркви, која је неофицијелна издања св. писма ставила у index librorum prohibitorum. Занимљиво је, да је у студеном Сибиру 760000 примјерака продато, док је у Европској Русији само три петине од овога броја растурено. Врло је утјешно за хришћанску мисао, да су незнабожачке државе такође с лијепим бројем примјерака заступљене у овом изказу. *Дим. Јанковић.*

Листови и нове књиге.

Matrimonialia српског народа у прошлости. Написао Радослав М. Грујић. Отштампано из »Источника«. Наклада писчева. Сарајево 1910. Цијена 1 К. Може се добити код писца у Бјеловару (Славонија).

Читула.

† **Милан Стевановић,** парох у Вишеграду преминуо је 14. марта о. г. И ако сваког часа очекивана, али ипак прерано покоси нам неумитна смрт честитог свештеника Милана Стевановића, пароха I. вишеградске парохије, почасног члана епарх. црквеног суда сарајевског и управитеља вишеградског протопрезвитерата. Покојник је рођен 20. априла 1879. год. у Вишеграду и васпитан је у свештеничкој кући код оца му пок. попа Николе бив. пароха вишеградског. Послије свршене основне школе и пет гимназијских разреда у Сарајеву ступи пок. поп Милан у српско правосл. богословско училиште у Рељеву, те по свршетку богословских наука би рукоположен 6. и 22. августа 1902. год. за ђакона односно презвитера и постављен за капелана свом оцу пок. попу Николи Стевановићу.

Већ у првом добу брачнога му живота задеси га јак ударац смрћу његовог вјерног друга — супруге Савке. Године 1907. умрије му отац поп Никола Стевановић, те је за пароха I. вишеградске парохије изабран пок. поп Милан, у ком га је својству и смрт затекла.

Смрт пок. попа Милана је велик губитак за нашу цркву у овим покрајинама, јер губи у њему честита и вриједна дјелатеља у виногради Господњем; достојна носиоца свештеничког звања, а такођер и достојна проповједника Слова Божјег. Свештенство пак наше губи у пок. попу Милану правог и искреног друга и пријатеља и за свештенички сталеж и његове интересе увијек приједног поборника; а паства његова — његови вишеградски парохијани губе у покојнику свога правога пастира стада Христова, који је душу своју полагао за своје овце, јер пок. поп Милан бијаше и ријечју и дјелом прави пастир стада Христова. Вазда и сваком приликом блажио је јаде болним и невољним, тјешио жалосне и слабе, потпомагао сироте и изнемогле. Једном ријечју покојник бијаше жива књига свих врлина и племенитих осјећаја и као свештеник и као човјек. Стога паства не заборавља свога доброга попа Милана и за вријеме његовог тешког боловања одлази му и понуде носи, те распитује за здравље свога доброчинитеља. А као видан знак љубави стада према своме пастиру бијаше онај тужни али и многобројни скуп поштовалаца попа Милана, који дођоше да своме добром оцу Милану, укажу посљедњу почаст и с њиме се за навијек опросте отпративши га до хладнога му гроба.

А да је покојник уживао љубав и поштовање својих другова свештеника, доказ је то, што га 1908. г. бирају за почасног члана епарх. црквеног суда сарајевског у срезу вишеградско-рогатичком.

Надлежни органи автономни: заједничка сједница суда и савјета постављају пок. попа Милана за управитеља вишеградског протопрезвитерата.

Нека ти је лаака земља, добри оче Милане, а међу нама твојим поштоваоцима вѣчна память!

Бакон *Б. К.*

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 320/138 из 1910. 1—3

Едикт.

Позива се овим Анђа Вранешевић рођ. Зец сада непознатог боравишта, против које је супруг јој Никола Вранешевић из Горњег Водичева поднио код овог духовног суда бракоразводну тужбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба са њим у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истеченју поменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Бањојлуци, 1./14. априла 1910.

Предсједништво.

Како постају ваљани људи сретни

(макар и сиромашни били).

1. *Управа „Привредника“* не стара се за своје питомце само дотле док су шегрти, већ она, као што је познато, води и даље бригу о њима. Зато постоји код „Привредника“ и *нарочита каса (задруга) за кредит, одкуд ваљани млади Срби трговци и занатлије чланови,* **почетне кредите добивају, кад у своје вријеме самосталне радње отпочимају.** (Осим тога управља Привредник и разним другим фундацијама, које имаду исту сврху).

2. А који су и послије и као самостални господари напредни, угледни и достојни, за те се заузима „Привредник“, да их и ожени. А чланице наших Задруга Српкиња, које су се заузеле да буду и у томе „Привреднику“ на руци, препоручује те ваљане Србе, иду им у свему на руку, да се према себи са ваљаним Српкињама и ожене. За ваљане чланове збринуто је једном ријечи — све, од првог дана шегртовања, па док ваљан човјек свој циљ своју срећу постигне.

Тако су многи старији ваљани питомци — данас већ напредни, самостални господари, обзиљне старјешине своје породице и угледни грађани, себи, својој обитељи, своме мјесту, народу, држави, на дику и корист, а „Привреднику“, његовим добротворима, помагачима и сарадницима на радост и задовољство.

Шаљите дакле све ваљане здраве способне ђаке од 12—15 година, који нису богати или гдје је више дјеце или гдје се уопште теже или тијесно живи, из малена у свијет, најбоље одмах чим школу сврше. Упућујте их на поштење, послушност и рад, па ће за неколико година оживјети ваше мјесто и читав ваш крај, јер ће ти младићи брзо бити од велике користи и имати велику заслугу, па ће и своју породицу боље помагати, јер ће више зарађивати, него што данас зарађује један прост и задњи надничар. А кад у мјесту буде више мрса и соли, онда ће свима и свакоме и обилатије и боље дотјецати. У таквом ће мјесту брзо срећа пропјевати.

*

Привредник заузима се — као што је познато — исто тако и за ваљане здраве Српкиње макар и сиромашне или без родитеља биле, и склања и намјешта их у српске породице, а уз помоћ и под окриљем Српских женских добротворних задруга.

Ко жели, ма какву упуту или обавјештај, нека се обрати на своје заузимљиве Србе учитеље или свештенике, или на управу Привредника.

„Источник“ излази у свескама досадашњег формата на 1-ом табаку сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 3 фор. или 6 круна, а на пола године 1·50 фор. или 3 круне; за стране земље на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне. За црквено-просвјетне самоуправне органе у земљи на годину 2 фор. или 4 К. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији, а рукописи уредништву листа у Сарајево. Рукописи се не враћају.

Одговорни уредник: **Др. Томо Поповић.** Прва српска штампарија Р. Ј. Самца, у Сарајеву.

ОПШТЕ ДРЖАВНА „ВУКОВ МАРШОВИЋ“ БЕОГРАД

Књижевни оглас.

„ИЗ ЦРКВЕНОГ И БРАЧНОГ ПРАВА“,

расправе и чланци од др. Чедомиља Митровића, ванредног професора универзитета. Београд. — Издавач: књижара Геце Кона. Кнез Михаилова улица број 34. 1909. Ова књига, о којој је прије изашао оглас у овом листу, изашла је из штампе у издању књижаре Геце Кона у Београду. У књизи се налази 25 чланака, који су вриједни и врло потребни за сваког свештеника. Зато би требао сваки наш свештеник да ову књигу наручи, већ због тога, што је књига према својој вриједности јефтина, а друго што од 230 примјерака уступљених „Просвјети“, и који би се требали код нас растурити, „Просвјета“ ће имати 33% чисте добити. Тако, да би „Просвјета“, кад би се све те књиге продале, добила чистих К 237.60. Сваки свештеник купивши књигу, поред тога, што је добио добру и поучну књигу, учинио је уједно и корист једној општој установи. Прич. господа свештеници, а нарочито они, који су и повјереници „Просвјете“ треба да се заузму око скупљања претплате. Књиге се могу наручити код „Просвјете“ или уредништва „Источника“. Цијена је књизи без увеза 3 К, са увезом 4 К.

Књижарница и папирница

Михајла Миловића

у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица 7. — Телефон број 133.

Препоручује своје велико складиште **школских књига за српске народне основне школе у Босни и Херцеговини**, — све по наставном плану Вел. Упр. и Просвј. Савјета у Сарајеву.

Богато издање школских **писанака** и **задаћница, малих тека, цртанака**, као и све остале **писаће и цртаће школске потребе**.

Складиште разних **забавних књига**, као и све остале **школске књиге за Више дјевојачке школе и гимназије**.

Цијене су утврђене а умјерене!

Послуга брза и тачна, што свједоче многобројна писма славних српских општина као и црквено-школ. одбора, која стоје свакоме на увид.

Главно складиште књига налази се у нашој властитој кући, у Десетића улици број 8, према друштву „Просвјети“.

Јамчи за изврстан крој и солидну израду.

Једини у Босни и Херцеговини повл. кројачки курс.

Основана 1876. године. **Кројачка радња** Основана 1876. године.

Тодора Хрисафовића,

бечког испитаног и двапут дипломираног кројача у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица бр. 15

Почасна 1904. бечка диплома — **Почасна 1894. бечка диплома.**

Пошто сам свршио 1904. г. најновији и најсавршенији у цијелој Европи кројачки курс, те по тачној мјери и без пробе са гаранцијом свако одијело правити могу, а такођер сам радњу снабдио са најбољим и најразновреснијим штофовима, као: енглеским, њемачким и аустријским, то се препоручујем пречасном свештенству, п. н. грађанству и чиновништву, да ћу сваког савјесно и солидно уз умјерену цијену послужити.

Сваку наруџбину обављам брзо и тачно.

Цијене умјерене и на отплату.

Одијело сваке врсте правим без пробе.

Б 10 4705
РПИ Ив 2 908

Год. XXIV. Сарајево, 15. маја 1910. Број 9.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

* * * * * ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ. * * * * *

Садржај:

Долазак Његова Величанства цара и краља Фрање Јосифа I. (са сликом). — Незванично — Немогућност религије без представе о личном Богу — Слово на цијетну недјељу. — Преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Књижевне оцјене и прикази. Званични огласи.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК ДР. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ.

Прва грчка штампарија Ристо Ј. Спанја Сарајево.

ГЛАВНА БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Књижевни оглас.

„ИЗ ЦРКВЕНОГ И БРАЧНОГ ПРАВА“,

расправе и чланци од др. Чедомиља Митровића, напредног професора универзитета. Биоград. — Издавач: књижара Геце Кона. Кнез Михаилова улица број 34. 1909. Ова књига, о којој је прије изашао оглас у овом листу, изашла је из штампе у издању књижаре Геце Кона у Биограду. У књизи се налази 25 чланака, који су вриједни и врло потребни за сваког свештеника. Зато би требао сваки наш свештеник да ову књигу наручи, већ због тога, што је књига према својој вриједности јефтина, а друго што од 230 примјерака уступљених „Просвјети“, и који би се требали код нас растурити, „Просвјета“ ће имати 33% чисте добити. Тако, да би „Просвјета“, кад би се све те књиге продале, добила чистих К 237.60. Сваки свештеник купивши књигу, поред тога, што је добио добру и поучну књигу, учинио је уједно и корист једној општој установи. Преч. господа свештеници, а нарочито они, који су и повјереници „Просвјете“ треба да се заузму око скупљања претплате. Књиге се могу наручити код „Просвјете“ или уредништва „Источника“. Цијена је књизи без увеза 3 К, са увезом 4 К.

3346

ГОД. XXIV. САРАЈЕВО, 15. МАЈА 1910. БР. 9.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Власништво и накладa:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

Одговорни уредник:
свештеник Др. ТОМО ПОПОВИЋ,
професор-катихета вел. гимназије.

ЊЕГОВО ВЕЛИЧАНСТВО ЦАР И КРАЉ ФРАЊО ЈОСИФ I.

ВИШЕР. БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Долазак Његова Величанства цара и краља Фрање Јосифа I. у Босну и Херцеговину.

Радосна вијест, која је одјекнула муњевитом брзином широм Босне и Херцеговине, да ће Његово Величанство наш премилостиви и узвишени владар Фрањо Јосиф I. походити милу нам домовину, обузела је пријатним осјећајима срца свију становника овијех земаља без разлике вјере и народности. Та радост је са свим разумљива. Послије четири стотине и више година, долази први пут Суверен овијех земаља међу своје поданике, међу своју дјецу разних вјера и тиме доказује, колико воли своју мјезимчад.

Сиједи владар, не жали труда ни умора, не жаца се у својим годинама толико дугачког пута, не устручава се примити толико депутација, не смета му једном ријечи ништа само да види свој мили и вијерни народ и да му рекне: Мир вам! Да, мир и љубав доноси Његово Величанство међу нас. Онако исто као што су Његове храбре трупе прије тридесет година дошле у ове земље и донијеле мир међу завађену браћу, тако исто Његово Величанство долази послије тридесет година и доноси залоге боље будућности нашему народу: сталан мир и уставну слободу.

Народу Босне и Херцеговине даће се прилика да преко својих црквених и свјетовних преставника изрази пред лицем Његова Величанства синовску љубав, поданичку оданост и благодарност на свима оним културним тековинама, које је очинска милост пружила овим земљама.

Црква српско-православна пак у Босни и Херцеговини благодариће поново Његовом Величанству на високој пажњи, коју је указало Његово Величанство истој цркви потврдом црквено-просвјетне Уредбе, на којој се она данас правилно развија и напредује.

Живило Његово Величанство наш премилостиви и узвишени владар Фрањо Јосиф I. Живио!

Незванично.

Немогућност религије без представе о личном Богу.

(Наставак.)

V.

Побожност или религијозно расположење, са свима својим осјећајима, изражује човјек у различним обредима а по преимућству у *молитви*. Молитва, као спољашњи облик свјесног и нехотичног откривања унутрашњега, субјективнога стања религијозногa карактера, непромјењиво прати сваки религијозни обред. Ни један од оних многобројних чинова култа, које нам је сачувала историја, није био без ове или оне, опширне или кратке молитве, која је тумачила њихов тајанствени смисао, тајанствено значење. Молитва је имала мјеста свуда, гдје је имала мјеста сама религија; њу налазимо и код свију дивљака, о којима су допла до нас ма каква одређена знања. Појмљиво је само по себи, пошто је она најважнијим дијелом сваког религијознога култа па и код дивљих и полудивљих племена, да је она неизбјежно постојала свуда у религијама образованих, цивилизованих народа. Религије Индије, Персије, Египта, Грчке, Рима, јудејство и хришћанство сматраху и сматрају молитву истинитим, богоугодним средством, којим се изражује унутрашње расположење религијознога човјека јавно и увијек су ју сматрали неопходном у дјелима богопоштовања. Исто тако и познати нам дивљаци свију крајева нису је искључили из својих несложних обредника. Разумије се, да садржај молитава дивљака и културних народа није ни из далека једнак: сва културна разлика међу њима, као и религијозна, очитовала се и у молитвама. Молитве бјеху свуда знаком развића не само религијознога и моралнога, већ често и социјалнога, и културнога у најопширнијем смислу те ријечи. Исто тако и разноврсне жртве, које стоје у тијесној свези с молитвама, као и многобројни у историји човјечанства обреди по својој суштини и облику врло су зависили од нивоа интелектуалнога, моралнога и социјалнога развића људи. А то значи, да се како молитве тако и религијозни обреди показују више или мање тачним знаком религијозних осјећаја, представа и појмова човјечанства на цијелој линији његовог историчког бића. А што нам они показују с погледом на питање, које расправљамо? Они красноречиво и донекле убједљиво показују с једне стране, да је човјечанство свагда и свуда мислило Божанство Суштаством *личним* и савршеним, да је настојавало баш према такоме Божанству изразе осјећаје, да се трудило, да баш с тим Божанством ступи у тијесни одношај и да се све то изражавало у облику молитава, жртава и других обреда, с друге стране — доказују, да молитељ и нека типична дјела религијозних култова човјечанства сачињавају неизбјежну појаву у човјечјем роду, јер је то неотклоњива потреба богуеличне и самосвјесне душе сваког човјека.

„Најкрасније и најљепше, што само може чинити честит човјек и што најбоље одговора његовој природи и добром животу, — јест то да он може постојано ступати у општење с боговима кроз молитве и објете.[1]) Тако је рекао

[1]) Прав. Обзор. 1866., т. 20, стр. 9.

негда велики грчки философ Платон и својим ријечима изразио је он тачан поглед на молитву, као на средство за општење с Божанством или боговима. Сличан појам о молитви имали су и сви древни народи, који су исповиједали ма какву религију. Молити се и бити кроз то у општењу са својим богом рада ове или оне цијели — то је најмлавија и јасна девиза сваког незнабошца, који се моли. Молећи се Божанству и исказујући своју молитву сад у безбројним ријечима, импровизованих и непосредних од пуноће религијознога чувства, сад формулом одавно научене молитве, сад овим или оним покретом, дјелом и цијелим обредом, — и овај, који се моли, јасно показује своју искрену жељу да се кроз молитву приближи божанској личности, коју представља у овом или оном облику, да ступи с њом у ближи одношај, да излије пред њом у том блиском односају своју душу, да се открије скроз, искаже своју невољу, страдања, просте осјећаје и т. д. Једном ријечи, молитва за древнога човјека бјеше не само *средством за општење с боговима*, већ и као продужењем *чином самога општења с Божанством*, интимном *бесједом* с њим. У тој молитвеној бесједи, по вјери онога који се моли, стварно је учествовало и Божанство, слушајући човјека и дајући му или му обећавајући ова или она блага.

Овдје треба примјетити, да је молећи незнабожац варварских епоха, тежећи да дође кроз молитву у општење с божанском личности, тежио томе општењу не толико ради самога општења с божанском, колико ради својих личних цијели, које се у већини случајева тичу само његове земаљске среће. Истина, касније, кад је и незнабожачка религијозна свијест стала примјетно напредовати у своме развићу, молитва и молитвено општење с Богом постало је већ средством *моралнога* савршенства, које су разни народи и људи без сумње схваћали различно. Тим не мање, у једном и другом случају остаје несумњиви факт, да људи, који се моле, представљају себи Божанство разумном личности и непрестано теже, ради својих цијели, к стварному општењу или савезу с њом. Човјек који се моли увијек је, колико нам је познато из историјских дата, замишљао Онога, с ким је мислио ступити у молитвено општење, таким суштаством, које би било способно да чује његову ријеч, схвати унутрашње покрете његове душе и оцијени његове осјећаје, молбе и намјере. Он је представљао то суштаство толико разумним, добрим и свемогућим, да се ни мало није устезао да стави у зависност од Њега сав свој живот и живот и срећу блиских њему људи. Отуда безбројне прозбе човјека, обраћене Божанству у виду молитава, за храну себи и своме потомству, за богатство, заштиту од непријатељâ, за кишу, плодан усјев, за успјех у свима својим дјелима и т. д. Такове прозбе, упоредо са изразом религијозних осјећаја страхопоштовања, поштења, смјерности, благодарности и т. д., јесу главни предмет молитава некултурних племена па и код цивилизованих народа, који стално вјероваху и вјерују у лично Божанство.

А да би што јасније видјели тежњу и дивљих људи за реално општење с боговима личнима, који им могу указати разна доброчинства, навешћемо неколико примјера. Историја религијâ врло је богата у томе. Ево кратких молитава дивљака и полудивљакâ: „Велики Квагутце, сачувај ми живот, избави од болести, помози ми да познам непријатеља и да га се не бојим, дај ми да га нађем гдје спава и убијем многе непријатеље“... „О, велики Душе на небу, смилуј се мојој дјеци и мојој жени! Не дај, да ме морају оплакивати! Дај ми срећу у томе дјелу, да могу убити мога непријатеља и донијети кући знаке побједе мојој милој

породици и мојим пријатељима, да се можемо скупа радовати"...[1]) „Милостиви Оче! То је храна твоја, — једеш је и удијели је и нама"...[2]) „Ево оца за нас, о богови! Обратите милостиви поглед на ту породицу, дајте јој дуг живот, и нека се она множи; сачувајте све нас у добром здрављу. Дајте нашим пољима да добро уроде, да буде доста хране код нас — виших створова!...[3]) „Јаконда, смилуј ми се, ја сам врло несретан, дај ми оно што ми је нужно; пошљи ми срећу, против мојих непријатеља, да могу осветити смрт мојих пријатеља. Помози ми да стечем мачева, да стечем коња!"...[4]) „Боже, пошаљи ми пиринча, подрумâ, злата; дај ми слугу̑, богатства и здравља, помози ми да будем окретан и бистар"...[5]) „Боже на небесима! заклони ме од болести и смрти, пошаљи ми срећу и мудрост"...[6]) То су молитве нижих раса, које су још у варварству. Молитве оних племена, којих се већ дотакла култура, који су се већ стали бавити земљоделством, скоро су исте таке. Кад се сравне с молитвама дивљакâ одликују се оне само многобројнијим ријечима и новим предметима прозби Божанству у томе правцу. Ево ради примјера, дугачке молитве оријских колбâ: „Ти, о Бура Пену, створио си нас и усељо си у нас осјећај глади; зато нам је потребна храна и нужно је, да буду поља родна. Учини, да се сјемена претворе у земљу за птице, које их хоће да пождеру, а у камење — земаљским звјерима, које их хоће да прогутају Нека врло изникне тако брзо, како се напуни водом за једну ноћ усахли поток. Учини, да се земља уклања плугу тако лако, као што восак уступа усијаному жељезу. Нека се груде суве земље тако расипају, као што се топи гра̑д: и нека плуг реже бразду с таком силом, као што се исправља грбаво дрво. Пошаљи такав род, да се будуће године, кад изађемо да поново сијемо, ливаде и путеви, камо је сад случајно пало сјеме, претвори у млада хљебна поља. Ми смо од увијек живјели твојом милости. Продужи је и сада према нама"...[7])

(Наставиће се).

Слово на цвјетну недјељу.

Во имя Отца и Сына и Святаго Духа.

Света црква празнује данас, драга браћо, свечани улазак Господа нашег Исуса Христа у Јерусалим, када је Он, послије чудноватога васкрсења Лазарева, ишао из Витаније дочекиван и испраћиван народом као побједитељ и цар. Но Господ је ишао у Јерусалим, не на престо царски, него на крст; ишао је не да влада народом јудејским, него да страда за човјечији род. *Ево*, говорио је Он ученицима својим, *идемо у Јерусалим, и син човјечији биће предан главарима свештеничијем и књижевницима; и осудиће га на смрт, и предаће дан ругање* (Мат. 20. 18, 19). За што, и како ће бити предан Христос? Да ли ће зла воља човјечија бити узрок његовој смрти? Не, него блага воља самога Господа, који је и дошао да страда за човјечији род. *Син човјечији није дошао да му служе, него да служи*

[1]) Молитва индијанца, племена Пуэбло.
[2]) Молитва дивљака, живућега острва Тала.
[3]) Молитва становника Самоанских острва.
[4]) Молитва осака Јоканди, Господару живота.
[5]) Молитва принца златнога бријега.
[6]) Молитва Ибуси. — Тајлоръ, Первоб. культура, т. 2. стр. 406.—409.
[7]) Тамо, стр. 410.—411.

и да душу своју у откуп дâ за многе (Мат. 20. 28). *Нико је не одузима (душу) од мене, него је ја сам од себе полажем. Власт имам положити је, и власт имам узети је опет.* (Јован 10. 18.) говори Господ наш Исус Христос. Као *начелник живота* (Дј. Ап 3. 15). Господ наш Исус Христос иде у Јерусалим на својевољну страст (муку), да би извршио оно, што је одређено од Бога ради спасења човјечијега рода и испунио пророчанства, која је Бог говорио устима свију светијех пророка својијех од постања свијета (Дј. Ап. 3. 21). *Ево идемо горе у Јерусалим, и све ће се свршити што су пророци писали за сина човјечијега. Јер ће га предати незнабошцима, и наругаће му се, и ружиће га, и пљуваће га, и биће га, и убиће га, и трећи дан устаће* (Лук. 18. 31, 32, 33), говори Господ Исус Христос.

Св. апостол Павле говори о Христу, *да Он умрије за гријехе наше, по писму, и да би укопан, и да уста трећи дан, по писму* (I. Корин. 15. 3, 4).

Браћо! Страдање, смрт и васкрсење Господа И. Христа одређени су од вијека и предсказани су били од самога почетка свијета, као што нам откривају и божанствени списи.

У дане Авраамове Бог је казао свијету живу слику будућега страдања смрти и васкрсења Христова. У праоца Аврама био је син Исак, који се родио по обећању Божијем, и од којега је Бог обећао умножити потомство толико многобројно, као што су звијезде небесне и пијесак морски многобројни. Кад је Исак одрастао, Бог је потражио од Аврама да му принесе свога сина на жртву. Отац је испунио вољу Божију и готов је био заклати Исака, да га није анђео зауставио.

Зашто је то тако учинио Бог? За то, да би претказао слику својевољнога страдања и васкрсења Господа Исуса Христа. Аврам је принио свога сина Исака на жртву; Бог је дао сина свога једнороднога на смрт за спасење свијета. *Богу омиле свијет*, говори Христос, *да је и сина својега једнороднога дао, да ни један, који га вјерује не погине, него да има живот вјечни* (Јов. 3. 16). Исак је био свезан и положен на дрва; Христос, свезан, доведен на Голготу и прикован на крсту. Исак је устао са жртвеника непретрпивши смрти; Христос је устао из гроба и умртвио смрт. *Вјером*, говори ап. Павле, *приведе Авраам Исака кад би кушан, и једнороднога приношаше, поштo бјеше примио обећање; помишљаше да је Бог кадар и из мртвијех васкрснути* (Евр. 11. 17, 19).

Кад су се Израиљћани, ослобођени Мојсијом од ропства египатскога, спремали изаћи од Јегипта у земљу обећану, Бог им је заповједио да свака породица закоље јагње, и крвљу његовом намаже врата својих домова, да неби анђео, поражавајући првенце египатске, дотакао се домова јеврејских, те су на тај начин били спасени првенци израиљски. Шта је то значило? То, да је од вјечности приготовљен био божански *јагањ* — Христос, који је морао бити заклат, ради спасења цијелога човјечијега рода од вјечите смрти. На то указују и св. апостоли, када говоре о искупљењу нашем кроз Христа.

Знајући, да се непропадивијем сребром или златом, говори апостол Петар, *не искуписте из сујетнога свијех живљења, него скупоцјеном крвљу Христа, као безазлена и пречиста јагњета* (I. Петрова 1. 18, 19). Крв Исуса Христа, очишћава нас од свакога гријеха (I. Јов. 1. 7.) говори св. Јован.

У вријеме лутања по пустињи, Израиљци су почели страдати од многих змија. Бог је заповједио Мојсију да објеси на дрво металну змију за то, како

би сваки, којег би змија ујела, долазио овоме дрвету и погледавши на њега оздрављао би. За што је то учинио? Зато, да би показао будуће страдање Христово. Змија је објешена била на дрвету; Христос на крсту: *Као што Мојсије подиже змију у пустињи, тако треба син човјечији да се подигне, да ни један, који га вјерује не погине, него да има живот вјечни* (Јов. 3. 14, 15) Пророк Јона возио се један пут у лађи по мору На једанпут подигла се бура, коју је допринуо пророк Јона, што су дознали бацивши коцку. Пророка баце у море, и Бог заповиједи киту да прождере Јону и послије три дана да га опет жива избаци на обалу морску Шта је с тиме показао Бог? Тродневно пребивање у гробу и васкрсење Господа нашега Исуса Христа. *Као што је Јона био у трбуху китовом три дана и три ноћи, тако ће бити и син човјечији у срцу земље три дана и три ноћи* (Мат. 12. 40) казао је Христос.

Поред ових и многих других сличних предказивања о божанственом Искупитељу, ми видимо у св. Писму много пророчанстава, у којима се предказује страдање, смрт и васкрсење Господа Исуса Христа. Пророк Давид у псалмима прорекао је о Христу и јасно изнио страсти Његове: распеће на крсту и прободење ребара — *прободоше руке моје и ноге моје. Избројише све кости моје* (Пс. 22. 16., 17.); напојење оцтом и жучем, — *дају ми жуч да једем, и у жеђи мојој поје ме оцтом* (Пс. 69. 21.)); дјелидбу хаљина његових, — *дијеле хаљине моје међу собом, и за одјећу моју бацају жријеб* (Пс. 22. 18); погреб — *метнуо си ме у јаму најдољу, у тами у бездану* (Пс 88. 6.); смрт и васкрснуће, — *јер нећеш оставити душе моје у паклу, нити ћеш дати да светац твој види трулост* (Пс. 16. 10.) Пророк Исаија готово као у јеванђелском видјелу, преставио је будућу страст Искупитеља нашег.

Не би обличја ни љепоте у њега; и видјесмо га, и не бјеше ништа на очима. Презрен бјеше и одбачен између људи, као један од кога свак заклања лице. Али он би рањен за наше преступе, избијен за наша безакоња Као јагње на заклање повен би и као овца нијема пред онијем који је стриже не отвори уста својих. И би метнут међу злочинце, и сам носи гријехе многе и за злочинце се моли (Исаија 53. 2, 3, 7, 12.). Пророк Осија претказао је тродневно ускрснуће Господа, послије страдања и смрти његове. *Повратиће нам живот до два дана, трећи дан подигнуће нас* (Осија 6. 2.).

Сам Господ наш Исус Христос за сво вријеме свога пребивања с апостолима казивао им је своју вољну страст, смрт и воскресење и открио им је да је то воља небеснога Оца Његова и тако мора бити по свједочанству божанствених списа. Послије овога и послије воскресења свога Он је обраћао ум својим ученицима к божанственим списима, на њих је указивао и с њима је утврђивао истину Свога страдања и воскресења. *Није ли*, говорио је, *што требало да Христос претрпи и да уђе у славу своју И почевши од Мојсија и од свију пророка казиваше им што је за њега у свему писмо* (Лук. 24. 26., 27.).

Ето како је велика тајна страдања, смрт и васкрсење Господа и Спаситеља нашег! Исус Христос је Син Божји, који је од вјечности изволио бити Ходатај и Њбавитељ наш.

Он је ради тога и дошао на земљу и примио тијело човјечије на себе, да би пострадао за нас и воскресењем својим спасао нас. Познајте, браћо, чудну и неисповједиму судбу Божају, и прослављајте неисказану љубав Спаситеља нашег

ВЕЛИКА ЗБОРНА ЦРКВА „СВ. ТЕОДОР ВЕЛИКОМУЧЕНИК" БЕОГРАД

према нама грјешнима. Ево већ ступамо у свету и велику седмицу, у којој црква спомиње спасителну страст и смрт Христа Бога нашег. С дубоком побожношћу, с топлим и усрдним молитвама проведимо ову свету седмицу, поклонимо се божанственим и спасителним страстима Христовим, да угледамо у радости и славу пребожественога воскресења Његова. Амин.

С руског *Д. К.*

Преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У нашој цркви.

Извјештај *о сједници епарх. црк. Суда у Мостару, држаној 10. и 11. фебр. 1910. год. под предсједништвом Високопреосвештеног господина Митрополита Петра Зимоњића.*

Ријешени су предмети под записничким бројевима: 821.—968. из 1909. и 1.—151. из 1910. Између њих:

По молби ц. шк. одбора у М. поново је расписан натјечај на парохију у М., пошто скупштина није приступила избору пароха ради тога, што је било свега два компетента, а то је по мишљењу скупштине сувише мален број за М. — Примљен је на знање извјештај ц. шк. одбора у Г. односно незадовољника у Г. са новом подјелом парохија и обустављен је поступак по овој ствари, јер је с Ј. П. стављен у мир. — Поводом извјештаја протопр. звања у Н. да тамошња свештеница нијесу примили наредбе број 551 из 1909. нити формулара »о стању парохије« поново су исти формулари послани за сва парох. звања протопрезв. г. и наређено им је, да исте формуларе попуне и доставе ц. суду. — На тужбу с. Р. Т. из Љ. позван је ц шк. одбор, да исплати свештенику, што му дугује од споменова и припомоћи. — Поводом извјештаја ц. шк. одбора у Љ., да је с. Р. Т. исплатио припомоћ, а није за вјечни спомен једног имена, позван је исти одбор, да предложи ц. суду на увид писмо пок. митрополита Серафима Перовића из год. 1900., које се односи на легат В. К. — Парохијска звања у М. и С. упућена су, како ће у матицама рођених убиљежити позакоњење ванбрачне дјеце, чији су се родитељи за то молбом обратили. — Пријава парох. звања у Б., да некоја гробља још нијесу ограђена, саопћиће се котарском уреду у М., који је извјестио ц. суд, да су иста гробља већ ограђена. — Молба с. Ј. П. из Г., да се поврати на бившу своју парохију ставља се ad acta, пошто је већ умировљен. — А. Р. ј. из Ч. опомиње се, да се понаша, како приличи његовом чину, а ц. шк. одбору у Ч. препоручује се, да о свом трошку упути А. Р. на лијечење у болницу. — Пријава парох. звања у Љ. против ц. скупштине, што је донијела закључак, да се прода трава по гробљима тако, да је попасе стока, послана је ц. шк. одбору на најашњење. — Прима се на знање, да је посредовањем изасланика епарх. Савјета ц. одбор у С. предао с. Ш. С. матице и списе парох. самоборске. — Приједлог Ј. М. из Н. о новој подјели парохија у протопрезв. гатачком ставља се ad acta, пошто је ово ријешено на заједничкој епарх. сједници. — Пријава зем. В. у С. против парох. звања у Ф., што није у прошлој години поднашало котарском уреду мјесечне извадке из матица, послана је истом звању на најашњење. — Одговор парох. звања из Ф. на споменуту пријаву узет је на знање и саопћиће

се з. Влади. — По молби ц. шк. одбора у П. препоручено је с. Ј. Г. да на Никољ-дан 1909. служи у поплатској цркви, а ј. С. Ъ. да служи у истој цркви други дан Божића 1909. — Парох. звање у Љ. упућено је, да »Протокол рођених« набави од штампарије Савића или Пахера и Кисића по обрасцу прописаном у год. 1899. — Молба удове Г. П. из К. за припомоћ у г. 1910. препоручена је епарх. Савјету. — Молба с. В. Р. из Ч. послата је ц. шк. одбору у Ч. ради избора пароха парохије З. — Тужба Л. Г. из М., што на његово крсно име (Матијев-дан 1909.) није служена св. литургија у цркви, послата је парох. звању у М. на изјашњење. — Одговор парох. звања у М. уважен је, те је тужба Л. Г. из М. одбијена, пошто Матијев-дан не спада међу заповједне празнике, на које је дужан свештеник да бесплатно служи св. литургију. — По споразуму са епарх. У. П. Савјетом именовани су: Васо Медан с. у Чапљини за управитеља протопрезв. столачког, а Душан Гаћиновић, свештеник у Невесињу за управитеља протопрезв. невесињског. — Тужба Ј. Х. В. из Ф. достављена је на изјашњење с. Ј. К. у Ф. — Усљед одговора с. Ј. К. из Ф. на тужбу Ј. Х. В. позван је с. Ј. К., да именује свједоке, који ће потврдити његове наводе. — Одговориће се а. Х. Њ. из М. Ж. да је за своје наводе против ј. Х. К. требао навести и доказе. — Такође обавјештиће се ј. Х. К. из М. Ж. да се не може премјестити у М. Д. а за наводе, којима терети а. Х. М., да је требао навести и доказе. — Поводом извјештаја Ш. С. с. из А., да не може довести у ред матице парохије С. овај ће се посао повјерити свештенику, који буде изабран за пароха у С. Позваће се поново Ш. С. с. из А. да састави и достави ц. суду статистику парохије С. за 1905. годину коју он послужује од како је с. Ј. А. прешао у Црну Гору. — Ц. шк. одбору у Ч. одговорено је, да би враћање иконе у Кијев ради поправке стало много трошка и да би се на путу могла покварити и за то да одбор задржи икону до доласка иконописца Л. Т. у Ч. — Тужба с. В. П. из Л. послана је на изјашњење а. Г. Ј. у М. Д. — Очитовање а. Г. Ј. из М. Д. достављено је с. В. П. ради равнања. — Жалба бившег надзиратеља протопрезв. столачког А. П., да му ц. шк. одбор у Љ. већ три године дугује К 20 — од путних трошкова приликом визитације, послана је истом одбору на изјашњење. — Епарх. Савјету препоручена је молба с. В. Г. из М. да му и за год. 1910. из епарх. средстава дозначи К 500 у име станарине. — Тужба Ј. М. из Н. достављена с В. В. на изјашњење. — Расписан је у »Источнику« натјечај на парохије: у Мостару, Поплату, Гацку и Самобору. — Молбе с. В. Г. из М., М. П. с. из К., Р. Т. с. из Љ. и Ш. С. с. из А. послаће се ц. шк. одбору у М. ради избора пароха, а молбе В. В. с. из М. и Ъ. П. с. из К. упућује се ц. шк. одбору у Г. ради избора. — По тужби Н. Њ. из Н. против с. Ј. П. из Г. обуставља се поступак, пошто је тужени стављен у мир. — Узима се на знање извјештај ц. и к. војног суда у Мостару, да је исти од требињског војног суда делегиран за вођење истраге против с. С. А. из С. — По молби парох. звања у Метковићу препоручено с Ј. Д. да сва три дана Божића 1909. служи св. литургију у цркви у Сливну (Далмација). — Прима се на знање распоред богослужења, који је издао ц. суд за мостарску саборну цркву од 24./XII. 1909. до 15./I. 1910. — Узет је на знање ред при литији Богојављенској, што га је издао ц. шк. одбор у Мостару. — Позваће се С. Њ. из М., да за наводе у тужби против Ј. А. из Т. наведе свједоке, а од грађанског суда у Т. затражиће се списи по овој ствари. — Обавјештени су свештеници Алекса Петровић у Стоцу, Димитрије Максимовић у Поплату и Јован Поповић у Грачаници, да су по молби стављени

у мир и да им је дозначена мировина сваком по К 1200 годишње, почевши од 1. јануара 1910. — Саопћено је епарх. Савјету у Мостару, да од 1. јануара 1910. дозначи у име награде мјесечно по 50 К свештеницима: Ј. Г. за послуживање парохије поплатске, Н. В. за послуживање парохије гатачке, Ш. С. за послуживање парохије самоборске и Н. К. за послуживање једне мостарске парохије. — Стављена је ad acta тужба Ц. П. из Г. против Ш. В. из Г. — Молба Ј. М. из Н. да се с. В. В. именује администратором парохије Г., а на његову парохију Н. да се постави други свештеник, стављена је ad acta. — Молба ј. С. Ђ. из С. да му се подијели парохија П. достављена је на мишљење протопрезв. звању у Ч. — Затражено је мишљење од протопрезв. звања у Н. о молби Ј. М. из Н., да се с. Ј. П. дозволи да служи о празницима у цркви у Н. — Прима се на знање извјештај управе М. Ж. да братство не може даље послуживати села Дабровицу и Оплићке, која припадају парохији поплатској, а ова је дата у администрацију с. рашљанском. — Узима се на знање, да је ј. С. Ђ. из С. примио све књиге и списе парох. од умировљеног с. А. П. — Тужба Т. Њ. и др. из Н. против с. В. В. одбојена је. — На молбу епарх. Савјета у М. јавиће се истом, како је парохија врањачко-звијерписка заокружена на заједничкој епарх. сједници 12. и 13. дец. 1908. г. — Саопштено је парох. звањима и ц. шк. одборима у епархији, како су на заједничкој епарх. сједници 18. и 19. децембра 909. рашчињене притужбе, приспјеле против реорганизације парохија. — Тужба Ј. С. из Љ. против с. Р. Т. достављена је истом на изјашњење. — Узима се на знање одлука В. Ц. Суда број 478 из 1909., којом је наређен нов извиђај у спору Ј. Ч. из Ш. и С. П. с. из Г. — Очитовање с. Р. Т. из Љ. на тужбу ц. шк. одбора из Љ. достављена је на мишљење протопрезв. звању у Ч. — У спору одбора и Р. Т. с. из Љ. донесена је одлука, којом се обје стране упућују на слогу и споразум. — Наређује се свештенству у епархији, да приликом државног пописа становништва у год. 1910. судјелују као чланови повјереништва и да том згодом своје домовне протоколе прегледају, попуне и надопуне. Узима се на знање извјештај с. В. М. из Ч. да је књиге и списе столачког протопрезв. звања примио од с. Д. М. из С. — Захваљује се Њ. В. Митрополит-Дијецезан за наређење епарх. благајни, да се свима свештеницима ове епархије исплате признанице, које су поднијела на К 113·20 х., јер им та свота сваком припада по закључку заједничке епарх. сједнице од 26. јануара 1908. из уштеде на плаћама укинутих парохија у год. 1909. — Због болести с. М. Р. из К. С. препоручено је свештеницима А. Б. из Ф. и Д. Г. из Н., да га замјењују у парохији, а парохија биоградска повјерена је с. П. Г. из В. до сталног попуњења. — Са саучешћем примљена је вијест о смрти умировљеног с. Мирослава Вујовића из Засаде, који је преминуо 25. јануара у 77. год. живота, а 50. год. свештеничке службе. — Предлог ц. шк. одбора у О., да се село Оплићи привремено додијели парохији житомишљићкој, достављен је на мишљење протопрезв. звању у Ч. — На предлог управе М. Д. потврђен је распоред служба у филијалним црквама парохије манастирске. — Наређено је проти Ђ. П. из Б., да врши парох. дужности у селима Трновици, Врбици и Прорацима, а с. Р. Б. из Прорача позван је под пријетњом казне, да до 1. јула о. г. пресели у своју парохију, те у овој да станује. — Опомиње се с. Р. Т. из Љ. да у напријед без допуста не оставља парохију, а ц. шк. одбор у Љ. упућује се да посавјетује Ј. В. и А. Ј. из Љ. да не одлазе даље са крштењем дјеце. — Приспјели извјештаји о проповиједању у год. 1908. и 1909. узети су на знање, дочим они свештеници,

који још нијесу поднијели извјештаја за 1909. опомиње се, да то учине што прије. — Уједно наређује се свештеницима да у будуће сваке године у децембру саставе распоред проповиједања за наредну годину и предложе га надзирателима, а ови да крајем године шаљу црквеном суду извјештај о проповиједању за све подручне свештенике. — Статистика парохијâ за 1909. год. од 30 парохија прима се на знање, дочим она парох. звања, која још не поднијеше исказе позваће се да то учине одмах. — Спровешће се В. Ц. Суду сви прислели формулари „о стању парохије у мају 1909.“, да их В. У. П. Савјет употријеби при састављању шематизма за све бос. х. епархије. — Дато је упутство парох. звању у К. у погледу питања, да ли ће вјенчати момка, који није звао у војску. — Достављено је зем. влади извјешће парох. звања у Љ. због некатихизирања у народној школи на Неум-Кули. Замољиће се В. Ц. Суд, да надзједствује код з. владе, да се плаћа подвоз надзирателима протопрезв. за присуствовање при школским испитима. — Одбијена је молба Н. Б. са Р. у погледу његовa вјенчања и позаконења дјеце. — Удовољено је молби с. М. Н. из К. ради повратка уплаћеног подвоза жељезницом од Коњица до Јабланице због катихизирања. — Узети су на знање послати школ. извјештаји за 1908./09., а она парох. звања, која нијесу послата опомиње се да то учине чим прије. — Удовољиће се наредби епарх. црквеног суда у С., да се позову чланови свешт. мир. удовичког фонда из ове епархије на појашњење о преносу управе реченог фонда на В. Ц. Суд — Узето је на знање, да је упућен Т. М. из Г. да поднесе брачноразводну парницу код црквеног суда у Д. Тузли, јер је тамо надлежан. — Према молби сељана из Ч. замољиће се з. влада, да постави једног учитеља правосл. вјере у Г. Храсну. — Није удовољено молби с. Ш. С. из А. да заједнички катихизира мушку и женску дјецу у тамошњој нар. школи. — Издато је упутство парох. звању у Љ. како ће вјенчати православног са римокатоликињом. — Удовољено је молби П. У. из Д., у којој се тужи да му парох Р. Б. из Ф. не ће да пошаље крсни лист. — Уступљена је на рјешење молба сељана из Богдашића (кот. Билећа) као и молба Ј. Кашиковића у спрху градње цркве Митрополиту-дијецезану. — Удовољено је молби епарх. црк. суда из С., те су обавјештени чланови свешт. удов. мирод. фонда, да ће епарх. Савјет сваког мјесеца устезати приносе за исти фонд и слати их порезном уреду. — Парох. звању послато је 6 брачних тужби ради покушаја измирења. Дозвољено је подизање једне брачне парнице.

Осим тога неким молитељима подарено је од стране Његова Високопреосвештенства свештенодјела у погледу сродства и црквених огласа.

Парастос за благопокојног Митрополита тузланског Григорија Живковића. У суботу дне 24 априла о. г. навршила се година дана иза смрти благопокојног Митрополита тузланског г. Григорија Живковића.

Поводом т. тужне годишњице и успомене на мудрога и доброга Владику Григорија обављен је парастос у тузланској цркви на дан 25. апр. о. г. иза св. литургије.

Том приликом је парох тузлански г. К. Драмушић кратким говором и биранim ријечима сјетио се драгога нам покојника и оштрао тужну успомену, која нас подсјећа на прошло-годишњу тугу која је тузланску Дијецезу задесила на дан 24. априла 1909.

Моменат је тим дирљивији био а ријечи г. Драмушића од јачега ефекта, што је згодно уплео и обавјештај да ће се кроз 8 дана т. ј. у недјељу 2/15. маја обавити рукоположење и интронизација новога Митрополита тузланскога.

Храм цркве у Рељеву. Српско-православно богословско училиште у Рељеву прославило је у недељу 9. маја као сваке године тако и ове свој храм св. Николу на свечан начин. На славу се слегло много свијета из Сарајева и оближњих села. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит г. Евгеније одслужио је у заводској цркви са свештенством архијерејску литургију, а професор истог завода г. Др. Симеон Поповић, свињел, проповиједао је народу *како треба славити крсно име. У* подне бјеше обед у великој трапезарији. Међу гостима бјеху гг. окружни управитељ *Барон* и котарски предстојник *Галантаји У* 2½ сах. по подне довезао се у војном аутомобилу поглавар земље Његова Преузвишеност инспектор армаде *Маријан пл. Варешанин од Вареша* у друштву с владиним подсекретаром благородним господином *Бароном Александром Рајачићем Брињским*, референтом за богословско училиште у Рељеву. Пред заводом дочекао је високопреосвештени г. АЕ и Митрополит *Евгеније* са професорима, ђацима и народом поглавара земље и поздравио га усрдном добродошлицом. Преузвишени поглавар земље захвалио се на дочеку рекавши, да је походио све наставне заводе у Сарајеву, па је радо дошао да види и богословски завод у Рељеву. Уз бурно клицање присутних отпраћен је поглавар земље у малу трапезарију завода, гдје је високопреосвештени г. АЕ и Митрополит *Евгеније* поздравио Његову Величанству, а привремени управитељ и професор завода протосинђел г. Владимир *Вобочић* преузвишеном поглавару земље и земаљској влади. Његова Преузвишеност поглавар земље одздравио је здравицом високопреосв. г. АЕ и Митрополиту а за тијем цијелом заводу. Послије тога пошао је преузвишени поглавар земље на забаву богословске омладине, дарованим на њезину срхуу 50 К. Забава у великој трапезарији трајала је до 5 сахати у вече, а цио распоред изведен је уз опште допадање. Иза тога био је закусак у малој трапезарији. Преузвишени господин поглавар земље сјео је у 6 сах. уз бурно клицање: Живио! у аутомобил и вратио се у Сарајево. Киша је помела доста ову народну свечаност.

Цариградска патријаршија.

Велешко-дебарски епископ. Послије дужих преговора, оправдану тражењу српског елемента из велешко-дебарске митрополије цариградска васељенска патријаршија задовољила је на тај начин, што је митрополиту Партенију (Грку) изабрала за викарног епископа Србина јеромонаха *Варнаву*, учитеља српске школе у Цариграду.

Рјешење овога питања, које је занимало опамошњи живаљ наш а и нас овамо, и на начин, како је оно доконано, јесте знак успјех коме се морамо срдачно радовати и искрено га поздравити.

Ново изабрани епископ Варнава рођен је у Плевљима прије тридесет и неколико година од сиромашних али честитих родитеља, који су умјели да му усаде у душу преданост према вјери и народности својој. Крштено му је име Петар. По свршеној основној школи, као одличног ђака, Петра препоручи његов учитељ Јован Матровић и он оде у Призрен и ступи у богословију, коју сврши као одличан ђак 1900. год. Препоруком пок. м. Дионисија Петар оде у Русију и ступи у петроградску духовну академију, коју је свршио са степеном кандидата богословља. По свршеној академији он ступи у монаштво и добије име Варнава Постригао га је ондашњи ректор академије епископ Сергије.

И спољашност и духовне особине, које су се дале запазити код о. Варнаве, говоре да је избор патријаршије срећан и да ће се њиме задовољити захтеви и духовне потребе Срба. Надамо се, да ће нови епископ уложити сву енергију, знање и умешност за добро својега народа онако исто, као што је за оних пет година предано раду у школи у Цариграду. Знање грчког и турског језика олакшаће му вођење послова са патријаршијом и својим митрополитом и грађанским властима.

Српски краљ Петар I. приликом свога бављења у Цариграду у знак свога благоволења одликовао је новоизабранога епископа Варнаву орденом св. Саве II. реда.

Дао би Бог да нови епископ ускоро постане митрополит велешко-дебарске митрополије!

Књижевне оцјене и прикази.

Радослав Грујић: **Matrimonialia** српског народа у прошлости Студија из културне историје српског народа. Сарајево 1910.

Одавна се повлачило мишљење, да су наши претци неко вријеме били бигамисте и полигамисте. То мишљење подржавали су неки историчари чак и у новије вријеме и на основу недовољних доказа и података стварали криве закључке. То је побудило писца да напише горњу књигу, и обори сва досадашња крива мишљења у том погледу. Књига се дијели у пет глава.

Прва глава: „О многожењству у опште“, говори о старим народима у патријахално доба и на основу историјских података, који су се до данас очували констатује, да је у то доба владала полигамија свуда односно, да су богатији и имућнији људи имали по више жена, док се сиротиња задовољавала и са једном. Утицајем религије и у то доба се разликовала прва жена од осталих.

Друга глава: „Брачни односаји српског народа под старом српском и турском влашћу“, пружа нам тачне податке, да о правој бигамији и полигамији код српског народа није могло бити ни говора. Строге одредбе св. Саве, Душана Силног, Вукана у Дукљи и њихових следбеника, јасно су прецизирале брачне односаје. Но свакако, да је постајала или бигамија или полигамија, одредбе би и то узеле у обзир, као што су предвиђеле несугласице брачника. На основу тих података као и неких каснијих турских фермана налази, да српски народ није имао бигамије и полигамије од како је примио хришћанство, па све до XVIII вијека, кад је био сам свој господар и кад је био под турском власти.

У трећем и четвртом одјељку: „Шта су католичке црквене и државне власти називале бигамијом и полигамијом?“ и „Брачни односаји српског народа под аустријском влашћу“, износи писац погрешно схватање римске цркве, да развод брака настаје једино смрћу кога од брачника и сваки онај, који се од жене одвојио или обратно, те ступио у наложништво са другом чини бигамију. Под тим утицајем римске цркве и сама је државна власт стајала, и то канонско начело њихово респектовала, те таког брачника стављала и под државне законе, па неке шта више и смрћу кажњавала. Поред оваког схватања може се лако појмити у каквом су шкрипцу биле наше црквене власти, јер су се ти државни закони и одредбе без обзира на вјеру појединца примјењивале. Борба је била жестока. Енергично устајање тадашњих епископа у обрану начела и канона православне цркве успјело је, те

су се ти одношаји резолуцијом од 30. априла 1790. за Леополда II коначно уредили. То дакле погрешно схватање тадашњих власти о бигамији и полигамији навели су многе данашње писце и историчаре на криве закључке.

У „Коначном прегледу“ закључује писац на основу свега наведеног материјала: „да о правој редовној бигамији, а нарочито о полигамији, као каквој сталној етнографској црти нашега народа, не може заиста ни говора бити . . .“

Писцу је успјело оборити досадашња крива мишљења у погледу бигамије и полигамије у српском народу. Његови закључци поткрепљени су веома добрим и важним подацима, а систематско и критичко разлагање доказују широку научну спрему његову.

Једино би замјерили, да се радови од оваке научне вриједности пишу јужним дијалектом, а не источним, јер књиги дају вишу цијену. Но у самој суштини не мијења ствари.

Ово је један од бољих радова Грујићевих и може се топло препоручити нашој читалачкој публици. *Б. Петров.*

Критичару књижице: »*О болијести и смрти*«. У 7. бр. цијењеног „Источника“, на стр. 110. прочитао сам што је неки г. Б. Петров, написао о мојој књижици исписаног назива.

Жалим, што ме је онаким писањем ставио у немогућност да с њим полемишем.

На ово назвао ме је највише изреком: да ни назив књижице није тачно написан!

Тога г. критичара, упућујем овим његов, и *само његов*, непознавалац српског језика, на 38. стр. српског рјечника Вука Караџића, ода наше књижевности, који је и препоручио, да се пише како се говори. По њему је, и како ја, и сва моја околина говоримо, правилан назив књижице: „О болијести“.

За успоређења и изводе из св. Писма, упућујем га на „Соломунове главе“, и на поуке светитеља којима се ваљда и он моли, а на основу којих, ја сам и написао све што се у књижици наводи: да се наш драги народ мање плаши природне смрти без које не би било ускрса. Ја сам већ осведочен о успјеху. Богатом болеснику, од страха — нико ни да спомене да се причести! — Он прочита књижицу, па, кашљући, задовољно проговори: „Позовите ми свештеника да ме среди! Сад ми је мање жао на смрт него ли је било до сада. Она није зло, него пут к ускрсу!“ Драга браћа свештеници, разумјеће сврху која ме је на књижицу покренула, а ја нијесам крив, што се и г. критичар није потрудио да ме схвати.

За „љуцко и свјецко“, упућујем га на фонетичка правила!

Ман. Бања са. Ђурђа. За свагда

На Ђурђи-дан 1910. *Дионисије Миковић.*

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Мостару.

Број 334 из 1910. 1—3

Стјечај.

Овим се расписује стјечај ради сталног попуњења парохијског мјеста на парохији у Коњицу, протопресвитерата мостарског.

Коњичка парохија састављена је из вароши и 11 села. Има 3 цркве, 1 српску и 4 опште народне основне школе, 240 кућа и 2096 душа.

Парохијалног стана нема, а сједиште је пароха у вароши Коњицу.

Молбе инструисане по §§ 90. и 91. Уредбе треба поднијети овом црквеном суду у року од шест седмица иза првог увртења овог стјечаја у „Источнику“. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 385/225 ва 1910. 1—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Котор-Варошу у протопрезвитерату бањалучком, расписује се овим стјечај с пријавним роком од шест недјеља, рачунајући од дана првог увртења овог стјечаја у црквеном листу „Источнику“.

Парохија Котор-варошка броји 311 домова са 2336 душа и нема парохијског стана.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједодбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Бањој Луци, 6./19. маја 1910. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 320/138 ва 1910. 2—3

Едикт.

Позива се овим Анђа Вранешевић рођ. Зец сада непознатог боравишта, против које је супруг јој Никола Вранешевић из Горњег Водичева поднио код овог духовног суда бракоразводну тужбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба са њим у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истеченју поменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Бањојлуци, 1./14. априла 1910. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 485 ва 1910.

Оглас.

У децембру мјесецу год. 1909. нађено је у станици Добој, *кутија с крстом, сасуд са св. миром, лопатица, путир, бочица с уљем и соли.*

Побројане предмете управа станице у Добоју послала је престојнику станице сарајевске, с тога се позива власник нађених предмета да код благајника главне станице сарајевске исте предмете подигне.

Из сједнице држане 18. априла 1910. *Предсједништво.*

Богати родитељи

збринуће лако своју дјецу, али шта ћемо и куда ћемо са онима ђацима, који нису богати или гдје има више дјеце, који немају сви гдје и на чему да живе, који не могу на више школе, а здрави су и ваљани су, па заслужују, да се и за њих заузмемо, да их исчупамо из јада, сиротиње и пропасти?

Све те ваљане, здраве Србе ђаке од 12 до 15 година, који су макар основну школу добро изучили, препоручујте „Привреднику“, који ће их све лијепо упутити и добро удомити. (Одрасли момци од 17—18—20 и више година, упућује се на баштованскн занат).

За ваљане људе, за које се „Привредник“ заузме, збринуто је као што је познато — све, од првог дана шегртовања, па док не стану на своје ноге, док не отпочну своје самосталне радње.

И нужни капитал — за отпочетак самосталне радње — осигураће се тима питомцима који су ваљани. па се држе у свему свога реда. Привредник се заузима онда, да се према себи са ваљаним Српкињама и ожене.

Упућујте, дакле, увијек и неупућене родитеље, и неразумну дјецу и све Србе уопште. како ваљани људи своју срећу најсигурније постизавају, макар и сиромашни били.

Привредник заузима се — као што је познато — исто тако и за ваљане здраве Српкиње, макар и сиромашне или без родитеља биле, и склања и намјешта их у српске породице, а уз помоћ и под окриљем Српских женских добротворних задруга.

Ко жели, ма какву упуту или обавјештај, о овоме или о ма коме напредном привредном послу, нека се обрати на своје заузимљиве Србе учитеље или свештенике, или на управу Привредника.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1-ом табаку сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 3 фор. или 6 круна, а на пола године 1·50 фор. или 3 круне; за стране земље на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне. За црквено-просвјетне самоуправне органе у земљи на годину 2 фор. или 4 К. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији, а рукописи уредништву листа у Сарајево. Рукописи се не враћају.

Одговорни уредник: Др. Томо Поповић. Прва српска штампарија Р. Ј. Савића, у Сарајеву.

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ“ БЕОГРАД

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Изашла је нова књига:

„ПРАВОСЛАВНА ДОГМАТИКА“

са апологетским разјашњењима за више разреде средњих школа и препарандије. Нарадио протопресвитер *Сава Теодоровић*, проф и катихета у кр. вел. гимназији у Земуну.

Ова је књига одобрена за школски уџбеник рјешењем Њ. Светости, преузвишеног господина *Лукијана*, Архиепископа-Митрополита карловачког и Патријарха српског од 4/17. маја 19 9. Број М. 280. ех 1909.

Но осим школске употребе ова ће књига корисно послужити и преч. *парохијском свештенству* у вршењу пастарско-проповједничке службе му, јер ће у њој поред разговјетно и јасно изложене суштине догматичног учења правосл. цркве наћи доста у лако разумљиву облику изложена поучна материјала за опровргнуће разних савремених антихришћанских и уопће антирелигиозних теорија, које нападају на темељне догмате хришћанства, те муте чистоту вјере и хришћанскога морала у народу.

Цијена књизи је **2** круне (**2 30** п. дин.)

„ПРАВОСЛАВНО МОРАЛНО БОГОСЛОВЉЕ“

за више разреде средњих школа и препарандије *од истога писца. Треће поправљено издање.*

Књига је одобрена за школски уџбеник рјешењем св. архијерејскога Синода карловачке митрополије 29. марта 1899. број М. 50 сан. ех 1899.

Ово најновије издање одликује се од прва два тиме, што је у њему одјељак *»Хришћанске основе за сваштану посједу«* разрађен на широј основи, тако, да је партија о »Социјалном читању« с обзиром на савремене друштвене прилике и потребе опширније изложена. Главне тачке социјалистичке теорије су доста опширно и у лако разумљивој форми изложене, а уједно је додано и гледиште хришћанске, моралне науке на тај предмет, као и посљедице социјалистичких начела у друштву. Исто тако је у главним потезима разложено и *радничко питање* као и савремена задаћа државе и цркве, којом се садања односаји између посједника и радника правилније уређати и стање радчика поправити може.

И ова књига ће корисно послужити преч. *парохијском* свештенству, нарочито при састављању моралних поука црквених бесједа; а тако исто за успјешно побијање социјалистичких начела, која су данас на дневном реду, а која у наше дане у наш народ продиру.

Цијена књизи **2** круне (**2 30** п. дин.).

Обје књиге могу се добити у писца за готов новац или уз поштанско пуштење (Nachnahme). Књижари имају 25% попуста.

Књижарница и папирница

Михајла Милановића

у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица 7. — Телефон број 133.

Препоручује своје велико складиште **школских књига за српске народне основне школе у Босни и Херцеговини**, — све по наставном плану Вел. Упр. и Просвј. Савјета у Сарајеву.

Богато издање школских **писанака** и **задаћница, малих тека, цртанака**, као и све остале **писаће и цртаће школске потребе.**

Складиште разних **забавних књига**, као и све остале **школске књиге за Више дјевојачке школе и гимназије.**

Цијене су утврђене а умјерене!

Послуга брза и тачна, што свједоче многобројна писма славних српских општина као и црквено школ. одборâ, која стоје свакоме на увид.

Главно складиште књига налази се у нашој властитој кући, у Деспића улици број 8, према друштву „Просвјети".

Једини у Босни и Херцеговини пов. кројачки курс.

Јамчи за изврстан крој и солидну израду.

Основана 1876. године. **Кројачка радња** Основана 1876. године.

Тодора Христовића

(ворник задр

бечког испитаног и ...ног кројача у Сарајеву,

...ање Јосифа улица бр. 15

Почасна 1904. бечка диплома — Почасна 1894. бечка диплома.

Пошто сам свршио 1904 г. најновији и најсавршенији у цијелој Европи кројачки курс, те по тачној мјери и без пробе са гаранцијом свако одијело правити могу, а такођер сам радњу снабдио са најбољим и најразновреснијим штофовима, као: енглеским, њемачким и аустријским, то ће препоручујем пречасном свештенству, п. н. грађанству и чиновништву, да ћу сваког савјесно и солидно уз умјерену цијену послужити.

Сваку наруџбину обављам брзо и тачно.

Одијело сваке врсте прави без пробе

Цијене умјерене и на отплату.

Т 10/4763
РТЈ/118 2908

Год. XXIV. Сарајево, 1. јуна 1910. Број 10.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

* * * * * ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ. * * * * *

Садржај:

Званично. — Незванично. — Монизам и хришћанство. — О часноме и животворном крсту. — Из пастирске праксе. — Преглед црквено-школског и просвјетног [illegible]ота. — Књижевне оцјене и прикази. — Званични огласи.

ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК ДР. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића. Сарајево.

ГРАЂЕВ. БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Књижевни оглас.

„ИЗ ЦРКВЕНОГ И БРАЧНОГ ПРАВА“,

расправе и чланци од др. Чедомиља Митровића, ванредног професора универзитета. Биоград. — Издавач: књижара Геце Кона. Кнез Михаилова улица број 34. 1909. Ова књига, о којој је прије изашао оглас у овом листу, изашла је из штампе у издању књижаре Геце Кона у Биограду. У књизи се налази 25 чланака, који су вриједни и врло потребни за сваког свештеника. Зато би требао сваки наш свештеник да ову књигу наручи, већ због тога, што је књига према својој вриједности јефтина, а друго што од 230 примјерака уступљених „Просвјети“, и који би се требали код нас растурити, „Просвјета“ ће имати 33% чисте добити. Тако, да би „Просвјета“, кад би се све те књиге продале, добила чистих К 237.60. Сваки свештеник купивши књигу, поред тога, што је добио добру и поучну књигу, учинио је уједно и корист једној општој установи. Прeч. господа свештеници, а нарочито они, који су и повјереници „Просвјете“ треба да се заузму око скупљања претплате. Књиге се могу наручити код „Просвјете“ или уредништва „Источника“. Цијена је књизи без увеза 3 К, са увезом 4 К.

5276

ГОД. XXIV. САРАЈЕВО, 1. ЈУНА 1910. БР. 10.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Власништво и накладa:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

Одговорни уредник:
свештеник **Др. ТОМО ПОПОВИЋ,**
професор-катихета вел. гимназије.

Званично.

Рукоположење. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Дабробосански госп. Евгеније благоизволео је рукоположити суплента у срп.-правосл богословском училишту у Рељеву ђакона *Дра Душана Лазичића* дана 9. маја о. г. у цркви храма преноса моштију св. оца Николаја у Рељеву за презвитера.

Незванично.

Монизам и хришћанство.

Поглавље из вјерске филозофије.

Под овим је натписом изашла у Rad-у Југославенске Академије знаности и умјетности књ. 178. г. 1909. у Загребу, од унив. проф. Ђ. Арнолда расправа, по обиму мала (стр. 14.), али по важности својој и савремености лијепа и значајна прилога у нашој филозофијској литератури. Пошто се резултати ове расправе слажу или се врло лако дају довести у склад с емпирично-идеалним реализмом или, што је свеједно, с теистичко-хришћанским погледом на свијет, а особито на човјечји живот, то, мислим, не ће бити на одмет, ако читаоце овога листа упознам с главним идејама и резултатима речене расправе. При том ћемо у појединим наводима истакнути опширније хришћанско схватање појединих принципијелних ствари, него што је то у горњој збијеној расправи учињено. Даље, да буде овдје онлје читаоцима ствар јасније, надодаћу и по коју потребнију напомену, да би и шира читалачка публика могла барем и летимице бацити поглед у иначе тешко приступачне дубине филозофскога расправљања и умствовања. Ствар, о којој се у реченој расправи ради, врло је савремена. Она нас

упознаје с великом, старом и од давнина жестоком борбом двају опречних свијетова. То је она борба, коју је гласовити реформатор старе перзијске религије Зороастар (Заратустра) пјеснички тако лијепо искитио у т. з. Зендавестама (св. писму старих Перзијанаца) и приказао нам је под видом борбе двају силних царстава. То је борба између царства свјетлости и царства таме, Ормузда (Ахура-Мазда) и злокобнога Ахримана. Иста је то борба, која се у малом одиграва и у појединцу човјеку (микрокозму), борба између тијела и душе, како то учи велики Апостол Павао, између сензитивнога и интелектуалнога живота, између добра и зла.

Ова нам расправа приказује моментану слику те велике борбе, која се води, од када човјечанство постоји, а биће је док и људи с разноликим мијенама; а писана је од вјешта посматрача, те се тиме и сама препоручује.

* * *

Прије него што пријђемо на излагање садржаја поменуте расправе, треба да протумачимо израз „монизам“, и шта се под тим називом има разумјети. Ријеч је ова по својој основи грчкога поријекла, изведена од ријечи μόνος (мон-ос, одатле мон-изам), што значи: сам, једини. С том је ријечи скопчан појам становитога филозофскога проматрања свијета и живота, или, примијењено на једино на земљи у правом смислу интелигентно биће, човјека, становитога филозофскога погледа проматрање свега онога, што се збива у човјеку, изван и изнад њега у васколиком свијету, сведено на *једну једину — апсолутну — супстанцију*, која све производи из себе у свијету, и чисто материјалном и нематеријалном или духовном, свјесном и несвјесном, органском и анорганском, као из какова кратера, из кога се уз грмљавину и потрес уздижу различни плинови, пепео, лава, камене бомбе и т. д.

Поборници ове теорије монизма, дакле монисти, хоће све да протумаче помоћу апсолутнога јединства уз искључење релативнога супстрата. Ту учи теизам дуалистички уз егзистенцију апсолутне једне једине супстанције још релативну, увјетовану или, што је исто, створену супстанцију — материју, из које је врховни интелигентни узрок све остало створио или формирао, бића анорганске, органске и органско-духовне природе. Монисти напротив изводе све појаве у свијету, и материјалне и нематеријалне, из њихове *теоретске* апсолутне супстанције. Воља је јака и енергична, а ум ће доскочицама помоћи, да се тако лако не ухвате у забашуривању оних проблема, које не могу да протумаче сходно свом погледу филозофском на свијет и живот уопће а човјеков на посе. Имају, хвала Богу, и добар број

војсковођа а и војника, те прилажу сав свој умни једнострано овјероваљени капитал овом знанственом Молоху на жртву. У том их погледу води одушевљење и занесењаштво или фанатизам, каковим се малокоја историјска религија одликује, с врућом жељом, да пронесу славу монизма с краја на крај земље.

Већ према томе, како монисти замишљају то јединство (μόνας), да ли духовне или материјалне природе, разликујемо два опречна монистичка система, и то: 1. духовни или пантеистични и 2. материјалистични. Пантеистични монизам пориче реалност материјалнога, а материјалистични истинитост психичнога или духовнога свијета. Пантеисти уче, да постоји *само* једна, и то: духовна јеѕгра, а да је све остало само начин егзистенције (бића) или манифестације (јављања) те апсолутне јединице духовне. Пантеистички монизам учи дакле, да нема материјалних бића, него да су то само — лајички речено — привиђења и ништа више. Што овај филозофски поглед тиме одриче сваку вриједност практичном животу, да, чини га уопће немогућим, онакав, какав јест, јер својом теоријом забацује слободну вољу, одговорност, урачунљивост етичких чинова, уништава цио етички поглед на свијет и живот, а сам не може конструисати ни приближно што таково, дакле нихилистички руши, а не може ништа да надомјести, то је њему све једно. Пантеизам, приписујући материјалном свијету само привиђење, не придаје му никакове, ма ни временске јеѕгре, те тако сврпава у тим својим скрајњим консеквенцијама у акозмизму, негацији реалнога материјалнога свијета. Зар то може бити разумно и логички уређено мишљење, које нас учи, да не вјерујемо у оно, што видимо, питамо, миришемо, једемо и т. д.?!

Док тако пантеизам, учи материјалистични монизам *само* егзистенцију материје с иманентном или акцидентном јој силом, учи дакле, да постоји само материја са силом, која је од ње нераздјељива, и без које да се не може материја ни помислити. Материја с иманентном јој силом је овом филозофском правцу нешто апсолутно, што све из себе продуцира, и оно, што се даде физичним чулима констатовати: видјети, чути, опипати, омирисати, осјетити, или механички и кемички раставити на молекиле, атоме, јоне и т. д., и оно, што се духовним „чулима“ даде констатовати, што емпирично-идеални реализам приписује психичној или духовној супстанцији, која то производи, као нпр. воља, ум, самосвијест, мишљење и т. д. Кратко речено, материјалистични монизам негира све, што је духовно, дакле пориче егзистенцију апсолутнога духа — Бога и релативнога духа — душе. Читав му је свемир пука и слијепа машинерија, која се врти, а да

јој не можеш догледати ни почетка ни свршетка као ни задаће му. Њему је материјални свијет, који је сума коначних бића, бића, која настају и пролазе, мијењају се, развијају и гину, да уступе мјеста другима, апсолутан, непролазан или вјечан. Овај систем не може никако да одгонетне проблема, као што су: самосвијест и уопће свијест, етична слобода или слободна воља, мишљење или увиђавност, почетак физичнога кретања, постанак органскога живота, телеолошко т. ј. сврховито уређење свијета и др, за које рече Дибоа Рејмон: ignoramus et ignorabimus, те их назва свјетским неразрјешивим загонеткама. Истина, велики број материјалиста настоји неке од тих проблема да протумачи, нпр. Чолбе — самосвијест, други почетак живота из анорганских твари помоћу т. зв. спонтанога рађања, или за кретање, да је вјечно и ако то говори против закона о теорији топлине и ентропији. Што пак не могу материјалистички да схвате, јер о тумачењу не може бити ни говора, то они чине кратак процес негацијом. Тако они забацују слободну вољу, одговорност за етичне преступке, руше кратко речено читав социјални поредак, а не могу га ничим ни приближно тако добрим да надокнаде. Материјализам и пантеизам су најзад према својим темељним претпоставкама највећи непријатељи — културе, али они да то забашуре, подмећу врло вјешто то своје кукавичје јаје религијама а особито хришћанству, и на жалост налазе доста лаковјерних, који им на ријеч вјерују. Но о том доље ниже. Зар то може бити знанствено утврђени филозофски поглед на свијет и живот у свима им фазама и проблемима?! Не!

И један и други монизам, спроведен консеквентно до скрајњих граница, долази дакле до таких резултата у практичном животу, који се боре на смрт и живот с тезама, којега заставу носи побједоносно особито хришћанство. Монизам и хришћанство су два сасвим опречна погледа на свијет и живот, два непомирљива непријатеља, који се боре и бориће се до истраге. „Монисти“, вели право др. Арнолд, „дижу највећу, управо бојну, галаму“. Сви су монисти, припадали они коме и како му драго опречном правцу, сложни у једном циљу и једној тежњи, да униште хришћанство, као најјачу и најсавршенију религију. У тим нападајима служе се свим могућим, добрим и злим средствима, али „Сух је орах, воћка чудноватa. не сломи је, зеб поломи зубе“, као што то рече велики „Ловћенски Пјесник. Они мисле, „да с хришћанским назором о свијету треба прекинути, јер се преживио“. Други иду још даље, свјесни тобоже своје моћи и побједе над хришћанством, које виде у својој болесној машти срушеним, јер емфатично вели: „Хришћански је назор већ оборен; треба само уклонити руше-

вине, да се на њихову мјесту може подићи поносни храм монизма". Јест, али ето грдне муке и невоље, што се те „рушевине", како они ето хришћанство називају, неђаду шале остранити, већ напротив су тако срасле са земљом и тако дубоко укорињењеће у срцима веће половине човјечанства, да му монизам не ће с тврде куле ни креча обити, а камо ли веће штете нанијети. Само нека се монизам чува, да га те умишљене „рушевине" не задаве.

(Наставиће се).

О часноме и животворном крсту.

По њемачком посрбио: **Милан Поповић,** свештеник (Приједор).

Ми ћемо у неколико ријечи обратити нашу позорност ономе часноме и животворноме крсту, од ког овиси сва наша срећа, и кога ми нијесмо кадри довољно оцијенати и љубити. Скоро праје 2000 година уздигао се на голготским висинама часни крст, уздигао се као какво моћно дрво, које хоће са својим гранама и огранцима да засјене цијелу земљу. Тако нам се чини, као да часни крст попут Оног који је на њему висио, своје руке шири и довикује нам: Ходите к мени сви ви који сте ожалошћени и оптерећени, и ја ћу вас окријепити; ја ћу вас својим рукама загрлити, и овђе ћете наћи мира и утјехе а нећете осјећати оног терета, који почива на вама од постања свијета.

Тако нам се чини, и изгледа нам, као да црква разумије тај глас. Она нас позива да приступимо часноме и животворноме крсту. Шта она хоће с тиме друго, него да цијело човјештво искупи око оног дрвета живота, који се уздиже на Голготским висинама? С тога она меће крст на часну трпезу, с тога кити с њиме своју унутрашњост, с тога га поставља високо горе на звоник, да далеко далеко узвикне: „Само је у крсту спас, пут крсту је пут к небу . Па о чему нам црква из године у годину највише проповиједа, него о Христу распетоме?

С тога позабавимо се с историјом оног светог крста који је удостојен био, да носи пресвето тијело нашег Господа и Спаситеља.

Код Јудеја био је обичај, да све оно што је служило за разапињање, одмах на ономе истоме мјесту закопају. То се догодило и по распећу Христову, и с тога се даде разумјети, зашто се први хришћани не могоше докопати светога крста Али ипак они посјећиваху више пута мјесто распећа Христова, и свети гроб, а само за то, да се тамо сјете са захвалношћу љубави свога Спаситеља. Али наскоро незнабошци гледаху, да им омразе то мјесто. Они засуше ону костурницу, у којој се налазио гроб, с камењем и сградише на истоме мјесту кип Јупитеров. С тога они поставише на мјесто распећа незнабожачку богињу блуда, да на тај начин одстране хришћане од тог мјеста. Али кад је ушљед чудноватог обраћања римског цара Константина учињен крај гоњењима хришћана, тада се опет љубав невиних хришћана обраћала к оним светим мјестима, која су била свједоци патња и мука Господњих. Незнабошци су хтјели да постављањем кипова униште успомену на оно мјесто у срцима хришћана. Али у истину они су то мјесто за читаву будућност обиљежили, тако да треба дочекати само боља времена, па да оно мјесто незнабожачког идолопоклонства претвори у мјесто молитве и правог Богопоштовања.

Константин, чим је примио хришћанску вјеру, закључио је, да на оном мјесту, гдје је Христос на крсту своју крв пролио, цркву сагради, тако величанствену, каква се још до сад није видјела. Његова мати Јелена вруће је у срцу жељела, да види ту цркву подигнуту, те је с тога отпутовала у Јерусалим, да сама управља градњом те цркве. Она је заповједила, да се незнабожачки кип сруши, и да се дубоко ископа оно мјесто, у нади, да ће пронаћи часни крст. У једној дубљини најпосле три крста с натписом: „Исус од Назарета, краљ јудејски". Но пошто последњи не бијаше више с крстом својим, то се није дало разазнати, које је од та три крста крст Христов. У тој забуни, прибјегао је владика јерусалимски к молитви. Али Бог га није удостојио нарочитог откровења. Ипак он је учинио, без икаквог вишег надахнућа, слиједећи покушај. У граду Јерусалиму лежаше на смртној постељи једна отмена жена. На то мјесто дао је Макарије, да се доњесу та три крста, и дотакао је њима болесницу. Оба прва остадоше без дјејства. Али код додира с трећим крстом очигледно сасвим оздрави на смрт болесна жена.

Клинце, и један дио крста послала је Јелена своме сину, цару, али други дио предала је владици јерусалимском с тиме, да га сачува, док се нова црква не сагради. У овој величанственој цркви налазио се свети крст до године 614. Ове године упадоше Перзијанци у Палестину, запалише град Јерусалим, заробише многобројне становнике, међу њима владику јерусалимског, и одвукоше их са собом. Том приликом заробише свети крст који се налазио у закључаном и запечаћеном ковчегу. Четрнаест година налазила се је та драгоцјеност у рукама невјерника. Најпосље године 628. пошло је за руком цару Ираклију, да побједи Перзијанце, да их присили на предају поробљене драгоцјености. Ковчег је био закључан, печат неповријеђен, тако, да се није ни могло сумњати у истинитост садржаја. Цар је натраг донио свети крст у Јерусалим, донио га је у свечаној литији на висину Голготску, и изложио га је свеопштем поштовању. За успомену на тај догађај успостављена је свечаност ходочашћа часног крста на 14. септембра.

Као што у Јерусалиму, тако и у Цариграду у тому времена одвајали су од часног крста час веће час мање дијелове и код различитих прилика поклањали су их отменим особама, шаљући их црквама и манастирима. Тако налазимо и дан данас у свијету цркву и манастир па и приватну особу који имају по један дио од тог крста.

Па сад настаје питање, какав је био крст на коме је Исус Христос разапет био? Чујмо о томе мишљење оних научењака, који су истраживали обичаје и предања старих. Три су била образца крстова:

а) crux decussata као римски број X. Овај се назива Андрејев крст због тога, јер је апостол Андрија по светоме предању на таквоме крсту мученичку смрт претрпио. Такав се крст налази на хришћанским мртвачким сандуцима, на новцима, медаљама, рукописима, на барјацима римских војника, почам од Константина;

б) crux imissa, дирек усправан и изнад овог попријеко други као латинско слово **T**. Прије изласка из Египта морали су Јудеји по заповједи Божјој написати с крвљу ускршњег јањета знак јеврејског Та и на своја кућна врата, за то, да анђео смрти по томе позна станове јудејске, и да мимо њих прође;

в) crux capitala, један дирек усправно мало нагнут, а један преко овог као ово †. Спаситељ је распет био на трећем образцу крста и то по једногласном

свједочанству најстаријих црквених отаца, а њихово свједочанство с тиме се поткрепљује што се така форма крста налазила на старим новцима римских царева, на старом посуђу и чиријацима и у старим књигама.

Па како је висок био крст Христов? По ријечима старих писаца, били су крстови, које су стари народи употребљавали за вјешање злочинаца у опште врло ниски, тако, да је опасност пријетила, да ће тјелеса распетих дивље животиње доље свући и појести. С тога је вјероватно, да крст Христов није био нарочито висок. Како би га иначе могао носити Спаситељ на Голготу, који је био ослабио од смртне борбе на маслиновој гори и од ужасног шибања и трнова вијенца, и премда је Симен Киринејски приморан био помоћи му.

Сам чин распињања вршен је овако: Полагали су крст на земљу а по њему одозго осуђеника, којег би за тим прикивали клинцима или везама везали, онда би војници уздизали крст на ивицу јаме, коју би најприје ископали, у коју би крст забадали. Изнад ивице јаме издигли би крст и онда пустили би га, да нагло пане дољним крајем доље у јаму, па би га онда утврдили и засули земљом. При падању крста у јаму и при утврђивању у земљи потресао би се распети, и то би му потресање проузроковало силне и тешке болове. Распињање је вршено и на други начин: најприје би крст утврдили и кочићима заглавили у земљи, па би тек на утврђен крст уздизали осуђеника, којем би преко крста остраг ужетима везали руке, или би их клинцима прикивали. Плећа и мишиће осуђеникове растезали би преко горњег дијела дирека па би онда приковали клинцима, а ноге прикивали би на доњи дио усправљеног дирека. Смрт би долазила с најужаснијим боловима и мукама, руке осуђенике растезале би се преко мјере а за тим би се укочиле.

Ето какве је ужасне муке претрпио Богочовјек; ето какве је неправде и страдања подниo син Божји из љубави и своје Божанске снисходљивости према грјешном човјеку.

Овом приликом проговорићемо још о древној слици распећа Христова и о знамењовању знака часног крста.

Човјек, као биће, које се састоји из душе и тијела, рад је, да своје идеје изрази не само ријечју, већ и видљивим стварима. При посматрању таквих предмета треба да се оживи у њему успомена на признате истине, на историјске чињенице, или на друге особе. Шта би било драже, значајније за прве хришћане од распећа Христова? С тога је то било сасвим природно и разумљиво, што само се већ у првим вијековима сретали са сликом распетог Христа. Дјеца се сретним осјећају, кад имају слику својих покојних родитеља. Они дају тој слици почасно мјесто у соби, посматрају је често и осјећају пред њом високо страхопоштовање. Али Христос је могао више за прве хришћане бити, него што су отац и мати својој дјеци. Ону неизмјерну љубав, коју им је Христос указао својом смрћу на крсту, они нијесу могли нигда заборавити; успомена на то испуњавала је живо њихову душу. Већим дијелом били су хришћани прије незнабожци, те је за њих постојала опасност, да би се кроз одавање поштовања иконама, посјетили на своје старо идолопоклоништво и на то навели.

Тада су били хришћани на све стране прогоњени с тога су они наравно морали све одклонити, кроз што би се разликовали од својих иновјерних сутрађана. Из тих разлога они нијесу смјели имати слику распећа Христова, и с тога се ми у првим вијековима врло риједко сретамо са сликом распећа Христова. Али чим је црква одијела побједу над незнабожким идолопоклонством, тад се појављује

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

мало по мало слика распетог Спаситеља свугдје гдје су хришћани становали. У шестом столећу биле су слике распећа Христова у употреби у Њемачкој и Француској, и Трулски сабор од године 692. препоручује у мјесто слике Христове у облику јањета далеко приличну слику Спаситељеву у човјечијем облику. С почетка је попрсје спојено било с крстом и оно се налазило час горе час доље час у средини крста. Цио тјелесни лик појављује се код најстаријих слика увијек обучен, јер су се устручавали голе фигуре. Ипак наскоро за тим престављали су Христа гола опасана око бедара убрусом. Што се тиче израза којег имају слике распећа Христова, то се може од најстаријих времена опазити двоструки правац. Једни представљају Христа као идеал човјечје љепоте, као што псалмопјевац у псалму 14, Месију описује, и с тога га преставља с лијепим тјелесним обликом и с изразом највишег величанства. — Други напротив помишљали су на ваше тужну слику болног Месије, као што га описује пророк Исаија. Код њих се Христос приказује као човјек од болова. Дакако ови пошљедњи нијесу заборавили, да је овај који је најјадније међу људима, уједно и Бог. С тога ми налазимо поред све различатости ипак заједнички тип, који је у току времена традиционалан постао. Идеја, која служи за основ томе заједничкоме типу, јесте идеја сина Божијег, која налази свог израза у мјешавини љепоте и понижења, достојанства и немоћи, озбиљности и благости. Врло је старог поријетка и представљање Христа као побједоносног краља, који на крсту не пати, већ влада.

Много старије од слике распећа Христова јесте приказивање простог крста без Христа. Такав крст нашао се је у граду Помпеји, који је као што је познато, у првом вијеку по Христу засут вулканом Везувом. Исти се налазио у гробовима мученика, као и на новцима и посуђу, које потицало по свој прилици из другог вијека. У вријеме Тертулијаново био је крст свуда распрострт. Тек кад се је онај сјајни крст на небу показао, који је највјестио Константину побједу над Максенцијем, могла се видјети слика крста Христова и у црквама и палатама, на новцима на посуђу, на улицама, и на брдима. Тек сад постао је крст побједоносни знак, који је ишао пред војском као застава, и с којим су римски цареви китили круну и порфиру. На црквеним испранама налази се крст као знак поткријељења. Отуда је потекао обичај, да они који не знају своје име потписати, мјесто потписа крст, те на тај начин, очитују, да се слажу са садржајем дотичног списа. Већ у четвртом столећу посто је обичај, да се носе метални често скупоцјени крстови о врату људи и жене носе крст да и на тај начин сјете предмета своје љубави, и да се ставе под заштиту распетог.

Старије од слике распећа Христова јесте знак крста, с којим се знаменујемо прије и послије молитве кад устајемо и кад лијежемо, у опасности и искушењу. Тај обичај, да се прекрстимо, тако је стар, да нећемо погријешити, ако га припишемо добу апостолскоме. Већ Тертулијан у трећем столећу каже: „При уласку и изласку, при облачењу, кад идемо у купатило, кад сједамо за сто и устајемо од стола, и идемо спавати, код сваког посла треба да се прекрстимо. Ако запитате од куд су ти обичаји постали, морам вам казати, да у светоме писму нема никакве заповједи о томе. Али за то имадемо да захвалимо светом предању.

Црква се служила тим знаком од почетка код богослужења, код сваког посвећења и благослова. Из тог налази, да је знаменовање знаком крста један од најстаријих и вајдостојнијих обичаја, које хришћанство познаје По ипак колико их

има, који се стиде оног светог знака, у коме је свети Павао угледао своју потпуну славу и у што су први хришћани полагали неограничено повјерење.

У томе знаку тражили су мученици храбрости и јачине, да претрпе ужасне муке, које им престојаху. „Прекрсти се“, вели свети Кирил Јерусалимски, „да на тај начин нечастиви, кад види тај знак, задрхће и побјегне“. У опасностима и искушењима, у болести глади и невоља налазили су први хришћани своје прибјежиште у знаку крста.

Па како је често њихово повјерење награђено било на чудноват начин. Марија Египћанка, пошто се прекрстила прешла је преко таласа морских. Знаком крста срушени су кипови, ишћерани су нечастиви из тјелеса болних, болесни су одравили, и мртви су у живот повраћени. С крстом су апостоли уништавали сву моћ непријатељску и све народе ловили у своје мреже. Свети Јеврем Сирин вели: Знаменујмо се знаком крста тим непобједним оружјем, које смрт савлађује, а вјерним служи као нада и свјетлост свијета, рај отвара, јереси уништава, прву вјеру учвршћује и постаје одбраник вјерних и спасоносних славом цркве. Свитељи налажаху у тајни крста свагда богатог материјала за посматрање а Христос каже: Ко хоће за мном да иде нек се одрече себе, нек узме крст свој насе и нек ноће замном.

Из пастирске праксе.

Ко може, а ко не може бити припуштен св. причешћу?

По уставу и обичају матере цркве достојан је светога причешћа сваки православни хришћанин, који се искрено покајао и исповједио, те разрјешење добио. Дочим не може се св. евхаристија припустати ко је од духовника или од архијереја одлучен, затим јавни грјешници, блудници, блуднице, они, који у наложништву живе, зеленаши, који врачају и чарају, светотаци и богохулници. Од оваких грјешника се траже осим кајања и плодови кајања, дакле, да загладе грјех свој и саблазан, коју су грјехом проузроковали. Једино на самртном часу допушта им се да се сједине с тјелом и крви Христовом, ако су сами изјавили жељу своју за св. причешћем и очитовали своје скрушено кајање.

Код тајних грјешника, који су оваку своју грјехоту, какве су горе наведене, при исповјести открили, ваља поступати с великом пажњом, да одлучење њихово од св. причешћа не би код осталих вјерних изазвало сензацију. Ако дакле при св. исповједи изјаве своје истинско кајање, могу се св. чаши Господњој припустити, но ваља их епитимисати строго и то епитимијом таквом, какву без запиткивања своје околине могу извршити. Ако би свештеник доцније сазнао, да се дотични грјешник није искрено покајао, или се не држи епитимије, то га у случају нове исповједи само с дозволом и знањем архијереја може разрјешити и евентуално причестити.

Какве се ријечи произносе при причешћивању мале дјеце?

Пошто се дјеца, која још не говоре или тек проговарају, сматрају проста од личнога грјеха, и до 7. године своје се не исповиједају то причешћујући исту ваља говорити: Честнаго и свјатаго тјела и крове Г. и Б. и Спаса вашего Исуса Христа причашћајетсја раб Божиј младенец Н. во жизнь вјечнују. — Изостављају се дакле ријечи: „во оставленије грјехов“. Исто тако не говори се послије

причешћивања дјетета ни: Се прикоснуја устнам твојим и отимет ће безаконија твоја и грјехи твоја очистит.

Зашто се простире епитрахиљ на главу исповједника?

У требнику нема за то никаквог упутства. Но од памтивијека се практикује, да духовник главу лица које му се исповједило, покрије епитрахиљем за вријеме читање разрјешителне молитве. То има свог нарочитог симболичког значаја, јер у тајни исповиједи као и у свакој св. тајни даје се вјерном благодат Божија. Па пошто је епитрахиљ, — како се из молитве при облачењу истог види — означава благодат Божију, то служи у овом случају проводником божанске благодати, тим прије што духовник ваља да држи на с епитрахиљем покривеној глави покајника своју десницу, којом га из молитве крстообразно благосиља.

Ко су »скверноједци«?

Црква још из доба апостолскога из доба апостолског сабора у Јерусалиму негодовала је да се за јело употреби: крв од животиња, или месо удављене или угинуле животиње. (Дјела: 15, 20.) У 131. правилу помоканова у вел Требнику убраја се међу забрањена јела и месо од животиња таквих, које су грабљива звјерад или птице грабљивице раниле и умртвиле. Наш народ хвала Богу на чисто је с овим схваћањем цркве, но како у доста мјеста има прав. Цигања, који ће само да дођу до меса радо појести и угинулу животињу, то исте кад се на исповјед јаве, ваља увијек упитати, да се нијесу можда јелом оскрнавили; те ако јесу, ваља им очитати молитву из Требника: о скерноједцих да би се очистили и св. причести, ако су иначе достојни, оспособили.

Дим. Јанковић.
(Сарајево).

Преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У нашој цркви.

Боравак Његова Величанства у нашој средини. Приликом Свога боравка у Босни и Херцеговини примало је Његово Величанство поклоничке депутације свију вјероисповјести у свечаној дворани земаљске владе у уторак 18. маја о. г. у 9 сати прије подне.

Православно свештенство предводило је Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит дабро-босански господин *Евгеније Летица*. Овој су се депутацији прикључили и Њихова Високопреосвештенства г. Митрополити Василије Поповић, бањалучко-бихаћки и Иларион Радовић, сворничко-тузлански, који су сваки са својим свештенством дочекали Његово Величанство на границама својих епархија и то први у Б. Броду, а други у Добоју, па су за тим дошли у Сарајево да се поклоне Његову Величанству.

Предводећи поклоничку депутацију свештенства, поздравило је Његово Високопреосвештенство Митрополит Летица цара и краља овим бираним ријечима:

„Ваше Величанство! Ступајући с најдубљим страхопоштовањем пред освећено лице Вашег Величанства, слободни смо ми, представници и служитељи цркве, дати израза најискреннијим осјећајима наше неограничене оданости спрам узвишене особе Вашег Величанства као нашег премилостног Господара и Владара,

као и сврам цијелог прејасног владарског дома хабсбуршког, даље најавити нашу најсрдачнију поданичку благодарност Вашем Величанству за све досадашње премилостиве владарско очинске бриге око унапређења свих интереса наше свете српско-православне цркве, затим умолити најсмјерније Ваше Величанство и у будуће за најмилостивију владарску заштиту свих интереса наше цркве и нашег српско-православног свештенства, и најпослије дати тврдо увјерење, да ћемо настојати да све своје свештеничке дужности вршимо у народу своме у смислу и духу узвишене науке своје свете цркве, учећи свој народ свима хришћанским врлинама, нарочито пак сталној и непоколебивој поданичкој вјерности и оданости своме узвишеном Владару — Вашем Величанству, — којему желећи од преблагог Творца још дуго година повољног здравља на срећу, радост и утјеху државног мезимчета Вашега Величанства — наше лијепе Босне и Херцеговине, — кличемо из дубине наших Вашем Величанству одани срдаца: Живило Његово Величанство наш премилостиви Господар, цар и краљ Франц Јосиф I^а. Његово Величанство је одговорило: „Примам са захвалношћу увјерење Ваше вјерности и привржености Мени и Моме дому те не сумњам да ће српско-православно свештенство настојати, да вјерно своме евањелском позиву све учини, да захвати хришћански морал, слога и љубав прама ближњему чврст коријен у срцима Вашег народа и да ће тиме створити увјет, да успије Моје непрекидно очинско старање о заштити и корисном развитку Ваше цркве. — Нека Вас свемогући Бог, под чијом заштитом Ми сви стојимо, у овим Вашим подвизима благослова, а ја Вас увјеравам о Мојој непромјењивој милости и благонаклоности^а. — Његово Високопреосвештенство г. Митрополита Летицу питао је цар о величини његове епархије и да ли има много посла. Слично питање ставио је цар и г. митрополиту бањалучком Василију Поповићу, на што му је овај одговорио, да је његова епархија већа по броју душа него ли све три остале. На ово је примјетио г. митрополит Летица да би је требало раздијелити. Исто је љубазноословио цар и тузланског г. митрополита Радовића. Сиједог архимандрита Венијамина Николиновића питао је цар, да ли је био у Јерусалиму, на што му је овај одговорио, да је био не само у Јерусалиму, него и у Цариграду, и да позна врло добро патријарха Јоакима III.-ога из онога доба кад је Његова Светост био ђакон при великој цар. цркви.

Осим Високопреосвештене господе митрополита и сиједог архимандрита Венијамина ословило је Његово Величанство и све друге свештенике, који су стајали у првом реду.

Истога дана послије 4 сахата по подне посјетило је Његово Величанство српско-православну саборну цркву. У црквеној порти дочекали су Његово Величанство заступници српско православне црквено-школске општине сарајевске, а на западним црквеним вратима Његово Високопреосвештенство г. митрополит Летица са архимандритом Венијамином, дванаесторицом свештеника и ђаконом, те су отпративши Његово Величанство до у царски сто, који је био за овај случај нарочито лијепо намјештен и украшен, отпочели у олтару молбан за цара. При богослужењу одговарало је на јектенија српско црквено-пјевачко друштво „Слога^а. Послије довршеног молбана поздравило је Његово Високопреосвештенство из архијерејског стола Његово Величанство овом значајном бесједом:

Благочестиви градоначелниче Господи! Овај поздрав долијеже у истину Вашем Величанству као владару, који у свим пословима и јавног и приватног живота свога има вазда пред очима свога Господа и цара над царевима, који се одликује

ријетком хришћанском побожношћу и испуњен је услијед тога свима врлинама једног хришћанског Владара, који знаде, да је страх божји почетак сваке мудрости, а мудрост да је неопходни услов за правилно извршивање сваког звања, а по готово за обављање тешких и пуних одговорности владарских дужности, који знаде, да је један владар свјетиљник на гори и висини, на који су уперени погледи свих поданика Његових, који поданици треба да виде у Владару своме примјер и узор свих хришћанских врлина, дакле свега што је добро и честито, племенито и узвишено. — Одиста само такови Владар, који и посјетом светих храмова упућује своје поданике на савјесно вршење свих на и хришћанских дужности њихових, ствара у својим поданицима увјерење о томе, да је Он на правом путу у свим својим поступцима и дјелима, јер Он доказује тиме, да је испуњен у свом тешком позиву и мислима о својој бесмртној души, о загробном животу, о небу и о Богу, које га мисли упућују на рад у смислу и духу науке црквене, а тај рад мора онда бити и Богу угодан и људима по вољи.

Радује се с тога неизмјерно и наша света мати православна црква овој најмилостивијој посјети Вашег Величанства за то, што може да поздрави и овом приликом у Вашем Величанству једног мудрог и праведног јер правог хришћанског Владара, који имајући увијек на уму ове мудре и искуством освештане изреке: „Правда је темељ држава“ и „Правда држи земље и градове“ пригрљава једнаком очинском љубављу на своје владарске груди све народе и вјероисповиједи своје простране монархије. Молиће се стога та црква радо Господу и од сада, да Он по својој великој милости руководи и у будуће све стопе и сва дјела Вашег Величанства и да уздржи Ваше Величанство на крми државног брода нашег до крајњих граница човјечјег живота. У то име Бог благословио Ваше Величанство нашег узвишеног Владара и Господара, цара и краља Франца Јосифа I.

Иза бесједе Његова Високопреосвештенства одјевало је друштво »Слога« Царевку врло складно и прецизно, да је и само Његово Величанство било задовољно са пјевањем, што се видило по томе, јер се Његово Величанство двапут тихо осврнуло према кору.

Послије отпјеване Царевке испраћено је Његово Величанство од свештенства истим путем до западних црквених врата, гдје је Његово Величанство ословило, митрополита Летицу, да је црква врло лијепа. На то је митрополит Летица одговорио, да је црква изнутра истина врло лијепа, али је споља врло руинирана, јер општина је доста сиромашна, па је не може да поправи. При доласку Његова Величанства у цркву и при одласку образовали су у цркви отмена господа и госпође дворед и то тако, да је десни ред био већим дијелом у народном одијелу, а ученице више српске дјевојачке школе у бијело обучене стајале су испред редова старијих образујући и саме дворед.

На свечаном царском ручку, који је даван истога дана у Конаку, ословио је владар г. Митрополита Летицу изјавивши му, да је *врло задовољан свечаним доченком у српској цркви и да ће се увијек пријатно сјећати на њега.* У истом смислу говорио је и са г. Григоријем М. Јефтановићем, али је, похваливши цркву, да је врло лијепа, додао да би јој зграду требало репарирати, на што је одговорио г. Јефтановић, да је то заиста пријека нужда, али се нема новаца.

У петак 21. маја отпутовало је Његово Величанство у Мостар, гдје Га је

најодушевљеније народ дочекао. Овдје је Његово Величанство примало поклонствене депутације у 1 сахат послије подне.

Поклонствену депутацију предвео је цару Високопреосвештени Г. Митрополит Петар Зимоњић и поздравио Његово Величанство овим изабраним и смишљуним ријечима:

Ваше цар. и краљ. Апостолско Величанство!

Приликом срећног доласка Вашег ц. и кр. Апостолског Величанства у Херцеговину хита и српско православни народ овог краја, да у поданичкој вјерности и непоколебивој привржености поздрави Ваше Величанство са:

Добро нам дошли премилостиви Господару!

Српско-православно свештенство и народ у Херцеговини гајећи осјећаје поданичке вјерности и хомагијалне оданости према освећеној особи Вашег Величанства и прејасног владајућег Хабсбуршког дома, гаји уједно и поуздану наду и тврдо вјерује, да ће под моћном праведном заштитом Вашег Величанства моћи слободно и у напријед очувати и развијати своју праћедовску вјеру православну и своју српску народну индивидуалност.

Сваки дан наша православна црква подиже топле молитве к Оцу небеском за дуг живот и срећно владање нашег прејасног и најмилостивијег владара, цара и краља Франца Јосифа I. на славу и понос силне и моћне Аустро-Угарске монархије и наше уже отаџбине Босне и Херцеговине, и те молитве понављамо ми у овом свечаном часу и кличемо: Боже живи, чувај Боже, цара нашег и наш дом! (Клицање.)

На то је Њег. Величанство одговорило:

»Хвала Вам срдачно на изјави Ваше вјерности и оданости Мени и Моме дому, те Вас увјеравам о Мојој трајној очинској благонаклоности и заштити Ваше цркве и вјере.

Рачунам, да ће те Ме подупирати у Мојим тежњама, које иду за тијем, да се очува мир међу равним вјероисповјестима на добро ове земље.

Нека овај Наш заједнички рад небески творац благослови. (Бурно Живио!)

За тим је Његово Величанство љубазно ословило г. Митрополита и Архимандрите: Јев. Гаћиновића, Хр. Михаиловића, Герасима Јовановића и подпредсједника епархијског савјета за Митрополију захумско-херцеговачку Јову Тутту, трговца из Мостара.

Његово Царско и Апостолско Величанство благоизволело је најмилостивије одликовати *високим одликовањем* Његово Високопреосвештенство г. митрополита *Евгенија Летицу* поклонивши Му Своју слику са својеручним потписом. Слика је оквирена врло лијепим позлаћеним оквиром који је масиван и дивно украшен са царском круном и са почетним словима имена Његова Величанства.

Црква у Србији.

Митрополит београдски, као предсједник Архијерејског Сабора, позвао је отачаственe архијереје у саборске сједнице за ову годину. Сви епископи састали су се већ 28. априла у Београду, како би према закону и 37. апостолском правилу у току мјесеца маја посвршавали послове, који спадају у дјелокруг Сабора. Између осталих важних послова сигурно ће се Сабор бавити и питањем о преношењу државних судова из надлежности министарства просвјете у надлежности министарства правде. О овоме питању доноси „Гласник православне цркве“ у своме 8. бр. од о. г. од ријечи до ријечи ово:

„Појединa јавна гласила не престају доносити потпце о томе: како је већ спремљен пројекат законски о Укидању духовних судова. На надлежном мјесту увјерили смо се да о укидању духовних судова не може бити ни ријечи. Мисао та можда и постоји код ненадлежних појединаца, који би са сокака хтјели да уводе реформе свуда па и у цркви, али надлежни фактори нити су мислили нити могу мислити о томе питању тако површно и скроз погрешно. За сад се само мисли да црквени послови, на разумије се и духовни судови, који су досад потпадали под министарство просвјете, пријеђу у надлежност министарства правде. И о овоме предлогу још није саслушан Архијерејски Сабор. Како ће се Сабор однијети према њему и да ли ће наћи јаче гаранције за правилније отправљање црквених послова у министарству правде, него што је то било до сада у министарству просвјете, то ћемо чути у најкраћем времену".

Православна Црква у Црној Гори.

Митрофан Бан завршио је 6. априла о. г. двадесет и пет година, откако је митрополит Црне Горе. Митрополит Митрофан родио се у Грбљу у Боци 1848. г. Закалуђерио се у манастиру Савини. 1869. прешао је у Црну Гору. Ту га је као архимандрита морачког манастира затекло ратно доба 1876.—1878. За вријеме тога рата одликовао се архимандрит Митрофан и као јунак. Иначе је стекао много заслуга за цркву и државу. Тиме је стекао митрополит Митрофан општу љубав и поштовање чему је доказ и свечана прослава његове двадесетпетогодишњице.

Црква у Русији.

У Русији не престају никако да се баве питањем о увођењу новог календара. Већ је оштампан и пројекат В. М. Андријевског и разаслат члановима државног Савјета. Све потешкоће, које су црквеног карактера — промјену пасхалије и премјештање црквених празника и у опште измирење новога календара са канонима и духом православне цркве — обилазе састављачи пројекта. У главном они предлажу државном Савјету ово: 1. Увођење новог календара, који сједињава руско и западно европско рачунање времена; 2. Пријелаз се мора извршити што прије и 3. да се при увођењу новог календара издају правила, која ће регулисати односе јуридичког карактера (рокове обавеза). Као примјер схеме, којом би се отклониле све потешкоће у томе погледу, приводе састављача пројекта овај: Почевши од јануара кроз цијелу годину 12. дан сваког мјесеца треба рачунати од 12. сахати ноћи до 12. с. дана, а пријеме од 12 с. дана до 12 с. ноћи рачунати већ као 13. дан. Ако се тако скраћивање у новембру понови два пут, онда ће у децембру стари и нови календар бити изједначен без икакових јуристичких потешкоћа.

Књижевне оцјене и прикази.

Писцу књижице: „О болести и смрти". Г. Маковцу писац горње књижице напао је за потребно, да одговори на приказ мој о његовој књижици у предзадњем броју Источника. На тај се његов одговор не би обазирао да није рекао неколико крупних невистина.

Прво: када сам писао критику на његову књижицу нисам имао намјеру никакве полемике, него сам је објективно приказао, јер књига није приједна толике галаме. А да сам знао, да ће се о њој оволико писати, не бих заиста о њој проговорио ни једног слова.

Друго: Вукове ријечи, да се пише онако како се говора, не треба схватити буквално, као што то г. Миковић чини, јер по томе ми у Сарајеву смјели би писати: кућа, калуђер, они у Србији: девојка, у западној Босни: млико, у опште то се не односи на провинцијализме, него на чисто народни говор. „Болијест“ се каже само у покрајини г Миковића и нигдје више.

Треће: Нисам рекао, да цитати нису изнађени из св. писма како ми то хоће г. Миковић да подметне, него сам тврдио да су криво преписани и да је дометано и одузимано по ћефу, што не смије да буде. Нека се г. Миковић потруди и упореди, па ће се увјерити.

Четврто: Г. Миковић и у свом одговору тврди нешто нечувено наиме „*Богатом болеснику од страха нико ни да спомене да се причести*“. То је неистина. Пред смрт смо готово сви једнаки. А ја не могу да замислим једног болесника, коме треба пред смрт причешће, да му у тим часовима пада на ум да чита ишта а камо ли књижицу г. Миковића: „О болијести и смрти“ и да се под утиском те књижице рјешава да се причести. То би били заиста жалосни хришћани. То се може десити само г. Миковићу, те би му препоручио, да пише још нова: „Чудеса“.

Пето: фонетичка правила никако не дозвољавају, да се пише, „љуцко, и свецко“, зато упућујем г. Миковића да прелиста српску граматику, па ће се увјерити. Да је то учињено не би му ни одговор овакав изашао као н. пр. „*О болијест и смрти*“, „*књижица исписаног назива*“, *критичара упућује само његов непознавалац српског језика*“ или „*он прочита књигу, па, камљуба, задовољно проговори*“. и. т. д. То нису штампарске погрешке, него сам се увјерио, да је заиста у оригиналом рукопису г. Миковићева.

Чуди ме што г. Миковић није обранио се и одговорио на остале стварне недоследности и погрешке, које сам у својој критици на његову књигу изнио.

Сарајево

Богдан Петровић,
канцелиста црквеног суда.

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Мостару.

Број 334 из 1910. 2—3

Стјечај.

Овим се расписује стјечај ради сталног попуњења парохијског мјеста на парохији у Коњицу, протопресвитерата мостарскога.

Коњичка парохија састављена је из вароши и 11 села. Има 3 цркве, 1 српску и 4 опште народне основне школе, 240 кућа и 2096 душа.

Парохијалног стана нема, а сједиште је пароха у вароши Коњицу.

Молбе инструисане по §§ 90. и 91. Уредбе треба поднијети овом црквеном суду у року од шест седмица иза првог увриштења овог стјечаја у „Источнику“.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 385/225 из 1910. 2—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Котор-Варошу у протопрезвитерату бањалучком, расписује се овим стјечај

с пријавним роком од шест недјеља, рачунајући од дана првог умртштења овог стјечаја у црквеном листу „Источнику“.

Парохија Котор-варошка броји 311 домова са 2336 душа и нема парохијског стана.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Бањој Луци, 6./19. маја 1910. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 320/138 ак 1910. 3—3

Едикт.

Позива се овим Аћа Враћешевић рођ. Зец сада непознатог боравишта, против које је супруг јој Никола Враћешевић из Горњег Водичева поднио код овог духовног суда бракоразводну тужбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог умртштења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба са њим у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истеченју поменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Бањојуци, 1./14. априла 1910. *Предсједништво.*

Оглас.

Острошким поклоницима, који о празнику св. Тројице или Петровдану ове године намјеравају, да манастир тај посјете, саопштавамо, да је управа бос. херц жељезница на предлог епарх. цр. суда сарајевског под бр. 11291/1910. подијелила половину попуста возне цијене на пруги Сарајево — Требиње и натраг а у року између 2.(15.) и 10.(23.) јуна, односно 25. јуна (8.) и 2.(15) јула 1910.

Сваки путник који се с овим попустом мисли користати има при куповању возне карте показати легитимацију свог надлежног пароха или епарх. црквен. суда сарајевског.

Ради олакшице ваља да сваки путник при поласку у Требиње извади цијелу карту која вриједи за пут и натраг.

Епарх. Црквени суд у Сарајеву.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1-ом табаку сваког 15-ог и посљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 3 фор. или 6 круна, а на пола године 1·50 фор. или 3 круне; за стране земље на цијелу годину 4 фор или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне. За црквено-просвјетне самоуправне органе у земљи на годину 2 фор. или 4 К. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији, а рукописи уредништву листа у Сарајево. Рукописи се не враћају.

Одговорни уредник: Др. Томо Поповић. Прва српска штампарија Р. Ј. Самића, у Сарајеву.

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ“ БЕОГРАД

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Изишла је нова књига:

„ПРАВОСЛАВНА ДОГМАТИКА“

са апологетским разјашњењима за више разреде средњих школа и препарандије. Парадио протопресвитер *Сава Теодоровић*, проф. и катихета у кр. вел. гимназији у Земуну.

Ова је књига одобрена за школски уџбеник рјешењем Њ Светости, преузвишеног господина *Лукијана*, Архиепископа-Митрополита карловачког и Патријарха српског од 4./17. маја 1909. Број М. 280. ех 1909.

Но осим школске употребе ова ће књига корисно послужити и преч. *парохијском свештенству* у вршењу пастирско-проповједничке службе му, јер ће у њој поред разговјетно и јасно изложене суштине догматичног учења правосл. цркве наћи доста у лако разумљиву облику изложена поучна материјала за опровргнуће разних савремених антихришћанских и уопће антирелигиозних теорија, које нападају на темељне догмате хришћанства, те муте частоту вјере и хришћанскога морала у народу.

Цијена књизи је **2** круне (**2·30** п. дин.).

„ПРАВОСЛАВНО МОРАЛНО БОГОСЛОВЉЕ“

за више разреде средњих школа и препарандије *од истога писца. Треће потпуњено издање.*

Књига је одобрена за школски уџбеник рјешењем св. архијерејскога Синода карловачке митрополије 29. марта 1899. Број М. 50./син. ех 1899.

Ово најновије издање одликује се од прва два тиме, што је у њему одјељак »*Хришћански поглед на својину посједа*« разрађен на широј основи, тако, да је партија о »Социјалном питању« с обзиром на савремене друштвене прилике и потребе опширније изложена. Главне тачке социјалистичке теорије су доста опширно и у лако разумљивој форми изложене, а уједно је додано и гледиште хришћанске, моралне науке на тај предмет, као и посљедице социјалистичких начела у друштву. Исто тако је у главним потезима разложено и *радничко питање* као и савремена задаћа државе и цркве, којом се садањи одношај између посједника и радника правилније уђесити и стање радника поправити може.

И ова књига ће корисно послужити преч. *парохијском* свештенству, нарочито при састављању моралних поука црквених бесједа; а тако исто за успјешно побијање социјалистичких начела, која су данас на дневном реду, а која у наше дане у наш народ продиру.

Цијена књизи **2** круне (**2·30** п. дин.).

Обје књиге могу се добити у писца за готов новац или уз поштанско поузеће (Nachnahme). Књижари имају 25% попуста.

Књижарница и папирница

Михајла Милановића

у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица 7. — Телефон број 133.

Препоручује своје велико складиште **школских књига за српске народне основне школе у Босни и Херцеговини**, — све по наставном плану Вел. Упр. и Просвј. Савјета у Сарајеву.

Богато издање школских **писанака** и **задаћница, малих тека, цртанака**, као и све остале **писаће и цртаће школске потребе**.

Складиште разних **забавних књига**, као и све остале **школске књиге за Више дјевојачке школе и гимназије**.

Цијене су утврђене а умјерене!

Послуга брза и тачна, што свједоче многобројна писма славних српских општина као и црквено-школ. одбора, која стоје свакоме на увид.

Главно складиште књига налази се у нашој властитој кући, у Деспића улици број 8, према друштву „Просвјети".

Јамчи за изврстан крој и солидну израду.

Основана 1876. године. **Кројачка радња** Основана 1876. године.

Тодора Хрисафовића,

бечког испитаног и двапут дипломираног кројача у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица бр. 15

Почасна 1904. бечка диплома — Почасна 1894. бечка диплома.

Пошто сам свршио 1904. г. највећији и најсавршенији у цијелој Европи кројачки курс, те по тачној мјери и без пробе са гаранцијом свако одијело правити могу, а такођер сам радњу снабдио са најбољим и најразновреснијим штофовима, као: енглеским, њемачким и аустријским, то се препоручујем прочасном свештенству, п. т. грађанству и чиновништву, да ћу сваког савјесно и солидно уз умјерену цијену послужити.

Сваку наруџбину обављам брзо и тачно.

Цијене умјерене и на отплату.

Једини у Босни и Херцеговини пов. кројачки курс.

Одијело сваке врсте прави без пробе.

БО 4763
РТ I/46 2 908

Год. XXIV. Сарајево, 1. јула 1910. Број 11. и 12.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

* * * * * ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ. * * * * *

Садржај:

Његово Високопреосвештенство г. Иларион Радонић, АЕ и Митрополит зворничко-тузлански, егзарх Далмације и т. д. — Царско писмо. — Писмо Његове Светости Патријарха Јоакима АЕ и Митрополиту г. Евгенију. — Писмо Његове Светости Патријарха Јоакима Митрополиту г. Илариону. — Телеграм. — Беседа Митрополита Илариона Радонића, изречена пригодом Његовог посвећења и устоличења. — Поздрави и одговори приликом свечаног дочека и устоличења новог митрополита Илариона. — Прва окружница Њег. Високопреосвештенства АЕ и Митрополита зворничко-тузланског г. Илариона Радонића. — Свечаност приликом хиротоније и инсталације АЕ и Митрополита зворничко-тузланског г. Илариона Радонића. — На знање.

ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК ДР. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Сакића Сарајево.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

3246

ЊЕГОВО ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВО АЕ И МИТРОПОЛИТ ЗВОР.-ТУЗЛАНСКИ

ИЛАРИОН РАДОНИЋ.

ГЛАВНО ПОВЕРЕНИШТВО „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

ГОД. XXIV. САРАЈЕВО, 1. ЈУЛА 1910. БР. 11. И 12.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Власништво и наклада:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

Одговорни уредник:
свештеник **Др. ТОМО ПОПОВИЋ,**
професор-катихета вел. гимназије.

Његово Високопреосвештенство господин

Иларион Радонић,

АЕ и Митрополит зворничко-тузлански, егзарх Далмације и т. д.

Високопреосвештени г. АЕ и Митрополит Иларион Радонић потомак је чувене породице Радоњића-Гувернадуровића, која је у Црној Гори негда врло моћна била.

Кад се та породица иселила из Црне Горе, настанила се у Далмацији а један огранак њен касније се настанио у Угарској.

У овом огранку породице Радоњића-Гувернадуровића из Угарске родио се чувени сликар и књижевник српски, Новак Радонић а унук овога по брату јест нови Митрополит зворничко-тузлански г. Иларион Радонић, који се родио у Молу 8. септембра 1871. године.

Отац г. Митрополита Илариона Александар Радонић био је богати економ у Молу а умро је 10. маја 1906.; мајка Неранџа, — хвала Богу — и данас је жива а дане сретне и дубоке старости проводи код мјезимца свога Др. Симе Радонића, адвоката у Молу.

Осим Др. Симе, који је најмлађи, г. Митрополит Иларион има још брата млађег од себе Др. Јована Радонића професора биоградског универзитета и признатог повјесничара српског и три сестре Бојану, Тинку и Софију. Прве двије удате су за честите српске свештенике а трећа — Софија — са својом кћерком Меланијом живи код свог брата Жарка.

Г. Митрополит Иларион свршио је гимназију са испитом зрелости у Новом Саду 1890. год., по том богословију у Ср. Карловцима 1894. год. и три године права с једним државним испитом у Јегри и Пешти од 1894. до 1897. године.

Правне науке напустио је на позив пок. Митроп. Николе Мандића, који желећи да богословско училиште у Рељеву подигне „на суврему висину“ — као што се изражавао, — позвао је и г. Жарка, а данашњег Митрополита Илариона, за професора у Рељево, и г. Жарко се позиву одазвао почетком 1898. год. и од суплента у брзо поставе професор а по том и ректор у коме је својству остао све до именовања за Митрополита тузланског.

Год. 1899. септембра 14. госп. Жарко прими монашки чин у манастиру Озрену и добије име Иларион; 3. октобра и. г. буде рукоположен у чин ђакона а 10. и. мј. у чин јеромонаха; декретом од 15. јуна 1901. г. бр. 1026. именован је „за ревносну учитељску службу и примјерно владање“ митрополитским синђелом, а 1904. г. јануара 6 за свагдашње ревносно дјеловање као професор и књижничар као за труд око уређивања службеног листа и похвално свештеничко владање и држање произведен је у чин протосинђела, све од блаженопок. Митроп. Николе Мандића а 6. децембра 1909. год. произведен је у чин архимандрита од Виреосв. г. АЕ и Митроп. Евгенија Летице у Сарајеву. Од свештенства и народа кандидиран је за Митрополита у конференцији 7. октобра 1909. год. у Тузли; Синодално је изабран у Цариграду 14. децембра 1909. г. и Превишњим цр. и кр. рјешењем изданим у Бечу 12./25. јануара 1910. год. именован је Митрополитом зворничко-тузланским; заклетву је положио пред Њег. цр. и кр. Апостолским Величанством у Бечу 18./31. јануара о. г.; хиротонисан и интронизиран у Тузли 2./15. маја 1910. године.

Поред професорске и ректорске службе у Рељеву г. Иларион Радонић био је члан одбора за штампање црквених књига у Сарајеву; декретом од 4./17. априла 1908. г. бр. 21. Виреосв. Митроп. Евгеније именовао га је чланом и потпредсједником комисије за испите катихета средњих школа; од 1. јануара 1900. г. по жељи Митроп. Мандића осам година уређивао је црквени лист „Источник“ а уређивање је морао напустити због новога закона о штампи, по коме мора уредник становати у Сарајеву, дакле у мјесту у коме лист излази. Поводом тим Вел. црквени суд као власник „Источника“ рјешењем својим од 1. октобра 1907. г. бр. 121./110. изразио је г. Радонићу своје признање што је за љубав црквеној просвјети без награде и са најбољом вољом, савјесности и разумијевањем пуних осам година уређивао „Источник“.

Према свему наведеноме види се да је Виреосв. г. Митроп. Иларион вршио и то с успјехом, многоструке дужности у босанско-херцеговачкој српско-православној цркви; отпочео је писати још као гимназиста у „Голубу“, а касније огледао се и на пољу лијепе књижевности српске пишући у „Јавору“, мостарској „Зори“, „Бранику“ и другим листовима а нарочито као уредник „Источника“ богатио је лист чланцима и расправама различите струке а особито богословско-историјске

Својом научном спремом и способношћу као професор, а тактом и благородством душе своје као ректор г. Иларион задобио је у српско-православном богословском училишту у Рељеву не само поштовање ђака те љубав и оданост г.г. професора већ је стекао и пуно повјерење претпостављених. Ово дјеловање Његово било је за племениту душу г. Илариона право искушење, али пошто је крунисано успјехом, било је довољна квалификација за способност Његову, да му се повјери већи број таланата, да му се повјери црква једне епархије — да буде дакле Митрополит. Јер као што је познато није то баш лако бити ректор у Рељеву па одржавати дисциплину међу одраслим и претходно школованим у варошима питомцима; задобити поштовање и љубав професора, који су под истим готово околностима као и питомци, имати повјерење претпостављених и нада све, бити популаран и прав јавном мнијењу нашем.

Све ово г. Иларион задобио је а потешкоће савладао једино својим одмјереним тактом, својом способношћу научном а особито благородством племените, добре и невлобиве душе своје.

Ове Његове лијепе особине опште су познате а највише познате су његовим вриједним ученицима који су га у народу по свој Босни и Херцеговини популарисали, јер нијесу умјели престати хвалити се својим добрим и ученим ректором — г. Жарком, како су га обично звали. О г. Радонићу из Рељева се само добро чуло, па зато је од свештенства и народа тузланске дијецезе кандидиран, попео се на највишу степеницу јерархије и постао Митрополит зворничко-тузлански.

Познавајући дакле и освједочени о високим способностима Високопреосв. г. Митроп. Илариона и то у сваком погледу, ми Му овом приликом можемо само пожељети и желимо здравље и живот до крајњих граница вијека људског с потпуним повјерењем и поуздањем, да је брод српско-православне АЕ и Митрополије зворничко-тузланске дошао у вјеште и опробане руке и да напредак и успијех фалити неће.

Помози Господи Архипастиреа и Митрополита нашего Илариона, егоже даровй кротких словесъ пресвѣтлѣ къ мирѣ цѣла, чистна, здравіа, долгодневствующа и право правяща слово твоея истины.

Ис пола ети диноти!

Ми Фрањо Јосиф I.,

цар аустријски, краљ чешки и т. д. и апостолски краљ угарски,

старајући се очински за црквене интересе шљедбеника српско-православне вјере у Босни и Херцеговини, нашли смо Се побуђени упражњену столицу митрополита епархије зворничко-тузланске опет попунити, како би се послови српско-православне цркве вршили под Нашом заштитом на славу Свевишњега и на спас вјерних.

Пошто Смо се освједочили, да ректор српско-православног богословског училишта у Рељеву архимандрит *Иларион Радонић* својим знањем и својим црквеним животом заузимље одлично мјесто међу својим једновјерцима и да има сва својства, која су према установама српско-православне цркве за митрополитско достојанство потребита, то смо отлучили Нашим рјешењем од 25./12. јануара 1910. именовати га митрополитом епархије зворничко-тузланске са сједиштем у Тузли.

Како Нам се новоименовани митрополит на вјерност, покорност и поштовање закона свечано заклео, то овијем подједно нарећујемо, да се према прописима српско-православне цркве хиротонише и да му се пренесу у потпуном обиму сва права, која једноме митрополиту при управи епархије припадају.

Дано у Нашем главном и престоном граду Бечу осамнаестога тридесет и првог дана мјесеца јануара године хиљаду девет стотина и десете.

Фрањо Јосиф, с. р.

Број 670.

Јоаким,

милошћу божјом архијепископ константинопољски и новога Рима, васељенски патријарх.

Високопреосвештени митрополите босански и пречасни ексарше цијеле Далмације у св. Духу љубезни брате и саслужитељу Наше смијерности, господине Евгеније, благодат и мир божји нека буде с Вашим Високопреосвештенством.

Пошто смо обавијештени прије неког времена од овдашњег високог ц. и кр. посланства да је Његово царско и краљевско Апостолско Величанство, благобојажљиви и христољубиви цар Фрањо Јосиф I. благоизволио да потврдити канонички обављени избор новога митрополита аворничког *Илариона Радонића*, те пошто предстоји сада посвећење његово, дајемо овом Нашом патријаршијском посланицом по закључку Синода Вашем Високопреосвештенству каноничку дозволу, да у саслужењу са Њиховим Високопреосвештенствима митрополитима херцеговачким господином Петром и бањалучко-бихаћким господином Вакојима се такође овим даје за то дозвола, са свим црквеним обредом силијем, обави ово посвећење на дан, у мјесту и храму, који ће се тамо одредити, као што смо и прије писали Вашем Високопреосвештенству Нашом посланицом од 18. прошлога децембра. Очекујући благовремено односни одговор Вашег Високопреосвештенства о хиротонији, која ће се обавити уз законито прописано исповиједање вјере онога, који се има рукоположити, просимо Вашем Високопреосвештенству неизмјерну милост божју.

1910. марта 9.

Јоаким, с. р.
константинопољски у христу љубезни брат.

Број протокола 9352.

Јоаким,

по милости Божијој архиепископ константинопољски, новога Рима и Васељенски Патријарх.

Богољубезнијши господине аворнички (митрополите) *Иларионе (Радонићу)* будп благодат на Вашему Богољубију и мир од Бога. Као што смо Вас и брзојавно обавијестили у јучер, при нашем светом патријаршком храму за избор каноничког митрополита најсветије митрополије аворничке, која је пресељењем у вјечност блаженопочившег

митрополита Григорија упражњена остала, одржаној сједници, изабрани сте с гласовима каноничним за законитог митрополита речене епархије. Објављући Вам то радосно са овом нашом патријаршком окружницом срдачно Вам честитамо на избору саопштавајући Вам истодобно, да смо нарочитим патријаршким дописом подијелили данас дозволу нашу и налог Превсвештеном митрополиту Босанском госп. Евгенију, да уз саслужбу Преосвештених митрополита: херцеговачког госп. Петра и бањалучко-бихаћког госп. Василија, изврши рукоположење Ваше на одређени и уговорени дан, по мјестном обичају на мјесту, које ће се одредити за посвећење Ваше по црквеном обреду и реду са призивањем Пресветога и Животодавца Духа. Особито се радујемо и истичемо наше задовољство, што нам је званично јављено, да сте лијепог понашања и опхођења и да сте украшени благости и другим врлинама, које су нужне за високо канонично достојанство и за високи чин архијерејства. Те врлине биће у будуће залог Вашег ваљаног рада архијереском управљању повјерене Вам цркве и побожног народа. Најусрдније молимо од Бога, да Вам дарује дар савршени и своју благодат, која са бескрајном милости Његовом нека почива на Вашему Богољубију.

У Цариграду, 15. децембра 1909.

Јоаким, с. р.
константинопољски у Христу молитвеник.

Телеграм

Фанар 31./18. XII. 1909.

Протосинђел Иларион Радонић

Рељево.

Simeron eneleghitete mitropolitis zvornikïvu sinheromen epitouto.

Patriarhis Joakim.

* * *

Фанар 18./31. XII. п. и. к.

Црквеном суду Тузла

Mitropolitis imon exelessi protosingellos Ilarion Radonitch sinhairomen apassi eparchia.

Joakim.

(Бр. 951. ех 1909.)

Бесједа

коју је о свом посвећењу и устоличењу говорио у Тузли високопреосвештени господин

Иларион Радонић,

срп.-правосл. Митроп. зворничко-тузлански дана 2./15. маја 1910.

Ев имѧ Отца и Сына и Свѧтаго Дха.

Кад у име тропостасног Божаства Оца и Сина и Св. Духа примих данас дар педесетнице и са жезлом управе у руци ступам на архијерејски престо свете митрополије зворничко-тузланске, какву пјесму благодарности да поје срце моје Господу Богу „Који узноси славу вјерних Својих“, кад ми је срце збуњено осјећајима, силнијима од силнијих, кад ми се мисли пружају и унатраг на прошли тихи живот мој и унапријед будућности, пуној одговорности! Како срце да искаже све што хоће, кад хоће да каже врло много, а све у један час! Ријека захвалности струји у овај час кроз срце моје и све мисли и сви осјећаји траже Бога — па опет осјећам неку зебњу, да нећу бити довољно кадар принијети жртву благодарности, жртву срца захвалности Богу своме, који је попео смиреног слугу Свога на такву висину, на коју се бојао ступити Златоусти један. Помози ми Ти Господе, који познаваш срца свију (Дј. ап. I. чл.), да се попне благодарност моја као кâд (Пс. 140. 2.) пријестолу Твоме! Прими ову молитву слуге Својега, којега си из праха подигао до светиње олтара Твојега! Увјенчао си ме вијенцем славе, обукао си ме у одијећу весеља. На за то ево излијевам пред Тобом молоње своје (Пс. 141. 3.) и молим Те, кад си ме незнатнога изабрао, да пасем Цркву Сина Твога, да ми Ти показујеш пут, којим да идем (Пс. 142. 8.). Научи ме творити вољу Твоју. Дух Твој благи нека ме води по стази правој (Пс. 142. 10.). Кад изнемогне у мени дух мој (Пс. 144. 4.), оснажи га Ти, крјепки Спаситељу мој! (Пс. 139. 8.). Поставио си ме свијетњаком Твојим, да свијетлим народу Твоме; учинио си ме сољу, да зачињавам спасење људи Твојих; дигао си ме, да будем град на гори (Мат. V. 13.—14.). На држи ме на висини тој, Господе мој, да ми данашње узвишење моје не буде пâд, кад ме питао будеш за душе, које ми повјераваш сад! Просвјетли ме, окријепи ме, води ме, дижи ме, јер се усколебало у мени срце моје. Та до сад сам одговарао само за се и за своја дјела, а сад ме постављаш, да одговарам за цио народ Твој!

На раскрсници овој у животу своме сјећам се Мојсија, слуге Божјега, како се плашио великог задатка. Преко 40 година је раз-

мишљао, како да избави народ свој, па кад дође одсудни час, кад га Господ позва на велико дјело, одговара: „неће ми Господе, вјеровати дјеца Израиљева“ и „Спор сам Господе, на језику!“ (II. Мојс. IV. 1. 10.). А ја се нијесам као он спремао и нијесам рјечит као он, и нијесам снажан као он. Па како ја да извршим веће дјело од Мојсијевога? Јер Мојсије требаше да одведе народ у земљу обећану, а ја требам да водим народ мој још красној земљи обећаној, земљи живих, царству Божјем и животу вјечном. Гје ми је та снага? Гдје ми је умијење и знање?

Но не клони, душо моја! Погледај ко је укријепио Мојсија, ко је оснажио Давида, ко умудрио Соломуна? Бог ће и тебе оснажити и благодат Његова ће и твоју слабост накнадити и испунити мањак твој. И до сад ме је Бог водио и ево ме од толико достојнијих изабрао и у руке ми жезлъ пастирија дао, па ће и од сад. Бог ће ми казати чему да учим народ свој по ријечи Његовој: Нећете ви говорити, него Дух Оца вашега говориће из вас (Мат. X.—20.). Бог ће ми бити пут, истина и живот (Јов. XIV. 6.). Бог ће ми распламтити у срцу још јаче љубав према милом српском народу мом, да га научим највећој заповијести, љубави Божјој, да стадо моје буде право стадо Божије, да виноград Господњи буде обдјелан, да њива Господња рађа чистом пшеницом.

Пун тога поуздања у Бога и милост Његову изрекао сам одлуку своју, да се примам ове части, на коју ме је уздигла воља и жеља народа мога српског у епархији овој, на коју ме је изабрао св. Синод Велике Цркве Цариградске и милостиво потврдило Његово цар. и крал. Апостолско Величанство.

Па док сам још на овом св. мјесту и у овом свечаном душевном расположењу сматрам за своју праву и најсветију дужност, да из дубине душе своје скрушено благодарим Свевишњем на Његовом савршеном дару, на неизмјерној милости Његовој према смиреном слузи Своме, кад ме у Цркви Својој на високо ово и пуно важности мјесто Духом Својим Светим позва и постави.

Послије хвале и благодарности Цару Небесноме за јеванђелску дужност сматрам, да се смјерно захвалим Цару земаљскоме нашем најсвјетлијем Цару и Краљу и витешком Господару Франц Јосифу I., који ме је послије Оца Небеског овог светог и апостолског сана и високе части ове достојним пронашао.

Стога дозволите Ваша Преузвишености, да Вас, као достојног заступника сјајне круне царске и краљевске смјерно умолим, да ову у цркви и пред народом очитовану моју поданичку искрену захвалност

Превишњем престолу до знања ставити и Његово Величанство добростивно обавијестити благоизволите, да ћу се ја до задњих граница живота мога вјерно придржавати у Превишње руке положене заклетве, управљајући с повјереном ми црквеном области по светим канонима, дијелећи благодатна средства спасења, све тајне, по уставу св. Саве и учећи и просвјећујући моју у Господу Пастиреначалнику љубљену паству свему „што је год истинито, што је год поштено, што је год праведно, што је год пречисто, што је год прељубазно, што је год славно и још ако има врлина која“ (Фил. IV. 8.), у духу апостолском и јеванђелском, у духу православном. Одуживаћу се премилостивом Цару и Краљу своме на милости му великој тијем, што ћу духовну дјецу своју цијелога вијека своја учити покорности и послушности, вјерности и оданости према Његовом Величанству и Прејасном Дому Његовом и према властима од Њега постављеним, јер се на тим врлинама оснива добробит цијелог нашег јавног, државног па и приватног живота, јер и народ и породица напредује штићена законом и очинском бригом Његова Величанства. Биће ми посло тај тим лакши и милији, што су те грађанске врлине традиционалне у нашем народу српскоме, уврије̂жене и у души српској дубоко засађене, па их не треба тек сада у душу садити, него само снажити и одржавати.

Не мању благодарност дугујем и врсном наше̂леднику многих свјетиљника црквених, првопрестолному патријарху нашем, Његовој Светости господину Јоакиму и Његовом светом архијерејском Синоду, који као негда апостоли између Варнаве и Матије коцку бацише и кад коцка на моју смјерност паде, као оно св. апостоли Матију потпунога дара Педесетнице достојним пронађоше.

Превелика хвала и Вашој Преузвишености цар. и крал. повјерениче, на труду Вашем, којег по највишој заповијести, око мога устоличења имађасте. Нарочито се сматрам одликованим, што је при овом црквеном чину, највишу државну власт баш витешка особа Ваше Преузвишености заступала, до чије се мудре ријечи у цареву савјету тако много држи, па баш зато благодарећи на доброти Вашој смјерно препоручујем очинском благоволењу Ваше Преузвишености паству моју и мили народ мој српски дубоко увјерен, да ће мо у племенитим грудим Вашим очинско срце наћи, које има и имаће осјећаја за законите и оправдатне тежње српско православног народа.

У пуној смјерности благодарим и Вама високопреосвештена господо Архијерејн, и то високопреосвештеном госп. Евгенију, што ми као достојни заступник Његове Светости Цариградског патријарха овај жезао управе уз оне богомудре ријечи и упуства уручи; а

високопреосвештеној господи Петру и Василију, што ми на грјешну, немоћ моју божанствену благодат св. Духу измолиште, свете деснице своје на ме положиште и за брата ме свога достојним пронађоште. Молим Вас високопреосвештени Архијереји, да ме у путевима управе још неискусног млађег брата Вашег милостиво напућујете, а будите увјерени, да ће те у смирености мојој наћи вазда орна и вољна сатрудника у сваком добром дјелу, помоћника у тешком позиву Вашем и готова извршиоца сваке добре намјере Ваше. Молим се и опет вишњем Богу, да благослови данашње дјело руку Ваших да најмлађим братом Вашим постидни не будете.

Ја сам положио данас пред Вами високопреосвештена браћо моја Архијереји, свечану заклетву своју; примио сам благословом Вашим архипастирски жезал, па и Ви примите сада из душе моје тврдо обећање, да ће ми прва брига бити, виноград Господњи; да ћу добро пазити, да се не увуче вук у стадо моје; да ћу држати стадо своје на окупу и као будан пастир по угледу на Архипастира Господа Христа тражити сваку заблудјелу овцу, да је на раменима својим у стадо донесем; да ћу хранити и појити стадо своје храном небеском и науком Господњом. Није стадо пастира ради, него је пастир постављен, да над стадом бдије. И као што Мојсије у ревности својој заборави спасење своје ради спасења народа свога, па рече Господу, кад сагријеши народ његов: „Опрости, Господе, народу моме; ако ли им нећеш опростити, избриши и мене из књиге Своје, у коју си ме уписао“ (II. Мојс. XXXII. 32). Тако и ја уз заклетву своју кажем: „Сатри ме, Господе, ако заборавим или занемарим позива свога; избриште ме из књиге Своје као недостојна, ако заборавим ријечи Твоје, да треба да будем видјело свијету“ (Мат. V. 16.).

И Господ мој и Црква моја и мили српски народ мој и архијерејства Ваша, државе и све власти очекују од мене, да будем прави пастир стаду своме. Примио сам данас из руку Ваших талант од Господа и знам, да ћу давати одговор за њега. А свједок ми је чиста савјест моја, да сам вољан свом душом, свом снагом и свом вољом својом залагати се за духовни напредак стада свога, да ми једном Судија мој у судњи дан узможе рећи: „Слуго добри и вјерни! У малом си ми вјеран био, над многим ћу те поставити, уђи у радост Господа својега“ (Мат. XXV. 21.).

Врло учтиво и у духу хришћанске љубави захваљујем топло и свима Вама висока, одлична и врлоуважена господо представници црквених, војничких, државних и црквено-просвјетних власти, што ме присутством својим данас толико одликовасте, а нарочита нека је хвала

и благодарност Еп. Упр. и Прос. Савјету, што је на мјеродавном мјесту као представник српско-православног народа и свештенства у епархији зворничко-тузланској изразио жељу, да мјеродавни фактори моју смјерност, приликом попуњења упражњеног епархијског мјеста у Тузли, у обзир узму.

Од срца хвала и Вама, пречасна браћо моја, свештеници зворничко-тузланске епархије, што у тако лијепом броју дођосте, да новога духовног старјешину свога поздравите, да радост његову с њим дијелите. Вас пречасна браћо моја, молим и очинском љубави позивам, да као моји сатрудници и сарадници у винограду Господњем истински ме, усрдно и својски у мом претешком и са великом одговорношћу скопчаном звању и служби потпомажете. Не заборавите, да ћемо и ја и ви на страшном суду Божјем за повјерени нам залог одговарати; Ви са дјелања вашег, а ја са надзора мога над вама. Не заборавите, да сте Ви по ријечи Божјој она со, коју храна духовна потребује; да сте Ви град, у којег су упрте очи свачије; не заборављајте, да је тешко свијету од саблазни, па Вас стога очински, у духу љубави Христове, цркве и народа ради напомињем, да се у опхођењу с паством љубави држите, и за духовне даре бринете (I. кор. XIV. 1.), да би се у народу навијек тако свијетлило видјело Ваше, са добријех дијела и рада вашег, да би нам се свијет с Вама поносио и оца Вашег небеског са Вас прославио.

Жеља ова није само моја, него и жеља народа, над којим нас Дух Свети постави: пасти цркву, коју Избавитељ стече драгоцјеном крви својом.

Очинска хвала и теби мила паство моја, сада већ духовна дјецо моја; хвала и вама представници црквених општина и теби христољубиви православни и мили српски роде мој, што се у тако лијепом броју потрудисте, да видите и чујете свога новога Архијереја. С вама ћу ја, љубавни моји, од сад живјети и дјелити добро, а не дај Боже, и зло. Ваша ће радост бити и моја, а не дај Боже жалости, и њу ћемо дијелити. Али вас молим и преклињем на оном првом кораку своме: сматрајте и ви моју бригу својом, помозите и ви настојању моме; примајте ријечи моје с љубављу, с којом ћу их ја вама говорити и слати. Ја ћу куцати на срце ваше. Походићу Вас и лично и посланицама својим. А бићу умирен и утјешен, ако нађем отворена врата срца вашег, ако буде моја ријеч на плодну земљу падала. Знам и ја, а знате и ви, да је слаба снага једнога човјека, ма колико био вољан и одан послу. Удружите зато снагу своју с мојом, да сви будемо једно (Јов. XXVII. 21.), па да нас види Бог! Много још посла

има у народу нашем, лако народ застрани и хоће да послуша непријатеља спасењу своме. Лако раздор и у јавном приватном животу нашем хвата коријена и тамани добро. Лако сваки непријатељ осваја, гдје љубави, слоге, братске сносљивости и удружена рада није. Скупите се стога око мене сви, који желите народу свом добра и напретка, да по љубави нашој свијет позна, да смо Христови ученици (Јов. XIII. 35.). У мени ће слаби свога оца наћи; који добро хоће — друга, помагача и вођу. Прегните сви самном у благословену послу да народ наш не буде јалово дрво, које се сијече и у огањ баца (Лук. III. 9.). Јер тијем ће се Отац ваш небески прославити, да род многи родите (Јов. XV. 8.). И уз први мој архијерејски благослов, који дајем данас вама и домовима вашим, велим вам ријечима Христовим: кад ово знате благо вама, ако и извршујете! (Јов. XIII. 17.).

Благодарим најпослије свима, сваком брату и пријатељу, који ме је поздравио или лично или писмено. Особито топло благодарим и вама мојим милим земљацима, драгим мојим Молчанима, што из даљине оне дођосте, да се и ви у радости мојој самном скупа радујете; Хвала и онима, који су ма и само у срцу своме помислили за ме добру мисао и онима, који добру вољу према мени имају. И молим вас све и свакога: Помолите се за ме Богу, да утврди стопе моје на путу добра и правде.

Благословен нека је Господ Бог, који мојим слабим рукама повјери, да бдијем, да суд Његов као вода тече и правда његова као поток силан (Амос V. 24.). *Амин!*

Поздрави и одговори

приликом свечаног дочека и устоличења новог митрополита

Илариона

у Тузли дана 28. и 29. априла и 2. маја о. г.

Поздрав у Добоју од **Владимира Пејовића**, свештеника из Маглаја у име депутације Црквеног Суда, Просвјетног Савјета и општина.

Високодостојни господине!

„Дозволите ми, да у име црквеног суда, свештенства и народа епархије зворничко-тузланске а на граници епархијској најискреније поздравим Вас, високодостојни господине, — срдачном добродошлицом.

Промисао Свевишњега Творца, очинска милост и благонаклоност Његовог Величанства, нашег премилостивог Владара и воља народа и свештенства изабрала је Вас вд. г. за Архиепископа и Митрополита упражњене зворничко-

ПРИВР. БИБЛИОТЕКА „ОБЕТОЛАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

туланске епархије и Ви сте сада на путу да примите тај високи и пуно-одговрни св. чин и на том Вашем многозначајном путу епархијски црквени суд и Савјет, свештенство и народ долази Вам преко својих изасланика у сусрет радосна срца, долази Вам са својом сиповском искреном љубављу и преданошћу а благо свакоме ономе црквеном поглавици и старјешини кога сусреће љубав, повјерење и одданост подручног му свештенства и пастве његове.

Епархијско свештенство и народ искрено се радују Вашем доласку јер се нада, да му долазите са очинским срцем пуним љубави, да долазите са великим и племенитим намјерама и најбољим жељама и тежњама.

У тој нади, вд. г. из свега срца поздрављам Вас са добро нам и сретно дошли довде а још боље и сретније дошли нам у Туалу, своју будућу резиденцију гдје Вас свештенство и народ заиста радосна срца жељно очекују".

Одговор.

„Ступајући на границу подручја зворничко-туланске Митрополије, врло сам пријатно изненађен — господо изасланици — са ваше љубазне предусретљивости и пажње, коју ми указујете. Дај Боже, да осјећаји наши и у будуће овако лијепо хармонирају, као у овом часу, кад ме увјеравате о вашој одданости. Ви сте преставници она три автономна тијела, с којима ћу ја живећи међу вама и као члан црквене општине туланске, и као природни предсједник и црквеног Суда и Просвјетног Савјета највише радити, те како ми ваша љубазна пажња и лијепе ријечи вашег госп. говорника показују најљепшу слику успјешног и сложног, на међусобном штовању, уважењу и љубави основаног рада у корист св. нам цркве а на дику и славу рода вашег српског: молим вас да жар данашњег вашег одушевљења нигда не угасне, да би слога наша најљепши примјер давала васцијелом честитом народу моје епархије. Слушајте мене и увјерени будите, да сваки откуцај срца вашег дијелим и дијелићу с вама док вас је и док ме је. Бог вас све благословио. Хвала вам!"

* * *

Поздрав у Бос. Петрову Селу од г. **Рафаила Станивуковића**, јеромонаха из Мав. Озрена.

Високодостојни господине!

„С неизмјерном радости дочекао сам дан, када могу пуна срца, да Вас одушевљено поздравим испред свете обитељи озренске и народа парохије манастирске.

Радујем се — велим — што је ето надошао час, да можете отпочети оживотворавати своје племените жеље и идеале.

С тога је ово час и Вашег задовољства и среће и наше неизмјерне радости и одушевљења; те у тако угодном расположењу душе, немам довољно ријечи, којима бих могао у пуној мјери исказати радосне осјећаје своје и парохијана својих.

Творац наш, који види и дубине срца човјечијега, свједок је наших мисли жеља и осјећаја, које у овом часу чине нас срећнима и задовољнима, што добисмо Архипастира у Особи Вашој, високодостојни господине.

А одјек те среће и задовољства спајамо у молитву Оцу нашем небесном да Вас дуго и много година подржи на дику и понос цијелог сриства и св. православља На многаја љета: Живио!!!"

* * *

Поздрав у Пурачићу од г. Павла В. Катанића, свештеника.

„Високодостојни господине, изабрани владико наш!

Што је намијењено српскоме народу епархије сворничко-тузланске, испунило се. Што је жељело старо и младо, данас се остварило, јер смо сретни, што Вас Високодостојни господине, као вољом народном изабраног архијереја свога можемо срдачно поздравити. Она безазлена радост, што сија на лицу присутног народа овдашње парохије, који је у овако импозантном броју изашао, да Вас дочека и поздрави, најбољи је знак, да ћете Ви на новом Вам високом положају учинити много на корист св. православља и милог нам народа српскога. С одушевљењем поздрављајући Вас с добро нам дошли, кличемо Вам: живили много љета на радост, понос и срећу свега народа српскога!“.

* * *

Поздрав у Тузли на жељезничкој станици од г. Васе Р. Црногорчевића, пресједника општине и потпресј. Савјета у име Просвјетног Савјета и тузланске општине.

Високодостојни господине!

Молим дозволите ми, да Вас у име срп.-прав. епарх. Савјета и овдашње срп.-прав. црквено-школ. општине поздравити могу.

Ваш синодални избор и превишње именовање за нашег митрополита, поздравио је наш народ са великом радошћу с разлога, што сте Ви први као његов народни кандидат послије 3 деценије били потврђени, јер у томе сматра да је народна жеља на мјеродавном мјесту нашла одзива.

Преставници народни и свештенство у Епар. Савјету сматрали су за своју дужност, да код избора кандидата за нашег митрополита траже у сваком погледу способна и достојна човјека за тај високи положај. Те је између осталих и Вас кандидовао, познајући Ваш 12-тогодишњи рад у нашој цркви особито од како сте постали ректором нашег богословског завода, у коме сте својству показали се као прави наставник и отац према нашој богословској омладини.

Тај Ваш досадашњи благотворни рад дао нам је тврдо увјерење, да ћете Ви као наш будући архијереј и духовни отац уложити све своје силе и знање, да наш народ на културном и просвјетном пољу унаприједите и на добробит наше св. православне цркве служите.

Ваша престона општина и цио наш народ поздравља радосно Ваш долазак жељени, нека би дао Бог, да овај данашњи дан остане забиљежен у нашој историји као значајан дан за наш српски народ и његову цркву, у то име ја Вас поздрављам, будући наш Владико, са нашим српским поздравом „Добро нам дошли!“ Живио!

Одговор.

„Топло Вам захваљујем, господине, на лијепом, искреном и срдачном поздраву. Дао Бог, да се све оне лијепе наде, које у мене полажете, испуне и да се све оне лијепе замисли моје, с којима у вашу, мени тако драгу средину долазим, остваре. Дај Боже, да оне лијепе ријечи, које исказасте, остану и мени и вама дубоко у срца наша урезане, да бих ја као Архијереј, а ви као први ми

уа кољено радом сложним, поштеним, српским, родољубивим, који само општу корист, а не корист појединаца смјера — заслужили лијеп глас и код старијих и код милога српскога народа нашег. Ја долазим међу вас с искреном љубављу па вас молим, да ту љубав вашу, о којој ме и о дану кандидације ваше а и данас ево овдје љубазно увјеристе и увјеравате — сачувате према Мени, у корист св. нам цркве наше православне и лијепог српског имена нашег и у будуће. Бог вас све обилато благословио, још једном вам хвала на драгоцјеној пажњи".

* * *

Поздрав на жељезничкој станици од г. Петра Н. Јовановића, проте и ред. чл. сп. црк. суда у име Црквеног Суда и свештенства.

Високодостојни господине!

„С великом радости и пуни најљепших нада излазимо пред Вас вд. г. да Вас на Вашему путу значајноме а у овом часу свечаноме, у име срп.-прав. епарх. Црквеног суда и у име свега епархијског свештенства, поздравимо и то: синовским, срдачним, врућим и пријатељским поздравом: добро нам дошао!

Овај и овакав поздрав ми Вам у толико радије и радосније чинимо, што је свештенство с народом својим српско-православним — познавајући и цијенећи Ваше велике способности — дало већ видног пораза жељи својој, да Ви вд. г., као у сваком погледу дорастао муж високој задаћи, која Вам предстоји, заузмете упражњену столицу митрополије ваворичко-тузланске.

На пошто је та општа жеља наша, синодалним избором и Очинском бригом и потврдом Њег. Вел. премилостивог ц. и кр. нашег Фрање Јосифа I. ето остварена, онда заиста имамо разлога и ми да се радујемо доласку Вашему и Ви да са задовољством примите на себе велико и тешко бреме, које Вам је намијењено.

На путу пак, којим идете, да примите на себе то велико, тешко и узвишено бреме Архијерејско, нека Вас вд. г., крцији нада на помоћ и милост Божију, која својих нигда не оставља! Нека Вас храбри увјерење да је свештенство свјесно своје дужности да своме доброме Владици вазда стоји и пада и да вољно и хорво извршује све његове племените намјере, које се буду односиле на корист св. цркве и драгога нам народа српскога! И нека Вас одушевљава топлина вјере, којом се српски народ, насљеђем од отаца својих, до сада вазда похвално одликовао па и сада, таком истом топлином вјере у пуној мјери одликује се!

С тим и таковим, дакле угодним расположењем душе и срца предусретајући Вас, из дубине душе своје кличемо Вам: *Благословен градећ во имја господње!*"

Одговор.

„Дубоко тронут лијепим поздравом Вашим, молим Вас впреч. г. савјетниче, пречасна господо и драга моја у Христу браћо, да прије свега примите моју топлу благодарност на вашој љубазној пажњи и лијепом поздраву, са којим ми на сусрет изађосте. Ја се у истину радујем и весели ме толики израз љубави и оданости, коју ми данас свештенство моје на првом кораку ступања мога у епархију моју указује. И ја ту љубав љубављу узвраћам и изјављујем, да ћу свештенству моме и читавом народу моме вазда прави и добри Архипастир и учитељ бити. Можете бити, драга браћо моја, увјерени, да ћу ја вазда интересе

ваше свугдје и у свакој прилици знати и моћи штитити. Вас пак молим, да ме скупа са преставницима народа у мом новом, тешком и са великом одговорношћу скопчаном звању и достојанству драговољно и својски потпомажете и дјелом и савјетом, како би сва праведна очекивања ваша, која се тичу интереса вашијех, црквено-народне автономије наше, унапређења св. нам цркве и школе српске и читавог нам нашег народа милог у пуној мјери оправдати и испунити могао.

Захваљући вам још једном на срдачном поздраву вашем, молим вас, да ме одржите и у будућности у пуној љубави вашој и повјерењу, са којим ћу и ја вас свагда на љубављу разгријане груди своје примати и у лијепој вас успомени свагда задржати и сачувати".

* * *

На кратки поздрав пресв. г. Фридриха Фолгара окружног претстојника тузланског, на жељезничкој станици

Одговор

„Пресвијетли г. окружниче! Љубазна пажња, коју Ваше присуство према особи мојој, а преко мене и срп.-правосл. цркви, — указује, врло ме је угодно дирнула. Ви ме дочекујете добродошлицом, а ја Ваш лијепи поздрав узвраћам с тијем, да ако сам Вам добро дошао, дај Боже, да сам Вас у добри час још и боље нашао. Можете бити господо увјерени, да ћу као грађанин овога лијепога мјеста, интересе нашега града увијек на срцу носити и колико ми снага буде допуштала, назад својски и потпомагати. Ако нас дијели и вјеровакон, спаја нас заједничка љубав према милој отаџбини и вјерност према свијетломе, љубљеноме цару и земље господару, чије је начело, да сви народи његови пространога царства заједничким силама пораде на унапређењу опћега добра. Посао нам предстоји голем, и ја се надам, да ћемо раме уз раме сложно корачати. Дај Боже да тако буде! Још Вам једном свима хвала на пажњи и лијепом дочеку!"

* * *

Поздрав на жељезн. станици у Тузли од гђе Марице Мићића предсједнице Добротворне задруге Српкиња

Високодостојни господине!

„Дозволите да Вас поздравим испред Добротворне задруге Српкиња и да Вам наручим добродошлицу.

Задруга се искрено радује Вашем доласку и тврдо је увјерена, да ће у своме добротворном раду моћи рачунати на Вашу помоћ и благонаклоност, коју сте већ и досада засвједочили тиме, што сте приступили задруги као наш добротвор. Живили!"

Одговор.

„Врло лијепо се захваљујем на топлом поздраву Добротворне задруге Српкиња тузланских и увјеравам Вас, да ми је врло мио поздрав задругин, као што ми је мила и задаћа, коју је задруга себи у дужност ставила, па ћу рад задругин са интересом назад пратити.

Бог Вас благословио у племенитом раду вашем! Још једном примите моју топлу благодарност!"

* * *

Поздрав на жељезн. станици у Тузли од г. **Стеве Жакуле** професора и четовође.

И гимнастичко друштво „Српски Соко“ радује се, што Вас може, високодостојни господине најсрдачније поздравити, приликом Вашег доласка у Тузлу, на упражњену архијерејску столицу. Ви сте високодостојни господине, већ прије свога доласка указали част нашем друштву и уписали се за члана утемељача његова, и тиме сте га ставили у веома угодан положај, да Вас може поздравити срдачном добродошлицом, не само као свога будућег архипастира, него и као свога одлична члана и пријатеља. Знајући за стално, да у Вама види и у будућности свога благонаклоног заштитника, оно Вам кличе: Здраво!

Одговор.

Поштовани господине: Хвала Вам на срдачним ријечима којима ме поздрависте умиле својега друштва. Ја сам одмах, чим се у српском народу појавила лијепа соколска мисао, био њезин велики пријатељ, а такав сам и сада. Изволите понијети са собом увјерење, да ће ваша установа, поборник здравља и снаге народне, наћи у мени увијек искрена пријатеља и стална заштитника. Хвала Вам!

* * *

Поздрав пред црквом у Тузли од **Олге** рођ. **Крагуљевић** посвојче Спасојевић ученице IV. разр. осн. школе.

Високодостојни господине!

Умиле ученика и ученица Српске основне школе, а мојих другова и другарица поздрављам Вас, високодостојни господине!

Ми смо још мали да знамо цијенити значај овога дана по српски народ ових крајева наше миле домовине. Али сам учила и чула од наших наставника, да сте и Ви нашљедник светога Саве, првога српскога учитеља и просвјетитеља; па се надамо да ћете Ви, високодостојни господине, исто онако благосиљати и вољети малу Српчад, као што је волио св. Саво.

У знак љубави мале Српчади примите високодостојни господине, ову мирисану китуцвијећа, која невино одише као наша млада срца. Добро дошли!... Живио!!!

Одговор.

На овај поздрав изјављена је благодарност ученицима и ученицама и призван на њих благослов божји а мала говорница Олга добила је златни новац од 20 К као дар.

* * *

Поздрав у тузланској цркви од мјесног пароха **Константина Драмушића.**

Високодостојни господине!

Нека је највећа благодарност Цару царева и његовом вјечном промислу, — по коме све постаје и бива, догађа се и постоји — и за овај свечани долазак Ваш у овај свети обновљени, а још не посвећени храм, у који први у име Господње уђосте.

Велика је радост моја и моје миле пастве — Срба Тузлана — што Вас као Богом одређеног Архипастира — послије пуну годину жељног очекивања попуњена упражњене столице Архијерејске, — баш у овако дивно украшеном св. храму дочекати можемо, јер овај св. храм дочекивао је више пута своје нове Митрополите, али не у овако свечаном руху као данас Вас.

Српско-православни народ града Тузле дочекивао је и радовао се доласку по божјем опредјељењу постављених Митрополита својих, али та радост не бијаше као данас ова, јер Вас дочекује са искреним и отвореним срцем и љубави, као Промислом божјим одређеног, вољом и жељом свештенства и народа предложеног, а благословом св. Синода патријаршеског изабраног и Царском милошћу потврђеног и именованог Митрополита свога.

Радујте се и Ви високодостојни господине, миле наш Архипастиру, јер долазите одисте међу побожан, у правој Христовој вјери одгојен и истинском љубави задахнут свој мили српски народ.

Постојана и чврста вјера, велика љубав и одданост према светосавској српској цркви и њезиним светињама, као и одданост и поштовање према погледницама и старјешинама њеним — бијаше одавнина украс побожне душе Срба Тузлана; јер они знађаху, да је вјера најдрагоцјеније благо наше и да је она наша стијена, око које се ломише, на и поломише крила бијесне олује толиких вијекова, и отупише толике оштрице непријатељског мача над херојском снагом толиких силних мученика — и да само у тврдој и постојаној вјери нашој праћедовској сачувасмо своје српско име, очувасмо свијест народну своју — чије смо лозе и поријекла.

Из те постојане и чврсте вјере наше ускрсла је дивна и узвишена још чвршћа љубав наша према свему, што је Српину свето и узвишено, те као огледало те вјере и љубави Срба Тузлана видимо овај велељепни и наново украшени св. храм и поред њега његову сестру дивну и колосалну српску школу и још многе велељепне зграде и установе српске, које нам вјером и љубави побожно и загријано срце Срба Тузлана само жртвама својим у славу Тројичнога Бога себи и своме потомству подиже и украси.

Радујте се — велим — јер ће Вам високодостојни — тешко бреме узвишеног архијерејског позива и рада у овако вјерски и народносно одгојеном српском народу, који је у цијелој Вашој богоспасајемој епархији исти — бити олакшано, још више што дођосте међу своје и своји Вас са љубављу примише.

У тој данашњој вељој радости нашој — јавља се и нада наша, да ћете према овом угодном знању и расположењу душе своје, по примјеру српских просвјетитеља и научитеља знати и хтјети своје високо знање, стечено искуство и опће познату Вашу љубав према свему, што је племенито и узвишено употријебити на славу Превишњега, на задовољство душе своје, а на душевно спасење и корист повјерене Вам пастве, свога милог српско-православног народа епархије зворничко-тузланске.

У то име нека је срећан Ваш први долазак у Вашу резиденцију и овај св. катедрални храм. Нека Вам Свемогући даде крјепко и постојано здравље, дуг живот и добру срећу у сваком племенитом и узвишеном архијерејском подузећу.

Добро нам дошао и живио на многаја љета!

Одговор.

Ако сам икад са страхом божјим ставио на себе знак часнога крста, то сам учинио, љубазни моја, мало час, када сам прекорачио праг овог св. дома

божјег, у којем ћу по милости Његовој, по заповијести царској и слободно смијем рећи по жељи и вољи народној, као архијереј приносити бескрвне жртве у име Оца и Сина и св. Духа за Вас све драги и љубазни моји њерни, и за сав православни народ српски. У храму ћу вас овоме по упутству Духа божјег учити истинама лијепе нам вјере прађедовске, правилима Закона Божјег, упућивати вас на добро, на одазност и вјерност свијетломе Цару и Краљу, храбрити вас у животним борбама и искушењима, и примјерима из живота подстрекавати вас на љубав, слогу, мир и братску сношљивост.

Ви ме поздрављате као свог будућег архипастира. Ја вам свима благодарим на том поздраву, и бринућу се да нас навијек спаја чиста, непоколебива љубав, љубав оца према дјеци својој и дјеце према оцу. Ја ћу вас вазда са љубављу сретати, само ме слушајте имајући увјерење, да нити је пастир куда пристао без стада, ни стадо без пастира Ја ћу се молити за вас, а ви се молите за мене, да ме Господ Пастиревачалник украси свима архијерејским врлинама, да ми буде душа мирна, срце чисто и кротко, а паства моја ваљана, послушна, мила и љубазна.

Данас вам због краткоће времена не могу више рећи, а када будем на главу своју дар Педесетнице примио, и жезал управе над епархијом овом, даће Бог, видјећемо се а тада ћу вам и више и опширније говорити. И дотле и свагда будите благословени и ви и домови ваши Амин".

* * *

Поздрав на жељезничкој станици од г. Радонића Преузв. г. комесара.

Ваша Екселенцијо!

„Врло сам сретан, што Преузвишеност Вашу, коју сам са мудре управе и великих војничких и државничких врлина вазда високо цијенио, поздравити могу овдје као заступника нашег најмилостивијег цара и краља Франца Јосифа I. Дубока Вам хвала, Преузвишени Господине, на доброти и труду Вашем, којега ради предстојеће српско-православне црквено-народне свечаности не пожалисте. Хвала нам и добро нам дошли!"

* * *

Поздрав Впр. г.г. Митрополитима од г. Радонића на жељез. станици.

Ваше Високопреосвештенство!

У часу, када В. В. ступа на подручје града Тузле, да као заступник Његове Светости госп. патријарха Јоакима III. са осталом Високопреосвештеном госп. Митрополитима обавите посвећење моје смјерности за Митрополита аворничко-тузланскога, част ми је В. В. као и осталу Вар. г. Петра и Василија у име свега грађанства тузланског, те у име овдје сакупљеног народа, поздравити срдачном добродошлицом уз жељу да дани, које буде В. В. са обојицом друге Високопреосвештене браће Ваше у нашем граду провели, остану Вам мили и у пријатној успомени. На труду Вашем ја Вам и овом приликом братски и најтоплије благодарим. Живили!"

* * *

Митрополит ИЛАРИОН РАДОНИЋ

Тузла, Босна.

На данашњем посвећењу Вашег Високопреосвештенства на велико достојанство архијерејско срдачно честитајући желимо свако добро Вама и читавом народу у епархији

Патријарх **Јоаким.**

* * *

Јоаким милошћу божјом архиепископ константинопољски и новог Рима васељенски патријарх.

Број 4222.

Високопреосвештени митрополите зворнички и пречасни екзарше Далмације у светом Духу љубезни брате и саслужитељу наше смјерности господине Иларионе благодат и мир божји нека буде с Вашим Високопреосвештенством. Из љубазно послатог Нам брзојава Вашег Високопреосвештенства обавјештени о канонички већ обављеном Вашем посвећењу за архијереја и о Вашем свечаном устоличењу у тој повјереној Вам богоспасајемој епархији хитамо да Вам по закључку Синода овим топло честитамо желећи Вам свим срцем и свом душом сваку благодат, крјепост и моћ с више у испуњавању узвишених архијерејских и пастирских дужности на добро повјереног Вам побожног стада. Благодат и неизмјерна милост божја нека буде с Вашим Високопреосвештенством.

1910. маја 8.

Јоаким у христу љубазни брат.

* * *

Официрима.

„Нарочито сам одликован господо, вашом љубазном пажњом, на којој вам се срдачно захваљујем. Meine Herren! Ihre liebenswürdige Aufmerksamkeit betrachte ich als eine wertvolle Auszeichnung. Ihr ernster und selbstopfernder Beruf im Dienste des allerhöchsten Herrschers das geliebte Vaterland verteidigend zu stehen und wenn es der Wille allmächtigen Gottes ist, ruhmvoll zu fallen — war mir stets ein Gegenstand meines Respectes und meiner Simpathie. Meine Kirche betet bei jedem Gottesdienste für das Wohl unseres Heeres, und ich hoffe dass der allmächtige Vater im Himmel unsere Gebete erhören wird, dass wir unter dem mächtigen Scepter unseres geliebten Kaisers und Königs im Sinne der wahren Christenslehre und nach dem Motto Seiner Majestät auf das Wohl des Vaterlandes fortwährend viribus unitis mitwirken können. Mein bester Dank, meine Herren! Хвала вам!"

* * *

Чиновништву.

„Врло штована господо! Топла вам хвала и благодарност на вашим жељама и предусретљивости према мени. И ја вама врло штована господо желим такођер, да ваш тежак и одговорности пун рад вавијек најљепшим успјехом крунисан буде. Дај вам Боже снаге, да у послу никада не клонете. Будите увјерени да ћу се вавијек пажљиво према вашем раду односити, тим више, што смо у

много чему упућени једни на друге. За мене ће бити највеће задовољство, ако се будемо с повјерењем сретали, јер ћемо тијем олакшати послове, који су нам повјерени. Сложним радом унапријеђивемо интересе наше земље, и задобити оправдано задовољство и свијетле круне царске и народа, коме смо за управнике постављени. Дај Боже да тако буде! Хвала вам још једном на љубазној пажњи вашој и поздрав!*

* * *

Говор свештеника Ђорђа Бјелановића, редовног члана епарх. црквеног суда у Тузли.

Испред свештенства епархије зворничко тузланске, у претходно одржаној конференцији свештенства изабрани и овлаштени говорник, поздравио је Високопреосвештеног Господина Митрополита импровизираним поздравним говором, који је говор од прилике овако гласио:

Ваше Високопреосвештенство!

Сада, када сте као народни и свештенички одабраник, Његовом Светошћу Г. вселенским Патријархом и Светим Синодом канонички изабрани, а Његовим Величанством нашим Царем и Краљем Фрањом Јосифом I. потврђени кандидат — молитвеним рукоположењем Високопреосвештене Господе домаћих архијереја произведени и светом божанском благодаћу пресветога Духа посвећени у високи степен православног архијереја; сада, када сте високим царским декретом преко царскога комесера инсталирани као Митрополит зворничко-тузланске епархије: — сада Вашем Високопреосвештенству приступа присутно епархијско свештенство, да Вас у своје и у име ради дужности изостале браће и судругова својих поздравим као свога законитога каноничкога Старјешину и да Вам од свег срца и душе честита високи степен архијерејства, које, нека би дао свемилостиви Бог: да буде по цркву свету православну и по народ српски и њихово свештенство у овој епархији — сретно и корисно многољетно и у архипастирском истинском раду успјешно и Богом Исусом Христом нашим Архипастиром руковођено и благословено.

Ви сте, Високопреосвештени Господине, на првом својем кораку у границу ове епархије и на првом сусрету и поздраву са изасланицама свештенства и народа: открили своје срце и излили у ријечима љубав, са којом долазите и све к срцу и очинском загрљају свом прихваћате! Тој својој љубави на сваком кораку, па и у присутном Вашем првом архијерејском поздраву наставе данас у Светом Божијем Храму дали сте одушке у бираним и топлим ријечима, које су од срца потјецале па су к срцу и примљене биле. Срећан сте и Богом благословен пут погодили! Љубав је покретна сила у свој васељени, и она је база, на које све потјече, али у коју све и утјече. Љубав Ваша није била у голим ријечима, нити је израз смишљена такта, она је жива, прожета душом и срцем, а задахнута Духом светим, њу је потврђивало Ваше око — то огледало душе Ваше, зажарено и блиједом одушевљења обасјано лице, Ваши живи и чувствени покрети, и зато је и само с тога та Ваша љубав пала на душу и срце слушаоца као благи мелем, и зато је та Ваша љубав у срцу и души и свештенства и народа одзива нашла, и зато Вас и свештенство са љубављу и обједручке прихваћа, и ево сада, у том дивном осјећају поздравља.

Мало је чланова свештенства, а још мање народа у овој епархији, који су Вашу личност и племенити карактер Ваш још од прије познавали, и онима, који

су у тој мањини познавалаца, није било тешко срца освојити, јер су већ и од праје уз Вас била; али је изванредно и дивно, да сте Ви на јуриш све освојили и придобили, а придобили сте само љубављу и могу смјело рећи: да ћете Ви, гредећи путем љубави, вазда наћи спремно и готово подручно Вам свештенство, да Вас својим радом помогне, а својом оданошћу оснажи на том путу љубави у сваком Вашем потхвату, који се буде, руковођен љубављу, клонио напретку свете нам цркве православне и интересима српског народа и његова свештенства у овој епархији.

Нек не буде ни најмање нескромно ни зазорно, што ћу сад на првом сусрету и поздраву са Вашим Високопреосвештенством као дјецезаном и старјешином нашим особито нагласити позитивну истину: да је архијерej у свем своме раду, било на црквеном, било на народном пољу рада, без свештенства готово онемогућен, и да на потпору и сурадњу свештенства смије рачунати и у свако доба и прилици одазива и потпоре наћи у свештенству може само онај архијерej, који је истински предан и одан православној светој вјери и цркви и народу српском. И пошто је свештенство увјерења, да је у Вашем Високопреосвештенству, милошћу божјом стекло таквог архипастира и старјешину, чије ће мисли, срце и жеље душе бити једино и искључиво посвећене св. цркви и народу, то Вам и свештенство у овом свечаном чину и часу задаје своју часну ријеч, да ће се вазда, с пуним повјерењем и готовошћу одазвати Вашем архипастирском гласу, и свом душом и срцем и умом притећи и потпомоћи сваку Вашу племениту намјеру, тежњу и похват, који се буде клонио интересима св. вјере, цркве и народа српскога!

Да би пак свештенство, по својем позиву могло што интензивније развијати свој рад и што успјешније постизавати циљ у сазиђавању цркве Христове, — неминовна је потреба, да се и свештенству са уређењем и побољшањем његова несувремена и неприлична материјалнога стања на сустет изађе. Под оваковим околностима, у којима се данашње наше српско-православно свештенство са својим породицама налази — не може се очекивати, а још мање захтијевати, да се свештенство свом душом и бићем својим посвети искључиво служби цркве и народа. Од њега, као људи, много је тражити и очекивати еванђелску и идеалну преданост к позиву своме, јер свештеници, као људи фамилијарни, стоје под теретом бриге и старања о породици својој, а позната је истина, да правна чаша молитве не дава и да човјек, па ма и свештеник био у борби за опстанак и напредак своје породице и под теретом родитељских брига: не може се својем позиву свом душом, срцем и умом својим посветити. А да то и учињати може, треба да се несређено материјално стање свештенства среди и уреди у чему треба и да држава у помоћ притече већ и са тог разлога, што православно свештенство као родитељи дају чланове и цркви и народу и држави.

Осим материјалног стања, још је неопходнија потреба, да се и свештенство организује и удружи. Видимо у људском друштву на све стране и у свима слојевима и редовима људства у земљама, гдје је просвјете и тежње прогресу, да се појединци једног звања и позива у цјелину удружују, а знамо, да је заједница правјековна и патријахална установа српскога народа, који је најбоље окарактерисао потребу и оправданост удруживања пословицама својим: самца ни у гори није, и прут је у снопу јачи. Па кад је то социјална потреба, и када то и радници и тежаци чине и удружују се, зар да једина изнимка у том буде срп.-православно свештенство у овим земљама? Покрет се за удружење зачео и поникао из и у све-

штенству, и томе покрету стављање и чињење сметње не даду се разумјети, а још мање оправдати. Против удружења свештеничког ни политичка власт нема и не може имати никаква умјесна и оправдана разлога, а духовна и црквена власт, заједно са народом, морала би жељети, подстаћи, и помоћи да се што прије удружење свештенства оствари. Онај пак члан цркве и народа нашега, који би био против удружења свештенства, било по несхваћању, било из ма какве друге побуде — тај је члан непријатељ цркве, народа и свештенства. Чуло се, на жалост, да је против свештеничког удружења било струја и са ове стране, са које би требало да је иницијатива и императива за што брже остварење ове замашне намјере, али и овдје је по народној пословици: Одаклен би требало да сунце сије, одатлен лед бије.

Христос је рекао: Будите једно, као што смо Ја и Отац једно, и гдје сте два или три у Моје Име, ту сам и Ја, а псалмопојац вели: Нема ништа боље ни љепше од братске слоге, и онај, који је против свештеничког удружења, тај је против његова напретка, рада и постизавања сврхе свештеничког звања, тај је против народа, цркве и вјере православне, којима ће удружење свештенства служити и користити, — тај је против Христа и Његове свете заповијести!

Свештенство је и у овом правцу тврдог увјерења, да ће Ваше Високопреосвештенство као годинама млађи и идеалима приступачнији човјек хтјети с одушевљењем прихватити, знати упутити и вољно помоћи, да се удружење свештенства што прије оствари.

Удружено свештенство као и свака друга организација у друштву људском треба и мора имати свој орган, кроз који ће третирати питање интереса и сфере свештеничког звања и позива, преко кога ће давати импулс свештенству, а богме и бранити интересе цркве, народа па и своје сталешке од сваког и пред сваким, ко буде против њега стао. Да и у овом правцу свештенство што прије и што бољи успјех постигне, нада свештенства је и у моралну па и у материјалну помоћ Високопреосвештене г. г. архијереја, који, не да се ни замислити друкчије, него да ће ову тежњу свештенства обједриће прихватити и својски помоћи.

Ово су три најглавније потребе и жеље свештенства, и оне се данас нарочито пред Ваше Високопреосвештенство овом приликом износе и на срце Вам стављају, с тим тврдим увјерењем, да ће све три наћи код Вашег Високопреосвештенства топла одзива, енергичне и стварне помоћи. За то нам заметна пружа Ваша племенита душа, топло срце, свијест и љубав спрам цркве, народа и свештенства; у том нас увјерава Ваша личност, приступачна напретку и свакој тежњи и свему, што је племенитије и узвишеније; у том нас крјепи Ваша спрема и Ваш повиш и високи положај, који ће Вам диктовати, да жеље и потребе свештенства сматрате својим, и да као своје свом снагом прихватите и помогнете.

На завршетку и уз поновни израз најбољих жеља и најсрдачнијег честитања[a] узвикујемо: да свемилостиви Бог подари Вашем Високопреосвештенству дуг и Богом благословен живот и рад у св. цркви и пастви Његовој!

Живио, Високопреосвештени Господине, на многаја љета!

Тузла, 2. маја 1910.

* * *

Одговор — свештенству.

Пречасна Господо!

Благодарећи вам на исказу оданости, опетујем што сам вам и у дому божјем рекао. Ви сте со, с којим ће се свијет осолити. Ви сте видјело, које народ просвјећује, ви сте дух, којим народ дише. Па вас молим и очинском љубави позивам, приионите и будите вриједни дјелатељи божијега винограда. Ја сам увјерен да је сваки од вас вољан и оран, да чува што му је црква повјерила и предала, али ваља и стицати као што су стицале и оне слуге, које су таланте од господара свога примиле. И да вас на то стицање блага на небесима потсјетим то ме побуђује да вас упозорим: „дјелајте дондеже свијета имате!“ Дани су лукави, лажних је апостола много, вукова у јагњећој кожи још и више, а немара за вјеру отачку — на жалост — понајвише. Посао је дакле голем, који *нам* предстоји. Да, који *нам* предстоји, јер ћемо ако Бог да заједнички радити. Ви по периферијама — ја у центруму. Ви ћете бити моје очи, којима ћу опажати, ви сте моје руке, којима ћу радити, ви сте посредници моји, који ћете у моје име службу вршити, а ја ћу добивена опажања савјетом вашим у корист цркве и народа употребљавати. Можете бити увјерени да ћу изказане ми ваше жеље у погледу свештен. удружења и у опште наше интересе вавијек истински и савјетом заступати, да ћу се истински старати, да се ваше материјално стање што прије поправи и у ред доведе, али од вас тражим и захтијевам, да дужности узвишеног вашег звања тачно и марљиво вршите. Увјеравам вас да ћу — не дај Боже — спорове наше са парохијанима по закону пресуђивати. Да ћу погрешке, што би на превиђања постале, очинском љубави оцењивати. Но једно немогу, прашташ драга браћо *немар у служби*. Али ја се надам, да ће Господ, коме стојите и падате, коме на часној трпези бескрвну жртву приносите, милостиво погледати на нас, те неће дати, да који мој духовни син, свештеник, са немара у служби или са користољубља, оптужен буде.

Ја вам топло благодарим на љубави, којом ми на сусрет излазите, те вас молим понесите собом увјерење, да ћете у вашем новом архијереју имати старјешину, који ће вам бити вавијек приступачан, који ће вас где год је право истински заштићавати, али који по канону тражи ред и рад. Бог вас благословио, браћо, поздравите ми парохијане ваше!“

* * *

На честитку чланова епар. упр. и просвјет. Савјета и општина цијеле епархије.

„Оволики број преставника црк.-школ. општина о мојој инсталацији Митрополитској врло ме тјешни у мојој бризи за будућност и храбри ме у надању за сложан, братољубан и Богом благословен рад. Оволики број изасланика ме увјерава, да је честити и добри наш народ доиста с радошћу дочекао свога новога архијереја, у коме не само црквеног старјешину, него и заштитника имена свога српског, бранитеља поштених и посредника између њега и земаљских власти налази. Ја вам, љубезни обећавам, да све то врло радо примам на се, али и ја тражим од вас, да и ви будете у вашим мјестима према нашем простом народу оно, што се од мене тражи да будем према властима. Дајте му добар примјер, будите вриједни, љубите само општу корист и то: напредак цркве и

школе. Слушајте и извршујте наредбе својих власти автономних, према политичким властима будите мудри и обазриви. Пазите да вам је црква и школа чиста, у реду, са потребним утварима и намјештајем снабдјевена. Поштујте и љубите свештенике и учитеље своје као искрене неимаре око градње вјерско-просвјетног дома српско-православног. Чувајте лијепо име наше српско, искорјењујте што неваља и помажите свештенику, да се хрђави обичаји, са којих наш народ пропада, докину. Молите се најзад Богу и за мене, као што ћу се ја и за вас молити Богу на сваком богослужењу јавно. Бог вам дао *мира и љубави у општинама*, слоге и напретка у домовима вашим, среће и задовољства у дјеци вашој. Хвала вам што сте се потрудили, поздравите и сву ону браћу, који су вас амо послали, испоручите им моју очинску поруку и понесите мој архијерејски благослов свима на домовима вашим!"

* * *

Поздрав полит. општине молске од Др. Беле Стрилића котар. предстојника котара сењанског у Угарској (Бачка).

„Испред мохолске политичке општине и варошког представништва из искреног срца, искрене вруће љубави, у синовљој поносности према своме великога имена сину — дођосмо да поздравимо рођену славу свога котара, посвећење свога сина за Митрополита тузланског. Као што прије неколико недјеља са пуним задовољством и радошћу примисмо глас о избору сина нашега краја и Превишњој потврди његовој за Митрополита,тако исто са љубављу и поносом дођосмо данас да и ми лично предстанемо и поднесемо изразе своје највеће радости и најискреније честитке, како од стране политичке општине, тако и од стране читавог мохолског грађанства без разлике вјере и народности, што је њихово мјесто, што је наше мјесто, које је Вашу Преосвјетлост родило, одњихало, одњеговало, толико милошћу божјом посјећено (удостојено), да је из средине нашег мјеста сина нашег на тако високи и одличан положај Свемогући поставио.

Дајемо израза радости својој, што је зрак јутарњег сунца сина мохолске општине обасјао на такву велику висину га уздигао, гдје само блиста свјетлост узвисио га до најсјајнијих зрака сунчаних . . . ". (Овдје је сад говорник истакао душевне и карактерне врлине Митрополитове и особине његове, које су га до тако високог достојанства довеле. На послијетку говорник је зажелио да рад новог г. Митрополита буде берућетан и користан и благословен по Дијецезу Његову, — нека буде Његова архиј. столица окружена вазда љубављу, поштовањем и повјерењем од стране Његове паствe. Молитва и љубав вјерне и одане му пастве нека продуље живот Њему на срећу, добро и благостање њихово а на радост, дику и понос Мохолчана).

Одговор.

Дубоко тронут, врло штована господо, с наше одличне пажње од срца вам благодарим на лијепим ријечима и топлим жељама, којима моју данашњу свечаност проправате. И ако ме је промисао божји, из љубљеног краја мога и из ваше средине позвала на службу у ове лијепе и с црквеног, историјског и етнографског гледишта мени тако драге крајеве, дух мој ипак залази најслађег уживања, када помислим на моје драго ми родно мјесто за које ме толике миле

успомене дјетињства и мушкога доба, родбинске везе, толики добри пријатељи и знанци — вежу. Те слатке успомене нигда заборавити нећу, и чуваћу их у души својој до крајњих граница живота мога. Молећи се вавијек за ону нову паству своју, радо ћу се сјећати и мојих милих земљака мојих драгих Махолчана, без разлике вјере, и мојих милих Срба и браће Мађара и Јудеја и нећу престајати за њих све приносити Богу скрушене и топле молитве, да би их Господ благословио сваком срећом, миром и изобиљем у свему. Legyenek meggyözödve uraim és barátaim, hogy a mint elébb volt szerencsém megemliteni minéenkor a legmélyebb hálával fogok édes hazámra — Magyarországra — me'yneк Isten és szüleim után mindenemet köszönhetem, visszaemlékezni, szivem mélyéből kérve a jóságos Istent árassza áldását szülőföldemre s részesitse annak lakóit végtelen kegyelmében.

Још једном вам свима топла хвала и љубезно поздравите ми све моје драге и миле Молчане!

* * *

На поздрав **Душана Јосимовића** пароха у име српске црквене општине молске и поздрав систем. парох. помоћника **Ђуре Коњовића** у име свих Срба Молчана.

Одговор.

»Први суме зраци сунца у вашој средини загријали; прву сам ријеч у у вашем кругу протепао; прву пјесму славе и хвале Господу у вашем сам храму отпојао и да нас, драга браћо моја, ништа друго не спаја, него само ове миле успомене и онда бих се радо сјећао мога драгога роднога мјеста и мојих милих Молчана, а како да та се не сјећам још више онда, када у вашој средини оставих моју милу остарјелу мајку, брата и родбину, када међ' вашим драгим покојницима почива вјечни санак и мој покојни добри отац и родитељ.

Ви ми честитате и поносите се, што сам као ваш син дочекао овај данашњи дан и налазите да је моје узвишење и ваше узвишење и понос цијелога мјеста вашег. Ја вам топло благодарим, драга браћо, и увјеравам вас, да ћу ако Бог даде и срцем и душом својски настојати да вашу радост апостолским радом својим и дјелима љубави своје оправдам. Увјерен сам да ће и ваше дјелање и рад у оквиру црк. општине бити таково, да се с хришћанским поносом у срцу свом у ваше земљаке, ма и у овој од роднога ми краја далекој земљи бројити могу. Увјеравам вас, браћо, да нас физичка даљина није растављала и никада растављати неће, јер срце моје, љубав моја, најнежнији осјећаји душе моје припадаће вавијек вама и домовима вашим, којима поносите поздрав и мој први архипастирски благослов од вашега сина, од смиреног у Господу молитвеника архијереја Иларијона! Хвала вам браћо, још једном, а надам се у милост божју, да ћемо се ускоро виђети и братским цјеловом цјеливати у нашем милом Молу!«

* * *

На поздрав г. **Воји. Борића**. главног школског надзорника у име учитељства српских основних школа.

Одговор.

„Хвала вам на поздраву љубазни сарадници моји! Много и много очекујем од вас, од наше тактичности и истинске службе. А могу вам отворено рећи да

ћете у мени, који сам и сам све до скорашњих дана учитељ био, вавијек нађи вољног, искреног и орног помоћника, ако вам такав устреба. Да ми је учитељски сталеж на срцу држим да сам већ и тијем засвједочио, што сам и члан вашег удружења. Но љубазни, морам вам и то очитовати, да ако од кога, то од мог свештенства и учитељства епархије моје тражим, да буду узор онима, који су њима ради просвјећења и спасења повјерени. Тражим, господо од вас, да се и на даље изображавате, цркву штујете никад незаборављајући, да је школа ваша вјеропсповиједнога карактера. Да науку вјере и дотле док је у вашим рукама својски предајете, да морал у она невина срца дјечија у духу Христовом усађујете; да у цркви са вољом дужност појачку вршите и са свештенством у љубави и слози пребивате. Вапредно ће ме веселити, ако при мојим посјетама стечем увјерење да су ове моје ријечи, примљене онако, како то према лијепом поздраву и вашем увјеравању с правом смијем претпоставити. Опетујући, да ћу ваше оправдане захтјеве и потхвате у границама закона вавда помагати, да ћу се свим силама старати и радити, да се ваше стање материјално према вашим захтјевима што прије нормира и у ред доведе, желим вам од Господа, да вас благослови обилно даровима и плодовима дарова Духа светога, да би вашу тешку али и узвишену службу могли у корист српске просвјете што успјешније вршити".

* * *

Српском пјевачвом друштву тузланском.

Одговор.

„И као бивши учитељ црквеног пјенија и као Србин православни вавијек сам се веселио, када сам лијепу црквену пјесму чуо. Ви сте љубазни моји, одабрали себи ту богоугодну и родољубиву дужност, да његујете пјесму и да тијем оплемењавате срца, чините их примчивијима за ријеч божју, и привлачите их цркви Ја вам као ваш архијерej ту вашу лијепу анђелску службу само благосиљати и друштву вашем само добра жељети могу Ми ћемо ако Бог даде често заједнички Богу припадати, ја молитвом за вас а ви пјесмом и за се и за свијет и у свијету и за ме. Желим вам од Господа, коме је пјесма црквена најугоднија жртва, да се друштво ваше ојача, унаприједи и најљепше признање стече. А у нади да ће то бити молим вас, да примите моје обећање да ћу вам увијек врло радо признати труде ваше и помагати вас онако, како то једно родољубиво српско друштво и заслужује. Бог вас благословио, пјевали увијек сретни и задовољни!"

* * *

Српској женској задрузи тузланској.

„Милосрђе је једна од најљепших врлина Христовом науком оплемењене душе. И премда краси мушко као и женско, ипак понајбоље пристаје уз вас врло штоване госпође, које сте баш искључиво и ради тога саставиле ваше друштво да вршите дјела милости: Да храните гладне, појите жедне, одијевате наге, помажете болне и сиротињу и утирете им сузу жалосницу. Колико тијем вашим лијепим и племенитим радом хватате душама вашим мјеста пред Богом, толико вршите и родољубиву мисију, јер помажете сиротињу српску. Ја ћу већ и по дужности хришћанској, а још и више као архијерej, колико сам год кадар

и морално и материјално друштво ваше потпомагати држећи се тога: да оно што народу, а нарочито што сиротињи дајем најплодоносније дајем. Вама пак, племените родољупке, на досадашњем раду вашем ширем своју хвалу и велико признање, док за будуће молим милостивога Бога, да вас оснажи и благослови, да Њему угодно а сиротињи корисно дјеловање ваше срећно и успјешно наставити можете. Хвала вам још једном, драге госпође на вашој пажњи и поздраву!"

Прва окружница Његова Високопреосвештенства АЕ и Митрополита зворничко-тузланског Илариона Радонића.

Иларион

по милости Божјој српско-православни АЕ и Митрополит зворничко-тузлански пречасном и часном мирском и монашком свештенству и побожном народу своје епархије моли у Господа благодат и мир, од своје смјерности шаље архипастирски поздрав и благослов.

У Христу Пастиреначалнику љубљени!

По најсветијој вољи Господа Пастиреначалника, покоран превишњој заповијести свијетле круне царске и краљевске, примио сам по жељи и вољи народа Богом чуване митрополије зворничко-тузланске хиротонију архијерејске благодати и жезал управе, те сам учешћем нарочитог повјерења Његова царског и краљевског апостолског Величанства Господара нашег **Франца Јосифа I.** у присуству високопреосвећених архипастира, многобројног часног свештенства, одличних представника власти и црквено-управних тијела и побожног народа дана 2 маја 1910. у храму пресвете Богородице у Туали у архијерејски престо свете Митрополије зворничко-тузланске свечано устоличен.

Јављајући вам, љубазни, да сам као канонски старјешина ваш преузео управу епархије, и дотле док ми Свевишњи даде, да вас лично посјетим и с вама од срца к срцу побесједим, шаљем вам у мјесто себе свој архипастирски поздрав и благослов, молећи се Оцу нашем небеском, да вас, док ја дођем, затечем чиле и здраве у тијелу и духу, ведра чела и мирне савјести, загрљене у братској слози и љубави, поштене и вриједне, руке дарежљиве и срца пријемчива за потребе цркве божје и школе нам светосавске, орне и вољне на ред и рад, истрајне у стрпљењу хришћанском, широких груди и у љубави непритворној, по којој ће се познати, да сте Христови, Пастиреначалникови.

И дотле док се о раду вашем лично освједочим, пред собом имајући савиздавајући примјер великога апостола на срце вам стављам часни и пречасни свештеници, да свјесно гајите нежни цвијетак љубави између вас и пастве ваше и моје. Да је времено и безвремено очински подучавате, гдје треба, застрањене и од зла браните. Да јој, као носиоци једнога дијела благодати апостолске у сваком добру предњачите. Да храмове божје отварате и у њима, како вам дужност и будна свијест пастирска, те искрена љубав оца духовног ка љубљеној дјеци налаже: свесрдно појите и службе божије служите. Да зло искорјењујете, малодушне да храбрите, залутале на прави пут изводите, ревне хвалите, а непослушне карате, дијелећи свете тајне достојнима и вршећи богослужење по уставу Светитеља Саве,

опходећи са сваким без разлике с љубави и безграничним стрпљењем и самопрегорењем. Потпуно сам свјестан тежине и терета, с којим је овај и овакви рад ваш у данашњем вјероломном и грјешном вијеку спојен. Знам, да вам на расположењу не стоје средства власника овога свијета. Али у замјену окрутне силе имате у руци снагу, која управља и влада читавим свијетом, имате љубезну и разбориту ријеч и незлобиво, чисто срце, пред којим се топи студен равнодушности вјерске Стражите дакле дан и ноћ, а Дух Свети научиће вас, шта вам ваља рећи и чинити, кад у вас наступа помоћи и савјета затражи.

Вама, мили моји, који на управи општина црквених као предсједници, одборници и старатељи стојите, на срце стављам и напоминьем вам, да сте ви они, који водите бригу око уздржавања и улепшавања цркве Божје и школе нам српске, светосавске. Од ваше савјесне и ревне управе зависи, да вам је свештеник ваш пред часном трпезом достојно светињи обучен у одежде свете, да свето тијело и пречиста и драгоцјена крв господња, којој са страхом божјим и вјером приступате опроштења грјехова вашијех ради: у достојном сасуду стоји; да вам литије и црквени барјаци и заставе на савиданье служе, а не на срамоту и грјехоту; ви сте одговорни, да вам гробља, где вам мили покојници ваши с надом на васкрс тихи санак почивају, како ваља чиста и уређена и ограђена буду; ваше је, да се старате, да вам црква и школа на славу божју а на част српске просвјете послуже, а не да прокисавају и да се без учила и намјештаја таворе; ваша је брига, да вам се иметак цркве умањивши да вам се општинска неодјевена сиротиња бар за благдане од сувишка ваших заодјене и глад своју утоли.

Све то и многе друге важне ствари до вас стоје, љубазни моји и поштовани управници општина црквених, и ја не смијем пропустити, а да вас очински не позовем и у љубави не посавјетујем, да чувате, што вам је повјерено, да свјесно и непристрано управљате, имајући на уму ваздa интересе цркве и цијеле општине а не интересе појединаца, да би вас народ, који вас је изабрао, благосиљао и име ваше свуда с поносом преносио и навијек вас лијепо спомињао,

Вама, драги учитељи подмлатка нашег, те уздање љепше будућности наше народне, топло препоручујем, да своју лијепу задаћу својски и драговољно вршите, да снабдијевате с основним знањем повјерену вам српчад нашу православну. Да вам је у васпитању дјеце узор најбољи и најсветији учитељ нас свију Господ и Спаситељ наш Исус Христос, чија црква школу, дакле просвјету народну уздржава. Вама је повјерено наше управо највеће благо на земљи: дјеца наша. Како ви ту дјечицу подучавате, какве утиске од вас дјеца ваша понесу: онако ће изгледати, онако дисати и мислити будуће покољење српско. Повјерено вам је много таланата, па вас очински потсјећам на вјерне слуге јеванђелске, који повјерене им таленте удвостручише, учетворостручише, и који, кад у малом бијаху вјерни, над многе постадоше постављени и као што они заслужене награде добише, тако ни ваша награда изостати неће.

Вама, љубазни који сте се у разна друштва сабрали, да свој дух образујете да оплемењавате укус свој пјесмом црквеном, народном и умјетном и читањем корисних књига или да у соколским удруженьима својим вјежбате тијело своје, у којем Дух божји почива, или да у женским добротворним задругама дјела милости тјелесне и сузу жалосницу са ока сиротиње српске утрете, вама нека је свима од моје смјерности истински препоручено, да пазите, да вам друштва наша Богу на славу, а роду нашем српском на понос послуже. У књизи божјој лијепо пише:

„што год чините, све у славу божју творите". Нарочито његујте лијепо серафинско црквено појање наше, јер ћете тим привући свијет наш црквн и помоћи пречистој невјести Христовој, да што више заблуђелих синова својих на прави пут изведе. Тјелесне ваше вјежбе пак утицаће као згодно васпитно средство на народ, да се учи реду и да умије да цијени Богом даровану снагу јуначких мишица својих, којима Бога молећи свој свакидашњи хљеб зарађује.

Вама у Господу љубљени, који сте по образованости, по иметку и друштвеном положају свом позвани, да народу нашем у свему, што је лијепо и часно, корисно и мудро у ријечи и на дјелу предњачите, вама на које су толике очи управљене, на срце стављам и топло препоручујем, да утјецај наш на народ тако употребите, да вам се никада ништа приговорити не може. Не поводите се за струјом индиферентизама и равнодушности вјерске, да свијета саблазнили не би, који у вама прваке своје гледа. Тешко свијету од саблазни, али још теже оном, који саблазни. Предходите свијету најљепшим примјером оданости и љубави ка светој матери цркви, вршите ревно дужности вјерске, јер је вјера наша праћедовска основ оног жарког родољубља, у којим се одликујете.

Вама, који јесте народа вашег сачињавате, који свакодневним тешким тјелесним радом у зноју лица свога посведневне потребе своје заслужујете, вама љубазни и мили моји, поручујем и препоручујем: Будите вриједни и штедљиви, јер у радиште свега бише, у штедиште још и више. Клоните се силовитог пића, у коме је блуд и све друге погане грјехоте овога свијета. Клоните се раздора, који кућу сатире, а напротив слажите се и љубите се међусобно. Друг другу недостатке трпљиво сносите, јер нам тако наља закон испунити. Бога се бојте, светињу штујте, цркву посјећите, дјецу своју цркви доводите и у школу шаљите. Свештенике и учитеље и друге старјешине ваше црквене и народне, који за цркву и просвјету народну, труд свој улажу срдачно уважавајте; неваљалство, пороке и рђаве обичаје искорјењујте.

Мужеви слажите се са женама својима, а ви жене уважавајте и поштујте мужеве своје, који вам име своје дадоше, који се за вас брину. Дјецо, слушајте и поштујте родитеље своје, јер је тако Бог заповиједао. Пред сиједом главом устаните и не чините пакости старцу, да ни вама не би пакостили, кад вам главе обијеле

Сви будите браћа на добро, а спори на зло. Не судите један другом и непоганите псовком и погрдом уста своја у која причест свету примате. Не светите се, јер суд је отац небесни Сину свом Једницу предао, а каквом мјером мјерите, онако ће се и вама мјерити. Будите милостиви, да би у часу суда помиловани били и молите се, да не дођете у искушење.

Будите покорни властима, јер су оне од Бога, сјећајући се власти, сјетите се у молитвама вашим и моје смјерности, као што ћу се и ја у свакој скромној молитви својој свију вас љубазни моји сјећати.

А да би Господ Пастиреначалник, чија ме је света десница за архијереја вашег поставила, благословио архипастирство моје, да оно цркви његовој корисно буде, позивам вас часни служитељи олтара његова, да у будуће на свима јавним богослужењима, гдје се име архијереја у јектенијама и или иначе спомиње: споменете име смјерности моје Митрополита вашег Илариона, имајући ме моје и у диптихон увести. Уједно Вам часни свештеници наређујем да ову прву посланицу моју на празник Вознесенија Господњег у цркви сакупљеном народу дословце прочитате.

Бог и отац мира и љубави нека је са свима Вама сад и вавијек Амин.

У Тувли 15. маја 1910.

Ваш у Христу смирени молитвеник
Иларион, с. р.
Архиепископ и Митрополит.

Свечаност

приликом хиротоније и инсталације АЕ и Митрополита зворничко-тузланског

Госп. Илариона Радонића.

Како је дијецеза била дуго упражњена т. ј. од 24. априла прошле године а заправо и прије т. ј. од почетка болести блаженопокојног Митрополита Григорија Живковића, тако се мислило и жељело, да хиротонија, интронизација и инсталација новоизабраног Митрополита тузланског г. Илариона Радонића буде одмах иза положене у Бечу заклетве т. ј. до часнога поста о. г., али то никако није било могуће, због унутрашње и спољашње поправке и украшавања тузланске цркве, које се једва довршило и до Томине недјеље. С тога је инсталација одређена у недјељу Мироносица, т. ј. 2./15. маја о. г.

Свечаност пак обављена је овако и овим редом:

У Сриједу 28. априла г. Иларион Радоњић крену је из Сарајева подневним жељезничким возом.

На станици су га у име земаљ. Владе испратили пресвј. г. барон Питнер и високобл. г. Алекс. барон Рајачић, за тим свештенство, учитељство, грађанство, и многобројни пријатељи његови; у Рељеву пак на жељезничкој станици испратили су и опростили се са својим љубљеним ректором сви г. г. професори у име којих је говорио г. Владимир Бобрић протосинђел и професор и сви богослови у име којих је говорио г. Љубомир Пеко богослов IV. год.

У Маглају н./Б. као на првој станици крај тузланске дијецезе г. Радонића поздравила је маглајска и раковачка општина.

У Добоју пак као на граници пред ступањем у дијецезу тузланску изашли су парочити депутирци црквеног суда и свештенства те просвјетног савјета као и изасланства тузланске, кожупске, осјечанске и српско-грачанске општине и поздравили су свог новоизабраног Митрополита искреном добродошлицом преко г. Владимира Пејовића свешт. а г. Митрополит им се тако исто срдачно захвалио.

Како је г. Митрополит приспио из Сарајева у вече, тако је преноћио у Добоју и сутра дан т. ј. 29. априла раним возом, скупа с депутирцима, крену је према Тузли.

Пошто жељезничка пруга из Добоја до Тузле, чим се Босна пријеђе, налази се на земљишту тузланске дијецезе, то је нови г. Митрополит на свима станицама био одушевљено поздрављан од свештенства и народа околних општина. Тако су га поздравиле општине: бољанићка у Бољанићу, грачанička у Карановцу, озренска у Бос. Петрову Селу.[1])

Братство манастира озренског са парохијанима својим особито свечано и многобројно је изашло и поздравило свог новог г. Митрополита па је свечаност увеличана и пуцањем из прангија.

Овако одушевљени поздрав од озренске братије и народа даје се између осталога протумачити и тијем, што је нови г. Митрополит пострижник манастира озренског.

У Пурачићу је такођер лијепо поздрав био од свештеника Павла Катинића у име општине пурачићке.[2])

[1]) Види на страни 172.
[2]) Види на страни 173.

У Тузлу је воз стигао готово у прописано вријеме т. ј. мало иза 9 сати и 15 минута прије подне.

На перону су се поставиле званичне корпорације а пред станицом и свуд унаоколо слегао се силан свијет са знатним бројем иновјераца.

Кад је из купеа изашао нови г. митрополит кратким поздравом поздравили су га пресвј. г. г. Ф. Фоглар окружник и генерал Мишчевић а по том је г. Митрополит приступио депутацијама и корпорацијама, које су га поздрављале и то: испред народа лијепим и срдачним говором поздравио га је Васо Р. Црногорчевић потпредсједник просвјетног савјета и предсједник туланске општине

Иза овога поздрава отпјевало је српско-прав. пјевачко друштво туланско пјесму „Хај! загрљени слогом братском."

Испред свештенства говорио је прото Петар Н. Јованонић редов. чл. еп. црквен. суда.[1])

По том су га поздравили и престављени му били чановници свију мјесних власти а г. митрополит им се лијепо захвалио,[2]) за тим градско поглаварство с начелником својим, Српска добротворна женска задруга Српкиња туланских, испред којих је говорила гђа Марица Мићић предсједница задруге,[3]) Српски Соко туланski испред кога је говорио г. професор и четовођа Стево Жакула,[4]) Српско прав. пјевачко друштво, г. г. професори Срби и учитељи свију мјесних школа са својим Србима ученицима и, као што је речено, многобројни народ.

Иза овог оиће г дочека кренуо је г. Митрополит у цркву пјешице окружен свештенством и многобројним народом. Звона су звонила, ученици и ученице српске основне школе стојали су пред црквом у два реда. Кад је г. Митрополит ступио међу редове ученика и ученица звона су престала звонити а ученици су просули цвијеће по путу којим је ступао нови г. Митрополит и њежним говором поздравила га је ученица Олга рођ. Крагуљевићева, посвојче г. Ђуре Спасојевића[5]) а г. Митрополит се захвалио и благословив говорницу даровао јој је златним новцем од 20 К.

На црквеним вратима дочекао је г. Митрополита мјесни парох г. Константин Драмушић, с крстом у руци а у цркви, иза кратког молебствија, поздравио га је заносним говором на који је г. Митрополит исто тако заносно одговорио.[6])

Црква је била пуна, пјевачко друштво дивно је одговарало на јектеније а парохов говор и Митрополитов одговор у акустичној и новоукрашеној цркви туланској управо је сав дочек крунисао и све присутне довео до правог усхићења.

Из цркве је гост Митрополит око 11 сати испраћен и допраћен у стан а по том се свијет разишао у највећем задовољству, јер је г. Митрополит свима својим смишљеним и топлим говорима а нарочито говором у цркви, својим милозвучним гласом тачно говорећи, благим погледом, природно-лијепим држањем и у опште симпатичном појавом својом управо плијенио све присутне, да се сваком на лицу видјело велико задовољство као израз душевног спокојства, које се појављује на лицу народа само онда, кад изабраник народни дође до части и славе, коју му је народ намјенио, као што је баш овђе био случај. Интересовање

[1]) Види на страни 174.
[2]) Види на страни 175.
[3]) Види на страни 175.
[4]) Види на страни 176.
[5]) Види на страни 176.
[6]) Види на страни 176.

је било у толико веће а задовољство због испуњених очекивања у толико јаче што је нови г. Митрополит епархиотима својим, сем неколицини, особно био непознат.

II.

У суботу 1./14 маја у 9 сати и 15 минута прије подне пристао је у Тузлу комесар Његовог Величанства преузвишени г. Марцијан барон Варешанин, од Вареша, поглавар Босне и Херцеговине и иншпектор војске.

На жељезничкој станици дочекале су г. комесара све мјесне војеничке, црквене, државне и општинске власти и корпорације и силан народ а војска је била размјештена с обје стране пута од станице до стана г. комесара у Гранд Хотелу.

Послије војничког „рапорта“ и почасти поздравио је г. комесара изабрани Митрополит г. Иларион[1]) а овај се срдачно руковао и кратко под војнички на поздраву благодарио.

С госп. комесаром дошли су и високопреосв. г. г. Митрополити: сарајевски Евгеније, мостарски Петар и бањалучко-бихаћки Василије, па је и њих г. Иларион поздравио[2]) цјеливао десницу г. Митрополиту Евгенију као повјереннику Његове Светости г. Патријарха Јоакима.

Иза војених почасти и уз поздрав топова г. комесар се одвезао у свој стан а за њим и г. г. Митрополити у исти стан.

Дан је био лијеп, већ како Бог хоће.

По подне исти дан у 3 сата отпочела је мала вечерња а по свршетку ове »наречepisе« новога г. Митрополита или како народ мисли и вели обављена је »тајна вечера«. Наиме, на сред цркве постављен је сто с вином с чашама и просурицама а око стола 4 фотеље. Послије вечелье унутио се г. Митрополит Евгеније из Архијерејског стола а Петар и Василије из олтара и сјели су за поменути сто, г. Евгеније у средини, окренут лицем олтару а г. г. Петар десно од њега и Василије лијево лицем један према другом окренути.

Међутим изашао је из олтара и стао на солеју новоизабрани Митрополит г. Иларион Радонић, кога је госп. прото Димитрије Јанковић конз. савјетник из Сарајева кадећи овакоословио:

Чистый отецъ архимандритъ Иларіонъ! Императорскій и царскій и королевскій государь нашъ Францъ Іосифъ Первый имянемъ своимъ Величества высокаго, и высочайшій отецъ нашъ Іоакимъ, патріархъ вселенскій по святѣйшемъ Своемъ Сѣнодомъ благословляетъ Святительное Ваше святѣ митрополитомъ когосенилыма митрополіи Зворничко-тѣбульскима! примаш ли се часни оче?“

Г. Иларион на то је гласно одговорио:

Понеже императорскій и царскій и королевскій государь и императоръ нашъ и апостолическій краль Францъ Іосифъ Первый произволи и высочайшій и вселенскій нашъ патріархъ Іоакимъ вседъ по святымъ своимъ Сѣнодомъ годни мени достойне сити къ такове служби, — благодаре и примлю и шенило во ариси глаголе“.

Иза тога унутио се и он к столу и сјео зањ између г. г. Петра и Василија а према г. Евгенију. Тада су два ђакона са солеје неизмјенце говорили многољетвија: Његовом Величанству, Његовој Светости, васељенском патријарху свој тројици Митрополита и четвртом »нареченом« и најзад свему народу српскоме. За многоље-

[1]) Види на страни 178
[2]) Види на страни 178.

ствија: г. г. Архијереји између себе и с »нареченим« кућали су се чашама, пили вино и залагали су се просфорама благосиљајући редом; појевачко друштво дивно је појевало: многаја љета! и Ис пола ети деспота! а ми остали? — ми смо сви с великим интересовањем пратили и посматрали ријетки призор и дивили се љепоти и симболичком значењу обреда »нареченија«.

III.

У недељу 2./15. маја у 8 сати отпочело је освећење обновљене цркве тузланске. То освећење обавио је по замолби општине, високопреосв. г. Митрополит Евгеније.

Иза освећења, пошто су се међутим обукли у архијерејске одежде и друга двојица, сјела су сва три г. г. Митрополита на солеји и то: Евгеније у средини и на амвону, Петар десно а Василије лијево.

По том је из олтара изведен »нареченi« Митрополит г. Иларион и између г. проте Јанковића и свешт. г Ђ. Бјелановића ставши на високопарног орла као симбола високе богословске науке коју ће као епископ тумачити, на три узгласа поменутих свештеника: „Преподобнѣ Богословскѣйшій изкрный и сутяжный Архимандритъ Иларіонъ Христопольскій ко Митрополіту Богоспасаемыя епархіи Зворничко-Тузланскаго“ три пута је постепено помичући се на орлу, — поклоно се према Архијерејима, исповједио православни Символ вјере дао заклетву да ће до краја живота чувати каноне и придржавати их се, на што га је замјеник Његове Светости г. Митрополит Евгеније три пута крстом благословио уз прописане ријечи.

Послије исповиједи изаклетве нареченi Митрополит цјеливао је десније г. г. митрополитима и одведен пред икону Христа Спасителя скрушено се Богу молио чекајући пријеме хиротоније.

По том отпочела је света литургија — по реду.

Пред читањем Апостола кроз царске двери нареченог увео је г. прото Јанковић и свештеник Ђ. Бјелановић у олтар узглашујући тропут Покаи.. Покаитъ... Покаи преосвященнѣйшій Владико«. И овај три пут дубоко поклонивши се, клекнуо је те положивши руке на часну трапезу, наслонуо је главу своју на њих.

Настала је тишина у цркви, све је упрло очи кроз царске двери у олтар, а ђакон је узгласом: »комплиъ!«... и иначе позорне гледаоце још више упозорио, да наступа најважнији акт, — час хиротоније. Архијереји положише на главу нареченога омофоре, руке и отворено св. еванђеље, и кроз тишину зачу се глас патријарховог замјеника: „Божіемъ благодатъ ..... проповѣдникъ ..... Архимандрітъ Иларіонъ къ Епископу ..... полагаемаго ю имъ .....“

По тихој молитви и трикратном Господи помилуј устао је хиротонисани скинули су с њега фелон а обукли сакос и метнули му на рамена омофор и и ставили панагије и устакли митру, — све уз узгласе патријарховог замјеника: »достоинъ« и »ἄξιος« и појевање тога истога, на што се нови митрополит, сваки пут показан од замјеника патријарховог, смирено према народу поклањао а иза свега тога стао је на четврто мјесто, које му по реду међу служећим архијерејима припада и — настављена је литургија.

Овђе ћемо напоменути да г. Митрополит Иларион није прије хиротоније вођен око часне трапезе уз појевање »Скаѣтыи мѣнтіаръ... Слава тебѣ Христе Бже... и Иліе любѣ.....« као што је то прописано код хиротоније ђакона и презвитера; а није вођен за то, што то при хиротонији епископа у чиновнику није прописано

па је с тога у томе различита пракса, те неки воде и епископске кандидате око часне трапезе, аналогно зар ђаконским и презвитерским кандидатима, а неки не.

На свршетку литургије архијереји су сјели на солеји исто онако као и на почетку литургије а патријархов замјеник уручио је архијерејски жезао Митрополиту Илариону, који је жезао стојећи примио уз поуку, коју му је замјеник патријархов прочитао.

У ово вријеме отишла је у зграду окружне области парочита депутација од три свештене и три свјетовне особе и то г. г. Константин Јовичић архимандрит, Петар Стефановић протопрезвитер и Петар Н. Јовановић протопрезвитер и ред. чл. еп. црквеног суда, те г. г. Васо Р. Црногорчевић потпредсједник просвј. савјета, Перо Стокановић и Ђорђо Бобаревић чланови просвј. савјета односно одборници тузланске и брчанске општине. Депутација је преко г. Васе Р. Црногорчевића замолила Његову Преузвишеност госп. комесара Варешанина да благоизволи у цркву доћи и у име Његовог Величанства инсталирати новога госп. Митрополита Илариона.

Г. комесар се позиву радосно одазвао и у пуној генералској униформи одвезао се у цркву у фијакеру с г. В. Р. Црногорчевићем а г. окружник Фоглар, обрст Лишошњак и барон Рајачић с осталим депутирцима. Звона су звонила топови пуцали, војска почаст одала а архијереји пред црквеним вратима дочекали су г. комесара, који је пољубио крст у руци новога митрополита.

Пошто је г. комесар стао у свој парочити сто настала је тишина а комесар је дао знак да је г. барон Рајачић гласно прочитао декрет, којим Њег. Вел. именује преузв. г. М. плем. Варешанина од Вареша за свога комесара при инсталацији г. Митрополита Илариона. По том је г. комесар предао г. Рајачићу диплому новога Митрополита, која је на српском језику[1]) гласно такође прочитана. *У* ово вријеме батаљун војника пуцао је из пушака и топови су грували. Иза тога г. комесар је уручио диплому г. митрополиту Илариону и овако присутнеословио:

»По гласу превишњег декрета, што смо га овај час чули, благоизволело је Његово цар. и краљ. Апостолско Величанство наименовати високопречасног господина архимандрита Илариона Радовљића, досадашњег директора српско-православног богословског училишта у Рељеву, митрополитом зворничко-тузланским са сједиштем у Туали.

Његово Високопреосвештенство већ је Бечу у Превишње руке Његова Величанства положило свечану заклетву, да ће бити вјеран и послушан Његову Величанству и да ће се строго држати закона«.

На ове ријечи г. митрополит Иларион захвалио се г. комесару овим бираним ријечима:

»Ваша Преузвишености!

Примајући у покорности на угодно знање садржај мало час прочитаног Превишњег владалачког отписа, гласом којега ме је милост Његова ц. и к. Апост. Величанства, нашег најмилостивијег Цара и Краља и Господара нашег Франца Јосифа I. по вољи божјој и жељи народној на високо достојанство срп. правосл. Митрополита Зворн.-Тузланског подигла — у поданичкој смјерности најпокорније захваљујем на милости царској. При том са скрушеним срцем припадам

[1]) Види на страна 163.

Господу и цару свих царева, да благослови нашег Господара, Цара и Краља, да Му на дуги низ година продужи дане Његова земаљског живота на срећу и корист свију народа пространога царства Његова«.

А по том г. комесар је представио и препоручио народу г. митрополита Илариона овим говором:

»Мени је веома драго, што сам испред Његова цар. и крал. Апостолског Величанства лично присутан овој свечаности

Радосно вам представљам нашег новог митрополита, као Вашег архипастира. Препоручујем вам, господо, да га као добри синови поштујете, слушате и љубите, како вам то и ваша света црква налаже, да у слози с њиме заједнички порадите у корист своје српско-православне митрополије и народа«.

Овај говор г. комесара пропраћен је громким: живио! а пјевачко друштво отпјевало је прву строфу царске химне.

Иза свега пак овога нова Митрополит г. Иларион изговорио је прву своју Архијерејску бесједу[1]) која је трајала око 20 минута а изговорена је заносно, одмјереним угодноззвонким гласом, течно, разумљиво и допадљиво, па је пропраћена са одушевљењем: живио!

Иза инсталације пред г. комесаром војска је дефилирала и он је испраћен исто онако као што је био и допраћен.

Дан је био особито лијеп а свијета је било изванредно много на су порта, школска авлија, улица пред црквом и улица до окружне области пуне биле те је свечаност у потпуном реду и на највеће задовољство свију и свакога, обављена.

* * *

Овдје мислимо да је мјесто да нешто рекнемо и о тузланској цркви.

Још лањске године отпочело је с оправком цркве тузланске и наручен иконостас и иконе да је та оправка у свему потпуно довршана непосредно пред инсталацију.

Пошто се црква морала због поправке како споља тако и изнутра а нарочито због покретања часне трапезе, потпуно осветити, те је то освећење спојено са инсталацијом новога митрополита, па је тако двострука свечаност и веселье било 2./15. маја о. г. у Тузли.

Црква је споља окречена, кров јој префарбан бојом бакарног изгледа, крстова на звонику и кубетима позлаћени су и сат је стављен у звоник; изнутра пак црква је лијепо молована од Стевана Субановића; патосана је азбестидом и украшена врло лијепим иконостасом и столовима са позлаћеним резбаријама у српском штилу и шарама. Иконостас је радио Србин Вуковић из Пеште, а иконе је моловао Марко Грговић из Мостара.

Г. Грговић у колико је нама по чувењу познато, показао је своју сликарску способност при моловању икона требињске цркве, па је освјетлао себи образ и са иконама тузланске цркве.

Иконе су рађене у византинско-српском штилу с понеким угледањем на руску иконографију.

Престолне иконе све су лијепе а иконе Хр. Спаситеља и Богоматере су међу њима најљепше. Св. Јован Претеча са својим мршавим лицем, строгим погледом и подигнутом десном руком и кажипрстом одговара јеванђелском Претечи.

[1]) Види на страни 166.

Међу празничним иконама лијепе су: Богојављење, Рождество и Вознесење, код кога ти се чини да се Хр. Спаситељ абиљам уздиже на небеса а међу тима и у опште међу свјема иконама најљепша, најизразитија и особите љепоте је икона преображења. Хр. Спаситељ у пребијелој одјећи, обасјан великом свјетлости говори на Гори с Мојсијом и Илијом а под гором сједе Петар, Јаков и Јован апостоли. Како је ноћ била, апостоли су дријемали а Петар сједећи и држећи руке преко кољена чак је и заспао. На један пут засијала се с горе велика свјетлост и чуо се глас Бога Оца. Апостоли су се из полусна пренули и зачудили па у том чуду Јаков једном руком буди Петра гледајући на гору а Јован рад би био да добро види и чује шта се оно збива па у чуду окренуо се према гори и гледа, ал му свјетлост очи заноси па их рукама заклања. А ова свјетлост дивно сјаји па разгони помрчину ноћи као што и извор њен Христос Спаситељ разгони „тму гријехопу". Апостоли су овом свјетлости умјетничким начином осивјетљени оном страном, која је окренута према гори па то осивјетљење са дијеловима неосивјетљеним даје цијелој слици веома лијеп и изразит облик.

У најгорњем реду у средини икона Воскресења је такође дивно изведена, премда је умјетник имао сразмјерно мало простора на расположењу.

У лијепим столовима архијерејским и владарским врло су лијепе иконе св. Саве и св. цара Лазара.

Оволико као нестручњак напоменусмо али ипак слободни смо устврдити, да је рад г. Грегоровића у сваком погледу успио а то је потврдила и комисија, која је без примједбе у присуству новога г. митрополита Илариона с признањем рад г. Грегоровића без икакве примједбе примила.

Осим овога унутарњег и спољашњег украса, тузланска црква добила је приликом освећења богатих поклона у утварима. Тако г. Перо Р. Јовановић трг из Тузле поклонио је дивну и скупоцијену плаштаницу а г. Ристо син г. Јове Р. Јовановића трговца из Тузле приликом бављења у Русији купио је и тузланској цркви поклонио скупоцијени: путир, дискос, ложицу, звијездицу, тањириће, дарке, крст, чираке и рипиде, и дарохранилницу. Бог им за то наспорио и намножио!

Тузланска црква дакле сада је тако изнутра украшена, да што се тиче љепоте (ако и не скупоцјености и богатсва) смијело смијемо устврдити, да је љепше у свој Босни нема.

С тога Срби Тузлаци који су новчаном жртвом од преко 40.000 К. за украс своје св. цркве показали се не само пожртвовни већ и родољубиви и и христољубиви а тиме уједно доказали, да у њима је још сназ живи и дјелује велика вјера отаца наших, велимо Срби Тузлаци заслужни су сваког признања и и похвале и осивјетлали су свој српски образ.

* * *

Послије инсталације нови г. митрополит Иларион учинио је подворење г. комесару а по том примао је у свом стану честитања и то: од г. комесара, од архијереја, од високопреч. г. Илариона Зеремског архимандрита у име његове Светости преузв. г. патријарха Лукијана Богдановића, од официрског кора с г. генералом Мишчевићем на челу од чиновништва с г. окружником Фогларом на челу, од кадије Мицића у име тузланског муфтије кога је место упражњено; од Ристе Х. Дамјановића у име Великог Савјета из Сарајева и епархијског савјета сарајевског у друштву са јеромонахом Дан. Библијом; од проте Димитрије

Јанковића и свешт. Саве Савића у име ен. црк. суда сарајевског; од многобројног епархиј. свештенства тузланског у име кога је дуго и лијепо говорио г. Ђорђе Бјелановић свешт. истичући између осталога жеље свештенства за удруженьем;[1]) од епарх. савјета, туланске и свију општина епархијских у име којих је говорио г. Васо Р. Пригоречић, од мјесних Хрвата испред којих је говорио г. Др. Иво Пилар адвокат; од новинара; од политичке и црквене општине из Мола; од тузланских друштава: Женске задруге, Пјевачког друштва, Читаонице, Сокола, Срп. занатлијског удружења, од учитељства у име ког је говорио главни школ. надзорник г. Борић и од неких одличнијих особа.

На све говоре и честитке г. Митрополит одговорио је лијепим и смишљеним говорима па су сви који су му честитали у највећем задовољству с честитања враћали се.

* * *

По подне није одржан уобичајени банкет, јер у Тузли за банкет на коме би било око 200 особа није било могуће наћи послугу и друго што треба; али је нови г. митрополит мјесто банкета на коме због наведених прилика у Тузли као обично, гости не би били онако угошћени како се жели, учинио је нешто много паметније, боље и од трајне вриједности, наиме госп. митрополит је у добротворне сврхе мјесто банкета подијелио 2050 К (двије хиљаде педесет круна) и то: Ђачком конвикту у Тузли 1000, у Сарајеву 50 и у Мостару 50 К.; Женској задруги у Тузли 200 и у Лијевну 100.; Друштвима у Тузли: пјевачком 200, Соколу 300, Занатлијском удружењу 100, Читаоници 100 и трезвености 50 К. И тако постао је добротвор свију ових друштава, а као што је познато и прије је г. Радоњић према свима српским друштвима и према свакој српској установи био отворене руке.

* * *

Поводом тим што је око $^{2}/_{3}$ (дакле око 43) епархијског свештенства дошло на инсталацију да особно честита своме новом г. митрополиту, ти су свештеници, осим те званичне дужности своје учинили још једну лијепу и братску дужност, т. ј. у једном хотелу састали су се и заједнички ручали, па су том приликом једном здравицом сјетили се свог новог митрополита и отпјевали му многаја љета! а осим тога се многи брат свештеник један с другим упознао а сви скупа братски су се поразговорили о разним својим потребама свештеничким и народним.

Састанци већег броја свештеника у опште су врло корисни и могли би бити корисни ради братског упознавања и вићења једног с другим, те ради измјене мисли и солидарног рада и дјеловања свештеничког у сваком правцу и погледу, па с тога је оваке састанке жељети, да би били што чешћи; но надати се да ће се такова прилика у скорој будућности стално указивати и бити.

* * *

Свечаност је завршена изванредно успјелом и посјећеном забавом, коју је у почаст новоме своме митрополиту исти дан у вече приредила тузланска општина уз судјеловање Српског пјевачког друштва и Српског Сокола тузланског.

[1]) Види на страни 180.

Забава је била врло посјећена а био је на њој и г. комесар Варешанин, и сва четири г.г. митрополита и много других одличних особа са стране и из мјеста. Осим одушевљених аплауза од стране публике пјевачима и Соколима и сам г. комесар изјавио је своје задовољство г.г. проф. Жакули четовођи сокола и Стеви Миличићу хоровођи, јер заиста оба друштва су своје улоге дивно и прецизно по оцјени баш вјештака, извели. Ејвала им! Боже дај да тако свугдје и на сваком мјесту и пред сваким освјетљају српски образ!

* * *

Пошто је напоменуто да је око $^2/_3$ епархијског свештенства на инсталацији било, дужност нам је уједно казати да су и све српско-православне црк.-школ. општине тузланске дијецезе преко својих нарочитих изасланика учествовале при инсталацији и честитале г. Митрополиту Илариону.

Осим тога топлога одзива епархијског свештенства и народа тузланске дијецезе, г. Митрополит Иларион примио је на дан инсталације око 154 брзојавне честитке од многобројних пријатеља и поштовалаца својих. Тако су му брзојавно честитали:

Његова Светлост Патријарх Јоаким[1]) Цариград; Високопр. г. Митроп. Димитрије Београд; Преосв. г.г. епископи: Гаврило Вршац, Митрофан Н. Сад, Др. Георгије Темишвар и Доситеј Котор; Др. Тодор Зурупић двор. савјетник и Др. Черовић влад. подт. из Беча; Др. Крчмарик влад. савј, Гаврије Јефтановић народ. прват, Српска општина, Вењамин Николићевић архим., Војвода Голуб Бабић, Данило Димовић адвокат, Срп Учит. Удружењо, Задруга Српкиња, Душан Дамјановић подт., Стево Бракус проф., Душан Летица фин. подт., Љубомир Стјепановић пољопр. управн., Др. Васо Зрнић професор, Васо Грујић учит. трг. школе, Љубо Цвјетковић чинов. зем. банке, Тодор и Михаило Хрисафовић, Петар Лапчевић катихета, Чокорило новинар, Ђорђо Сеферџи трг., Михаило Милановић с госпођом књижар, Иван Луџић суд. тајник, Др. Томо Поповић проф. и катих. с пород., Стеван и Радмила Бракус, породица Јанковић, Стеван Калуђерчић дир. дјев. шк., Јово Митричевић, Максим и Марица Пријатовић, Божидар Гаћеша грађ., Гавро Гашић конз. савјетник, Перо Максимовић и Стојковић, Петар Будимлић, Фрањо и Мара Мађејовски, Сојка Чајкановић учит., Пајо Марковић трг., Стево Марковић проф., Јошо Иванишевић новинар, породица Јосипа Милаковића проф., Мара и Лала Јакшићеве учитељице, сви из Сарајева; — Професорски збор богосл. училишта, Владимир Боберић протосинђел и проф. и Радослав Калембер проф. богосл. сви из Рељева; — Српска општина Грачаница; — Коста Кујунџић нар. првак, Задруга Српкиња, Стојан Бијелић учит. трг. шк. сви из Лијевна; — прото Димитрија Руварац, Радивој Врховац директ. гимн., прото Иван Машировић проф. и катих, Лазо Обреновић вел. бољевац., Михајло Протић са пород., сви из Срем. Карловаца; — Алекса Јокановић конз. савј. Вуковић пресј. ц. и. општ. Никола Костић парох, Удружење срп. трговк. омладине, Др. Борђе Протић дир реал. сви из Бање Луке; — Алекса Шантић пјесник, Добр. срп. жен. задруга, Јован протић проф. и катих., Милан Туковић проф., Душан Грковић сви из Мостара; — Др. Јован Радонић проф. унив. и Вадосава Др. Јов. Радонића с дјецом из Београда; — Јован Петровић прото и проф., Урош Круљ богосл. и правник, Петар и Тинка Матијевић пошт. чинови., Ђатић Милан пошт. чиновн., сви из

[1]) Види на страни 179.

Загреба; — Прото Богдановић, проф. Живановић, проф. Јанковић, прото Филип Милошевић умир. проф. богосл., прото Лазар Богдановић, Александер Живановић, проф. и катих., сви из Осијека; — Радко и Олга Поповић с дјецом, Иван и Божидар Коњовићи сви из Новога Сада; — Гаврило Ананијев архим. из Вршца; — Др. Саво Недељковић кот. лијечн. с пород. из Земуна; Анатолије Јанковић, архим. Крушедол; — Светозар Грубач свешт. и књижевник Кривељи; Попадија Емилија Коњевићка с 40 Српкиња, Коста Поповић с 40 Срба, Саво Радонић, Јоцо и Мара Ковачевић, Др. Симеон Радонић адвокат с пород., Учит. збор срп. нар. школа; Марко Славковић учит. с пород., Тома Радонић, Младен Јанковић, Христина Радонић сви из Мола; — Јован Медурић учит., Крста Малеташки учит., Видосава Јојкић учит., Др. Јован Радивојчев свешт., сви из Турије; — Никола Живковић парох из Меминске; — Вонслав Јовановић апотек. и пор Ивана Плештић с пород., породица Милоша Прекајског сви из Сенте; — пор Иса Луданћ из Суботице; — Стеван Мирковић парох Кумани; — Игуман Дионисије Миковић ман. Рисан; — прото Милош Лалић умир. ректор богоса. учил. Смиљан; — прото Саво Пјешчић Свилајнац; — Саво Петковић парох Добановци; — Захарија Поповић парох и Марко Рајковић учит. трг. шк., из Бијељине; — Петар Рађеновановић свешт. Б. Крупа; — Саво Поповић свешт. Сребреница; — Богољуб Глишић учит. и Зорка Протићева учит, из Зворника; — Марко Поповић умир. пар. из Милошевца; — Миливој Савачки парох Сентомаш; — Милица Ковачевић Даљ; — Шпиро Убавић свешт. Варц. Вакуф; — Шовић, Поповић и Јовановић свешт. бродачке цркве и срп. општина из Броца; — јером. Инокентије и монах Антим ман. Озрен; — Саво Ристић и Ристо Бошковић свешт. Високо; — Ђула Винтер марв. љекар Вел. Кладуша; — цркв. општина и Никола Шкорић свешт. Вршани; — Душанић свешт. Прибинић; — Др. Јован Јовановић адвок. Госпић; — Иван Микушчак подуправ. словач. банке у Лошенцу; — Јован Гргуревић свешт. казн. Зеница; — Меланије Продановић учит. Тиса Хеђеш; — Милан Павлов-Јовановић команд. академик Вуковар; — Ристо Сировина св. Котор Варош; — Архим. Герасим Јовановић с братством ман Дужи; — Срп. пјевач друштво и Добр. задр. Срнк. Б. Шамац; — Ђоко Јовановић свешт. и цркв. општина Обудовац; Дане Луке Мишића парох Ириг; — Јован Ковачевић парох Срп. Градска; Стеван Поповић свешт. Међаши; — Срп. ц. ш. општине, Саво Ђеловић и Ђуро Вуковић из Брчког; — Лепа Перешки с дјецом Ст. Бечеј; — Момчило Тапавица архит. Каменица; — Милин Илић, Маглај; — Јован Кољевић јером. Раковац; — Душан Константиновић парох Биљешево; — Петар Иванишевић игум. ман. Моштанаца; — Милан Боберић парох, Кула; — Цвијетин Поповић парох Чобић-Поље; — Срп. општина Пиперци; — Срп. општина, Загони; — Ваје Ђорђе опћин. биљ. са женом, Немеш Милетић.

Осим ових приликом устоличења честитки, високопр. г. митрополит Иларион примио је приликом наименовања за митрополита многобројне честитке узмене, писмене и брзојавне од којих ћемо неке навести, тако честитали су избор и наименовање:

Његова Светост патријарх Јоаким из Цариграда; Митрополит Василије из Бање Луке; Херман двор. савј.; Др. Коблер, Крчмарик, Венијемин Николиновић архимандрит., Ђорђе Манигодић, Др. Золтан фон Ласло, Барон Рајачић, Штраус, Н. Ножинић из Сарајева; Црквени суд, српска општина, прото Јовановић, Ђорђе Бјелановић и Константин Драмушић свештеници, Васо Цвиогорчевић, Ђорђе Бе-

љански м. кр. пор. у миру, Пајкановић и Бабуновић богослови из Тузле; Душан Николић свешт. из Пожарнице; парох и општина у Далоњима; Поповић свешт. из Модриче; свешт. Тосовић из Вареша; Михаило Јовановић из Јабланице н/Ј.; Српска општине и Никола С. Новаковић из Бихаћа; Божић свешт. из Толисе; Поповић парох из Милошевца; Григуревић свешт. из Зенице; Дионисије Миковић игуман из Рисна; Ф. Милошевић прото и умир. професор богосл. из Осијека; Др. Бранислав Станојевић адвокат Панчево; јером. Вићентије Вукосављевић ман. Војловица; Вук (Вид) Вулетић-Вукасовић Дубровник; Саво Буквић ђакон и Дим. Терзић рефер. Мостар; Милан Поповић свешт. Приједор; Бошко Костић учит. Високо; Петар Ковачевић свешт. Кожухе; Георгије Терзин свешт., Душан Имбровановић, Милан Ријачки, Зорана Ријачки рођ. Дејановић, Василије Стакић учитељ Јован Бранчић, Милош Станков, Младен Ђурђулов, Жива Петровић, Жива Баин, Станков Лаза сви из Срп. Падеја; Игњат Мишљеновић и Душан Тешић пар. из Грпдачца; Васа Пушибрк директор, Светозар Савковић професор, Др. Веселин Тајсановић професор Нови Сад; Јован Медурић Турија; Прото Љубо Влачић Шибеник; Павле Катанић свешт. Пурачић; Михаило Г. Поповић трговац Београд; Сава Барбић парох дубровачки; Илија Белеслијин Темишвар; Др. Августин Бошњаковић Архимандрит Беч.

Ј. П.

На знање!

Многи г.г. свештеници питају нас зашто им се не шаље наш лист. Добили су веле само три прва броја ов. год., па више ниједног. Прва три броја послана су свима парохијским звањима у нади, да ће све општине према наредби В. У. и Пр. Савјета послати претплату на наш лист. Но пошто многе општине нијесу удовољиле наредби Вел. Савјета и нијесу послале претплате, то је онда администрација обуставила шиљање листа парохијским звањима. Г. свештеници нека пораде у својим општинама, да пошаљу претплату, па ће се на њихова парохијска звања литс тачно слати.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1-ом табаку сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 3 фор. или 6 круна, а на пола године 1·50 фор. или 3 круне; за стране земље на цијелу годину 4 фор или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне. За црквено-просвјетне самоуправне органе у земљи на годину 2 фор. или 4 К. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији, а рукописи уредништву листа у Сарајево. Рукописи се не враћају.

Одговорни уредник: Др. Томо Поповић. Прва српска штампарија Р. Ј. Савића, у Сарајеву

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Изишла је нова књига:

„ПРАВОСЛАВНА ДОГМАТИКА“

са апологетским разјашњењима за више разреде средњих школа и препарандије. Израдио протопресвитер *Сава Теодоровић*, проф и катихета у кр. вел. гимназији у Земуну.

Ова је књига одобрена за школски уџбеник рјешењем Њ. Светости, преузвишеног господина *Лукијана*, Архиепископа-Митрополита карловачког и Патријарха српског од 4/17. маја 19. 9. Број М. 280. ех 1909.

Но осим школске употребе ова ће књига корисно послужити и преч. *парохијском свештенству* у вршењу пастирско-проповједничке службе му, јер ће у њој поред разговјетно и јасно изложене суштине догматичног учења правосл. цркве наћи доста у лако разумљиву облику изложена поучна материјала за опровргнуће разних савремених антихришћанских и упоше антирелигиозних теорија, које нападају на темељне догмате хришћанства, те муте частоту ријеч и хришћанскога морала у народу.

Цијена књизи је **2** круне (**2 30** н. дин.)

„ПРАВОСЛАВНО МОРАЛНО БОГОСЛОВЉЕ“

за више разреде средњих школа и препарандије *од истога писца. Треће поправљено издање.*

Књига је одобрена за школски уџбеник рјешењем св. архијерејског Синода карловачке митрополије 29. марта 1899. број М. 50 /син. ех 1899.

Ово најновије издање одликује се од прва два тиме, што је у њему одјељак »*Хришћански поглед на својину посједа*« разрађен на широј основи, тако, да је партија о »Социјалном читању« с обзиром на савремене друштвене прилике и потребе опширније изложена. Главне тачке социјалистичке теорије су доста опширно и у лако разумљивој форми изложене, а уједно је додано и гледиште хришћанске, моралне науке на тај предмет, као и посљедице социјалистичких начела у друштву. Исто тако је у главним потезима разложено и *радничко питање* као и савремена задаћа државе и цркве, којом се садањи односај између посједника и радника правилније уредити и стање радника поправити може.

И ова књига ће корисно послужити преч. *парохијском* свештенству, нарочито при састављању моралних поука црквених бесједа; а тако исто за успјешно побијање социјалистичких начела, која су данас на дневном реду, а која у наше дане у наш народ продиру.

Цијена књизи **2** круне (**2 30** н. дин.)

Обје књиге могу се добити у писца за готов новац или уз поштанско поузеће (Nachnahme). Књижари имају 25% попуста.

Књижарница и папирница

Михајла Милановића

у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица 7. — Телефон број 133.

Препоручује своје велико складиште **школских књига за српске народне основне школе у Босни и Херцеговини**, — све по наставном плану Вел. Упр. и Просвј. Савјета у Сарајеву.

Богато надање школских **писанака** и **задаћница, малих тека, цртанака**, као и све остале **писаће и цртаће школске потребе**.

Складиште разних **забавних књига**, као и све остале **школске књиге за Више дјевојачке школе и гимназије**.

Цијене су утврђене а умјерене!

Послуга брза и тачна, што свједоче многобројна писма славних српских општина као и црквено школ. одбора, која стоје свакоме на увид.

Главно складиште књига налази се у нашој властитој кући, у Десетића улици број 8, према друштву „Просвјета".

Јамчи за извстан крој и солидну израду

Једини у Босни и Херцеговини повл. кројачки курс.

Основана 1876. године. **Кројачка радња** Основана 1876. године.

Тодора Хрисафовића,

бечког испитаног и двапут дипломираног кројача у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица бр. 15

Почасна 1904. бечка диплома — Почасна 1894. бечка диплома.

Пошто сам свршио 1904 г. најновији и најсавршенији у цијелој Европи кројачки курс, те по тачној мјери и без пробе са гаранцијом свако одијело правити могу, а такођер сам радњу снабдио са најбољим и најразновреснијим штофовима, као: енглеским, њемачким и аустријским, то се препоручујем прочасном свештенству, п. ж. грађанству и чиновништву, да ћу сваког савјесно и солидно уз умјерену цијену послужити.

Сваку наруџбину обављам брзо и тачно.

Цијене умјерене и на отплату.

Одијело сваке врсте прави без пробе.

Ц 610 14763
РТІ 118 2908

Год. XXIV. Сарајево, 15. јула 1910. Број 13.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА
* * * * * ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ. * * * * *

Садржај:

Званично. — На освећењу барјака. — Немогућност религије без представе о личном Богу. — Преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Ластови и нове књиге. — Читула — Званични огласи. — На знање.

ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК ДР. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ.

Прва српска штампарија Радше Ј. Секеља Сарајево.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ" БЕОГРАД

Књижевни оглас.

„ИЗ ЦРКВЕНОГ И БРАЧНОГ ПРАВА“,

расправе и чланци од др. Чедомиља Митровића, ванредног професора универзитета. Биоград. — Издавач: књижара Геце Кона. Кнез Михаилова улица број 34. 1909. Ова књига, о којој је прије изашао оглас у овом листу, изашла је из штампе у издању књижаре Геце Кона у Биограду. У књизи се налази 25 чланака, који су врлодни и врло потребни за сваког свештеника. Зато би требао сваки наш свештеник да ову књигу наручи, већ због тога, што је књига према својој вриједности јефтина, а друго што од 230 примјерака уступљених „Просвјети“, и који би се требали код нас растурити, „Просвјета“ ће имати 33% чисте добити. Тако, да би „Просвјета“, кад би се све те књиге продале, добила чистих К 237.60. Сваки свештеник купивши књигу, поред тога, што је добио добру и поучну књигу, учинио је уједно и корист једној општој установи. Прев. господа свештеници, а нарочито они, који су и повјереници „Просвјете“ треба да се зауму око скупљања претплате. Књиге се могу наручити код „Просвјете“ или уреднишгва „Источника“. Цијена је књизи без увеза 3 К, са увезом 4 К.

3346

ГОД. XXIV. САРАЈЕВО, 15. ЈУЛА 1910. БР. 13.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Власништво и наклада:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

Одговорни уредник:
свештеник **Др. ТОМО ПОПОВИЋ,**
професор-катихета вел. гимназије.

Званично.

Високо ц. и кр. заједничко министарство финанција у Бечу наредбом од 3. јуна о. г. бр. 848./прес. разријешило је протосинђела и професора српско-православног богословског училишта у Рељеву *Владимира Боберића* на његову молбу од даљег управљања заводом, те је управу поменутог училишта привремено повјерило презвитеру *Тодору Гвездарици*, редовном члану епарх. црквеног суда у Мостару.

Потврђени. Његово Високопреосвештенство Митрополит захум.-херцег. г. Петар Зимоњић рјешењем својим од 24. априла 1910. потврдио је избор свештеника *Марка Поповића* из Коњица за пароха управљење парохије у Мостару, а рјешењем од 22. маја 1910. потврдио је избор администратора вакањског *Василија Ристића* за пароха у Закању, протопрезвитерату чајничком.

Незванично.

На освећењу барјака

добротворне задруге сарајевских Српкиња.

Говорио на Петровдан 1910 протојереј *Димитр. Јанковић.*

У Христу љубљена, православна српска браћо и сестре! Испред матере цркве замолио сам благослов Свевишњега на ово часно знамење јеванђелског човјекољубља. Молио сам се за благослов *Свевишњега*, јер *моја* недостојна десница не може посегнути идеју, којој је симбол барјак овај. Идеју ту, спасоносну мисао човјекољубља добили смо од самога Бога. Њу је освештао драгоцјеном крви Својом сам Јединац Божији, а благословио је и благосиља цар небесни, Утјешитељ, Дух истинити.

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Не благосиљам дакле *ја*, него кроз моју смјерност благосиља сам *Бог* овај знак добријех дјела, и сам Бог благосиља честите оне душе, које су се сдружиле, да под барјаком овим с пуним самопрегорјењем не само ријечју већ и дјелима проповиједају у овом саможином добу човјекољупца Христа.

Шта значи застава ова? Дјела јеванђелске милости. Храну гладнима, пиће жеднима, одјело нагима, подворбу болнима, и милосну руку родитељску сирочади без оца и мајке.

А ко оскудњијем свог љеба прелама, чашом бистре воде ко напоји жедног; ко зна како убог на студени трепти, па га Бога ради, јадног, заодјене; ко утјеши болног и ко га обиђе; чија рука отре суву сиротињску: заиста вам кажем, да тај самог Христа и Његово свето, мудро јеванђеље и ријечи и дјелом својим проповједа.

Добротворна задруга сарајевских Српкиња је ову и оваку проповијед у задаћу своју ставила. И тој и таквој проповједи послужиће, ако Бог да, барјак овај. Ту проповијед врши она већ годинама и тој проповиједи је намијењена и прослава ова. Јер како се врши проповиједање то? Толика јавна и постидна сиротиња, што ју задруга испомаже, од мене би ријечитије одговорила на питање ово. Присуство толиког одличног свијета, па чак и из оних крајева, гдје је земља свети јем пепелом Њемањића Саве помијешана, класичан је доказ, да се успјешно проповиједање то на далеко рашчуло и изазвало у срцу сваког поштеног човјека дивљење и признање, а у срцима штићеника задруге истинску захвалност. И то признање и та захвалност уз топле наше жеље сплешће се у миомиран вијенац, који ће бити најљепши украс на застави овој, коју, освештану по овлаштењу високопреосвештеног архипастира нашег овијем предајем Задрузи. Бог да јој да среће и напретка по жељама онијех, који у невољи својој као озебли на сунце у њу гледају. Вај се застано добријех дјела дуго и срећно, прослављо те Бог, а поносно се с тобом православни Србин. Амин.

Немогућност религије без представе о личном Богу.

(Наставак.)

Разабирајући сличне молитве, које се налазе у разним облицима и начинима скоро код свију народа, не може се сумњати у то, да су се људи у тима молитвама обраћали к личним боговима или Божанству. Потпуно је јасно, да је молитвеник увијек видио у томе објекту, којему се мољо, *личног* Узрок живота — благи и милостиви, који влада разумом и моћи и може помоћи људима.

Заиста, човјек се не би никада обраћао слијепој, неразумној сили, или неодушевљеној мртвој материји с таким пробама, које може испунити само разумно и свемогуће лично Суштаство. И дивљак не излијева пред безчувственим предметом своју тугу или радост срца свога, кад се моли своме фетишу с поклонима, прикланьањем кољена: падајући на земљу пред својим идолом, он, без сумње, поштује тијем неко више Суштаство, које претпостављя у идолу. Није се без узрока н. пр. ни арапски номад клањао сунцу: које излази и залази он је шиљао свој поклон, праћен молитвом, некому врховному Суштаству, којега није никада видио, но у којега је тврдо вјеровао, — вјеровао, да оно управља свијетом и његовим биједним животом. Древни аријац, молећи се, клањао се челом до земље с том мисли, да то побожно дјело његово, нуно уважења и смјерности, види и чује његове тајанствене ријечи, надприродна личност, коју је његова фантазија могла символизовати само у чудном идолу. Културни становник Грчке и Рима представљао је себи Божаство у њештачком лику човјека и молио му се, слично аријцу и простому дивљаку, као Суштаству живом лично-разумном. У свима тијем случајевима ако их примајенимо ма коме народу, учитељем човјека јављала се његова духовна природа, створена по образју и подобију Божјем — она, или, основна религијозна тежња човјека побуђивала је увијек људе, да траже личнога Бога, да се труде приближити се њему ма на који начин и у молитви олакшати своје срце, своју душу, изразити своје осјећаје, или добити мољену помоћ, потпору, ово или оно добро живота.

Са развићем човјека у религијозно-моралном погледу усавршавала се упоредо и представа његова о Богу, а исто тако и молитва и културни обреди. Непрестајући бити за људе *личност*, Божанство се јављало њиховој свијести не само као личност свемогућа и разумна, већ и по преимућству — *високоморалном*, која оваплоћава у себи добро. Отуда и у молитви на прву диспозицију отпада морални елеменат. Човјек моли своје Божаство, да га утврди у врлини, да му пружи помоћ у чињењу добра, да га избави од моралнога пада, од зла, које разумије се, разни народи схваћају различито. Молитва и обред постају средством за морално усавршавање људи, уводећи их у општење с личним Божаством. Читајући молитве те категорије које доспјеше до нас, појмљиво је, да ни мало не сумњам у изражењу вјеру у личнога Бога или богове. Сасвим је немогуће представити, да би човјек молио себи моралне потпоре у борби са злом од бездушнога предмета или безличне силе, а не од морално-савршенога божанскога Суштаства. Суштаство то представља се што више савршено безгрјешним, морално најчистијим. И управ к Њему се обраћао древни човјек у молитви и признајући своју кривицу, своје грјехе пред Њим, молио је себи од Њега милости и помоћи, да избјегне зло у животу. Тако су се већ полудивљи народи молили Богу за свога владара: „Учини га, Господе, својом њеном сликом и не допусти да буде горд и охол на пријестолу; не допусти да би он могао пријећати или мучити своје поданике, не допусти, да би он могао окаљати или оскрнути Твој пријесто и Твој двор ма каквом неправедности или злом“...[1]) Код Персијанаца код Гаваˊ, и код аријаца, у Риги-Веди, као што смо већ видјели, молитве моралнога садржаја ришу још јаче личност Божаства и одношај грјешнога човјештва к Њему.[2]) Али примјетимо, да молитве те врсти и сличне представе људи о,

[1]) Е. Тѣйлоръ, Первоб. культура, т. 2. стр. 414.

[2]) Гледај: нобр. содерж. Ригъ-Веда и Гаты I — у „Христ. Чт.“ 1886. г. т. 1.

божаству, као личности свемогућој и морално савршеној, налазимо код многих полудивљих племена и скоро код свију културних народа (код Грка, Римљана, Египћана, Семита, Конфуцијеваца, Будиста. Мухамеданаца и т. д.).

Молитва у незнабоштву врло се често спајала са *жртвом*, која је била увијек најважнијим саставним дијелом религијозних култова. Међутим, и жртве незнабошке, у свези с различним обредима жртвеног обредника, јесу за нас неоспорне свједоџбе у корист свеопћенитости у роду људском представâ о Богу у религији, као *личном* Суштаству. Свуда, гдје налазимо религију и какве год одлике култа, неизоставно присуствује и жртва у овом или овом облику. Будући својина свију, исторички познатих религијâ, жртва служи у суштини даљим развићем или остварењем садржаја молитве. Ово, што се даје у молитви као у облику теоретичкога обећања, остварава се то у жртвама практички, у самој ствари. Кад, н. пр. човјек у молитви теоретички исповиједа свој гријех пред Богом, као запреку к опћењу с Њим, то у жртви уништује он самим дјелом оно, што се по његову мњењу показује таком запреком или изворот те запреке. Кад дивљак у молитви обећа Божаству за случај успјеха у извјесном подузећу свом да ће принијети на дар ма што од свога иметка, тада он извршује таково обећање већ кроз жртву. Ово, што се жртвовало Божаству предавало се већим дијелом спаљивањем дара на огњу или једноставним посвећењем.

Посебни мотиви жртава бјеху различити: жртвом је човјек или благодарио Божаству за указану му срећу или помоћ у трудном дјелу, или је жртвом молио Божаство, да му се смилује, да се не гњеви на њега, да му буде добар, милостив. Умилостивљавајући значај жртве не подлежи сумњи. Стари је човјек увијек вјеровао тврдо, да жртва укрућује гњев увриједјеног божаства, да измирује људе с божаством и располаже Га на милост према приносиоцу жртава А само Божаство представљало се свагдје и постојано живим, које може жртву не само видити, жртвователља чути и испунити његове прозбе, већ каткад и способним јести од жртве. Тако, становници Нове Земље, приносећи жртву, говоре своме Божаству: „Једи, о Невидљиви, и чуј нас; нека Те та храна сачува с неба за нама“[1]). Многи мислише, да су богови, кад су им се приносиле крваве жртве, пили крв жртава и кушали само танке, стирне њихове дијелове; исто тако су мислили, да су богови заиста омирисали дим огњених жртава и мирисне пађевине. Слични материјалистички погледи на живо Божаство, које прима жртву у материјалном смислу, бјеху врло распрострањени код многих народа старога незнабоштва (код жителâ Гвинеје, Нове Селандије, Флориде, Полинезије, западне Африке, Индије, код дивљакâ Јужне Америке, код древних Грка, Римљана, Вавилонаца, Египћана и других).

Кад човјек представља Бога Суштаством светим, морално чистим, безгрјешним, тада добива жртва дубоки духовни смисао. Човјека стане силно узнемиривати мисао о његовој грјешности пред Богом и кривици пред Њим. Он је осјећао, да божанско Суштаство не може улазити у блиско опћење и бити расположено, милостиво према такој личности, која је пуна безаконâ, постојаних кршења више воље, самољубља, гријеха А осјећајући сву моралну пропаст између себе и Божаства, човјек је сасвим природно долазио на мисао, да ма каквим начином уништи пониклу преграду за добротворно своје опћење с Богом, да се на овај или онај начин очисти од гријехâ и измири кроз то с безгрјешним

[1]) Е. Тајлорь, Первоб. культура, т. 2. стр. 419.

Божаством. То признавање људско своје грјешности и кривице пред Богом и тежња њихова уништити учињену грјехом моралну прегради између њих и Бога изражавала се увијек разноврсним жртвама, у свези с молитвама и умивањем (прањем) кропљењем, мазањем. А понајчешће и рељефније од свега они се оваплоћаваху у *крвној* жртви. Крвљу жртоване животиње и надаху се људи одстранити подигнуту грјехом прегради између њих и Божаства, уништити у самима себи тешко чувство одговорности пред Богом, искупити саме грјехе, присилити Божаство да их заборави, поново се измирити с људма, и успоставити пређашњи пријатељски савез с њима, међусобно опћење, т. ј. крв жртве, по вјеровању људи, могла је покрити грјехе њихове пред Богом, код искрене жеље са стране људи — приближити к њима Бога (или богове) и потпуно Га измирити с њима. И човјештво, покренуто природјеном тежњом, природним законом,[1]) увијек је вјеровало у значај крвне жртве, који искупљује. (Настављ се се).

Преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У нашој цркви.

Повратио се Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит добробосански господин *Евгеније Летница* пробавивши шест недјеља на одмору у бањи Хал у Горњој Аустрији повратио се 14. о. м. у своју резиденцију у Сарајево.

Прва скупштина свештеничког удружења за Босну и Херцеговину у Сарајеву. У сриједу 7. јула састала се прва скупштина свештеничког удружења за Босну и Херцеговину. Присутно је било око 80 свештеника из све Босне и Херцеговине, а по пуномоћницима заступано је било скоро сво свештенство.

У 8 сати прије подне одржано је у саборној цркви сарајевској призивање Св. Духа, а у 9 сати започела је у дворани српске школе и сама скупштина. Скупштину је отворио предсједник привременог одбора Коста Божић, парох травнички и народни посланик, лијепим говором, у коме је поздравио скупштинаре и изнио рад привременог одбора. Узрок да тек сада удружење ступа у живот је затезање потврде правила од претпостављене власти, која до данас није повратила правила, и да се није користило новим законом о друштвима не би ни до данас дошли до удружења, чија је потреба неоспорна. Говор је саслушан са одобравањем, те се прешло на дневни ред. За предсједника скупштине изабран је сам Коста Божић, за потпредсједника Тома Братић из Благаја, а за перовође Благоје Козомарић ђакон и Љубомир Дучић свештеник.

Предсједник Божић заузевши своје мјесто захваљује на повјерењу и прије него што ће прећи на дневни ред позива скупштину, да устајањем и ријечју: „покој им души“ ода почаст људима, које сада црна земља крије, а који су били ступ и покретачи удружења и то: предсједнику пок. Стеви Тривковићу и пок. Јовану Муцовићу пароху мостарском, што скупштина устајањем и узвиком: „Слава им“ и чини.

Скупштина је телеграфским путем изразила Његовом Величанству поданичку вјерност и лојалност босанско-херцеговачког свештенства с молбом да

[1]) Сравни: Пост. Ан. кн. VI гл. 20., Лов. влаг. 19. бес. кљ. лиг. пар. Твор. 1848. год., т. I. стр. 449.—450., Енс. Шмф. Религијат, књ. IV, сар. 16. бр. и мј.

би свештеничке жеље и молбе код превишњег престола биле милостиво и благонаклоно примљене.

За тим је скупштина поздравила све босанско-херцеговачке архијереје с молбом, да свештеничко удружење очински потпомогну.

Прелази се на дневни ред и то: *питање о покретању листа*, као органа свештеничког удружења, о његовом правцу, називу, излажењу и уредницима.

Сви су говорници изнијели потребу оснивања листа и то што прије и да лист у првом реду заступа интересе свештенства и да буде упута свештенству у питању животних и духовних потреба народа.

Послије дебате примљен је предлог Гавре Гашића свештеника из Сарајева' да се читава ствар препусти главном одбору, који ће сва ова мишљења забрати и читаву ствар око уређења листа средити, пошто нема у том погледу никакве принципијелне разлике.

Друга тачка дневнога реда био је реферат Љубе Николића пароха сарајевског о поправци лошег материјалног свештеничког стања. Говорник је изнио лоше материјално стање свештеничко, јер су плате мизерне, приходи епитрахиљски мали, а смањују се, јер је народ материјално оронуо па треба према њему имати обзира. Наше автономне власти су заборавиле свештенство, а на крају је предложио резолуцију, која се има поднијети великом савјету, а и тражити са које било стране средства, да се то стање поправи. У смислу корака свештеника у великом савјету, да се од државе тражи помоћ свештенству, да треба и скупштина да поради на мјеродавним мјестима, да се та помоћ добије.

Иза тога се отворила дуга и исцрпна дебата у којој је свештеник Рађеновић изнио стање једне свештеничке породице и њене потребе. Доказао је, да тежња свештенства за уређењем плата није, као што неки хоће да кажу, грамзивост и да су свештеници материјалисте, јер кад се узме у обзир положај свештеника у народу и да треба да буде душа свега, онда и издатци морају му се повећати. Аутономна средства су мала, стога је и он за то, да се замоли држава, да притекне у помоћ свештенству.

Др. Томо Поповић из Сарајева мисли, да би само могла држава помоћи свештенству и поправити му материјално стање, а то јој је и дужност, док год постоји правилан одношај између цркве и државе и док црква служи као школа за морално васпитање грађана. Према пројекту који је епарх. савјет сарајевски поднио В. У. и Пр. Савјету држава би требала да допринесе око 350 хиљада круна за уређење плата.

Тома Братић говори о материјалном стању свештенства у Херцеговини, те је за пројекат о платама, што га је израдила епархија сарајевска.

Душан Кецмановић није за плате према сарајевском предлогу, јер кад се узме у обзир да свештеник мора да буде на сваком мјесту прва и да репрезентира у многим приликама, то су му према том и потребе велике. Предлаже да се тражи од сабора овај суплшак, који се даје католицима, а на рачун наших грбача, да се тражи и новац који нам је ускраћен на катихизацијама, јер нам на сваку школу не дају катихизацију, него су то закључили да се паушаларно даје. Томе су криви људи који су водили и докончали автономну борбу јер нису енергично тражили, да се у погледу катихизације изједначимо са осталим конфесијама, него су влади попустили.

Гавро Гашић мисли, да су несређеном свештеничком стању криве прилике

у којима је автономна Уредба донешена. Црквену автономију добили смо тек онда, кад су мјеродавни пристали на то, да се свота за катихизацију паушалира. Автономни прирез уведен је мјесто бира, а из тог автономног прireза по самој Уредби имају да се подмире све црквено-просвјетне потребе и то: подизу цркве, школе, парохијални домови, свештеницима даду плате, а и мировине свештеницима и учитељима. Стога не остаје нам ништа друго, него да тражимо од државе да нам помогне.

Нека влада у облику помоћи даде великом савјету новца, који ће се искључиво на свештеничке плате употријебити. Да се тражи још и новац за катихизацију, што нас влада штети. Да се од великог савјета тражи да нареди свима епархијским савјетима, да новац за стварне субвенције троши једино на градњу свештеничких станова.

У дебати даљој у овој ствари учествовали су Недимовић, Душанић, Николић, Костантиновић а Т. Братић је изнио и статистичких података по којима влада за богоштовље и наставу троши на појединца годишње и то:

за католика 80 хелера;

за муслимана 75 хелера, а за православног само 45 хелера, а за катихизацију на сваку школу даје муслиманима католицима по 410 круна а православнима само 290 круна. Томе су криве вође автономије, који су пристали да се та катихизација паушалира и оштетили су нашу автономију за велику суму новаца.

Пошто је дебата закључена примљена је резолуција под I. коју на крају доносимо.

Као следећа тачка дневног реда био је избор одбора те су тајним гласањем, као што правила прописују изабрана следећа лица, која ће се касније конституисати:

Коста Божић, Травник; Коста Поповић, Штрпци; Љубо Николић, Сарајево; Душан Кецмановић, Костајница; Славко Вујасиновић, Дубица; Михајло Васић, Добој; Захарије Поповић, Бијељина; Коста Драмушић, Тузла; Владимир Пејовић, Маглај; Тома Братић, Благај; Васо Медан, Тањына и Стеван Шиниковић, Бијело поље.

Послије конституисања уписао се као први добротвор удружења преч. г. прото Тодор Лунгић, војнички свештеник у Сарајеву.

Скупштина је изабране поздравила, а затим се прешло на читање поздравних телеграма. Свега их је било око 65 а међу њима и босанских митрополита од којих се митрополит тузлански Иларион и за добротвора удружења уписује.

Седма тачка програма: „Свештеник као орган црквено просвј. самоуправе“ изостала је, јер је референт болестан.

Осма тачка је била расправа свештеника Душана Кецмановића.

„Свештеник као радник за унапређење народног економског стања“.

Темељна и реална разлагања г. Кецмановића нашла су на бурно одобравање, те је скоро половина скупштинара учествовала у дебати, а примљена је предложена резолузија под II.

Пошто је расправа дуга, то је не износимо, а штампана ће бити и у засебној књижици и разаслаће се уз врло ниску цијену.

Међу евентуалијама важнији су предлози.

Коста Божић да се стави главни одбор у споразум са учитељским удружењем у Сарајеву и да оснују свештеничко учитељски конвик за ђаке свештеника и учитеља.

Матије Поповића да свештенство према упутствима, које ће му српска организација послати што више скупи грађу за облигаторно рјешење аграрног питања и буде на руци организацији кад се буде организовала по земљи.

Димитрије Јанковића да главни одбор побрине се да се свештеницима израде сталне легитимације на жељезници.

Данила Билбије да се замоли влада да свештеници као и остали грађани уживају право сервитута и испаше у оближњим шумама, где станују, јер се за то до сад мора молити влада.

Благоје Козомарић, да се управа призренске богословије, упозори на њезин оглас, да никога из Босне и Херцеговине неће примати у богословију без увјерења. А опет да се умоле Високопреосвештена господа митрополити, да у будуће не дају увјерења да ће рукоположити по свршетку призренске богословије оне ђаке, који немају исту предспрему која се тражи за примање у рељевску богословију. Оним пак ђацима, који се данас налазе у призренској богословији да се не стављају никакве сметње приликом примања у свештенички чин.

Трише Максимовића да се заустави са импортом странаца на наша најважнија или најмања мјеста у јерархији, док имамо једнако спремних и способних домаћих људи (резолуција III)

и предлог *Косте Драмушића* да се управа богословије пренесе са сарајевског митрополита на велики црквени суд, јер више људи више зна, а појединац може каткад да погријеши (резолуција IV.).

Ти су сви предлози једногласно примљени, а одређено је да иљедећа скупштина буде у Бањој Луци.

Скупштину је закључио предсједник Коста Божић захваливши скупштинарима на труду и пожеливши им сретан пут, са молбом да пораде да се сви свештеници у удружење упишу, а народ га уписивањем за чланове помогне како материјално тако и морално, јер и српско свештенство у Босни и Херцеговини је право народно свештенство.

Резолуције.

I.

1. Пошто је материјално стање нашег свештенства данас тако неуређено, да би усљед те неуређености не само трпило свештенство само, него би се усљед помањкања свештеника, које већ наступа у неким епархијама због ових несређених материјалних прилика штетило интересима цркве и народа, а што је најглавније не би се постигла узвишена сврха свештеничке службе, стога свештенство тражи, да би се данашње лоше материјално свештеничко стање неодложно уредило и то према: „Предлогу закона о платама и осталим парохијским приходима срп.-прав. свештенства Босне и Херцеговине", који је епар. савјет у Сарајеву поднио Великом Савјету ради узаконења. Познајући тачно средства са којима располаже наш Велики Управни и Просвјетни Савјет и Епархијски Савјети, а свјесни и тога, колике су црквено-просвјетне потребе српско-православног народа у Босни и Херцеговини; то свештенство тражи, да се уређење свештеничких плата, према споменутом предлогу спроведе потпором из земаљских државних средстава. Епитрахилских прихода остају онако, како су утврђени у таксама наведени у већ споменутом предлогу.

2. Пошто је српско-православно свештенство, као катихете на народним основним школама од ступања у живот црквено-просвјетне уредбе од земаљске управе оштећено знатном сватом, то свештенство тражи да његово катизирање у народним основним школама буде награђено сватом, која је сразмјерно броју српско-православног становништва према броју становника других конфесија.

3. Пошто је станарина саставни дио плате сваког јавног званичника; то свештенство тражи, да аутономне власти озбиљно приступе уређењу износа свештеничке станарине према мјесним приликама и да се та станарина свакоме свештенику, који парохијског стана нема, тачно исплаћује. Уједно свештенство тражи, да црквено-просвјетне самоуправне власти у будуће у своме дјелокругу пораде на томе, да се парохијски станови у свима парохијама, а на првом мјесту у мјестима гдје су ти станови најнужнији подигну и да иапос стварних потпора, што се из државних средстава прима, употријеби на првом мјесту на подизање парохијских станова.

II.

Петостољетна борба српског народа истакла је српско свештенство, да предњачи народу своме као вођа у свима питањима његова опстанка, те пошто је свештенство у најкритичнијам часовима те борбе било међу првим народним борцима: то се српско свештенство осјећа позваним те ставља себи у обвезну дужност да свом снагом поради на културном унапређењу свога народа, а главном одбору ставља у дужност, да ступи у свезу са свима хуманитарним установама у земљи, да сви заједнички пораде и дају иницијативу за културно унапређење народно, посебно пак за побољшање радничког стања.

III.

Пошто српско-православно свештенство у Босни и Херцеговини има својих синова, који су како са научном спремом тако и свештеничким владањем достојни да заузму и најважнија мјеста у јерархији српско-православне цркве у Босни и Херцеговини као и све друге свештеничке положаје, то свештенство тражи да се у будуће на сва мјеста од најнижег до највишег постављају једино домаћи синови.

IV.

Ово свештенство тражи да се надзор над српско-православним богословским училиштем у Рељеву пренесе са митрополита сарајевског на највише наше аутономно црквено тијело: Велики Црквени Суд у Сарајеву.

Цариградска патријаршија.

Цариградски лист »Неолог« у своме 576 броју од 23. јуна о. г. доноси, да је под предсједништвом васељенског патријарха Јоакима одржана редовна сједница св. Синода, у којој је између осталих поднесака прочитано и писмо митрополита патријарха карловачког *о другом браку свештеника*. Св. Синод је закључио, да се ово писмо уступи ученим богословима и професорима, да они реку своје мишљење и поднесу св. Синоду на рјешење.

Македонски румуни траже самосталну цркву. По угледу на Бугаре, македонски Румуни већ од дужег времена раде на одвајању румунске цркве од патријаршије и оснивању самосталног румунског егзархата. Да би у томе што лакше успјели, македонски су Румуни послали у Букурешт нарочиту депутацију, да затражи помоћ румунске владе.

Депутацију је примио и румунски министар предсједник и министар спољних послова, који су депутацији обећали, да ће учинити све што се може, да се захтјев македонских Румуна испуни. Али то неће да буде тако лако, јер ће се Порта томе најодлучније противити, а велике силе неће у оваким приликама хтјети да раде ма шта, што би изазвало незадовољство нове Турске.

„Србобран" бр. 145. о. г.

Црква у Русији.

Царска књегиња монахиња. Велика књегиња руска, Јелисавета, сестра руске царице Александре, удовица покојног великог кнеза Сергија, ступила је са 16 Рускиња у монахиње манастира Мартомаријанског. Вел. књегиња постављена је за игуманију св. обитељи. Калуђерице њене бавиће се вршењем дјела милости тјелесне. Монашке завјете су положиле пред митрополитом московским Владимиром.

Смрт протопрезвитера Јована Л. Јанишевог. 13. јуна о. г. преминуо је овај значајни свештеник руске православне цркве, дочекавши дубоку старост од 84 године. Био је испрва, као свјетовњак професор математике и физике, а кад је примио чин, постао је духовником посланства у Висбадну, одакле је позван у царски двор за њероучитеља царице Марије, супруге цара Александра III., коју је он и превео у православље. Потом је постао ректором дух. академије у Петрограду, гдје је предавао моралку и педагогику а био је и уредником „Христијанског Чтенија". Васпитавши лијеп број одличних свештеника постављен је 1883. за духовника царске породице, у ком својству је и садашњу царицу руску, Александру као заручницу престолонаслједника у крило матере цркве превео. У својству духовника царске породице га је и смрт затекла.

Био је изврстан проповједник и продуктиван разборит, темељан и убједљив књижевник. Нарочито је много писао о тзв. старокатолицима. Написао је моралку православ. цркве, које је дјело цијела стручна руска штампа сматрала епохалном појавом у историји моралног богословља. Писао је осим тога разне наставне трактате у разним богословским часописима. Научну озбиљност његову најбоље је оцјенила духовна академија у Казању, која га је почасним докторатом богословских наука одликовала. Мир пепелу његову и вјечан му спомен у литератури богословској!

Црква у Србији.

Рад великог духовног суда. 1909. године донио је велики духовни суд свега 572 одлуке, међу њима 514 што се тичу бракоразводних парница. Разведено је 354 брака, а у 38 случајева дозвољен је несложним супружима одвојен живот. По кривичним предметима из области и свештеничке дисциплине донесено је 26 одлука, од којих је 9 одлука гласило на осуду дотичних криваца. Велики суд је радио 1909. свега 100 дана.

У Старој Србији.

Одликовани архијереји. Рашко-призренски митрополит вшеосв. Нићифор, и скопљански вшеосв. Вићентије одликовани су црногорским орденом Даниловим I. реда у знак признања њиховог ревног архипастирског рада.

Црква у Бугарској.

Превод светог писма. Свети Синод у Софији падао је под насловом „Бугарско Јеванђеље" књиге јеванђелске. Дјело је печатано у придворној штам-

парији, а стаје само 40 х у нашем новцу. Потребу овог издања доказује околност, да је за мјесец дана продато 19000 примјерака.

Свештеничке мировине. Народно Собрање у Софији скоро је донијело закон, по коме у будуће имају права на мировину и сви они свештеници који нијесу у парохијској служби. У мировину се рачунају и оне године које је дотичан свештеник као свјетовњак у учитељској служби провео.

Православна црква у Далмацији.

Прошле године 23. новембра дозволила је власт оснивање свештенског друштва под именом: »Удружење свјетовног свештенства православне далматинске истријске епархије«. У 2. броју »Гласника православне далматинске цркве од ове године штампана су правила тога удружења.

Црква на Западу.

Занимљив предлог једног ркат. свештеника у Чешкој. У „Ден"-у, који у Прагу излази, предложио је један свештеник ркат. вјере, да се 6. јула 1915., када ће се навршити 500 година од спаљења Јана Хуса, сазове *религијозни конгрес*. Овај састанак имао би бити у Косници; гдје је разасут пепео противника папског, Хуса. Свештеник тај разлаже свој предлог тијем, што ће се ове године у Берлину одржати религијозни конгрес ради тога, да се расправи питање њемачке реформације. По његовом суду право би било, да се тим поводом и Чеси позабаве око савјесног проматрања свог вјерског живота.

У Шпанији расправљаће се у државном сабору у скоро предлог, да се насељавање ркатоличких калуђерских редова у будуће забрани. То ће бити по жељи самога краља, који је у престолној бесједи својој, којом је сабор отворио, напоменуо, да у Шпанији и сувише редовника има.

Нови бискупи Хрватски. Упражњену катедру Ј. Штросмајера у Ђакову, получио је др. Иван Крапац, у Сењ је дошао Роко Вучић, а у Задар др. Винко Пулишић.

Листови и нове књиге.

„Пчелица" поучно забавни листић за старо и младо. — Излази сваког 15. у мјесецу. — Уређује и издаје Васа Витојевић раз учитељ у Сјеверину. — *Цијена 2 круне.*

Српска и општа повјест; — дјела знаменитих људи у Српству и другим народима; — слике из народног нам живота — путописи, из наших и других крајева; цртице из природних наука српске књижевности; и т. д. — то је по прилици поље, по коме *»Пчелица«* лијепе сабирајући по мирисаним цвјетићима књижевни мед за своје читање.

Ово је једини лист ове врсте у нашој књижевности. Ко зна читати не би смио бити без њега. Сваки пријатељ српске књиге и просвјете треба да се на ѡ' претплати и да га у народ рашири. Признати наши родољуби треба да претплате на овај лист по којег сиромашног ђака, момка, дјевојку, породицу или школу.

Ко скупи 9 предплатника добија 10. бадава.

Свако нека поради, да се лист у народу што већма рашири.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ БЕОГРАД

Читула.

Никола Поповић, умировљени парох тетимски (котар Фоча), епархије херцеговачке, умро је у Челебићима 28. маја о. г. у 91. години живота, а 71. години свештеничке службе. Свештеничку је службу савјесно вршио 62 године и то све на једној парохији, а тада је (1902. год) дочекао да види свога унука као свештеника, који му бијаше предијељен за помоћника. Почетком године 1907. стављен је у мир са 600 К. годишње пензије из епархијске благајне, која му је након двије године повишена на 700 К.

Покојник је био најстарији свештеник у Босни и Херцеговини, јер је чин свештенички примио 1840. године.

Вјечна му памјат!

На 8. маја 1910. преселио се је у вјечност млади свештеник војенички **Којо Новаковић**.

Покојник родио се 21. маја 1880. г. у старој свештеничкој кући у селу Колунићи близу Петровца.. Родитељи му Јефтимије и Трифуна дадоше на школу, те је године 1903. завршио науке на рељељевској богословији. По свршеним наукама рукоположен је 8. септембра 1903. за ђакона а за пресвитера 11. и. м. и г. По рукоположењу постављен је за администратора парохије Кола код Бањалуке, а године 1907. изабран је за пароха војеничког, ђе је све до своје тешке болести своју дужност вршио на задовољство својих парохијана и предпостављених.

Покојник 9. маја опојан у војеничкој цркви од петорице свештеника а по томе је предат матери земљи у селу Колунићу у родбинском гробљу код цркве. На опијелу у Војеници опростио се је са покојником Н. Новаковић прото а на гробу у Колунићу Милан Латиновић правник.

Лака му црна земља била, и вјечни помен, а његову ожалошћену родбину Бог утјешио!

Званични огласи.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Број 117537. ик 1910.
I. — X.

Натјечај.

У сјеменишту срп.-правосл. богословског училишта у Рељеву упражњено је више питомачких мјеста, која ће се почетком школске 1910.—1911. год. имати попунити. Питомци добивају у сјеменишту бесплатан стан, храну и одијело, осим тога свршетком школске године примјеран путни трошак за одлазак својим домовима преко великих ферија и за повратак у сјемениште. За попуњење овијех упражњених питомачких мјеста расписује се овијем натјечај са додатком, да се односне молбе имају управити надлежним епархијским митрополитима најдаље до *19. јула (1. августа) о. г.*

Молитељи морају доказати:

1. Крсним листом, да су српско-православне вјере.

2. Школском свједоџбом, да су добрим успјехом свршили 8 разреда вел. гимназије односно ако таквих молитеља не би било, да су свршили с добрим успјехом најмање 7 разреда вел. гимназије у Босни и Херцеговини односно у подручју аустро-угарске монархије. Кандидати, који дођу из гимназије без оцјена из Логике односно Психологије, имаће из дотичних предмета полагати пријамни испит или одмах послије примања у богословију или најдаље за три мјесеца (Испитни ред за богословско училиште § 13.).

3. Свједочанство надлежне политичке области, да су припадници Босне и Херцеговине, да су беспријекорног моралног и грађанског владања и да су неожењени.

Сви нови као и досадашњи питомци имаће се почетком школске 1910.—1911. године љекару у Рељеву односно у Сарајеву, којега земаљска влада одредила буде, на љиечнички преглед *о свом трошку и на свој ризик* ставити, те код којега се каква год тјелесна или душевна болест устаповн, неће бити у сјемениште примљен, односно ће се и од досадашњих питомаца сваки такав из завода о свом трошку одстранити. Ово ће се односити поглавито на оне и садашње и будуће питомце, који на органима за дисање и храњење толико пате, да посних јела подносити не могу.

Сваки досадашњи и будући питомац имаће почетком 1910.—1911. школске године дати од себе писмени реверс, да ће се у свему гледе хране по прописима завода владати, у противном пак случају престаће бити питомац сјеменишта.

Ако се код којег питомца неизљечива болест на органима за дисање и храњење касније, током школске године појави, такав ће питомац бити одмах из завода отпуштен.

У Сарајеву, 8./21. јуна 1910.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 610 ех 1910. 1—3

Свему пречасном свештенству епархије дабро-босанске.

Високопреосвештени епископ далматински др. Никодим Милаш написао је дјело „Црквено казнено право“ по општим црквено-правним изворима и посебним законским наредбама које важе у православним автокефалним црквама, дјело уваженог писца издаће књижара Пахера и Кисића у Мостару.

Ово научно дјело драгоцјена је приновa за нашу црквено-правну књижевност и свакоме свештенику добро дошла је ова књига, пошто је у њој исцрпно и свестрано обрађено црквено казнено право и примјена тога права.

Стога се препоручује свештенству да се на исту књигу код књижаре Пахера и Кисића претплати. Цијена књизи је 12 круна, а за претплатнике 10 круна.

Из сједнице епарх. црквн. суда држане 8. јула 1910.

Предсједништво.

Епархијски црквени суд у Мостару.

Број 334 из 1910. 3—3

Стјечај.

Овим се расписује стјечај ради сталног попуњења парохијског мјеста на парохији у Коњицу, протопресвитерата мостарскога.

Коњичка парохија састављена је из вароши и 11 села. Има 3 цркве, 1 српску и 4 опште народне основне школе, 240 кућа и 2096 душа.

Парохијалног стана нема, а сједиште је пароха у вароши Коњицу.

Молбе инструисане по §§ 90. и 91. Уредбе треба поднијети овом црквеном суду у року од шест седмица иза првог увртења овог стјечаја у „Источнику". *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 385/225 из 1910. 3—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Котор-Варошу у протопрезвитерату бањалучком, расписује се овим стјечај с пријавним роком од шест недјеља, рачунајући од дана првог увртења овог стјечаја у црквеном листу „Источнику".

Парохија Котор-варошка броји 311 домова са 2336 душа и нема парохијског стана.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Бањој Луци, 6./19. маја 1910. *Предсједништво.*

Српско православни епархијски црквени суд у Мостару.

Број 82 из 1910.

Свему пречасном свештенству захумско-херцеговачке епархије.

У вези са овдјешњом наредбом од 10. октобра 1902. број 969. епархијски црквени суд налази за сходно одредити слиједеће:

1. Сви свештеници мирског и монашког реда дужни су од сада редовно сваке године у мјесецу децембру да саставе распоред пропо-

виједања у црквама своје парохије за наредну годину, кога ће се придржавати и тај распоред свештеници мирских парохија имају доставити надлежним управитељима протопрезитерата, а администратори манастирских парохија својим настојатељима и то најдуље до 30. дец.

2. Управитељи протопрезитерата и манастирски настојатељи дужни су такође у децембру сваке године саставити распоред проповиједања за наредну годину, кога се мисле држати у својим црквама, даље имају по могућности пазити, да ли подручни свештеници према односном распореду проповиједају у својим парохијама, а крајем сваке године до 30. децембра треба епархијском црквеном суду да поднесу извјештај за минулу годину: колико је који свештеник говорио проповиједи преко године, гдје, кад, како и какав је свештеник као проповједник. Уз то ваља да наведу колико су пута они проповиједали течајем године, гдје и када.

У Мостару, 7. јула 1910.

АЕ и Митрополит:
у. з.
П. Поповић
редовни члан еп. цр. суда.

Епархијски црквени суд у Тузли.

Број 440 ех 1910. 1—3

Едикт,

којим се Јелена рођ. Бошковић, родом из Прова позива, да се кроз три мјесеца од првог увртења овог едиктра, лично или писмено овом црквеном суду пријави и своју одбрану у бракоразводној парници по тужби законитог јој мужа Ђоке Малетића из Новог Сада односно Шапца, настањеног у Бијељини сама предузме, или да службено постављеног јој заступника, пароха бијељинског, пречасног јереја Захарију Поповића довољно информира, или да суду означи и законито опуномоћи подесну личност, која ће је у том процесу правовалано заступати.

Ако се Јелена до 15. октобра 1910. не јави и другог заступника не означи и опуномоћи, процес ће се провести и довршити са постављеним јој заступником.

Из сједнице црквеног суда држане у Тузли 25. маја 1910.

Митрополит: у. з.
јереј Ђорђе Бјелановић.

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 454/341 ех 1910.

Едикт.

Позива се овијем Мијат Крагуљ из Кљеваца сада непознатог боравишта против кога је супруга му Стоја рођ. Савић из Кљеваца поднијела код овог духовног суда бракоразводну тужбу да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба с њим у претрес узети могла, јер ће му се

иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из сједнице епархијског црквеног суда држане у Бањој Луци 17./30. јуна 1910. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Тузли.

број 338 из 1910. 1—3

Едиктом од 19. јануара 1910. број 42. позвана Цвијета Лазићева, законита жена Павла Павловића, из Пилица до данас се овом суду ни писмено ни усмено није пријавила, нити се зна њезин боравак и занимање. Пошто је тромјесечни рок узалудно истекао, то се у смислу цитираног рјешења туженој службено именује и поставља заступником г. Ристо Бабуновић, богослов и секретар овог суда, којем се уједно и тужба на одговор издаје, и с којим ће се брачни процес даље повести и довршити, ако не би тужена другу подесну личност као својег опуномоћеног заступника именовала, или сама собом своју обрану преузела.

Из сједнице црквеног суда држане у Тузли, 28. априла 1910.

За предсједништво,
редов. члан епарх. црквеног суда:
јереј Ђорђе Бјелановић.

На знање!

Многи г.г. свештеници питају нас зашто им се не шаље наш лист. Добили су веле само три прва броја ов. год., па више ниједног. Прва три броја послана су свима парохијским звањима у нади, да ће све општине према наредби В. У. и Пр. Савјета послати претплату на наш лист. Но пошто многе општине нијесу удовољиле наредби Вел. Савјета и нијесу послале претплате, то је онда администрација обуставила шиљање листа парохијским звањима. Г. свештеници нека поради у својим општинама, да пошаљу претплату, па ће се на њихова парохијска звања литс тачно слати.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1-ом табаку сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 3 фор. или 6 круна, а на пола године 1·50 фор. или 3 круне; за стране земље на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне. За црквено-просвјетне самоуправне органе у земљи на годину 2 фор. или 4 К. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији, а рукописи уредништву листа у Сарајево. Рукописи се не враћају.

Одговорни уредник: **Др. Томо Поповић.** Прва српска штампарија Р. Ј. Савића, у Сарајеву.

ЊЕМЕР. БИБЛИОТЕКА „ПЕТРОВИЋ ЊЕГОШ" БЕОГРАД

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Изишла је нова књига:

„ПРАВОСЛАВНА ДОГМАТИКА“

са апологетским разјашњењима за више разреде средњих школа и препарандије. Израдио протопресвитер *Сава Теодоровић*, проф. и катихета у кр. вел. гимназији у Земуну.

Ова је књига одобрена за школски уџбеник рјешењем Њ. Светости, преузвишеног господина *Луки*јана, Архиепископа-Митрополита карловачког и Патријарха српског од 4./17. маја 1909. Број М. 280. ех 1909.

Но осим школске употребе ова ће књига корисно послужити и преч. *парохијском свештенству* у вршењу пастирско-проповједничке службе му, јер ће у њој поред разговјетно и јасно изложене суштине догматичног учења правосл. цркве наћи доста у лако разумљиву облику изложена научна материјала за оповргнуће разних савремених антихришћанских и уопће антирелигиозних теорија, које нападају на темељне догмате хришћанства, те муте чистоту вјере и хришћанског морала у народу.

Цијена књизи је **2** круне (**2·30** п. дин.).

„ПРАВОСЛАВНО МОРАЛНО БОГОСЛОВЉЕ“

за више разреде средњих школа и препарандије *од истога писца. Треће поправљено издање.*

Књига је одобрена за школски уџбеник рјешењем св. архијерејскога Синода карловачке митрополије 29. марта 1899. Број М. 50./син. ех 1899.

Ово најновије издање одликује се од прва два тиме, што је у њему одјељак »*Хришћански поглед на својину посједа*« разрађен на широј основи, тако, да је партија о »Социјалном питању« с обзиром на савремене друштвене прилике и потребе опширније изложена. Главне тачке социјалистичке теорије су доста опширно и у лако разумљивој форми изложене, а уједно је додано и гледиште хришћанске, моралне науке на тај предмет, као и посљедице социјалистичких начела у друштву. Исто тако је у главним потезима разложено и *радничко питање* као и савремена задаћа државе и цркве, којом се садања одношај између посједника и радника правилније уредити и стање радника поправити може.

И ова књига ће корисно послужити преч. *парохијском* свештенству, нарочито при састављању моралних поука пригодних бесједа; а тако исто за успјешно побијање социјалистичких начела, која су данас на дневном реду, а која у наше дане у наш народ продиру.

Цијена књизи **2** круне (**2·30** п. дин.).

Обје књиге могу се добити у писца за готов новац или уз поштанско поузеће (Nachnahme). Књижари имају 25% попуста.

Књижарница и папирница

Михајла Миловића

у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица 7. — Телефон број 133.

Препоручује своје велико складиште **школских књига за српске народне основне школе у Босни и Херцеговини**, — све по наставном плану Вел. Упр. и Просвј. Савјета у Сарајеву.

Богато надање школских **писанака** и **задаћница, малих тека, цртанака**, као и све остале **писаће и цртаће школске потребе**.

Складиште разних **забавних књига**, као и све остале **школске књиге за Више дјевојачке школе и гимназије**.

Цијене су утврђене а умјерене!

Послуга брза и тачна, што свједоче многобројна писма славних српских општина као и црквено-школ. одбора, која стоје свакоме на увид.

Главно складиште књига налази се у нашој властитој кући, у Деспића улици број 8, према друштву „Просвјети“.

Јамчи за изврстан крој и солидну израду.

Једини у Босни и Херцеговини пов. кројачки курс.

Основана 1876. године. **Кројачка радња** Основана 1876. године.

Тодора Хрисафовића,

бечког испитаног и двапут дипломираног кројача у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица бр. 15

Почасна 1904. бечка диплома. — Почасна 1894. бечка диплома.

Пошто сам свршио 1904. г. најновији и најсавршенији у цијелој Европи кројачки курс, те по тачној мјери и без пробе са гаранцијом свако одијело правити могу, а такођер сам радњу снабдио са најбољим и најразновреснијим штофовима, као: енглеским, њемачким и аустријским, то се препоручујем пречасном свештенству, п. т. грађанству и чиновништву, да ћу сваког савјесно и солидно уз умјерену цијену послужити.

Сваку наруџбину обављам брзо и тачно.

Цијене умјерене и на отплату.

Одијело свакe врсте прави без пробе.

СБ 10/4763 2008
РТЈ/119

Год. XXIV. Сарајево, 1. августа 1910. Број 14.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

* * * * * ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ. * * * * *

Садржај:

Званично. — Монизам и хришћанство. — Први поздрав парохијанима. — Преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Књижевне биљешке. — Читула. — Званични огласи.

ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК ДР. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ.

Прва српска штампарија Ристе Л. Секулића Сарајево.

„Светозар"

Књижевни оглас.

„ИЗ ЦРКВЕНОГ И БРАЧНОГ ПРАВА“,

расправе и чланци од др. Чедомиља Митровића, ванредног професора универзитета. Београд. — Издавач: књижара Геце Кона. Кнез Михаилова улица број 34. 1909. Ова књига, о којој је прије изашао оглас у овом листу, изашла је из штампе у издању књижаре Геце Кона у Београду. У књизи се налази 25 чланака, који су вриједни и врло потребни за сваког свештеника. Зато би требао сваки наш свештеник да ову књигу наручи, већ због тога, што је књига према својој вриједности јефтина, а друго што од 230 примјерака уступљених „Просвјети“, и који би се требали код нас растурити, „Просвјета“ ће имати 33% чисте добити. Тако, да би „Просвјета“, кад би се све те књиге продале, добила чистих К 237.60. Сваки свештеник купивши књигу, поред тога, што је добио добру и поучну књигу, учинио је уједно и корист једној општој установи. Прич. господа свештеници, а нарочито они, који су и повјереници „Просвјете“ треба да се зауму око скупљања претплате. Књиге се могу наручити код „Просвјете“ или уредништва „Источника“. Цијена је књизи без увеза 3 К, са увезом 4 К.

3276

ГОД. XXIV. САРАЈЕВО, 1. АВГУСТА 1910. БР. 14.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Власништво и наклада:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

Одговорни уредник:
свештеник **Др. ТОМО ПОПОВИЋ,**
професор-катихета вел. гимназије.

Званично.

Рукоположења. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит добробосански госп. Евгеније благоизволео је рукоположити свршене рељевске богослове: Милана Илића из Лајца у св. Богородичном храму у Сарајеву дана 18. јула о. г. за ђакона, а дана 20. јула о. г. у храму св. Архистратига у Сарајеву за презвитера;

Душана Бубњевића из Герзова у храму св. Архистратига у Сарајеву дана 20. јула о. г. за ђакона, а 22. јула о. г. за презвитера, повјеривши му у администрацију упражњену трновску парохију у протопрезвитерату герзоваћком.

Незванично.

Монизам и хришћанство.

Поглавље из вјерске филозофије.

(Наставак).

Др. Арнолд нам приказује овако данашње моментано стање монистичких скупина:

Најбројнију чету против хришћанства предводи познати и међу својим присталицама обожавани Ер. Хекел, универзитетски професор у Јени, највећа и најдуховитија материјалистичка перјаница. Он се на жалост није устручавао ни стидио посегнути шта више и за патвореним аргументима (нпр. фалзификовао је неке чланове у т. зв. генеалошкој таблици о ембрионалном развоју, да му изађе што вјероватнији његов априорни закон о онтогенези и филогенези). Његове „Загонетке свијета“ (Welträtsel) доживјеше од г. 1899. до г. 1907. седам издања, а у току су и популарна издања од г. 1903. Број распачаних му примјерака, што у оригиналу што у разним пријеводима премаша

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ВУКОВАР МАРКОВИЋ“ БЕОГРАД

милион. Да боме, да му рекламу прави већим дијелом неупућена штампа. Ово је најрадикалнија скупина монистичка у борби против хришћанства.

Другу монистичку скупину предводи Белше (Bölsche)[1]), популарни природњачки писац, достојан ученик свога учитеља Ерн. Хекела. Од свога се учитеља разликује тиме, што у неколико зазире од учитељева суровога материјализма и фанатичнога му догматизма, већ му се дух више приближава пантеизму. У пантеистичком чувствовању тражи он, како вели Арнолд, чисто религијско чувство. Овамо се могу сврстати по душевној сродности — horibile dictu — и неки протестански теолози нпр. Стаџел, Шремпф, Калтхоф. Овај задњи се натјече с Дав. Штраусом за славу, те у неким својим дјелима сумња у историјску истинитост Исуса Назарећанина, творца хришћанске религије! Онда је вјеројатно, што неки причају, да је чуо из уста једнога такога теолога, гдје је на ускрс држећи проповијед рекао између осталога и ово: „Данас је, вели се (!!!), Исус устао из мртвих". Кад тако мисле, уче и говоре теолози (?), а шта ће рећи тек они, који су пуно мање и несистематски упућени у лавиринат религијско-психолошких проблема!? Каково чудо дакле, да и пјесници диишу дахом пантеистичним, као нпр. Демел (Dehmel), Рилке, Шолц!?

Успјешно, управо амерички, конкурише Хеклу Американац Релф Валдо Трајн (Ralph Waldo Trine). Дјело му се зове „У складу с ненамјерним".[2]) Дјело му је постигло амерички успјех што у Новом што у Старом Свијету. Садржајем и обрадом јако се разликује од Хеклова споменутога дјела. Хекел хоће да докаже своје монистичке тезе хладним професорским тоном, који не трпи приговора попут оне старе грчке: αὐτὸς ἔφα, или попут оне, што је велики противник хришћанства Целзо († 180. по Хр.) неправедно хришћанству подмеће: „Не испитуј, само вјеруј!" Хекел се служи научном *грабом*, коју предаје као већ посве доказану истину, а бош посла! Дјело „У складу с ненамјерним (бескрајним)" одише сасвим другим, пјесничким, примамљивијим духом, јер се Трајн (Trine) у духу старих мистичко-пророчких проповједника вјере служи поетичко-реторским патосом, који хоће да говори од срца срцу, да могу забрујати оне жице осјећаја, као кад се чита нпр. дјело Томе Кемпенскога „Стопе Христове" (De immitatione Christi). Тако хоће и овај Американац замамљивим ријечима, пуним пјесничкога полета, које јако одударају од хладнога резоновања

[1]) Naturgeheimniss. Јена 1908.

[2]) Њемачки пријевод: In Harmonie mit dem Unendlichen од Христлиба (Christlieb), Штутгарт, 1909.

професорова, који сухопарним ријечима пропраћа своје демонстрације, „да нас урони у свемирску душу као једини узрок свих појава“, вели Арнолд, „не би ли на тај начин стекли право блаженство“. Даље вели Арнолд врло згодно: „Док Хеклове „Загонетке“ одају Вавилонски понос с природословних теченина, с којима се XIX. стољеће завршило, Трајнов „У складу с непамјерним“ одише чувствено-поетичким расположењем као реакција против речених природословних спознаја.“ Трајн, како се види, инклинира пантеизму.

Посебна монистичка скупина развила се у школи познатога идеалиста-пантеиста Ед. Хартмана. Овај је створио систем, по коме би се све имало развити из „несвијести“ (Das Unbewusste, можда би било боље: Несвјесно), и то: и објективна егзистенција (биће, живот) и чињенице свијести, која (свијест) се истом у човјеку појавила. Тако је оно Несвјесно постало свјесно само од себе без икакове наљске или нутарње потребе! То Несвјесно, поставши у човјеку свјесно своје егзистенције, сазнаде истом сада, шта је то живот, пожеље, да га више не буде. Ми се овдје не можемо даље бавити овим филозофским системом, који је поштованим читаоцима овога листа и онако добро познат из пера нашега одличнога филозофа др. Б. Петронијевића, него ћемо то само напоменути, да ова филозофија не води много рачуна о психолошким проблемима, учећи обрнуто приоритет воље и њезине манифестације на тек онда да се јавља свијест о томе. Таки ноетски (спознајни) систем тешко да ће се моћи икада оправдати пред неумитним судом истине. Ну док Ед. Хартман, што истичемо са задовољством, не жели и не тражи полемике, дотле његов подмладак, ваљада од жеље, да надокнади оно, што им је учитељ пропустио, постао је управо агресиван. То се види јасно из зборника, што га је г. 1908. у двије свеске у Јени издао најугледнији Хартмановац Артур Друс (Drews) под именом: Der Monismus, dargestellt in Beiträgen seiner Vertreter. Овај јуначина не напада само хришћански поглед на свијет и хришћанску теологију, него добацује рукавицу и свима другим народима о свијету, дакле и својој браћи разним монистичким правцима. Он дакле оглашава рат свему и свима настојећи при том доказати, да само он репрезентује прави монизам, и да само у овој форми одговара монизам знанственим захтјевима. Само је велико питање, да ли су његове плећи заиста тако јаке, да се могне упустити у тако велику борбу. Но та нам брига не треба да таре главу, та то је његова ствар, па како му буде! — Њеђедбенци су овога монистичкога правца културнији од Хекловаца, вјешти дијалектичари, јаки и брзи у логичком закључивању и неранрани у свима граната људскога

умствованья. Поради тога су и пуно опаснији но хришћанство од Хекеловаца, који много заостају у филозофској образованости.

Ничеова филозофија није пред Хартмановцима ни најмање постидна у безочној борби против хришћанства. Вођа Ничеоваца је Хорнефер с дјелима: Wege zum Leben. Leipzig, 1907, Die künftige Religion. Leipzig 1909. Овај путује попут апостола с једнога краја Њемачке до другога, и проповиједа необуздањим занесењаштвом против хришћанске цркве и вјере. При томе настоји приказати учење о „надчовјеку", томе чудовишту над чудовиштима, као монизам, који има неку чаробну привлачиву моћ над полуобразованом публиком. Ова наука о том добросрећнику надчовјеку није ништа друго до ли квинтесенца дарвинизма, германске препотенције и демонске алуградости. Дарвин је учио у задњој фази развитка своје теорије, да је човјек потекао од животиње — мајмуна. Сад кад ко рекне *а*, рећи ће, ако не исти, оно барем други брао *б*. Ниче је рекао то *б* те еволуционистичне идеје. Додајмо томе највећих њемачких умова (нпр. Момзен) вјеровање о умишљеној супериорности њемачке (можда боље: германске) расе, те се је томе и трећи горе споменути моменат сам од себе придружио, и ето ти главних стваралачких идеја Ничеова надчовјека. Саме те стваралачке идеје показују овај филозофски систем у свој његовој голотињи. Ниче не признаје никакове слободе воље, ни трансцендентнога свијета, стоји на ратној нози с метафизичарима, које сматра противницима овоземског живота. Њему је земаљски живот једини могући, једини прави, једини жељења достојни живот.[1] Ниче презире не само метафизику него и науку, јер да је ова задња „по својој основној тенденцији противна прогресивном животу".[2] Ево шта вели др. Петронијевић о Ничеовој филозофији: „Цела догматична подлога његова је чист продукат *фантазије* и виталнога инстикта Ничеова — *то није филозофија разума*, већ филозофија срца, душе, *страсти*, *воље*".[3] Тим ријечима је изречена над овом филозофијом као таковом коначна осуда.

(Наставиће се).

Први поздрав парохијанима.

Благочестиви Хришћани!

Са овога светога мјеста први пут, као парох ваш, поздрављам вас браћо и сестре.

Дошао сам међу вас, не да ви мени служите, него да ја вама послужим. Христос Спаситељ није дошао на земљу ради праведника, него да грјешне зове на покајање.

[1] Др. Б. Петронијевић: Фридрих Ниче pg. 92. Летопис I. I. 1902.
[2] ibd.
[3] ibd.

Из Његових светих уста, никада се клетва није чула, него увијек благослов и опраштање. Смртни људи наклоњени су више злу, него ли добру; с тога је Христос и био према људима милостив и благ. За то је и говорио фарисејима, хвалисавцима и гордим људима: „Милости хоћу, а не жртве“.

То је и нама за примјер оставио. Благо свакоме, ко милости у своме срцу има! Благо милостивима, јер ће помиловани бити. Љубав своју Христос је показао према свима, а особито према бједнима, невољима и сиромасима, а често је говорио народу и својим ученицима: „Немојте, да презрете ни једнога, од ове моје мале браће“.

Велику љубав према роду људскоме запечатио је на крсту, крвљу својом. Стога сви народи, који су видјели свјетлост истине Његове, похитали су с вјером, љубави и надањем; завољели су срцем и душом распетога Спаситеља. И, тако се проширило свето име Његово по свему свијету.

Хришћанство је славило побједу свјетлости над мраком и незнањем, над лажи и тирјанством.

Та света и узвишена вјера, вјера Хришћанска православна, просвијетлила је и наше прадједове, који су је тако завољели, те су за њу живили и готови били у свако доба у смрт поћи.

Та света вјера створила је толике мученике и свештеље великога православља, те и наша света православна српска црква поноси се са Србима мученицима и свештељима.

Та света вјера пробудила је петстољетно робље из сна и мртвила, те је од тог измрцвареног и паћеничког робља створила јунаке и лавове, који су својим прегалаштвом и храбрим јунаштвом задивили свијет и с тијем прославили мило име Србиново.

Та вјера која љуби и опраша, проповиједа: слободу, правду и једнакост.

Та вјера уљевала је у срца наших прадједова истинито надање на избављење.

Том вјером ми смо задојени и одњеговани.

У тој вјери Србинова је снага и побједа. И, онда, зар може и смије бити правога Србина православнога, да охладни према тој узвишеној и правој вјери, која нам је српско име очувала и просвијетлила?!

Та нас вјера учи: да у животу будемо непорочни, да чинимо правду и да говоримо истину срцем својим.

Вѣдѧгол҃ѣ ѥ҆ѥ҃ѣ ѵ҆ѣтинꙋ, пра҃ꙋгол҃ѣ Дꙋ҃ха ѥ҆ѥ҃ного ѡ҆ѥ҃ѣтꙋгол҃ѣ кѣ҃рⷭ ѵ҆ѣтинѣ, праздѧнѣкꙋ Трⷪ҃цѣ поклонꙋгол҃ѣ, тⷧ҃ѣ ѥ҆ѥ҃ ѡ҆ц҃ь шꙋлꙋ ѥ҆ст҃ь.

С овом вјером долазим међу вас, моји мили парохијани, с овом вјером ја вас поздрављам. С тога нека је срећан и благословен онај час, кад сам дошао међу вас! Амин

Говорио 16. маја 1910. у Мостару поп *Марко С. Поповић.*

Преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У нашој цркви.

Извјештај о раду српско-православног епархијског Црквеног Суда у Тузли и то за пријеме седиснаканије т. ј. од 24. априла 1909. г., до 2. маја 1910. г., поднешен Његовом Високопреосвештенству Митрополиту госп. Платону Радоњићу, дана 25. маја 1910. г. на првој сједници, у којој је предсједавао.

Ваше Високопреосвештенство!

У првоме реду радујемо се искрено, да В. В. данас видимо у сједници као предсједника свога. И поводом тим молимо да и овом приликом благоизволите примити нашу најсрдачнију честитку и да будете увјерени о искреној радости чланова овога суда, што је доласком Вашим престала седисваканција као вријеме, које није повољно по нормални ток и развитак цркве и црквених послова а особито молимо да будете увјерени о нашој великој радости, што је Божији промисао баш В. В. одредио нама за архипастира и предсједника овога суда црквенога, јер и свештенство и сав српски народ полаже на Вас врло велике наде због лијепих врлина, којима је украшен сав предашњи живот Ваш.

Стога и данас и вазда кличемо и желимо да Бог поживи В. В. дуго и много година на славу Бога, корист цркве и понос свештенства и народа српскога. Живио!

II.

А сад дозволите Високопреосвештени господине, да Вам у кратким потезима најпонизније поднесем извјештај о раду црквенога суда за вријеме седисваканције.

Ваше Високопреосвештенство!

Кад је 27. јануара 1909. г. блаженопокојни Митрополит Григорије Живковић оболио, добио је од Његове Светости цариградског Патријарха допуст од шест мјесеци. За вријеме допуста обвезао се Високопр. г. Митрополит сарајевски Евгеније, да ће пок. Митрополита заступати у дужностима, које само епископ може обавити. Остале пак послове црквени суд је вршио и то вазда и све са знањем, одобрењем и благословом покојника.

А кад је 24. априла 1909. г. преселио се у вјечност пок. Митрополит Григорије, црквени суд је од тога дана па до 2. маја о. г. т. ј. до доласка, хиротоније, интронизације и инсталације В. В. — сам преузео вођење послова сходно прописима §§ 185., 199. и 200. Уредбе црквено-просвјетне управе.

Но пошто је смрћу пок. Митрополита правно престала обвеза г. Митрополита Евгенија да га у тузланској епархији заступа, — црквени суд је, уз извјештај о смрти покојниковој, уједно замолио Његову Светост Патријарха цариградског, да у погледу дијељења брачних диспензација, освећења цркава, којих је било неколико у изгледу и у погледу рукоположења клирика, — сходно одредити благоизволи. Али на ту молбу до данас није приспио никакав одговор; вальда због тога, што је молба и извјештај приспио у Цариград баш оних дана, кад се пр. г. тамо догодио државни преврат.

У тој непријилици а поводом конкретних потреба црквени суд је бројојавно замолио а Његова Светост благоизволела је дозволити да се смије служити св. литургија у школској дворани у Тузли и да маглајску цркву може осветитати онај архијерej кога црквени суд позове и замоли.

На темељу тога и аналогно томе, а особито због скупе и неподесне везе с Цариградом као и због пречности дотичних послова и потреба, на замолбе црквеног суда, високопр. г. Митрополит Евгеније Летица особно је осветити благоизволио осим маглајске још и драгаљевачку и тузланску цркву и подијелио је благослове па су од јереја освећене цркве у Подгајевима и Гор. Слатини; док због малих оправки без нарочитог благослова, с одобрењем црквенога суда освећене су цркве у Толиси и Пурачићу.

Даље по замолби црквеног суда г. Митрополит Евгеније рукоположио је у чин ђакона и презвитера Гавру Гаврића свршеног ређевског богослова из Прибоја, који је по том намјештен као администратор у Хрпама.

У погледу брачних диспензација црквени суд је по утврђеним принципима и економично одобравао, па су свештеници на писмену дозволу за сваки појединн случај, вјенчавали особе, којима су на путу стојале отклоњиве брачне сметње. Све ове диспензације заведене су појединце у записнике сједничке.

Црквени суд је ово дозвољавао аналогно оном овлаштењу, које је Његова Светост Патријарх по гласу дописа Високопр. г. Митрополита Евгенија од 4. априла 1909. г. бр. 155. у седиспаканцији подијелио црквеном суду сарајевском и бањалучко-бихаћком а по највише то је чињено из разлога нужности јер у огромној већини диспензација ни поред најбоље воље не би било могуће од Патријарха добити благовремено рјешење због удаљености и скупоће писменог а нарочито брзојавног саобраћаја.

III.

У 1909. г. црквени суд је имао 11 редовних сједница и ниједну ванредну а у 1910. г. до данас имао је 4 сједнице и то само редовне.

На тим сједницама у 1909. г. рјешено је 1275 поднесака од којих 275 бројева спада у епископске агенде; у 1910. г. на четири досадашње сједнице рјешено је 488 бројева од којих су 102 броја епископске агенде.

Примјећује се, да су поднесци, које су сва парохијска или протопрезвит. звања или више њих о једном те истом предмету н. пр. о испитима из катихизовања или о годишњим исказима и т. д. подносила, завођени су под једним бројем а тако исто и молбе или записници са странкама завођени су под истим бројем под којим је заведен спроводни акт дотичне власти.

Детаљнији извјештај о раду своме у 1909. г. црквени суд објавио је у службеном листу Источнику од о. г. бр. 1. А сада слободан је да сходно § 195. т. 13. Уредбе В. В. најучтивије поднесе сумарни и у важнијим предметима извјештај.

Од тих пак предмета понајважнији су ови:

1.

У погледу свештенства.

а)

Иноконтију Д. Витомировићу јеромонаху из Крушчице у Угарској, клирику привренске Митрополије дозвољен је даљи боравак у братству ман. Озрена.

Потврђени су: Константин Драмушићев Јабланице н./Ј. парохом у Тузли; Стеван Станчић из Дворова парохом у истом мјесту и Јован Јевтић из Раковца парохом у Гор. Слатини.

Постављени су: Михаило Јовановић из Кожуха администратором у Јабланици н./Ј.; Ђорђе Госњић тајник ц. с. из Тузле, администратором у Тутњевцу; Гавро Гаврић новорукоположени свештеник из Прибоја, администратором у Хрпама; Петар Јовановић из Хрга, администратором у Кожухама; Стеван Поповић из Брчког, администратором у Мећашима; Радован Јовановић из Мећаша, администратором у Брчком; Јован Јокановић из Гор. Слатине, администратором у Вовуђој и јеромонах Јован Калезић из ман. Тавне администратором у Раковцу.

Надаље, Ристо Бабуновић и Јоцо Пајкановић свршени ређевски богослови привремено постављени су први за првог а други за другог канцелисту ц. суда.

ЗАВОД ЗА ИЗДАВАЊЕ УДЖБЕНИКА „ВЕЛИМИР ВАРЧЕВИЋ" БЕОГРАД

По молби својој умировљени су: Софроније Стапчић парох из Дворова и Ристо Јовановић парох из Тутњевца али им из буџетарних разлога до данас нијесу дозначене мировине.

Проглашен је неспособним за парохијску службу и лишен парохијског ухљебља Н. Г. администратор из В. и враћен у пређашње стање т. ј. у мировину с привременом мировином.

Умрли су: Јефтимије Петрић јеромонах из ман. Тавне; Ђорђе Петковић умировљени свештеник из Мећаша и Коста Поповић, парох из Милошевца.

б)

Изјављењ је нарочито признање Душану Николићу из Пожарнице за труд и велико ревновање његово при подизању цркве у Подгајевима, и уважен је труд Владимира Пејовића из Маглаја и Јована Поповића из Драгаљевца поводом градње њихових парохијских цркава.

в)

Дати су кратки допусти, највише ради лијечења и то: Константину Јовичићу архим. из Тавне, Ђорђи Х. Стевићу из Зовика, Душану Тешићу из Градачца, о. Рафаилу Станивуковићу из Озрена, Ђоки Опалићу из Вел. Обарске, Лазару Марковићу из Бијељине и Стевану Ђ. Поповићу из Модриче.

г)

Од грађанског суда правомоћно кажњени су: М. С. из Б. са 2 дана затвора или 20 К глобе ради увреде једне особе и П. Л. из К. са 30 К глобе ради грдње и бијења једне особе.

Црквени суд осудио је правомоћно П. П. М. из Д. на 30 К трошкова супституту и губитак штоле од 9·87 К у корист. свешт. мировинског фонда.

Велики црквени суд пооштрио је првостепену казан опомене на строг укор Р. С. из Б. ради увреде просвјетног савјета.

д)

На неколико свештеника поднешене су тужбе ради мањих одношаја и ствари па су као претјеране или неосноване одбијене.

Но за велике и врло велике прекршаје дисциплине стављени су под истрагу Ј. Ј. поч. чл. цр. суда тузлан., П. П. М. из Д., Н. Ш. из В. и С. П. из М.

2.

У погледу свјетовњака није у дисциплинарном погледу — изим брачних пресуда — никаква осуда донешена.

3.

Дозвољено је да се поправе цркве у Гор. Слатини, Толиси, Тузли, Пурачићу и Бијелој, те су све те цркве осим оне у Бијелој већ и освећене а осим њих довршене су и освећене нове цркве у Г. Драгаљевцу, Маглају и Подгајевима.

4.

Бројно стање свештенства, цркава, парохија и народа према стању од 31. децембра 1909. г. види се из ових табела:

Исказ

о броју свештенства и цркава зворничко-тузланске Митрополије према стању од 31. децембра 1909. године.

Број	Име протопрезвитерата	Број цркава					Број свештенства														Примједба
							мирског									монашког						
		манастирских	парохијалних	филијалних	укупно	ћелија	протопрезвит.	администрат. протопрезвит.	пароха	админ. парох.	капелана	умировљених протопрезвит.	умировљених презвитера	ђакона	укупно	одликованих свештеника	манастир у	архим. настојат.	јеромонаха управитеља	јеромонаха	јерођакона	монаха	укупно	
1.	доњо-тузлански	1	6	2	9	.	.	1	4	4	.	.	.	.	8	1	Тавни							
2.	грачанички	.	9	.	9	.	1	.	6	4	.	.	1	.	11	1		1	.	2	.	.	3	
3.	градачачки	.	10	.	10	.	.	1	7	4	.	.	1	.	12	1								
4.	брчански	.	7	.	7	.	.	1	7	4	.	.	2	.	13	.	Озрену							
5.	бијељински	.	6	.	6	.	.	1	8	5	.	.	1	.	14	2		.	1	.	.	1	2	
6.	зворнички	1	3	.	4	.	.	1	6	1	.	1	3	1	12	.								
	Укупно . .	2	41	2	45	.	1	5	38	22	.	1	8	1	70	5		1	1	2	.	1	5	

Примједба: Код епархијског црквеног суда има један протопрезвитер и један презвитер.

Ис-

српско православне епархије зворничко-тузланске, састављен по про-
44—49) 26. јануара 1906. г. бр. 148 и 27. новембра 1907. год

Број	Име прото-презвитерата	Број домова	Број душа:			Број брачних парова					
			мушких	женских	укупно	сложних	несложних	смијешаних	укупно	у наложништву	разријеш. 1906.
1	туланski	2912	10060	9119	19179	3689	26	20	3735	42	3
2	бијељински	5653	17397	16410	33807	6191	46	8	6245	55	13
3	зворнички	2866	9553	8547	18102	3356	13	—	3369	20	5
4	модрички	2829	9553	8487	18040	3526	28	10	3564	26	7
5	брчански	3507	12022	11063	23085	4494	27	12	4533	36	7
6	грачанички	3108	11045	9927	20972	4029	41	—	4070	50	—
7	Ман. Тавна	652	1968	1931	3899	693	—	1	694	2	—
8	Ман. Озрен	528	1866	1623	3509	698	1	—	699	1	—
	Укупно . .	22055	73486	67107	140593	26676	128	51	26909	232	35

к а з

писима окружница: од 2. новембра 1894. год. бр. 382 (Збирка стр. бр. 2383 према стању од 31. децембра 1909. год.

Број рођених			Број умрлих			Број удових			Број			Број		Примједба
мушких	женских	укупно	мушких	женских	укупно	мушких	женских	укупно	вјенчаних 1909.	обудовљ. 1909.	за женидбу дозрелих	ступили у православље	иступили из православља	
484	430	914	314	283	597	408	447	855	205	122	1246	7	—	
775	747	1522	453	403	856	685	1035	1720	515	188	2756	3	—	
455	417	872	244	220	464	315	416	731	196	106	1089	—	—	
475	452	927	265	264	529	384	591	975	203	116	1363	—	—	
641	586	1227	375	376	751	541	788	1329	228	135	2339	—	—	
563	511	1074	267	255	522	423	458	881	229	131	1839	—	—	
82	78	160	49	37	86	80	93	173	35	15	62	—	—	
87	73	160	65	58	123	92	83	175	46	22	23	—	—	
3562	3294	6856	2032	1896	3928	2928	3911	6839	1457	835	10717	10	—	

Универз. библиотека „Вукашин Марковић" Београд

Завршујући овај свој поднизни извјештај Црквени суд најучтивије моли, да В. В. милостиво благоизволи изложени рад црквеног суда у седисваканцији на високо знање узети, одобрити и благословити.

Из овог извјештаја Високопр. г. Митрополит Иларион благоизволио је благодарити црквеноме суду на поновној честитци и раду у седисваканцији, изложио своје лијепе намјере, жеље и правац у коме ће као Архипастир дјелати на корист цркве, свештенства и народа па је у ту сврху позвао г. г. чланове црк. суда, да га у томе Његовоме раду и намјерама савјесним вршењем својих свештеничких и судачких дужности истински и својски потпомогну.

Чланови су се одазвали са : Живио!

На поднешени пак извјештај црк. суда о раду за вријеме седисваканције Његово Високопр. благоизволело је својеручно написати ово рјешење:

Број 137 М

ex 1910.

„Приложени и у детаљима исцрпно израђени извјештај протопрезвитера Петра Н. Јовановића, референта и конзисторијалног савјетника у Тузли на пријатно знање и одобрење примам, те му и овијем путем изричем своје потпуно и топло признање на његовом марљивом и савјесном раду у времену седисваканције.

Ова одлука моја има се и у наредној сједници епархијског црквеног суда прочитати а извјештај у „Источнику“ штампати.

Тузла 16./29. јуна 1910.

Митрополит

Иларион с. р.“

Књижевне биљешке.

Библија и знаност. У Источнику број 1., 2., 3., 5. од г. 1909. изашао је чланак „О јединству рода људскога“. На то можемо овдје надовезати, да у Улштајновој Свјетској Историји од г. 1909., I. св., има интересантна расправа од берлинскога унив. проф. др. Ф. пл. Лушана „Расе и народи“, која истиче као чињеницу: јединство рода човјечјега. То је тим значајније, што пред овом расправом у истом дјелу долази хипотетска стварно ничим не поткријепљена тврдња познатога природњака и атеисте Е. Хекла о постанку човјекову од животиње, специјално од усконоснога давно већ изумрлога мајмуна. Лушан износи ту и лијепе опће погледе о схватању раса, одбацује као расне знакове боју лица и очију, што је увјетовано околицом, климом и другим антропогеографским моментима. Али зато придаје особиту важност форми носа и лубање, у којој је мозак смјештен. Даље оправдано одбија назив за нека културно ниска племена „дивљаци“, јер да су та племена интелектуално пуно развијенија, но што се то обично узима; та племена имају многобројне своје и често врло духовите приче и доскочице. „Што више проучавамо „дивљаке“, вели Лушан, „све јасније увиђамо, да нема границе, која би их оштро и сигурно дијелила од културних народа“. Ствар ова сасвим природна, сјетимо ли се само, да свако племе, па и оно, које је на најнижем степену културе, има двије одлике: говор, тај чудни еквиваленат умне душине радње, и религију, осјећај зависности од вишега бића и дужности, да свој живот удешава према схваћању те зависности. Ту су и правни почетци за социјални и фамилијарни живот.

Говорећи о афричким расама налазимо ову важну изјаву ученога писца: „... ми смо у опће данас *сви* с тим на чисто, да се је *процес човјекова постанка* обавио на *једном мјесту*, и да на крају крајева имају *све људске расе једно заједничко поријекло*.“[*1])

Исто тако је значајно његово мишљење о великој сродности Семита и Хамита, народâ, названих тако према библијском реферату о Нојевим синовима Симу (Sem), Хаму и Јафету. Тако вели за Симовце и Хамовце и њихове језичне скупине: „Да су то сродне језичне скупине, које су потекле из истога заједничкога прајезика, изнад свake је сумње. Сјајна истраживања Ермана и Сете-а (Sethe) доказала су ову сродност пуно јаче и евидентније, него што се то до сада узимало, те су, и ако не без отпора, популарисали ту идеју у широким слојевима тако, да братски односи међу Хамом и Симом није напросто самовољна биљешка у генеалошкој таблици народâ, коју налазимо у Књизи Постанка“.[2])

Ето и профана знаност даје право том историјском реферату Библије. Зато и није узалуд речено, да се Библија не треба бојати ни најмање објективнога знанственога истраживања, ма то долазило ма с које му драго стране. Напротив, кад би резултат другачије у овој ствари гласио, био би у контрадикцији с историјском чињеницом. Познато нам је свима, да су Израиљћани живјели у Египту, а за Мојсија се још каже, да је одгојен на двору Фараонову у свима знаностима мисирским. Мојсије је морао дакле тачно познавати оба језика тих двају репрезентаната семитских и хамитских племена. Doctor.

Читула.

Стеван Василијевић, свештеник парохије у Тумарама протопрезвитерата тузланског родио се 8. септембра 1852. г. у селу Срп. Шикуљама а у вјечност се након дужег боловања преселио 8. јуна о. г. у истом мјесту.

Осим основне школе пок. о. Стеван учио је нешто и богословије у Београду.

Од 1873. до 1880. г. био је учитељ у Возућој а 13. и 16. новембра 1880. г. рукоположен је и постављен парохом у Пурачићу, по том од 1904. г. у Возућој од 1906. г. у Брићесници и најзад од 1907. г. до смрти у Тумарама.

Био је одликован грвеним појасом од Митроп. Дионисија 1887. г.

Покојника су 10. јуна испратили до породичног гробља у Срп. Шикуљама три околна свештеника, изасланство општине тузланске, парохијани, земљаци и сродници а над отвореним гробом с њим се опростио протонамјесник Константин Драмушић из Тузле. Покојник је био удовац и оставио је иза себе седмеро дјеце од којих је троје малољетно и потпуно неоскрбљено, јер није био члан удовичког фонда. Блажено покојном о. и брату Стевану:

Бјечнаја памјат!

Званични огласи.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Број 11753?, из 1910.

I. — X.

Натјечај.

У сјеменишту срп.-правосл. богословског училишта у Рељеву упражњено је више питомачких мјеста, која ће се почетком школске

*) Курзив је писца ове биљешке.
[2]) pg. 49.
[3]) Idb. pg. 59.

1910.—1911. год. имати попунити. Питомци добивају у сјеменишту бесплатан стан, храну и одијело, осим тога свршетком школске године примјеран путни трошак за одлазак својим домовима преко великих ферија и за повратак у сјемениште. За попуњење овијех упражњених питомачких мјеста расписује се овијем натјечај са додатком, да се односне молбе имају управити надлежним епархијским митрополитима најдаље до *19. јула (1. августа) о. г.*

Молитељи морају доказати:

1. Крсним листом, да су српско-православне вјере.

2. Школском свједоџбом, да су добријем успјехом свршили 8 разреда вел. гимназије односно ако таковић молитеља не би било, да су свршили с добријем успјехом најмање 7 разреда вел. гимназије у Босни и Херцеговини односно у подручју аустро-угарске монархије. Кандидати, који дођу из гимназије без оцјена из Логике односно Психологије, имаће на дотичних предмета полагати пријамни испит или одмах послије примања у богословију или најдаље за три мјесеца (Испитни ред за богословско училиште § 13.).

3. Свједочанство надлежне политичке области, да су припадници Босне и Херцеговине, да су беспрјекорног моралног и грађанског владања и да су неожењени.

Сви нови као и досадашњи питомци имаће се почетком школске 1910.—1911. године љекару у Рељеву односно у Сарајеву, којега земаљска влада одредила буде, на љиечнички преглед *о свом трошку и на свој ризик* ставити, те код којега се какова год тјелесна или душевна болест установи, неће бити у сјемениште примљен, односно ће се и од досадашњих питомаца сваки такав из завода о свом трошку одстранити. Ово ће се односити поглавито на оне и садашње и будуће питомце, који на органима за дисање и храњење толико пате, да посних јела подносити не могу.

Сваки досадашњи и будући питомац имаће почетком 1910.—1911. школске године дати од себе писмени реверс, да ће се у свему гледе хране по прописима завода владати, у противном пак случају престаће бити питомац сјеменишта.

Ако се код којег питомца неизљечива болест на органима за дисање и храњење касније, током школске године појави, такав ће питомац бити одмах из завода отпуштен.

У Сарајеву, 8./21. јуна 1910.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Српско православни епархијски црквени суд у Мостару.

Број 82 из 1910.

Свему пречасном свештенству захумско-херцеговачке епархије.

У вези са овдјешњом наредбом од 10. октобра 1902. број 969. епархијски црквени суд налази за сходно одредити слиједеће:

1. Сви свештеници мирског и монашког реда дужни су од сада редовно сваке године у мјесецу децембру да саставе распоред проповиједања у црквама своје парохије за наредну годину, кога ће се придржавати и тај распоред свештеници мирских парохија имају доставити надлежним управитељима протопрезвитерата, а администратори манастирских парохија својим настојатељима и то најдуље до 30. дец.

2. Управитељи протопрезвитерата и манастирски настојатељи дужни су такође у децембру сваке године саставити распоред проповиједања за наредну годину, кога се мисле држати у својим црквама, даље имају по могућности пазити, да ли подручни свештеници према односном распореду проповиједају у својим парохијама, а крајем сваке године до 30. децембра треба епархијском црквеном суду да поднесу извјештај за минулу годину: колико је који свештеник говорио проповиједи преко године, гдје, кад. како и какав је свештеник као проповједник. Уз то ваља да наведу колико су пута они проповиједали течајем године, гдје и када.

У Мостару, 7. јула 1910.

АЕ и Митрополит:
у. з.
П. Поповић
редовни члан еп. цр. суда.

Епархијски црквени суд у Туали.

Број 440 ех 1910. 2—3

Едикт,

којим се Јелена рођ. Бошковић, родом из Прова позива, да се кроз три мјесеца од првог увртења овог едиктра, лично или писмено овом црквеном суду пријави и своју одбрану у бракоразводној парници по тужби законитог јој мужа Ђоке Малетића из Новог Сада односно Шапца, настањеног у Бијељини сама предузме, или да службено постављеног јој заступника, пароха бијељинског, пречасног јереја Захарију Поповића довољно информира, или да суду означи и законито опуномоћи подесну личност, која ће је у том процесу правоваљано заступати.

Ако се Јелена до 15. октобра 1910. не јави и другог заступника не означи и опуномоћи, процес ће се провести и довршити са постављенам јој заступником.

Из сједнице црквеног суда држане у Туали 25. маја 1910.

Митрополит: у. з.
јереј Ђорђе Бјелановић.

Епархијски црквени суд у Туали.

Број 338 ив 1910. 2—3

Едиктом од 19. јануара 1910. број 42. позвана Цвијета Лазићева, законита жена Павла Павловића, из Пилица до данас се овом суду ни писмено ни усмено није пријавила, нити се зна њезин боравак и занимање. Пошто је тромјесечни рок узалудно истекао, то се у смислу

цитираног ријешења туженој службено именује и поставља заступником г. Ристо Бабуновић, богослов и секретар овог суда, којем се уједно и тужба на одговор издаје, и с којим ће се брачни процес даље повести и довршити, ако не би тужена другу подесну личност као својег опуномоћеног заступника именовала, или сама собом своју обрану преузела.

Из сједнице црквеног суда држане у Тузли, 28. априла 1910.

За предсједништво,
редов. члан епарх. црквеног суда:
јереј Ђорђе Бјелановић.

Епархијски црквени суд у Тузли.

Број 488. ив 1910. 1—3

Едикат,

којим се тужени Иван Видић-Скокановић из Ловаса у Славонији, сада негдје у Америци позива: да се кроз пола године од данас писмено или лично овом суду пријави и преузме своју одбрану у брачном процесу по тужби законите му супруге Руже (Резе) Стивића из Б. Раче заметнутом, или да службено постављеног заступника му, бродачког свештеника ч. г. Михајла Јовановића, у својем интересу информира, или суду другу личност као својег заступника назначи и опуномоћи, јер ће се у противном случају, по истеку одређеног времена са постављеним заступником процес спровести и на рнаик туженог довршити.

Из сједнице Црквеног суда, држане у Тузли, 22. јула 1910.

За предсједништво
Референт:
јереј Ђорђе Бјелановић.

„ИСТОЧНИК“ прима огласе по умјереној цијени.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1-ом табаку сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 3 фор. или 6 круна, а на пола године 1·50 фор. или 3 круне; за стране земље на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне. За црквено-просвјетне самоуправне органе у земљи на годину 2 фор. или 4 К. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији, а рукописи уредништву листа у Сарајево. Рукописи се не враћају.

Одговорни уредник: Др. Томо Поповић. Прва српска штампарија Р. Ј. Савића, у Сарајеву.

Народна библиотека „Источник“ Београд

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Изишла је нова књига:

„ПРАВОСЛАВНА ДОГМАТИКА“

са апологетским разјашњењима за више разреде средњих школа и препарандије. Написао протопрезвитер *Сава Теодоровић*, проф. и катихета у кр. вел. гимназији у Земуну.

Ова је књига одобрена за школски уџбеник рјешењем Њ. Светости, преузвишеног господина *Луки*јана, Архиепископа-Митрополита карловачког и Патријарха српског од 4./17. маја 1909. Број М. 280. ех 1909.

Но осим школске употребе ова ће књига корисно послужити и преч. *парохијском свештенству* у вршењу пастирско-проповједничке службе му, јер ће у њој поред разговјетно и јасно изложене суштине догматичног учења правосл. цркве наћи доста у лако разумљиву облику изложена поучна материјала за опровргење разних савремених антихришћанских и уопће антирелигиозних теорија, које нападају на темељне догмате хришћанства, те муте чистоту вјере и хришћанског морала у народу.

Цијена књизи је **2** круне (**2·30** п. дин.).

„ПРАВОСЛАВНО МОРАЛНО БОГОСЛОВЉЕ“

за више разреде средњих школа и препарандије *од истога писца. Треће поправљено издање.*

Књига је одобрена за школски уџбеник рјешењем св. архијерејског Синода карловачке митрополије 29. марта 1899. Број М. 50./син. ех 1899.

Ово најновије издање одликује се од прва два тиме, што је у њему одјељак »*Хришћански поглед на својину посједа*« разрађен на широј основи, тако, да је партија о »Социјалном питању« с обзиром на савремене друштвене прилике и потребе опширније изложена. Главне тачке социјалистичке теорије су доста опширно и у лако разумљивој форми изложене, а уједно је додано и гледиште хришћанске, моралне науке на тај предмет, као и посљедње социјалистичких начела у друштву. Исто тако је у главним потезима разложено и *радничко питање* као и савремена задаћа државе и цркве, којом се садањи одношај између посједника и радника правилније удесити и стање радника поправити може.

И ова књига ће корисно послужити преч. *парохијском* свештенству, нарочито при састављању моралних поука црквених бесједа; а тако исто за успјешно побијање социјалистичких начела, која су данас на дневном реду, а која у наше дане у наш народ продиру.

Цијена књизи **2** круне (**2·30** п. дин.).

Обје књиге могу се добити у писца за готов новац или уз поштанско пузеће (Nachnahme). Књижари имају 25% попуста.

ПОШТОВАНИ ГОСПОДИНЕ!

На простору, који обухваћа парохија наша живи данас народа 15.000 душа, од којих има 2.500 православних Срба, 5.000 муслимана и 7.500 римокатолика.

Управо у средини парохије лежи варош **Чапљина**, за коју се може рећи, да је послије Мостара и Требиња данас најважније трговачко мјесто у Херцеговини. Чапљина броји 1.700 становника, од којих има 300 православних Срба, 500 муслимана и 900 римокатолика. У Чапљини је садя котарска испостава, али како се нагло шири сви су изгледи да ће у скором времену постати котарским мјестом, те ће Чапљина тада имати још љепшу будућност.

Покрај српске школе, недалеко од Чапљине, коју надзрокана овдашња српска православна општина, православни Срби у Чапљини имају и своја свештеника, своју црквено-школску општину, читаоницу, земљорадничку задругу и пододбор „Просвјете".

Да овим нашим културним установама, а тиме и православном Српству у овоме крају, осигурамо опстанак и развитак за сва времена, одлучили смо, да помоћу Божјом и народа нашег подигнемо у Чапљини **храм Божји**, тај лијепи споменик хришћанске љубави, који ће и познијим вијековима и нашим унуцима причати какви смо били Срби и Хришћани.

Овај храм Божји моћи ће се подићи само уз **припомоћ** наше браће из читаве Босне и Херцеговине, која неби требала да изостане, колико да се види хришћанска љубав, толико и братска слога и заједница, која несмије изостати, ако смо вољни бити једно.

Српски народ као једна цјелина данас баш, у данашњим приликама, мора што више прегорјети и у ријечи и у дјелу, јер се ми немамо само у Бога и у себе саме поуздати и као једно тијело под једним српским православним духом чувати и подизати храмове науке и српског Православља, као чврсте бедеме око наше Србадије, која ће остати, да и она, научена од нас чува и подиже исте — а тако ће се најбоље очувати Србинове светиње.

У тврдој нади, да схваћате наш положај на овако истакнутом мјесту, молимо Вас најучтивије, да и Ви нашу намјеру помогнете и да нам притечете у помоћ са прилогом за градњу цркве у Чапљини.

Помислите, кад нам свој дарак пружите, гдје се подиже ова лијепа црква? У срцу Херцеговине, **у мору иновјераца, којих има шест пута више него ли нас**, а међу 15 села, која су много пута поливана крвљу за **крст часни**, који треба да се што скорије заблиста у Чапљини на цркви, која ће, ако Бог да среће и снаге, и са Вашом потпором брзо бити **дом молитве за срећу и напредак читавог српства**.

За сакупљање прилога по Босни и Херцеговини шаљемо г. **Михајила Ијачића**, те кад у средину Вашу дође, молимо Вас да му будете на руци и код тамошње браће Срба да га препоручите, на чему Вам унапријед најтоплије захваљујемо. Прилози се могу слати и на г. **Ристу Спахића**, трговца у Чапљини.

ЧАПЉИНА, 10. јуна 1910.

С поштовањем:

Одбор за градњу српске православне цркве у Чапљини

Васо Медан, свештеник,
Ристо Спахић,
Лука Ђорлука,
Станко Витковић,
Илија Митровић.

Ц6 10/4763 РТ I/118

Год. XXIV. Сарајево, 15. августа 1910. Број 15.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

* * * * * ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ. * * * * *

Садржај:

Званично. — Проповијед. — Немогућност религије без представе о личном Богу. — Преглед црквеног и просвјетног живота. — Листови и нове књиге. — Званични огласи.

Број 558, ех 1910.

ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК ДР. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ.

Штам српска штампарија Ристе Ј. Сакића Сарајево.

ВИШЕ СР. БОГОСЛОВИЈА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Књижевни оглас.

„ИЗ ЦРКВЕНОГ И БРАЧНОГ ПРАВА“,

расправе и чланци од др. Чедомиља Митровића, ванредног професора универзитета. Биоград. — Издавач: књижара Геце Кона. Кнез Михаилова улица број 34. 1909. Ова књига, о којој је прије изашао оглас у овом листу, изашла је из штампе у издању књижаре Геце Кона у Биограду. У књизи се налази 25 чланака, који су врлодобри и врло потребни за сваког свештеника. Зато би требао сваки наш свештеник да ову књигу наручи, већ због тога, што је књига према својој вриједности јефтина, а друго што од 230 примјерака уступљених „Просвјети“, и који би се требали код нас растурити, „Просвјета“ ће имати 33% чисте добити. Тако, да би „Просвјета“, кад би се све те књиге продале, добила чистих K 237.60. Сваки свештеник [illegible] пивши књигу, поред тога, што је добио добру [illegible] учинио је уједно и корист једној општој установи. Прич. господа свештеници, а нарочито они, који су и повјереници „Просвјете“ треба да се заузму око скупљања претплате. Књиге се могу наручити код „Просвјете“ или уредништва „Источника“. Цијена је књизи без увеза 3 K, са увезом 4 K.

3346

ГОД. XXIV. САРАЈЕВО, 15. АВГУСТА 1910. БР. 15.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Власништво и наклада:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

Одговорни уредник:
свештеник **Др. ТОМО ПОПОВИЋ**,
професор-катихета вел. гимназије.

Званично.

Произведење. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит захумско-херцеговачки господин Петар благоизволио је у саборној цркви мостарској дана 6. августа о. г. произвести за протопрезвитера госп. Теодора Говедарицу, привременог управитеља српско-православног богословског училишта у Рељеву.

Рукоположење и именовање. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит захумско-херцеговачки господин Петар благоизволио је рукоположити Василија Јовичића свршеног богослова родом из Фоче дана 6. августа 1910. за ђакона, а 8. августа исте године за презвитера у мостарској саборној цркви сошествија св. Духа и именовати за администратора парохије биоградске у протопрезвитерату невесињском.

Епархијски црквени суд у Тузли.

Број 558. ех 1910.

1. Потврђено је Јована Јевтића, свештеника из Раковца парохом у Г. Слатини;

2. именовано је Јована Јокановића, свештеника из Г. Слатине администратором парохије у Возућој;

3. отпуштено је Ђорђа Х. Стевића, свештеника из Зовика по молби његовој из Дијецезе и брисано га из клира зворничко-тузланске Митрополије, јер је исти одселио у Србију;

4. именовано је Николу Гајића, бившег свештеника у Возућој администратором у Зовику;

5. поставно је Јована Каљевића, јеромонаха из Тавне привремено на парохију у Раковцу;

6. разрешено је привремене управе у Озрену јеромонаха Рафаила Станивуковића и премјештено га у братство манастира Тавне;

7. примио је Лесниду Јергића, архимандрита из Вел. Кладуше на темељу каноничког отпуста из Бањалучке у Тузланску Дијецезу и привремено му је повјерио управу манастира Озрена; и

8. парохију Тумаре привремено повјерио је свешт. Павлу Катанићу, из Пурачића и братству манастира Озрена.

„СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ"
БЕОГРАД

Незваничио.

Проповијед

Његов. Високопреосвештенства госп. АЕ и Митрополита аворничко тузланског Илариона, држана на архијерејској литургији у Мохолу (Бачка) дана 25/VIII 910

Во имя Отца и Сына и Святаго Духа!

Драги моји Молци! Срдачно служим ванвјек Господу Богу своме, али овај дан и ова служба за мене је особита радост, кад ми је сво дао Бог, да као архијерej православне Цркве иступим међу своје драге мјештане, међу своје драге и миле Молчане

Срце ме вуче селу моме, јер ми је Мол мој љепши, него незнам каква престолница. Ту су моје успомене из дјетињства, ту сте ви, моји рођаци, пријатељи и познаници, ту су гробови мојих милих. Па и кад сам далеко од вас, привиђају ми се прилике села мога видим вас, браћо, у души својој и живим и осјећам и онда с вама.

Па зар је чудо, што је моја душа данас тако раздрагана, кад као архијерej приступам оном пријестолу Божјем, око кога сам као мало ђаче послуживао, у оном св. храму, у који сам радостан хитио од малена мога на св. богослужење у ком сам се облачио у чираке и рипиде заједно са многима од вас, у ком опет ево налазим све позната ми мила лица, а гдје и мене добро знају моји знанци од малих ногу мојих. „Својима сам дошао" (Јов 1, 11), па мислим и увјерен сам, да ће своји свога и разумјети.

Дошао сам, браћо, да одахнем међу вама. Али и у томе одмору савјест ме упућује, да архијерејском службом осваким православље у мјесту моме; душа ми моја каже: реци овом добром народу своме ријеч од поуке и утјехе, јер тај твој народ зна, да ћеш му рећи од срца, искрено, пријатељски, шта му ваља а шта не. И чујте ме, браћо моја, и примите ријечи моје срцу своме, јер излазе из срца мога искреног, које вам жели, да будете напредни, вањени и чувени међу општинама ове дијецезе, да будете и по добру гласу и по стању међу првима.

Напредно је моје мјесто и зна срећство за њега. И камо среће да могу данас да говорим само о врлинама и напретку његову! Али знате, браћо, како је: кад некога нешто боли, заборавља на све друго, па говори само о томе. Па тако и код вас има доста добра, а ја сам рад да буде у свему још и боље, па ћу вам рећи, шта не ваља овдје код нас и како да изљечимо зло. Двоје је, што мене тишти, а увјерен сам, да и разумне људе међу вама тишти то исто, а то двоје је I. назаренство а II материјално опадање народа нашега. Да вам је још та два изљечити зла, па да вас види Бог! — I. Ви знате да има данас, особито у Бачкој па и у нашем мјесту, синова православне Цркве, који хоће да се каменом баце на мајку своју Цркву православну, која их је као нејаку дјецу примила на груди своје, његовала науком хришанском, водила их и снажила. Па кад одрастоше најпоше себи друге, лажне учитеље и одвојише се од Цркве и народа свога. Да то нијесу наши не би ме болело, али то су наши, рођени, па сад нас не познају. Сад они не требају божићне сламе ни чеснице, не требају свечарског колача ни свијеће воштанице, бацају икону из своје куће, попријеко гледе православног свештеника, не требају нашу Цркву ни да им дјецу крсти, ни да им очита самртну молитву. А да их је ко силом хтео да отме од Цркве наше, и живот би свој жртвовали

за њу. А ето, што није сила могла код српског народа, то је учинило неколико лажних учитеља, па растроваше народ наш, разбратише нам браћу нашу, отеше нам драге, па се они толико избезумише, да би им најмилије било, да се затре ово св. мјесто у прах и пепео.

Није то српски, браћо моја! Та ви сте још као дјеца слушали, да је Србин за вјеру своју на коцу и конопцу издисао, да је Србин од свих православних народа најчвршће уз цркву своју стајао. Он јој је био бедем, који није могла пољуљати ни пробити ни најјача сила. А данас Срби још највише пуне назаренске скупштине али на срећу не Срби сви, него само у овим крајевима. А да видите, браћо, како се тамо горе, у крнјој Лици, па у Херцег — Босни и по другим српским земљама и крајевима србује и до цркве држи. Тамо још у Србији није угаснуо пламен праћедовског поноса вјере и народности.

Па, браћо, што је међу нама изгубљено — изгубљено је. Тешко да ће се повратити од заразе назаренске. Дај Боже да их примимо опет као Србе и православне у друштво своје! Али велим: тешко, јер знам Србина какав је, да је трајан и у добру и у злу. Многоме се и срамота натраг повратити, задржава га тамо лажан стид од нас. Па ако су они већ за нас пропали, не дајте, браћо, да се куга даље шири! Особито ви, старјешине у породицама, можете много стати на пут том злу вашем. Васпитавајте своју дјецу у љубави према цркви и народу своме, отварајте им очи, да прогледају, да виде да је назаренство обмана. Савјајте се око цркве своје, јер тако су радили оци ваши и преци; слушајте свештенике своје и недајте се завађати никаквим обманама, јер сваки, ко напушта вјеру своју издајица је и српског народа свога и цркве своје и на њему не може бити благослов, него само клетва и Божја и народна.

II. А друго зло међу вама је она луда мода и раскош, која туче и убија куће ваше и имања ваша. Увукло се зло међу нас, па наше красне дјевојке и жене, које треба поштење да краси, а које се могу најљепше подичити здрављем и руменим образима својим, кинђуре се, ките се, ћешају редове дуката, облаче се у свилу и непристалo одијело за њих, а све на пропаст српских кућа и грунтова. Има међу вама доста добрих газда, хвала Богу! Али снега ће благостања вашег нестати, ако пустите, да се оно харчи лудо на непотребне ствари. Јер знајте, да се и највећа гомила разнуче, ако се само с ње одноша, а не домеће се. А свака она дјевојка и млада, која тражи редове дуката око врата, свилу и сунцобран, рукавице и вјештачко руменило на лице своје, нека зна да тјера оцу на лице бљедило, да разорава кућу своју. Св. Писмо овако каже: „Хоћу, да жене у пристојном одијелу са стидом и поштењем украшују себе, не плетеницама ни златом или бисером, или хаљинама скупоцјеним, него добрим дјелима“ (I. Тимот. 2, 9—10) *Стид је најљепши украс дјевојци и жени.* Маните се дуката и свиле, дјецо моја, не тјерајте родитељима својим бôре на чело, јер многи родитељ ради кућевног мира, и ако зна, да му је на пропаст, најпослије одмане руком, па вама даје дукате и сомот, а тужан гледа, кад ће му добош пред кућу.

Други се народи опамећују, зашто да Србин буде луд! Та ето погледајте на сусједе своје Њемце и друге и с којима живите, какви су они: каква им је марва и кућа напредна, како су им образи једрином пуни, али код њих нећете наћи проклете моде, да их једе и раскошава. Они своје имају више, а наши га губе.

Послушајте ме, браћо моја, па кад будете код кућа својих говорили о овим мојим ријечима, знајте, да нијесам дошао кући својој само, да распалим међу

вама свађу породичну, него да вас поучим, да будете напредни и срећни, јер вас све волим. Ја знам, да многима неће бити пријатан овај говор мој, особито жевскадији нашој, — али дјецо моја, немојте се водити за пустим срцем својим, него за памећу, па ће вас благословити и Господ Бог, у чије вам име за ваш спас и напредак и говорим ово.

Нека је благодат Божја и благослов Његов изобилан на свима вама, браћо и дјецо моја, амин!

Немогућност религије без представе о личном Богу.

(Наставак.)

Но чија је крв могла покрити гријехе човјечје и увести га у опћење с личним, најсавршенијим Божаством? Таково питање неизбјежно се наметало незнабошцима и рјешавало се различно. Како се гријех и кривица — запрека за опћење с Богом — налазила у човјеку, то отуда слиједи јасан закључак, да, искупити гријехе, умилостивити Божаство може прије свега крв *човјекова*. Та мисао родила је грубе култове људских жртава, које видимо код Финићана, Картажана, Египћана, старих Германа, и других народа, при чем се појавила мисао о надомјештању крвљу једнога човјека крви и живота другога, или живота и напретка цијелога народа, племена. Идеја о сличној замјени и немогућност честог убијања људи довела је, природно, древне народе до уређења култа *животињских* жртава. Стали су вјеровати, да и крв животиње, која има извјесне знакове и својства, може имати пред лицем Божаства цијену која искупљује. За то је нужно само *предати* жртви гријеховитост самога приносителя жртве. Предаја та извршивала се симболички — положењем руку овога на жртву, животиња се убијала, дијелови се њезини каткад спаљивали, а каткад се цијела животиња спаљивала, а крв жртве у једном и другом случају, по вјеровању људи, пила је мјесто крви и живота грјешнога човјека и измиривала га је с разгњевљеним Божаством. Да је заиста била такова вјера код древних незнабожаца, доказује особито завршни моменат у жртвоприношењу. Врло често и код многих народа, одмах кад се убије жртва или сажегу неки дијелови њезини, држала се гозба од остатака жртве, угодне Богу. Гозба та бјеше весела част каткад за цијело племе, каткад само за неке породице његове, при чему се увијек признавало, да је учасником те гозбе и *Само Божаство*, коме се жртва принијела.[1]) Искрена, заклана по свима правилима закона и ритуала, жртва, сматрала се угодном Божаству, и људи су вјеровали, да је она, или, још боље, крв и живот њезин, покрила, искупила гријехе њихове и измирила их с Божаством, — вјеровали су, да ће послије те жртве Божаство незаустављиво испунити све њихове молитве.

Само се по себи разумије, истинити Бог био је далеко од жртава незнабожачких, јер је морална преграда између Бога и људи, положена гријехом, остала у свој снази својој и послије жртава; измирења и опћења с Богом у ствари није било. Бог је био близу само јеврејскоме народу, који је имао истиниту, богооткривену религију. И премда се и овдје није гријех уништио жртвом, тијем не мање гријеси жртвователя *нису* му Богом *урачунавани* због вјере његове у

[1]) Глед. А. Меншасъ, Исторія религій. Руски пер. М. Чепинскій. С. Пб. 1897., стр. 51—52. Преосв. Хрисанъ, Религія древн. міра. Т. I. ч. Пб. 1873., стр. 304—305 и др. мј.

будућега Искупитеља, и Бог се донекле измирио сѣ Јеврејем, који је тражио очишћења и спасења, ступао је с њим у ближи одношај. Изразом и средством тога међусобног односнаја била је као жртва (за гријех, паљенаца, мира), попраћена често свечаном гозбом, тако и молитва, целицемјерна, ердачна и високо морална.[1])

VI.

Сабравши уједно све, што је досад речено о молитви и жртви у дохришћанском свијету, ми можемо учинити слиједећи закључак. Несумњиво је прије свега, да молитва и жртва — нису случајне појаве. Оне су својина сваког народа; без њих није било ни једно дивље племе, од њих се није туђио ни један културни, цивилизовани народ древности. То све неосporно говори за то, да је њих створила и постојано одржавала дубока животна моћ, органички, битно сједињена са самом природом сваког човјека. Историја нам није сачувала ни једног примјера, да би нешто, што је постало случајно, хвала буди на пр. пријатним условима предјела и живота изнијесног народа, могло постојати цијеле вијекове непрекидно и код свију народа. Оно, што је случајно постало, прекраћивало је своје бивање, чим су нестали згодни услови за то, и које се није могло премјестити на другу страну, к другоме народу, који жива под другим условима. За молитву и жртву то се рећи не може: оне су подједнако постојале у свакој епоси свјетскога живота, нису се ограничавале ма каквим једним мјестом, једним предјелом или народом, оне су биле увијек и свуда на земљи, код свију људи неизоставно.[2]) Извор дакле и узрок како њихова поријекла тако и опстанка у роду човјечјем лежи у самој природи човјека, као самосвијесног, религијозно-моралнога суштаства. Изворомтим јавља се наиме битна основна потреба човјечје природе, названа *религијозном* потребом, која је непромјењива и нераскидљива у своме развићу с развићем самосвијести сваког човјека, као личности. Пошто се самосвијесни субјекат не може ни замислити без указане потребе, природно је, да ни један народ на свијету није могао бити без религије, без молитава и жртава, без ма каквог култа, у којем би се свјесно и против воље човјекове изражавао спољашње сваки унутрашњи религијозни покрет. Ево узрока свеопћенитости религијозних облика у роду људском.[3])

Факат свеопћенитости религијозних облика за нас је врло знаменит. Ако он има за праузрок свој религијозну потребу, од које се не може рјешити ни један човјек, која је потреба дубоко усађена у саму природу његову, и ако та потреба има постојати увијек у роду људском, пошто је природа човјека у својим главним тежњама, у свом бићу непромјењива, — то је сасвим допустиво, да ће и основни облици религијозних култова разних историчких народа увијек имати мјеста у човјечанству, као стални сапутници његови и постулати нове религије. Разумије се, да ће се спољашњи вид таких облика, т. ј. молитве, жртве и очишћавајућа дјела, у будућности мијењати према условима социјалним, жи-

[1]) Глед. побр. преосв. Хрисанѣ, Религія древ. міра. С. Пб 1878., т. 3. — Зорнъ, Гедеонъ, Археолог и символ. встхоз зк. Кая. 1888., стр. 64 и сл. — Böhr, Symbolik d. Mos cultus. Heidelb. 1839. Bd. II. Beh. 3—4.

[2]) Plutarch, Advers. Colotem. Epicur., с 31. Христ. Апологет. Прев. Н. П. Рождественскаго. С. Пб. 1893., III. ч. I. стр. 248

[3]) Цицеронъ. Тускул. бес. 1., 13. Р. пер. Садова „Вѣра и Разс." 1886 Nr. 4; ст. De natur. deor. 1., 17. Гледај Клим. Алекс. Строматы кн. V. гл. 14. и тракт. Тертуллијана „De testimon animae".

вотним, климатичким и т. д., као што се је мијењало и у прошлости; исто је тако појмљиво, да ти облици у истинитој религији морају добити карактер некомогуће за њих духовности, морају се тако рећи *одухотворити*. Но при свем том, сами облици — молитва и жртва, у савезу с ма каквим дјелима очишћења, морају бити назочни и у религији будућега човјечанства.

По садржају свом молитва и жртва — облици култа истините религије, морају се исто тако и мијењати, и остати с прећашњим, историчким карактером. Ми смо имали прилику увјерити се, да је човјештво својим култом свуда изражавало вјеру у Бога *личнога*; с *личним* Божаством, којега је представљало човјечанство сродним себи, бласким, добрим, милостивим, разумним, морално савршеним, свемогућим и блаженим, тежило је оно увијек да буде у добром по себе савезу; од тога савеза очекивало је оно како помоћи у животу, тако и потпору у моралном савршенству; средство за тај савез видјело је оно у молитви, жртви и неким обредима који очишћавају. Тај основни садржај свију култова древности бјеше, као што је речено, посљедицом или резултатом неискорењиве религијозне потребе, вјечне у човјечјем роду. Религија будућега човјечанства, ако хоће и има своју цијељ да задовољи религијозну потребу, законите и непромјењљиве религијозне тежње, мора сачувати баш тај садржај у његовим елементима, који се не могу одстранити. Према томе, правом религијом у будућим вијековима и покољењима просвијећеног човјечанства биће само *она*, која ће се појавати с једне стране, као даљи развитак, продужење древних религија, с друге — која ће испунити њихове недостатке својим савршенством, достојанством и остварењем њихових нада. Истинита религија, дакле, будућности, мора исто тако изражавати вјеру људи непосредно у *лично* Божаство, неограничено и најсавршеније у свима одношајима (апсолутно) и на *њој* вјери основати се, утврђавати се. Затим, главним импулсом њезиним, као живог психичког процеса човјекова, мора бити, као и у древности, искрена и свјесна — дјелотворна тежња религијознога субјекта к стварному *јединству* с Божаством ради многих религијозно-моралних уништа своје личности. Религија будућа мора одговарати тој сталној тежњи човјечанства, њи насупрот тима уништима његовим; осим тога: за разлику од древних религија, она је дужна дати праву, *сталну задовољштину* свима могућим уништима морално-религијозној личности човјечјој. За ту цијељ мора она потпуно владати са свима одговарајућим јој *средствима*. Незнабоштво и јудејство истекло је као таковa средства обредне облике — молитву, жртву и дјела која очишћавају; али њихова средства нијесу достигла главне своје цијељи — уништали гријеха људских, нијесу давали људима стварнога искушења и измирења с истинитим Богом; нијесу их уводили у тјешње реално општење с Њим. Запрека томе била је у самом човјеку. Грајеси његови, морална нечистоћа створила је моралну провалију између њега и Бога. Истинита религија мора имати таковa средства, која би могла уништити ту провалију, прегради. А уништити, разрушити прегради значи уништити, убити *гријех*, који живи у природи палога човјека и чини га неспособним за ближе општење с Богом. А убити ће је: треба палога човјека препородити духовно, наново *створити*, поново га васпитати по *духу*, одстранивши све што је грјешно и обновивши све најбоље његове дужности и тежње. Појмљиво је, тако тајанствено и велико дјело било је могуће само послије искупљења Богочовјеком Христом гријехâ свега човјечанства на крсном дрвету. Истинита будућа религија мора само одговарајућим путем примјенити то, што је свршио Искупитељ,

очишћење од гријехова свију људи, потребама и нуждама сваког појединог човјека, који се к њој обраћа. Путем за очишћење од гријеха сваког посебног лица и измирење његово с Богом мора бити *жртва*, крв Самога Искупитеља, слика незабошких и јеврејских жртава и да се испуне наде древнога човјечанства. Но послије крсне смрти Искупитељеве таком жртвом може бити само тајанствена, чудна *репродукција* крваве крсне жртве силом Самога Искупитеља, због непоновљања страшнога голготскога догађаја (сравни: Јевр. 9., 28., 10., 14.) и *примјена* исте ка гријесима овога или онога људскога индивидуа (ср. I. Кор. 11., 25.—30.). По облику чинова прања и мазања која очишћавају и која су се употребљавала у незнабоштву и јудејству, истинита религија, очистивши у колико је могуће њихов спољашњи облик, мора пружати и *кроз њих* човјеку, који их треба, тајанствену силу освећења, препорођења и благослова, надприродну помоћ, потпору за његове религиозно-моралне напоре. Најпослије, она мора задржати и облик *молитве*. Метнувши у њу више, духовни садржај, она ју мора учинити актом најближега, најузвишенијега општења очишћенога од гријехова и обновљенога у својој природи човјека са измиреним с њим Богом. А кроз њу мора она исто тако давати чудотворну помоћ за добра дјела и мир, мир души човјечјој, за остварење незнабошких очекивања, који су им благодатне силе и сласти истините, молитве. Послије тога као што се уништава моралну пропаст између увријеђеног Божанства и грјешнога човјека религијом (у религији) и сам се човјек обнавља у њој и кроз њу, биће потпуно и то могуће. Разумије се, истинита религија те врсти, слична свакој позитивној религији, није искључиво *субјективни* процес религиозно-расположене личности: она, природно, претпоставља за себе спољашњу *установу* духовно-чувственога *култа*, *лица*, која га спроводе, и цијело *друштво* људи, који га чувају од изопачених наслага и *изврћања*, — људи који су сједињени међу собом вјером и љубављу и који помажу један другом у остварењу на земљи општега свима религиозно-моралнога идеала.

(Наставиће се).

Преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У нашој цркви.

Извјештај о сједницама великог црквеног суда одржаним у Сарајеву 23. новембра 1909., 22. фебруара и 30. марта 1910. Сједници од 23. новембра 1909. предсједавао је Високопреосвештени господин Петар, митрополит захумско-херцеговачки, присуствовао је у сједници Високопреосвештени господин митрополит бањалучко-бихаћки Василије, четири члана присједника презватера и предавач канонског права у богословском училишту. Високопреосвештени господин митрополит добро-босански Евгеније због болести није могао у сједницу доћи. О подвесцима сарајевске епархије извјештавао је свештеник Ј. Аџазовић, а о свим другим тајник овог суда. На сједници од 23 новембра 1909. ријешени су слиједећи предмети:

На предлог е. ц. суда у Бањој Луци наређено је администрацији листа „Источника" да за сваки епарх. црк. суд у земљи, шаље у будуће редовито по три примјерка листа. — На молбу овог суда управљену на вис. зем. владу, да наредбу своју од 14. маја 1894. бр. 48995, по којој су наредби учитељи српско

„СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

православне вјероисповједи на свима овозбиљним народним основним школама дужни водити дјецу срп.-прав. вјероисповједи недјељом и празницима у одређено вријеме у цркву и к црквеним обредима и тамо их надгледати, у толико надовући, да су исти учитељи у речене дане дужни и за пјевницом у цркви појати у оним срп.-прав. црквама, које нијесу од дотичне народне основне школе више од 3 км удаљене и то сваки пут уз награду од 2 К кадгод на јутрењи и литургији за пјевницом пјевали буду, земаљска влада извјестила је, да ће препоручити учитељима срп.-прав. вјере на народним основним школама да у цркви поје, али им не може у императивној форми дужност црквеног појања наметнути. Узиљед тога упућени су епарх. црквени судови, да нареде свештенству и црк. одборима, да се код сваке црквене тачно одреди вријеме, у које ће јутрења и литургија отпочети и да црквене општине, ако желе да им учитељи народних основних школа у цркви поје, награде дотичне учитеље на благајне црквене општине сваки пут платом од 2 К, кадгод на јутрењи и литургији пјевали буду.

На упит епарх. црквеног суда у Тузли, обавјештени су сви епарх. црквени судови, да је велики црквени суд позван и надлежан, да донесе коначно рјешење о свакој првостепеној бракоразводној пресуди у том правцу, да ли је кривица појединих странака доказана и да ли је доказаном кривицом деликт, на основу кога је крива странка првостепеном пресудом под диктовану епитимију стављена, правилно и тачно одређен и нормиран, као и у погледу тог, да ли је према установљеној кривици и сразмјерна казна одређена. Стога пошљедице казне пресудом кривој страници диктоване, настају по правомоћности другостепене пресуде, а правомоћност исте настаје према чланку XVIII.-ом основних одредаба Црквено Просв. Уредбе петнаестог дана по уручењу другостепене пресуде, ако призив против исте није поднешен. — Рјешење овог црквеног суда бр. 52. зап. 53. ех 1908., којим је наређено епарх. црквеним судовима, а преко њих парохијском свештенству, да појединог женика, који је брачно разведен не вјенчају дотле, док од надлежног епарх. црквеног суда на стављено питање не добију одговор, да ли је пресуда вел. црквеног суда правомоћна постала — надопуњено је у толико, што је одређено, да је парохијско свештенство за странку, која је кривом проглашена у првој парници, ако та странка жели ступити у нов брак, дужно молити дозволу од надлежног архијереја за ступање те странке у нов брак и уједно извјестити у тој ствари о владању дотичног лица; дочим за поновно вјенчање странке, која у првој парници није кривом проглашена, доста је исходити потврду епарх. црквеног суда о правомоћности односне другостепене пресуде. — На предлог епарх. црквеног суда у Тузли замољена је зем. влада, да у 2 стручна разреда трговачке школе повиси број седмичних вјеронаучних часова, да у мјесто досадашњег 1 часа седмично 2 часа се вјеронаучна настава предаје. — Потврђена одлука в. ц. суда у Т. којом је замјерено пароху Д. Т. у Г. што се није побринуо, кад је пошао на допуст, за таквог замјеника, који ће га и у парохијским и црквеним службама замјењивати. — На предлог овог суда поднешен зем. влади, да се од стране више зем. владе наведу случајеви у којима су парох. звања дужна издавати државним властима и судовима изводе из матице бесплатно — одговорила је зем. влада, да се ти случајеви немогу унапријед таксативно набројити, а пошто односи поступци власти или суда при којима се потражују од парохијских звања матични изводи не зависе од предлога странке, те се од странака не може ни захтјевати, да плате какву пристојбу за матични извод. О наведеном рјешењу зем. владе обавјештена

су сва четири епарх. црквн. суда. — Призив пароха П. П. М. из Д. одбијен и потврђено првостепено рјешење, уједно упозорен е. ц. суд у Т., да пароха казни, пошто је и поред забране е. ц. суда тужио кажњеном суду деветорицу парохијана са којима се парох у исто рјеше парнично пред духовном власти. — Потврђено првостепено рјешење е. ц. суда у Т. и упозорени свештеници бијељинског протопрезвитерата као утјецатељи, да своје наводе у призиву изложене, да се црквн. школ. прирез од стране државних органа „поповијом" назива, примјерима поткрије и онда поново у истом предмету представку на надлежни ц. суд поднесу. — На стављено питање е. ц. суда у Т. ко треба да плати путне трошкове при инсталацији пароха и увођењу у дужност администратора — саопћено истом суду — да трошкове за изасланика ц. суда при инсталацији пароха сноси дотична црквена општина, а ако је црквн. општина спромашна дужан је управитељ протопрезвитерата уреда ради и то бесплатно инсталирати новоизабраног и потврђеног пароха. Новопостављеном администратору предаје парох. звање и уводи истог у дужност онај свештеник, кога је новонамјештени затекао у дужности на дотичној парохији. — На молбу е. ц. суда у Т. да се аутентично протумаче §§ 125. и 153. Ц. П. Уредбе у погледу надзора управитеља протопрезвитерских звања над манастирским парохијским звањима и парохијанима манастирских парохија — саопштено је истом е. ц. суду, да је §§ има 114, 117. тачка 4. и 13. и §-ом 120. Ц. П. Уредбе предвиђено ко води послове парох. звања манастирске парохије, ко је одговоран за душестарательске дужности и за службу у селима манастиру доданим и ко је у праву надзирати те манастирске функционере, те према тим одређењима Ц. П. Уредбе само у конкретним случајевима и то кад добију налог од епископа или од средишњих епарх. власти управитељи протопрезвитерата као поучати повјереници могу спровести надзор над манастирским парохијским звањима. — Примљено на знање рјешење св. синода у Цариграду у том, да је призив пароха С. П. и Б. одбијен и да је пресуда в. ц. суда у цијелости потврђена и о том путем надлежног е. ц. суда у Т. обавјештене странке. — На позив св. синода у Цариграду — да му се пошаље један штампани примјерак судског поступка — саопштено је св. синоду, да овај црквн. суд нема свога израђеног поступка, него се прописи законски о поступку судском у сједницама судовима, у колико, канонским прописима није друкчије одређено, примјењују код суђења у овом црквн. суду. — Познати су сви епарх. црквн. судова, да поднесу предлоге у погледу измјене рубрике у матичним формуларима и да се изјасне, да ли би цјелисходније било, да се матице парохијске на српском језику воде. — У спору предсједника црквн. одбора Ј. Ч. и пароха С. П. из П. и то ушљед призива предсједникова укинута је првостепена пресуда и одређен поновни извиђај ради надопуне истражног поступка, а након те спроведене надопуне истражног поступка осуђен је парох С. П. из П. на једномјесечну епитимију, на сношење истражних трошкова и уједно је одређено, да парохијани пољичка за извршење обреда могу позвати и околне свештенике. — У спору пароха М. П. у Б. и Ђ. М. рјешено да се потраже од кот. суда у Бугојну оставински спис † Благ. Милишића и након увида списа да се о том одлучи, је ли парох у праву био наплатити од Ђ. М. дугове за извршена чинодјејства. — Потврђена првостепена пресуда у спору јеромонаха Д. Б. из П. и пароха А. К. из Р. — На позив св. синода у Цариграду затражени су списи од првостепеног црквн. суда у спору пароха А. К. и предсједника црквн. општине М. К. из Р., исти списи по том отпремљени су св. синоду — а након проучена

списа св. синод је потврдио пресуду овог суда, којом је предсједник М. К. из Р. на спошење истражних трошкова осуђен. — Потврђена је првостепена пресуда у спору пароха С. Т. и В. С. из В. В. — Укинута је првостепена одлука у брачном спору Д. Ј. и К. Ј. рођ. К. и наређено е. ц. суду у С. да поновни брачноразводни поступак спроведе. — Одбијен призив В. Ј. из Б. против одлуке е. ц. суда у С. којом се одлуком утјецатељу као кривцу у његовом брачноразводном спору не дозвољава да поднесе тужбу против своје жене на развод брака. — Призив свешт. Н. Г. из В. против одлуке е. ц. суда у Т. одбијен, пошто није поднесен путем надлежног епарх. црквног суда.

У години 1909. ушљед поднесених призива укинуте су у 2 случаја првостепене одлуке, којима су странке на сажиље упућене, и наређено дотичним епарх. црквн. судовима, да поведу формални брачноразводни поступак; 5 првостепених пресуда је укинуто и наређено судовима да брачноразводни поступак надочуне; повраћено је 8 пресуда првостепеном суду на исљеђење, потврђене су 2 првостепене пресуде, којима је брак у кривјености одржан и супрузи на сажиље упућени.

У 1909. г. разведено је бракова међу

епархија:	тежацима	грађанима	свега
Сарајевска	17	8	25
Мостарска	3	—	3
Тузланска	22	5	27
Бања-бихаћка	32	3	35

Разведено је бракова у години:

епархија:	1906.	1907.	1908.	1909.
Сарајевска	11	11	8	25
Мостарска	—	2	—	3
Тузланска	2	16	11	27
Бања-бихаћка	16	16	16	35
Свега	29	45	35	90

Узроци развода брака:

	1906.	1907.	1908.	1909.
Прељуба	19	27	29	52
Лудила	2	—	—	1
Недјевич. невјесте	—	1	—	—
Злобно раскидање брачне заједнице	8	12	6	34
Тјелес. неспособ.	—	3	—	2
Злостава	—	2	—	1
Свега	29	45	35	90

Остављен брак у кријености:

епархија:	1906.	1907.	1908.	1909.
Сарајевска	—	1	1	—
Мостарска	—	—	—	—
Тузланска	2	2	—	1
Бања-бихаћка	1	—	—	—
Свега	3	3	1	1

Сједници вед. црквн. суда од 22. фебруара 1910 предсједавао Високопреосвештени господин Петар, митрополит захумско-херцеговачки, а сједници присуствовали су Високопреосвештена господа Евгеније митрополит дабро-босански и Василије митрополит бањалучко-бихаћки и четири члана присједника презвитера и предавач канонског права у богословском училишту. На овој сједници ријешено је свега 33 записничка броја и то:

Одбијен призив свешт. Н. Г. у погледу вјенчања Ц. Л. из В., пошто није поднешен путем првостепеног суда. — Призив пароха Д. П. из Г. у погледу награда за обављање вјероучитељске дужности одбијен, пошто рјешавање о вјеро-

учительским наградама не спада у дјелокруг овог суда. — Примљен на знање извјештај вис. земаљске владе о том, да је спроведен извид у спору учитеља н. о. школе у К и перовође црк. одбора — и о том обавјештен перовођа црк. одбора Љ. Г. у К. — Саопштено Др. Ј. Фишеру адвокату — који прописи важе у помјесној нашој цркви о оставштини монаха. — Молби В. К. из К. ради подјељења послужничког мјеста упућена на рјешење ц. одбору у К. — Замољена вис. зем. влада да изда одредбу подручним властима, да се пјесма „Ускликнимо с љубављу“ може пјевати, а да не треба при забавама за исту пјесму одобрење од власти тражити. — Молби П. Ђ. за парохију у Б. упућена е. ц. суду у Т. — Узето на знање рјешење св. Синода у Цариграду о том, да је у дисциплинарном поступку против пароха Ј. П. из Г. овдашња пресуда потврђена и о том обавјештене странке. — Узето на знање саопштење вис. зем. владе, да је за митрополита тузланског именован архимандрит Иларион ректор богословије. — Ст. Курбал у Љ. саопштено, да је његова бракоразводна парница у току код е. ц. суда у М. — Признин тежака у Ч. у погледу одлучења њихова села од парохије Т. — одбјен, пошто овај суд према одређену му дјелокругу не може рјешавати о закључцима заједничких сједница — Одбјена молба В. К. из П. ради ступања у четврти брак, пошто рјешење о склапању бракова спадају у надлежност митрополита, уједно обавјештен молитељ да је ступање у четврти брак забрањено правилима св. православне цркве. — Одбјен уток А. Ш. из Т. против првостепене одлуке, којом је његовој супрузи дато право за подизање бракоразводне тужбе, пошто тим није прејудицирано, да ће се брачни спор свршити у корист тужитељице. — На упит е. ц. суда у С. да ли треба дозволити уток у законитом року против свих или само неких интерлокуторних одлука у брачним парницама рјешено је, да се признин против интерлокуторних одлука е. ц. судова у бракоразводним поступцима не дозвољавају осим једног случаја, гдје се подјељује право на подизање формалне бракоразводне тужбе. — У рјешењу признава црк. одбора и пароха сарајевских против одлуке е. ц. суда у С., којом је дозвољено пароху долачком, да својим парохијанима свршује обреде у старој сарајевској цркви, позвана је црк. општина у Доцу, да се изјасни, да ли желе сви парохијани, да им се чинодјејства свршавају у старој сарајевској цркви. — Списи у спору јеромонаха Д. Б. из П. са почасним члановима е. ц. суда у С. заједно са најављењем јеромонаха Д. Б. достављена одавде делегираном е. ц. суду у Б. — Саопштено е. ц. суду у Б. да је парох. звање у Ј. дужно путем е. ц. суда вис. зем. влади матичне изводе послати, које му зем. влада уреда ради тражи. — Саопштено вис. зем. влади, да су општине црквене дужне плаћати учитељима народ. осн. школа, кад им у цркви пјевали буду. — Саопштено је е. у. и пр. савјету у Б. — да од свих чланова који су при избору окружних прота у заједничкој сједници учествовали, требало је да $^2/_3$ гласа за изабрано лице — а толико гласова није имао ниједан петент, пошто је свега у сједници било 33 члана, а 18 је предало непотписане гласовнице. — Уплеђ признина свешт. Р. Ј. из Б. намјењена је првостепена пресуда, те је утјецатељ у мјесто једномјесечне епитемије осуђен на писмен укор и на сношење истражних трошкова. — Признин О. К. из С. против првостепене одлуке у њезином бракоразводном спору с мужем одбјен је и одређено да поступак мирује. — Разведно је другостепено 6 бракова.

Сједници вел. црк. суда од 30 марта 1909. предсједавао је Високопреосвештени господин митрополит Петар а био је присутан и Високопреосвештени

господин митрополит Евгеније, и четири чтања презвитера. Извјештај је од сједнице Високопреосвештени госп. митрополит Василије и члан Патрикије Поповић, овај због болести није могао у сједницу доћи. Рјешења су на овој сједници сва поднесци, који су од прошле сједнице заостали и то: Уплеђ призива свешт. С. П. против првостепене одлуке, којом је утјецатељ на основу пресуде св. Синода одмах премјештен из Брчког, и то прије него што је избор пароха у Б. спроведен — одређено је, да првостепени суд установи, да ли је призив у законом прописаном року поднешен. — М. Д. из З. упућен да се обрати е. ц. суду у Т. у погледу подјељења дозволе за вјенчање његове посторке С. — Укинута првостепена пресуда гласећа на развод брака Митра Сток. и Савке рђ. Стојан., пошто је извидом установљено, да је тај брак разведен наредбом почившег митрополита дијецезана Дионисија и да у правоваљаност другог брака Митрова са Петром уд. Филиповић не може никаква сумња постојати. — Бракоразводна пресуда П. Ј. из З. и Ј. рђ. Ђ. из П. укинута и повраћена првостепеном суду, да бракоразводни поступак обнови и надопуни. — Потражени списи од првостепеног суда уплеђ призива Т. М. из Н. у спору његову са парохом В. В. из Н. — Укинута првостепена бракоразводна пресуда завађених супруга Д. Ј. из А. и М. р. Л. из М. пошто је кривој страни подјељено право подизања бракоразводне тужбе, а права странка не жели развод брака — Потврђење избора свеш. Ј. Ј. за пароха у С. од стране првостепеног суда остављено у кривености, а призив свеш. Јов. Јок. одбијен. — Уплеђ призива уредовног тужиоца првостепена пресуда у дисциплинарном поступку вођеном против свеш. Р. С. из Б. измјењена и окривљеном у мјесто опомене подијељен строг укор. — У спору пароха и црквеног одбора у Фочи уплеђ поднесеног призива ц. одбора против првостепеног рјешења, потражени су од е. ц. суда и е. у. пр. саиџета у М. претходни списи — ну пошто су по наредби надлежних фактора у предмету истог спора отпочели преговори, то овај предмет одгођен је за наредну сједницу — Потврђена првостепена одлука, којом је свеш. Н. П. из Б. дозвољено, да може на парохију бањалучку компетовати, кад се на исту стјечај распише — уједно је истоме саопштено, да је правомоћном пресудом е. ц. с. у. Б. још те у год. 1908. лишен парохијског мјеста због осуђеног војног затвора. — Укинута првостепена бракоразводна пресуда М. Ј. и К. рђ. Н. пошто су брачници вјенчани у Србији, а и брачну заједницу прекинули у иноземству — Три бракоразводне првостепене пресуде достављене овом суду непосредно од парох. звања у Ивањској, повраћене су надлежном е. ц. с. у Б. с позивом, да првостепени суд обавијести дотична парох. звања, да се све првостепене бракоразводне пресуде уреда ради достављају од стране епарх. црквених судова на преглед овом суду — Предложена њеровачуна основа коју је школска анкета саставила, послана је са образложењем свима е. ц. судовима, да исти судови своје примједбе на ту основу донесу. — Молбу свеш. М. П. и др у погледу попуњења ректорског мјеста у Рељеву овај суд није могао у претрес узети, пошто тај предмет не спада у надлежност овог суда, стога су упућени молитељи, да се у име попуњења ректорског мјеста на богословском училишту на надлежно мјесто обрате. — Упућен е. ц. с. у Т. нека сваки пут тражи од подручног свештенства, да наведе конкретне случајеве грађанског брака у погледу којих учуства тражили и требали буду. — На молбу Р. Ј. управитеља школе у К., да му овај суд награду за појање у цркви исплати, саопштено молитељу, да је путем епархијских црквених судова наређено црквеним одборима, да учитељима народних основних школа награду за појање исплаћују, ако желе,

да им учитељи народних основних школа у цркви поје. — Достављени искази вел. управи и просвј. савјету о стању парохија у све четири епархије и замољен вел. управи и просвј. савјет, да што прије заједнички шематизам за све четири епархије изда. — Укинут закључак е. ц. суда у Т. у погледу суспензије свешт. Ј. Ј. од вршења права почасног чланства е. ц. суда и упућен суд да спор свешт. Ј. Ј. и протојереја П. Ј. под предсједништвом митрополита у претрес поновно узме. — Послати су свима судовима напути за дисциплинарна правила с позивом, да их прегледају и са примједбама овом суду поврате. — Ушљед призива уредовног тужиоца преиначена првостепена пресуда у дисциплинарном поступку вођеном против пароха Ј. М из Д. те оптужен и кажњен са тромјесечном епитемијом и повћаном глободом од 250 К. — Уток свешт. Ј. В. из В. против одлуке заједничке сједнице у погледу тог, што је истом наређено да се у манастир склони — одбијен је, пошто је установљено, да се утјецатељу није могло за сада друго мјесто наћи, у коме би могао својој болести лијека наћи. — У спору пароха Р. Б. и Н. Н. из В. призван Н. Н. одбијен и потврђена је првостепена пресуда. — Примљено на знање извјешће вис. зем. владе, да ће се устоличење новоименованог митрополита тузланског обавити 2/5 маја 1910. — Разведено је другостепено 15 бракова.

Тајник вел. црквс. суда.

Цариградска патријаршија.

Св. Синод и свјетовни Савјет цариградске патријаршије одржали су заједничку сједницу 17. јуна ове године. Изасланик министарства црквених послова саопштио је на тој сједници, да министарски савјет хоће да санкционише закон о спорним црквама у Маћедонији и да влада сматра да су неумјесни директни кораци патријаршије код Султана, те савјетује патријарху да умири духове Грка. Патријарх је изјавио, да жали што влада тако поступа и налази, да је узбуђење Грка са свим природно и оправдано. Пошто велики везир неће да интервенише код Султана у корист патријархове аудијенције, патријаршија је тога дана предала свој меморар царској канцеларији, а копија тога меморара предана је 18. јуна Порти.

Црква у Србији.

Архијерејски Сабор сазван у редовне сједнице за ову годину завршио је свој рад 9. јуна ове године. Између многих важних предмета, које је Сабор рашчистио, донио је пројект закона о црквеним властима и предао га министру просвјете на даље уређивање. Према овоме пројекту измјењен је чл. 37. старог закона о црквеним властима, по ком би се дозволило свршеним богословима, да се могу руководложити и прије 25. године. Даље по овоме пројекту били би окружни протопрезвитери онако исто као и у нас по Уредби (§ 157.) без парохија и вршили би само управну, надзорну и проповједничку дужност у своме округу.

У овоме засједању одлучио је архијерејски Сабор да се установи црквени Савјет који би као црквено-просвјетни орган стално радио као што је у министарству просвјете Просвјетни Савјет. Томе ће Савјету архијерејски сабор повјерити црквено-просвјетне и црквено-правне послове на проучавање и референдирање. Чланови овога црквеног Савјета биће неки свештеници по своме положају, а неке ће архијерејски Сабор именовати.

„Гласник" православне цркве у краљевини Србији доноси вијест, да је

биоградско свештенство на конференцији, коју је у јуну о. г. имало обновило своје мјесно удружење „*Братство*“ са сврхом, да заједнички предузме што активнији рад по свима гранама своје узвишене свештеничке службе.

У Митрополији Карловачкој и Сибињској.

Велика српска добротворка. Госпођа Марија удова Васе Радосављевића из Панчева поклонила је Привреднику 325 јутара земље. Та земља је у Томашевцу (у равном Банату), те има врло лијепу вриједност. Добротворка придржала је себи — разумије се — као што и треба, доживотно право уживања и располагања са приходом те земље. Закладно писмо одређује, да тај фонд носи за вјечита времена име:

Фундација Васе и Марије Радосављевић.

Сједнице народног црквеног Сабора у Ср. Карловцима закључио је краљевски повјерник 18. јуна о. г. у име краљево, изразивши наду, да ће Сабор на јесен продужити свој рад. Патријарх Лукијан изјавио је краљевом повјереніку захвалност на његову потпомагању посланика у саборском раду. Мада је Сабор радио кратко вријеме опак је посвршавао много послова. Од којих су најважнији прегледање старих рачуна, састављање прорачуна за идућу годину и укидање горњокарловачке препарандије, а оснивање више реалне гимназије у Корјеници (у Хрватској).

Православна румунска црква у Ердељу и Угарској добила је новог епископа. Овијех дана посвећен је за карансебешког владику Др. Мирон Кристеа.

Листови и нове књиге.

Позив на претплату. Написао сам и штампао у штампарији Наумовића и Стефановића у Београду књигу под насловом: „Српски споменици из травунске околине“, која износи 5 (пет) табака, а цијена јој је 1 перпер.

У књизи се налази — поред предговора и описа географског положаја старе жупаније Љубомира — један исторички чланак о кронолошком владању травунских владаоца, од постанка Травуније независном области до пропасти синова Херцега Стефана; описи 21 цркве и манастира Косијерева са припадајућим им гробовима из средњега вијека.

Ко жели имати овај лексикон о дјелимичном прегледу „Српских споменика из травунске околине“ нека се обрати на г. *Блажа Јокановића* у *Никшић* и на писца.

Скупљачима дајем десету књигу за труд, а књижарима обични рабат.

Ман. Острог, 20./6. 1910. *Леонтије Нинковић* игуман.

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Тузли.

број 338 из 1910. 3—3

Едиктом од 19. јануара 1910. број 42. позвана Цвијета Лазићева, законита жена Павла Павловића, из Пилица до данас се овом суду

ни писмено ни усмено није пријавила, нити се зна њезин боравак и занимање. Пошто је тромјесечни рок узалудно истекао, то се у смислу цитираног рјешења туженој службено именује и поставља заступником г. Ристо Бабуновић, богослов и секретар овог суда, којем се уједно и тужба на одговор шаље, и с којим ће се брачни процес даље повести и довршити, ако не би тужена другу по редну личност као свога опуномоћеног заступника именовала или сама собом своју обрану преузела.

Из сједнице црквеног суда држане у Тузли, 28. априла 1910.

За предсједништво,
редов. члан епарх. црквен. суда:
јереј Ђорђе Бјелановић.

Српско православни епархијски црквени суд у Мостару.

Број 82 из 1910.

Свему пречасном свештенству захумско-херцеговачке епархије.

У вези са овдјешњом наредбом од 10. октобра 1902. број 969. епархијски црквени суд налази за сходно одредити слиједеће:

1. Сви свештеници мирског и монашког реда дужни су од сада редовно сваке године у мјесецу децембру да саставе распоред проповиједања у црквама своје парохије за наредну годину, кога ће се придржавати и тај распоред свештеници мирских парохија имају доставити надлежним управитељима протопрезвитерата, а администратори манастирских парохија својим настојатељима и то најдуље до 30. дец.

2. Управитељи протопрезвитерата и манастирски настојатељи дужни су такође у децембру сваке године саставити распоред проповиједања за наредну годину, кога ће миле држати у својим црквама, даље имају по могућности пазити, да ли подручни свештеници према одређеном распореду проповиједају у својим парохијама, а крајем сваке године до 30. децембра треба епархијском црквеном суду да поднесу извјештај за минулу годину: колико је који свештеник говорио проповиједи преко године, гдје, кад, како и какав је свештеник као проповједник. За то ваља да наведу колико су пута они проповиједали течајем године, гдје и када.

У Мостару, 7. јула 1910.

АЕ и Митрополит:
у. з.
П. Поповић
редовни члан еп. цр. суда.

Епархијски црквени суд у Тузли.

Број 488. из 1910. 2—3

Едикат,

којим се тужени Иван Видић Скоканић из Ловаса у Славонији, сада негдје у Америци позива: да се кроз пола године од данас писмено или лично овом суду пријави и преузме своју одбрану

у брачном процесу по тужби законите му супруге Руже (Реве) Стивића из Б. Раче заметнутом, или да службено постављеног заступника му, бродачког свештеника ч. г. Михајла Јовановића, у својем интересу информира, или суду другу личност као својег заступника назначи и опуномоћи, јер ће се у противном случају, по истеку одређеног времена са постављеним заступником процес спровести и на ризик туженог довршити.

Из сједнице Црквеног суда, држане у Туали, 22. јула 1910.

За предсједништво
Референт:
јереј Ђорђе Бјелановић.

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 454/341 ех 1910.

Едикт.

Позива се овијем Мијат Крагуљ из Кљевића сада непознатог боравишта против кога је супруга му Стоја рођ. Савић из Кљевића поднијела код овог духовног суда бракоразводну тужбу да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из сједнице епархијског црквеног суда држане у Бањој Луци 17./30. јуна 1910. *Предсједништво.*

Српски родитељи, (старатељи), који желе да упуте своје ваљане ђаке од — 12 до 15 година, — на изучавање разних, корисних заната, осталих привредних струка, страних језика и т. д., нека се пријави што прије код својих мјесних учитеља, свештеника, или писмено управи »Друштва Привредника« у Загребу, на ће добити одмах сва даљна нужна упутства.

Исто важи и за ваљане здраве Српкиње (макар и сиромашне или без родитеља биле) које управа Привредника у српске породице склања и намјешта, а уз помоћ и под окриљем Српских женских добротворних задруга.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1-ом табаку сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 3 фор. или 6 круна, а на пола године 1·50 фор. или 3 круне; за стране земље на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне. За црквено-просјетне самоуправне органе у земљи на годину 2 фор. или 4 К. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији, а рукописи уредништву листа у Сарајево. Рукописи се не враћају.

Одговорни уредник: **Др. Томо Поповић.** Прва српска штампарија Р. Ј Самића, у Сарајеву.

ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ БЕОГРАД

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Изишла је нова књига:

„ПРАВОСЛАВНА ДОГМАТИКА“

са апологетским разјашњењима за више разреде средњих школа и препарандије. Израдио протопресвитер *Сава Теодоровић*, проф. и катихета у кр. вел. гимназији у Земуну.

Ова је књига одобрена за школски уџбеник рјешењем Њ. Светости, преузвишеног господина *Лукијана*, Архиепископа-Митрополита карловачког и Патријарха српског од 4./17. маја 19·9. Број М. 280. ех 1909.

Но осим школске употребе ова ће књига корисно послужити и преч. *парохијском свештенству* у вршењу пастирско-проповједничке службе му, јер ће у њој поред разговјетно и јасно изложене суштине догматичног учења правосл. цркве наћи доста у лако разумљиву облику изложена поучна материјала за опровргнуће разних савремених антихришћанских и новије антирелигиозних теорија, које нападају на темељне догмате хришћанства, те муте чистоту њере и хришћанскога морала у народу.

Цијена књизи је **2** круне (**2 30** п. дин.)

„ПРАВОСЛАВНО МОРАЛНО БОГОСЛОВЉЕ“

за више разреде средњих школа и препарандије *од истога писца. Треће поправљено издање.*

Књига је одобрена за школски уџбеник рјешењем св. архијерејскога Синода карловачке митрополије 29. марта 1899. број М. 50./син. ех 1899.

Ово најновије издање одликује се од прва два тиме, што је у њему одјељак »*Хришћански поглед на својину посједа*« разрађен на широј основи, тако, да је партија о »Социјалном читању« с обзиром на савремене друштвене прилике и потребе опширније изложена. Главне тачке социјалистичке теорије су доста опширно и у лако разумљивој форми изложене, а уједно је додано и гледиште хришћанске, моралне науке на тај предмет, као и посљедње социјалистичких начела у друштву. Исто тако је у главним потезима разложено и *радничко питање* као и савремена задаћа државе и цркве, којом се садањи односај између посједника и радника правилније удесити и стање радника поправити може.

И ова књига ће корисно послужити преч. *парохијском* свештенству, нарочито при састављању моралних поука црквених бесједа; а тако исто за успјешно побијање социјалистичких начела, која су данас на дневном реду, а која у наше дане у наш народ продиру.

Цијена књизи **2** круне (**2 30** п. дин.)

Обје књиге могу се добити у писца за готов новац или уз поштанско поузеће (Nachnahme). Књижари имају 25% попуста.

Књижарница и папирница

Михајла Милановића

у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица 7. — Телефон број 133.

Препоручује своје велико складиште **школских књига за српске народне основне школе у Босни и Херцеговини**, — све по наставном плану Вел. Упр. и Просвј. Савјета у Сарајеву.

Богато издање школских **писанака** и **задаћница, малих тека, цртанака**, као и све остале **писаће и цртаће школске потребе**.

Складиште разних **забавних књига**, као и све остале **школске књиге за Више дјевојачке школе и гимназије**.

Цијене су утврђене а умјерене!

Послуга брза и тачна, што свједоче многобројна писма славних српских општина као и црквено-школ. одбора, која стоје свакоме на увид.

Главно складиште књига налази се у нашој властитој кући, у Деспића улици број 8, према друштву „Просвјети".

Јамчи за изврстан крој и солидну израду.

Једини у Босни и Херцеговини пов. кројачки курс.

Основана 1876. године. **Кројачка радња** Основана 1876. године.

Тодора Хрисафовића,

бечког испитаног и двапут дипломираног кројача у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица бр. 15

Почасна 1904. бечка диплома — Почасна 1894. бечка диплома.

Пошто сам свршио 1904. г. најновији и најсавршенији у цијелој Европи кројачки курс, те по тачној мјери и без пробе са гаранцијом свако одијело правити могу, а такођер сам радњу снабдио са најбољим и најразноврснијим штофовима, као: енглеским, њемачким и аустријским, то се препоручујем пречасном свештенству, п. н. грађанству и чиновништву, да ћу сваког савјесно и солидно уз умјерену цијену послужити.

Сваку наруџбину обављам брзо и тачно.

Одијело сваке врсте прави без пробе.

Цијене умјерене и на отплату.

4763
2908

Год. XXIV. Сарајево, 15. септембра 1910. Број 17.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

* * * * * ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ. * * * * *

Садржај:

...ничко. — Златоустова литургија у грчком и славенском служебнику. — Немогућност религије без представе о личном Богу. — Преглед црквено-школског и просвјетног живота — Званични огласи. — Упутства како се суди у појединим случајевима код црквених и мјешовитих црквених судова у подручју икуменског пријестола.

ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК ДР. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Сакића Сарајево.

...ЦРКВЕНИ СУД...

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Изашла је нова књига:

„ПРАВОСЛАВНА ДОГМАТИКА“

са апологетским разјашњењима за више разреде средњих школа и препарандије. Израдио протопрезвитер *Сава Теодоровић*, проф. и катихета у кр. вел. гимназији у Земуну.

Ова је књига одобрена за школски уџбеник рјешењем Њ. Светости, преузвишеног господина *Луке*, Архиепископа-Митрополита карловачког и Патријарха српског од 4./17. маја 1909. Број М. 280. ех 1909.

Но осим школске употребе ова ће књига корисно послужити и преч. *парохијском свештенству* у вршењу пастирско-проповједничке службе му, јер ће у њој поред разговјетно и јасно изложене суштине догматичног учења православ. цркве наћи доста у лако разумљиву облику изложена поучна материјала за опровргнуће разних савремених антихришћанских и уопће антирелигиозних теорија, које нападају на темељне догмате хришћанства, те муте чистоту вјере и хришћанскога морала у народу.

Цијена књизи је **2** круне (**2·30** п. дин.).

„ПРАВОСЛАВНО МОРАЛНО БОГОСЛОВЉЕ“

за више разреде средњих школа и препарандије *од истога писца. Треће поправљено издање.*

Књига је одобрена за школски уџбеник рјешењем св. архијерејскога Синода карловачке митрополије 29. марта 1899. Број М. 50./син. ех 1899

Ово најновије издање одликује се од прва два тиме, што је у њему одјељак »*Хришћански поглед на својину посједа*« разрађен на широј основи, тако, да је партија о »Социјалном читању« с обзиром на савремене друштвене прилике и потребе опширније изложена. Главне тачке социјалистичке теорије су доста опширно и у лако разумљивој форми изложене, а уједно је додано и гледиште хришћанске, моралне науке на тај предмет, као и посљедице социјалистичких начела у друштву. Исто тако је у главним потезима разложено и *радничко питање* као и савремена задаћа државе и цркве, којом се садањи односај између посједника и радника правилније уредити и стање радника поправити може.

И ова књига ће корисно послужити преч. *парохијском* свештенству, нарочито при састављању моралних поука црквених бесједа; а тако исто за успјешно побијање социјалистичких начела, која су данас на дневном реду, а која у наше дане у наш народ продиру.

Цијена књизи **2** круне (**2·30** п. дин.).

Обје књиге могу се добити у писца за готов новац или уз поштанско поузеће (Nachnahme). Књижари имају 25% попуста.

3376.

ГОД. XXIV. САРАЈЕВО, 15. СЕПТЕМБРА 1910. БР. 17.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Власништво и наклада:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

Одговорни уредник:
свештеник **Др. ТОМО ПОПОВИЋ,**
професор-катихета вел. гимназије.

Званично.

Поглавица земаљске владе именовао је учитеља православне вјере у великој гимназији у Тузли *Јована Јовановића* правим учитељем у IX. дневном разреду.

Незванично.

Златоустова литургија у грчком и славенском служебнику.

Протопрезвитер **Дим. Јанковић** — Сарајево.

У сравњењу грчког служебника, штампаног у Венецији 1755., трудом Александра Канцелара, и славенских служебника: 1. штампаног у Москви 1763. и 2. штампаног у синод. штампарији у Петрограду 1890. године, нашао сам у изложењу литургије Златоустове на неке разлике, које сваког литургичара морају занимати.

Тако у грчком тексту проскомидије код вађења частица из трећег печата (просфоре) гласи текст (у преводу): „Св. слави. и всехвали. апост. Петра и Павла, *двојицадесјати и седмдесјати* и всјех свјатих апостолов". Дочим у славенском служебнику исто мјесто гласи: „св. слав. и всехвални. апост. П. и П. и *прочих* свјех свјатих апостолов".

Код четврте частице из исте просфере завршује се грчки текст с набрајањем светих мученика а с ријечима: и всјех и всја свјатих мученик, — дочим су у славенском тексту набројене и свете мученице.

Исти је случај код пете частице из ове просфоре, јер док грчки оригинал спомиње само преподобне оце, дотле славенски служебник набраја и преподобне, свете матере.

Да се за владаоца има частица извадити, о том у грчком тексту ни спомена нема, премда је служебник не само правосл. свештенству отоманског царства, него и других држава намијењен. Исти служебник овдје спомиње само: да се за ктиторе дотичнога храма ваде частице и за архијереја, који је служећег

презвитера руконоложио. Затим одмах вели, да свештеник може споменути од покојних кога хоће, а има завршити спомињање с ријечима: И всјех и надежди воскресенија. .. Ријечи: О памјати и оставленији грјехов свјетјејших .... и т. д. у грчком служебнику код нете просфере (печата) — нема. Напротив има упутство овако: *Јакон узевши и сам* печат и свето копље, *споминье* кога хоће, живе и мртве. (!!)

При покривању дискоса — по грчком служебнику — свештеник говори само прва два стиха из псалма: Господ воцарисја..., а не цио псалам, како је то у славенском служебнику наложено.

Умјесто: „о предложених честних дарјех Господу помолимсја", у грчком служебнику гласи ово прошење: О предложењу часних дарова Г. помолимо се.

Занимљиво је, да грчки служебник, док у обреду проскомидије не спомиње владара, дотле се у великој јектенији у 6. прошењу моли: о благочестивјејших и богољубезнејших царјех наших... Исти је случај и код молитве иза освећења часних дарова, дочим у сугубој јектенији нема прошења за цара.

Иза велике јектеније прописује грчки служебник, да Јакон за вријеме првога антифона стане пред икону пресвете Богородице окренувши се икони Христовој, — дочим у слав. служебнику се наређује, да Јакон у ово вријеме стоји пред иконом Христовом. Испред угласа: Јако свјат јеси .... стоји у грчком, да Јакон каже: Господу помолимсја.... а тих ријечи у слав. служебнику нема, само на архијерејској литургији.

При великом входу почиње се спомињање у грчком служебнику с ријечима: Свјех вас да помјанет Господ Бог.... али шта се даље спомиње, ко и како, о том нема књига ћути.

Послије входа, по повратку у олтар, када су часни дарови већ смјештени и покривени, кади их свештеник с ријечима: „Тогда возложат на олтар твој телци", — дочим се по славенском служебнику још три стиха говоре с краја 50. псалма, т. ј. говори се од: „Ублажи Господи ....".

Пред: „Твоја од твојих" нема у грчком упутства, да Јакон подиже дискос и путир; дочим је призивање светога Духа по грчком опширније него ли у славенском служебнику, јер иза трикратно: Господи иже пресвјатаго.... чита се још и тропар и кондак силаску светога Духа.

Док слав. служебник одређује, да се Јакон непосредно *испред:* „вонмем, свјатаја свјатим", опасује у накрст, дотле овај грчки служебник вели, да ово опасивање бива *иза:* „свјатаја свјатим".

Спуштајући частицу Ис. у св. путир свештеник говори ријечи: „Исполненије чаши вјери свјатаго Духа". По слав. служебнику одмах иза улијевања топлоте у св. путир даје презвитер Јакону свети хљеб, дочим по грчком служебнику прво свештеник узме од св. хљеба и тек пошто се њим — очитавши молитву — причестио, позива Јакона и даје му тијело Христово. О молитвама: Воскресенје Христово видјевше, Свјетисја.... и т. д. у овоме служебнику ни спомена нема. Иза причешћивања при појави св. тајана говори Јакон: „Со страхом Божијим, вјерою и *љубовију* приступите", по грчком тексту, дочим је ријеч „љубовију" из слав служебника изостала.

Напоменућемо још, да грчки служебник наређује Јакону, да иза тога кад употреби остатак од св. причешћа, опере руке, а те наредбе у слав. служебнику петроградском од 1890. нема, него је има у московском од 1763.

У грчком служебнику уопште много мање упутстава има гледе радње на светој литургији, него ли у славенском. А ако има какво, оно је готово увијек другчије него ли што је у славенском.

У осталом ове разлике у два служебника не постоје само у старијим изданьима, него и у новијима. Имам један грчки служебник и из године 1830. штампан у Венецији у штампарији Франциска Андреоле. У истој књизи су само све три врсте литургије, без вечерња и јутренја но нити има проскомидије нити упутстава за радњу. Сва су упутства, да ли ће се извјесна молитва читати тајно (мистикос) или гласно (екфонос).

У једном трећем грчком служебнику, што су га саставила браћа Јован и Спиридон Велуди а штампали у Мљеткама, у грчкој штампарији светога Ђурђа 1854. (друго изданье), има врло опширно и тачно упутство патријарха цариградског Филотеја за радње и кретање презитера и ђакона на великом вечерњу и утренју, али је ἔκτ проскомидије исто такав, као што је у служебнику од 1755.

Инак је у овом изданју поправљено оно мјесто, гдје се у изданју од 1755. говори, да ђакон сам вади частице. У овом новом изданју се вели, да свештеник вади частице за живе и мртве, које ђакон жели да спомене, а тако је и коректно.

У тексту св. литургије има доста разлике и од старог грчког а и од славенског изданја. Тако иза прочитаног апостола благосиља свештеник чтења с ријечима: Мир ти, *чтецу*...., а те ријечи нема ни у старом грчком ни у славенском служебнику.

Пред великим входом, по старом грчком изданју кади олтар и храм ђакон, а тако пише и у славенском служебнику; дочим у грчком Евхологијону од 1854. пише да ово кађење врши: свештеник.

Иза ријечи: Двери, двери.... у старом изданју грчком нема за радњу никаквог упутства, дочим у новом изданју се наређује, да свештеник на те ријечи скине воздух с часних дарова и да га потреса над њима, — као што је и у славенском тексту.

Код узгласа: „Благодат Госп. нашего И. Х...“ нити у старом грчком нити у словенском служебнику стоји какво упутство. Дочим у изданју од 1854. пише, да се тај узглас пјева и народу говори, а иза њега ваља благословити народ.

Код ријечи: „Горје имјејм сердца“ наређено је у овом изданју, да свештеник подигне руке к небу.

Ово се благосиљање и дизање руку доцније свуда практицира, али му у нашим славенским служебницима нема трага.

Но док и старо грчко изданје, и славенски текст даје упутства за радњу при изговарању ријечи: Примите, јадите, Пијте од њега.... и Твоја од Твојих.... дотле у новом грчком изданју никакавог оводносног упутства нема. Ама има нечег нечувеног, а то је, да је изостављено призивање светога Духа ради освећења предложених часних дарова. По ово, књиги иза тајно очитане молитве: „Јепче приносим ти.... на предлежашчија дари сија“, ђакон и свештеник се трипут поклоне пред часном трпезом, и иза та три поклона ђакон одмах (без икакве молитве) показује св. хљеб и говори: Благослови владико сијати хљеб... и т. д. Свештеник благосиља хљеб, вино, обоје као што у славенској књизи стоји.

У мјесто изостављеног призивања светог Духа има под завјесицом подужа, овака примједба уредника служебника: У неким молитвеницима иза упутства, да се свештеник и ђакон трипут кланјају пред часном трпезом, стоји, да се исти

моле у себи и говоре: Господи иже пресвјатаго .... Сердце чисто созижди .... Господи иже пресв. твоего Духа .... Не отверзи мене од лица .... Господи иже пресв. тв. Духа .... Благословен јеси Х. Боже наш, Слава и нине: Легда снизшед језики слија .... и т. д.

Од свега овога нема ништа у старим издањима Еухологијона, нити у литургији из 1634. године, нити у рукописним литургијама, које су нам биле при руци. Шта више нема епиклинсиса ни у Еухологијском кодексу из 14. вијека, што се чува у Маркијанској књижници, а којег смо пажљиво прегледали. Према том епиклинсиса нема у старим литургијама, него га је неко у новије доба унио у састав литургије.

Овака примједба могла је у једну богослужбену књигу само ући због тога, што ју није црквена власт цензурирала. Ово већ и није погрешка, него јерес, јер изостављање епиклинсиса у догматику зашиже.

Наша црква учи и вјерује, да се предложени хљеб и вино „претвара у сушшаство истинитога тијела и крви Христове дјејством *светога Духа, кога* (свештеник) *призива* .... да сврши ову тајну *молитвом* ....“. (Православно Исповиједање: одговор на 107. питање). Изоставити дакле призивање значи ограјешити се о догмат.

У овом истом грчком издању је наређено ђакону, да се *прод:* „Вонмем. Свјатаја свјатим“ опаше у накрст орарем.

При ломљењу агнеца има и насликано упутство, како да се смјесте на дискосу четири рааломљена дијела, но иначе ни овдје, ни у старом издању грчком нема оног опширног упутства за руковање с агнецом, што га имају славенски служебници.

Има још и других разлика. Тако у овом издању је причешћивање свештеника и ђакона онако изложено, као у слав. служебнику, дочим у издању од 1753. бијаше као што смо видили, другчије.

Иза: „Спаси Боже људи твоја“ пред кађењем говори ђакон презвитеру: „Возреси владико“, на што свештеник кадећи изговара: Возресијса на небеса Боже .... и т. д. О том позиву ђаконовом славенски служебници ништа незнају.

Иза трећипут отпојаног: „Буди имја Господње“ говори ђакон: Господу помолимсја, нашто свештеник благосиља народ с ријечима: Благословеније Г. на вас .... и т. д.

Ни то „Г. помолимсја“ нема у слав. тексту, но има га у грчком служебнику и од 1753. године.

О умивању руку иза употребе св. причешћа овај новији грчки служебник не говори.

Ово су разлике само у служењу литургије Златоустове, а како у литургији Василијевој, тако и у појединим обредима има још и веће диференције.

Узевши у обзир, да је оригинални текст св. литургије грчки: ваљало би се текста грчких служебника придржавати. Но кад видимо каква се догматичка погрешка може увући у богослужбену књигу, коју није позвана власт прегледала, биће боље ако се држимо наших славенских служебника, јер смо код истих сигурни, да су сви с одобрењем надлежних архијереја свијета угледали, те у њима нема никаквих погрешака — осим можда штампарских.

Иначе све овдје ове истакнуте разлике осим у проскомидији, у спомињању светих, у причешћивању свештеника и ђакона нијесу есенцијалне, а могле су настати отуда, што су течајем времена ушле у обичај у помјесним црквама, па и у служебник.

Немогућност религије без представе о личном Богу.

(Свршетак).

Ето, какви се захтјеви проричу истинитој религији вишедугодишњом историјом човјечанства и основним тежњама човјечје природе. Религију која би тима захтјевима задовољавала, жељне и очекиваће и сва будућа покољења рода људскога. Но такву религију не приличи измишљати данас: она је већ одавна дата човјечанству од Христа и чува се у првобитној чистоћи до данас, као божански дар, одозго послан, у св. *цркви*, основаној и уређеној ученицима Христа-Искупитеља. Ова се назива *православном-хришћанском вјером*, и јест истинита религија, која задовољава основне потребе човјечјега духа и која остварава собом све наде незнабоштва и јудејства. Религије незнабоштва и јудејства у сравњењу с њом јесу само *претече* њевине, које спремаху људе, да ју приме и усвоје. Инак, због наваредне новотарије у свом садржају и узвишености култа, оне шта више престају бити *религијама* у сопственом смислу: у Хришћанској религији најприје се уништила морална преграда између Бога и људи, и најприје је постало могућим реално, потпуно и битно јединство човјека с Божанством; а религије древнога свијета ништа од тога не даваху човјеку и бјеху религије само због лажнога убјеђења људи. Па и јеврејска религија није била потпуно и битно опћење с Богом. *Једина* хришћанска, новозавјетна религија јест *истинита религија, реално најтјешњи савез човјека с Богом*. Кроз *тајне* очишћава она благодаћу божјом човјека од гријеха, успоставља, обнавља све његове силе за истинито-човјечји живот по вољи божјој. Уводећи у друштво праве дјеце божје (Цркву) и измиривши препорођенога с Богом, давши му могућност да постане сином божјим по благодати, она му даје и моћ, неопходну за нови живот, која га кријепи у добру. *У молитви* даје она човјеку *средство* к вишему степену *моралнога опћења с Божанством;* молитва постаји у самој ствари *живом* интимном *бесједом* човјека с Богом, као сина с оцем, и новим стварним оруђем његовог моралног усавршавања. А у тајни *Евхаристије*, која стварно представља крсну смрт Богочовјека ради примјене њевине силе, која искупљује, према потребама појединих личности, човјек који се очисти сваки пут послије тешких нових падења кроз тајну покајања удостојава се *стварнога јединства с Богом* кроз *кушање тијела и крви* Спаситељеве. А овај, који се причешћује, постаје, по ријечима св. Отаца, диоником богочовјечје природе Исуса Христа,[1]) — и ми себи не можемо ништа реалније, тјешње и потпуније представити од такога јединства. Овдје је — међашни пут, који је могућ за ограничено и духовно-чувствено људско биће у дјелу задовољења основне своје религијозне потребе — опћења с Богом.

[1]) Глед: Кирилъ Іерус., Тайновод. поуч. IV., 3. (Р. пер. 1822.); Іоан Злат. Бес. на Мат. 82., т. 3., стр. 421—422 (Р. пер. 1848.); Григ. Нис., Болош. оглас. Слов., гл. 37., твор. ч. 4. (Р. пер. 1862.), стр. 97, 101; Іоан. Дам. Точное. изложн. прав. вѣры. кн. 4, гл. 13.

У таковој религији, као што је православно-хришћанска, која пружа човјеку ову божанску трпезу и која му даје кроз то могућност најтјешњега опћења с Божаством, наћи ће сваки човјек потпуно задоволење свију виших потреба свога духа. Сама личност његова није овдје никако понижена, већ напротив, подиже се на достојну висину у том тајанственом сједињењу њезину с божанском личности. Да **бѫдѣтъ** кн **єдино**: **ꙗкоже ты, отчє, ко мнѣ и ꙗзъ къ тебѣ, тако и они да бѫдѫтъ** къ **нaмъ** (Јов. 17., 26.), — ево мјеста за човјечију личност. Мислимо, да таково опћење за човјека — опћење с Богом, које га освећује, чисти за нови, савршенији рад, не може бити понижавајуће или да не одговара духовним потребама и будућему просвијећеному човјечанству. А стога ће баш ова вјера апостолска, ова вјера св. отаца, ова вјера *православља* бити једином истинитом и неопходном религијом и за будућа наша покољења: никакве нове измишљотине пантеиста и материјалиста не могу је собом замијенити или понизити.

VII.

На тај начин, анализа битних тежња душе човјечје и беспристрасно истраживање религијознога живота дају јасан одговор на питање: да ли ће се религија у бугућности ријешити представе Бога као суштаства личнога, и каква ће она тада морати бити? Ослањајући се на њихове податке, морамо признати, да, док човјек буде *човјеком*, с бесмртним духом, који силно тежи к своме Праобразу и Створитељу, док срце његово не престане желити и осјећати, дотле ће он и Бога представљати себи као највишу *личност*, дотле и религија његова мора бити жива, стварни *савез* с том апсолутном *личношћу*. Таково стање здравога човјека у религијозном погледу, каково свуј и које силно желе да наступе разни пантеисте, еволуцијонисте, материјалисте и њима слични, јавни и тајни атеисте, не ће нигда наступити. Божаство не ће прићи у религијозној свијести људи у пусти логички апстракт, или апстрактни појам. Човјечанство, које здраво мисли просвијећено вишом културом и вјером Христовом, живјеће увијек религијозном представом о личном Богу, чији смо род, **и нѣмъ ко кои живемъ движемъ и есмы** (Дј. ап. 17., 28.).

Узалуд се труде пантеисте, да нас увјере, да ће њихов пантеизам бити једина религија будућности. Хартман и. пр. посветио је цијелу брошуру да докаже умишљени распад хришћанства,[1]) и ту истиче свој пантеизам у својству свесвјетске религије, која задовољава за будућа покољења човјечанства. Пантеизам његов врло блиску границу са будијском науком и шта више ставља ју идеалом за себе. Божаство у пантеистичкој науци Хартмановој сасвим је изобличено и истовјетно са свјетским бићем. Човјек, као огранак и дио тога бића, носи Божаство у самом себи, и зато је дужан увијек признавати себе неразлучним с Божаством, гледати на себе, као на Његову појаву. У томе се, по мњењу Хартманову, и састоји тражено духом човјечјим опћење с Богом, овдје лежи извор свију радости религијознога субјекта.

Хартман и његови једномишљеници, без сумње, варају се. Њихов пантеизам, као измишљотина неких учених умова, већ не може постати опћом религијом. Осим тога, он шта више не може носити ни име „религија", јер искључује собом сама битна својства религије. Религија или религијозни одношај може бити само онђе, гдје човјек ствара и осјећа не само моралну

[1]) Die Selbstversetz. d. Christenth. u. die Religion d. Zukunft. Leipzig 3 Aufl. (с. 8—9).

свезу, сродство по духу своме с Божаством, као личности, већ и ону велику удаљеност, која их дијели. Бог је — суштаство неограничено, бесприједјело, а човјек — суштаство ограничено у свему; ограниченост ова, а исто тако и грјеховност, несавршенство, кроз само тијесно јединство његово с Божаством, — претпоставља неко извјесно растојање између њих, које смета, да се међусобно слију и да се уништи човјечја личност у личности божанској. Међутим, у пантеизму је то сасвим друкчије. Тамо Божаство није личност. Божаство пантеистâ јест сила, својина цијелога свијета, која изван њега не постоји. Цио је свијет — Бог; а пошто је свијет у суштини скуп коначних и условних појава, то и тај агрегат појавâ промјењивога свијета јавља се, сасвим природно, и као Божаство. Зато и човјек, као засебни феномен свјетскога бића, који улази у ону цјелину појавâ видљивога свијета, јест то исто Божаство, или у најбољем случају — Његова појава. У резултату добива се *обожаворење* човјека т. ј. *самога себе*: „вјерујући" у такога Бога, неодвојена од свијета, и гледајући на самога себе, као на дио свијета, човјек у ствари „вјерује" у себе сама; одајући клањање тобоже Божаству, клања се у исто вријеме самоме себи: положај, који искључује могућност сваке религије, гдје се природно претпостављају двије самосталне стране.

Ето, зашто је пантеизам, који неизбјежно доводи човјека до самообожавања, сматрало човјечанство у својој народној маси, као најчистији атеизам. И увијек ће га таким сматрати. Не схваћајући можда својим умом његовог атеистичког правца, оно ће силно осјећати то својим срцем стога, што усупрот увјеравању Хартманову и других пантеиста и еволуциониста, оно неће нигда извући из пантеизма религијознога живота, не ће задовољити потребама свога духа. Душа човјечја ће се силно морити жељом светога савеза с личним Богом и не ће се нигда умирити због немогућности опћења с Богом у пантеизму. А каково може бити, у самој ствари, опћење с Богом у пантеизму, кад је у њему Божаство нека неодушевљена сила, апстракт мисли човјечје? Оставите човјека с таким појмом о Богу, као безличној сили, — и у њему ће погинути, умријети сав религијозни живот. Побожни осјећаји душе у односају к божанској личности — дубоко поштовање према њој, страх, смјерност, признавање кривице пред њом, нада, утјеха, љубав — не ће наћи подлоге за своје развиће и биће приморани усанути у самом корјену. Кад нема предмета, достојна клањања, уважења, страхопоштовања, љубави и т. д. — разумије се се, да се нема ко ни љубити ни поштивати. Кад на мјесто личнога Бога постављају неку безживотну, неразумну силу, тада се, разумије се по себи, не може у души човјечјој ни започети, ни развити ни један специјалан религијозни осјећај, јер сваки од њих, као што смо видјели, неопходно претпоставља за себе представу о највишој божанској личности, код пантеистичког погледа на свијет није с тога могућа ни молитва, нити икакав други живи односај к Богу, без чега не може бити никада његова религијозна потреба. Једном ријечи, пантеизам не само не може бити *истинитом* религијом за будуће човјештво, већ се шта више не може сматрати никаквом *религијом*, јер се у њој никакав религијозни односај, строго говорећи, ни замислити не може.

Мањкавост пантеизма као религије довољно је показао религијозни живот ју Индија, гдје као да, по мњењу пантеиста, царује идеални, потпуно задовољавајући пантеизам. Међутим и у Индији нема потпуно чисто досљедиога пантеизма. Пантеизам постоји тамо само теоретички, и то, као посматрање свијета основатељâ његових и жречевâ. А народна маса „вјерних" није могла примити као религију

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

таково посматрање свијета: она је остала вјерна своме религијозноме инстинкту и створила је особиту, своје врсти религију, но која ипак има у својој основи представу о личним боговима, због чега је и сам Буда постао личним Божаством. Па и жреци, вође народа и чувари религије, држећи се за пантеисте, престају бити такови, јер религијозни захтјев принуђује да траже духовне хране у „религији“ и они почињу живјети не по својим теоријама, већ самим религијозним животом свога духа. Тада они, свакако, па ма и неодвисно и против својој вољи, прелазе ако не баш у теисте, то на сваки начин у деисте и, слично народној мисли, представљају себи Божаство Суштаством личним. И то је сасвим природно, стога, што без религије, која се оснива на појму о личном Богу и води човјека, по његовој свијести и убјеђењу, к реалноме опћењу с Божаством, здрави човјек живјети не може; а у пантеизму је такова религија и таково опћење с богом, а да човјек не изгуби своју моралну личност, немогуће.

Тај закључак примијенимо и на материјализам. Слично пантеистима, сањају и неке материјалисте да поставе своје философско учење на степен јединоспасителне религије у роду људском. Једни између њих упорно објављују таковом религијом социјалистички атеизам, који има само демократичку циљељ земаљску срећу човјечанства. Други сматрају као религију више чисти материјализам, који стоји близу пантеизма. Бог материјализма те врсти јест свјетска душа, лишена, ипак, својстава суштаства морално-разумнога. Заиста, то није ништа друго већ слијепа свјетска сила, која зиђе и руши све у свијету без сваког разумног основа. Но дух човјечји, без сумње, не тражи такова Бога; он тежи од првога часа свога бића да опћи не с таковом силом, благодареће положеној у природу његову религијозној потреби. Нама су већ познате те тежње човјечјега духа к религијозноме јединству с божанском личности, — познате су нам из посматрања његових очевидних, слаткорјечитих појава у историји човјечанства. А на основу тога ми можемо закључити, да и материјализам, у самој савршеној својој форми, не даје људима, као суштаственима морално-разумнима, правога задовољства. Религијозни савез човјека с Богом и овдје је искључен. Бог материјалистички лишен је свију оних својстава, која развијају и одржавају религијозни живот у човјеку, хране његове побожне намјере и чувства. Бог њихов слио се с материјом, изгубио је својства личности, поистовјетио се са неразумном свјетском силом, престао је бити личност, а кроз то престао је бити Богом. Према томе, и у материјализму су уништене свештене потребе истините религије и религијознога духа, чисто су презрене, гњусно исмијане. Човјек је лишен вјере у савез с највишом личности Божаства, наде на његову помоћ у дјелу свога моралнога усавршавања, увријеђен је у најбољим својим осјећајима и намјерама и одређен је на мучну погибао у бескрајном немиру и вјечном очајању.

Одрицање људске личности или потпуно уништење услова за њезино нормално развиће уопће јест неопходна пошљедица свију тобожњих „религија“, које се тако називају, модерних новијих лажних учења. Али зашто да се човјек понизује до нијеме животиње, или да се лиши мистичнога сливења с Божаством?! Не идимо за тим тамним теоријама, него увијек сматрајмо себе и све људе поштенима личностима, без бојазни, да ћемо икад престати бити таковима. Сваки човјек, ма како га звали — варваром или дивљаком, интелигентним или простаком, философом, пјесником, списатељем, — увијек ће бити и јест морално-разумно суштаство, *личност*. Као личност, ма који човјек, због захтјева, усађених у његову

природу задатака и нагона, не може а да се не бави питањима: ко је он и откуда је? зашто је створен и што мора бити? А размишљајући о томе, он не може а да не тежи к циљеви свога бића — к вишему религијозно-моралноме савршенству. Ето ту се баш осјећа поново у свој сили потреба *личнога* Бога, који реално постоји, и потреба *живога општења* с Њим. Човјек, природно, ставља преда се идеал моралнога савршенства и тежи к њему свима својим силама. Али, без вјере у лично Божаство, у коме је благо, добро, тај морални идеал не ће имати одговарајуће стварности; с друге стране, без живота и стварнога савеза с личним Богом, не ће га човјек никада остварити у свом животу, нити ће достићи према томе свога одређења, јер су само његове силе недостатне за то. Њему је потребна надприродна помоћ, потпора Самога морално-најсавршенијега свемогућега Бога. И само је *лично* Божаство у стању помоћи човјечјему духу у његовим религијозно-моралним тежњама. Оно не само да не утврђује истинити идеал човјечји Својим највишим авторитетом и кроз то му саопћује потпуну стварност пошљедње циљеви бића разумних створова, него и даје људима сва средства да се остваре. Зато, одрицати захтјев човјечјега духа у таком Божаству и морално-религијозно јединство с Њим, значи, одузимати човјеку сваку наду на морални напредак и енергију ради борбе са злом, а кроз то — осуђивати га на постојане муке вјечних сумња, душевних страдања и очајања.

И тако, морају саме од себе пасти све чувене религијозне системе савремене епохе, које одричу личност у Богу и које не допуштају с Њим људскога религијознога савеза, које се никако не могу прилагодити основним потребама човјечје личности, човјечјега самосвјесноога духа. И у далекој будућности неће оне наћи себи мјеста у свијести човјечанства, неће собом замијенити православно-хришћанску вјеру и неће нигда постати општом свјетском религијом: јер је тако нераскидљива веза истините религије с представом о Божаству, као личном Суштаству.

Загреб. Превео:
Ј. Петровић.

Преглед црквено-школског и просвјетног живота.

Црква на Истоку.

Борба цариградске патријаршије. За одржање грчког карактера патријаршких школа у Маћедонији, дошло је до великог заплета, јер се и државна управа турска умијешала у ову ствар. Патријаршија се бори за своје право, но наилази на јак отпор државне власти, тако да до отвореног сукоба може доћи између патријаршије и турске владе, која је забранила Грцима из патријаршије да против ријешења владиног у овом питању свој протест из народне скупштине уложе.

Карактеристично је, да је „Отоманскі Телеграф“ донио један чланак, у ком писац — зацијело латински свештеник — препоручује Грцима у Цариграду, да приме унију, јер то би био једини срећан (?) излаз по њих из неприлике, у коју су због сукоба с отоманском владом дошли. У случају уније били би Грци заштићени из Рима, дочим овако немају никакве заштите, јер су им и Словени

непријатељи. — Боље би било, да се овај анонимни слуга Рима брину о другим, животним питањима своје цркве нпр. у Шпанији, а нас пусто на миру, да га не питамо, а да ко заштићава римску курију нпр. у Шпанији? *J.*

Богословска школа на Халки. Под управом архимандрита Германа Стриновула имала је ова школа минуле школске године 80 ученика, од којих су десеторица ансолвирали и добили степен „дидаскала православ. христ. богословља".

Црква у Русији.

† **Протојереј Михајло Иванов. Горчаков.** Један од малобројних доктора богословије, који су овај академски степен у Русији получили, пријатељ и дубок професор универзитета, спреман канониста, извркстан правник у опште, најпопуларнији наставник — то је кратка карактеристика овог честитог мужа, који је у 72-ој години свога живота умро 5. августа о. г. Најзначајније му је дјело: „О тајни супружства" у којој тумачи 50. главу Крмчије. Ова савјесно израђена и по обиму импозантна расправа му је донијела степен доктора.

Бог да га прости! *J.*

Црква у Бугарској.

Стање цркве. Премда не легално, али стварно управља с бугарском прав. црквом свети архијерејски синод са сједиштем у Софији. Синод се састоји из четири епархијска митрополита, које сви остали епархијски митрополити бирају на 4 године. Предсједник синода је егзарх. Синод држи своје сједнице у двокатној синодалној палачи, која је стала по милијуна франака, а зидана је у старобугарском стилу. У писарници синода има свега 16 чиновника. Надржавање синода стаје годишње 700.000 франака. Архива је малена. Чланови синода станују у синодалној палачи. Синод је у раду свом од зем. владе сасвијем независан. Држава потпомаже православ. цркву са готово два милијуна франака, дочим се инославној — ркат. цркви — даје државна припомоћ од 132.000 франака. Осим ове свете синод управља с разним фондовима који су намијењени за награду богословских дјела, за стипендије, па чак и за изучавање класичних језика.

Два километра од престонице постоји богословски семинар у лијепом парку. Има 19 професора и 149 ученика.

Бугарска црква има 75 мушких манастира са 169 монаха и 16 женских манастира са 260 монахиња. Има свега преко 3 и по милијуна православних душа, које живе у 11 епархија а похађају 214 градских и 2056 сеоских цркви и богомоља. Ове цркве послужују: 8 архимандрита, 22 економа (наши протопрезвитери), 1917 свештеника, 11 ђакона и 5 протођакона под управом егзарха, 9 митрополита и једног епископа. У манастирима има 49 игумана, 13 игуманија, 52 јеромонаха, 68 монаха.

Морално стање је у народу добро, јер је 1909. било само 408 брачних развода и то 144 у градовима, а 264 на села.

Манастири посједују велико имање у вриједности од неколико десетина милијуна франака. Но ово је мртав капитал, јер у оскудици радне снаге, која би обрађивала манастирске земље, економија је запуштена и манастири се једва таворе!

По Ц. Вјед. *J.*

Црква на Западу.

Најновији папски декрет од 1. сент. о. г. по п. к. наређује, да у будуће сви професори богословије имају положити заклетву свом надлежном дијецезану,

да ће се вјерно и тачно држати учења римокат. цркве а осуђивати главне заблуде модернизма. Осим професора богословских школа имаће исту такљетву полагати: сви свештенички кандидати прије рукоположења, затим пароси и достојанственици црквени, прије него што наступе своју службу, проповједници и поглавари и учитељи разних редова. Овај декрет је издат тим поводом, што се тав. модернизам увукао у римокат. клир, те се дешавало, да су извјесни учитељи богословских наука на вишим заводима падали у погрешке у свом предавању.

Појачање дисциплине у клиру. Римска курија ради појачања дисциплине у свештенству издала је скоро наредбу, по којој се супротно досадашњој пракси, и инсталирани жупници могу уклонити са свога службеног мјеста, и то без кан. парнице а у случају: ако су душевно болесни или ако су незналице, ако су тјелесно неспособни за службу, или су изгубили добро име, ако их народ — макар и неоправдано — не трпи, ако занемаре своје пастирске дужности и ако несавјесно рукују с иметком цркве. *J.*

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 1020 из 1910. 1—2

Стјечај.

На упражњено стипендијско мјесто за једног ученика гимназије из закладе блаженопамети АЕ и Митрополита Ђорђа Николајевића расписује се овим стјечај. Стипендија износи 320 К годишње, а може ју добити у смислу закл. писма у првом реду:

Србин прав. вјере, родом из Јаска (у Срјему), затим Босанац или Херцеговац, који полази коју јавну гимназију, ако је

1. сиромашног стања, што свједоџбом политичке власти,

2. ако је у наукама показао добар успјех а уз то се примјерно владао, што задњом школском свједоџбом,

3. ако је тјелесно и душевно здрав, што свједоџбом лијечничком и

4. ако је скупа с родитељима својим на добром гласу са свог религијозног и моралног владања, што свједоџбом надлежног му парохијског звања ваља да докаже.

Стипендија ће се надавати изабраном питомцу од 1. окт. 1910. у мјесечним оброцима у напријед све дотле, док не сврши гимназију, односно док прописима закладног писма удовољава.

Молбе и прилоге с поштанском марком од 45 х. ваља послати овом епарх. црквеном суду до 4./17. октобра 1910.

Сарајево, 4. септ. 1910.

АЕ и Митрополит:
Евгеније.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 926 ех 1910. 2—3

Едикт.

Вукола Митровић из Поблаћа, који је своју супругу Јању 1903. у Будимлијама напустио и од тога доба се незна гдје се налази,

позива се овијем на повратак супруги у своје пређашње мјесто пребивања с тим, да ће се ако се до 25. децембра 1910. не врати или се не јави, супруги његовој дозволити, да га због злобног раскидања брачне заједнице у сврху развода брака утужи. За тај случај именује му се на његов трошак за службеног заступника Алекса Ђуровић, парох у Добруну, с ким ће се парница довршити.

Из сједнице епархијског црквеног суда држане у Сарајеву, 25. августа 1910. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 735/431 ех 1910.

Едикт.

Позива се овим Марко Раковић из Довића сада непознатог боравишта против кога је супруга му Јока рђ. Пејић из Бошковића поднијела код овог духовног суда бракоразводну тужбу да у року од шест мјесеци рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу поменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Бањој Луци, 19. августа (1. септембра) 1910. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 750/432 ех 1910.

Едикт.

Позива се овијем Марија Зец рођ. Шкорић из Добрлина сада непознатог боравишта против које је супруг јој Марко Милошев Зец из Добрлина поднио код овог духовног суда бракоразводну тужбу да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба с њом у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из сједнице епархијског црквеног суда држане у Бањој Луци 19. августа (1. септембра) 1910. *Предсједништво.*

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1-ом табаку сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 3 фор. или 6 круна, а на пола године 1·50 фор. или 3 круне; за стране земље на цијелу годину 4 фор или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне. За црквено-просјетне самоуправне органе у земљи на годину 2 фор. или 4 К. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље адмнистрацији, а рукописи уредништву листа у Сарајево. Рукописи се не враћају.

Одговорни уредник: Др. Томо Поповић. Прва српска штампарија Р. Ј. Самаја, у Сарајеву

ЈАВНА БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Књижевни оглас.

„ИЗ ЦРКВЕНОГ И БРАЧНОГ ПРАВА“,

расправе и чланци од др. Чедомиља Митровића, ванредног професора универзитета. Биоград. — Издавач: књижара Геце Кона. Кнез Михаилова улица број 34. 1909. Ова књига, о којој је прије изашао оглас у овом листу, изашла је из штампе у издању књижаре Геце Кона у Биограду. У књизи се налази 25 чланака, који су вриједни и врло потребни за сваког свештеника. Зато би требао сваки наш свештеник да ову књигу наручи, већ због тога, што је књига према својој вриједности јефтина, а друго што од 230 примјерака уступљених „Просвјети“, и који би се требали код нас растурити, „Просвјета“ ће имати 33% чисте добити. Тако, да би „Просвјета“, кад би се све те књиге продале, добила чистих К 237.60. Сваки свештеник купивши књигу, поред тога, што је добио добру и поучну књигу, учинио је уједно и корист једној општој установи. Прeч. господа свештеници, а нарочито они, који су и повјереници „Просвјете“ треба да се заузму око скупљања претплате. Књиге се могу наручити код „Просвјете“ или уредништва „Источника“. Цијена је књизи без увеза 3 К, са увезом 4 К.

Књижарница и папирница

Михајла Милановића

у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица 7. — Телефон број 133.

Препоручује своје велико складиште **школских књига за српске народне основне школе у Босни и Херцеговини**, — све по наставном плану Вел. Упр. и Просј. Савјета у Сарајеву.

Богато надање школских **писанака** и **задаћница, малих тека, цртанака**, као и све остале **писаће и цртаће школске потребе**.

Складиште разних **забавних књига**, као и све остале **школске књиге за Више дјевојачке школе и гимназије**.

Цијене су утврђене а умјерене!

Послуга брза и тачна, што свједоче многобројна писма славних српских општина као и црквено-школ. одбора, која стоје свакоме на увид.

Главно складиште књига налази се у нашој властитој кући, у Десетој улици број 8, према друштву „Просвјети".

Јамчи за изврстан крој и солидну израду.

Основана 1876. године. **Кројачка радња** Основана 1876. године.

Тодора Хрисафовића,

бечког испитаног и двалут дипломираног кројача у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица бр. 15.

Почасна 1904. бечка диплома — Почасна 1894. бечка диплома.

Пошто сам свршио 1904. г. најновији и најсавршенији у цијелој Европи кројачки курс, те по тачној мјери и без пробе са гаранцијом свако одијело правити могу, а такођер сам радњу снабдио са најбољим и најразновреснијим штофовима, као: енглеским, њемачким и аустријским, то се препоручујем пречасном свештенству, п. н. грађанству и чиновништву, да ћу сваког савјесно и солидно уз умјерену цијену послужити.

Сваку наруџбину обављам брзо и тачно.

Цијене умјерене и на отплату.

Једини у Босни и Херцеговини повл. кројачки курс.

Одијело сваке врсте прави без пробе.

46 10/4763.
2008 PTT/118

Год. XXIV. Сарајево, 1. октобра 1910. Број 18.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

* * * * * ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ. * * * * *

Садржај:

Званично. — Незванично. — Монизам и хришћанство. — Преглед црквено-школског и просвјетног живота — Књижевне оцјене и приказа. — Званични огласи. — Упутства како се суди у појединим случајевима код црквених и мјешовитих црквених судова у водручју икуменског пријестола.

ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК ДР. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Салаћа Сарајево.

ЗЕМАЉСКА БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Књижевни оглас.

„ИЗ ЦРКВЕНОГ И БРАЧНОГ ПРАВА“,

расправе и чланци од др. Чедомиља Митровића, ванредног професора универзитета. Биоград. — Издавач: књижара Геце Кона. Кнез Михаилова улица број 34. 1909. Ова књига, о којој је прије изашао оглас у овом листу, изашла је из штампе у издању књижаре Геце Кона у Биограду. У књизи се налазе 25 чланака, који су вриједни и врло потребни за сваког свештеника. Зато би требао сваки наш свештеник да ову књигу наручи, већ због тога, што је књига према својој вриједности јефтина, а друго што од 230 примјерака уступљених „Просвјети“, и који би се требали код нас растурити, „Просвјета“ ће имати 33% чисте добити. Тако, да би „Просвјета“, кад би се све те књиге продале, добила чистих К 237.60. Сваки свештеник купивши књигу, поред тога, што је добио добру и поучну књигу, учинио је уједно и корист једној општој установи. Прич. господа свештеници, а нарочито они, који су и повјереници „Просвјете“ треба да се зауму око скупљања претплате. Књиге се могу наручити код „Просвјете“ или уредништва „Источника“. Цијена је књизи без увеза 3 К, са увезом 4 К.

ГОД. XXIV. САРАЈЕВО, 1. ОКТОБРА 1910. БР. 18.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Власништво и наклада:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

Одговорни уредник:
свештеник **Др. ТОМО ПОПОВИЋ,**
професор-катихета вел. гимназије.

Званично.

Рукоположења. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит зворничко-тузлански *Иларион* благоизволио је рукоположити у манастиру св. оца Николаја у Озрену свршеног призренског богослова *Ђорђу Лазаревића* дана 31. августа о. г. за ђакона, а 1. септембра о. г. за презвитера, те свршеног рељевског богослова *Цвијетина Пејановића* у цркви Успенија пресвете Богородице у Тузли дана 8. септембра о. г. за ђакона, а 9. септембра о. г. за презвитера; првоме је повјерена администрација парохије у Возућој.

Одликовања. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит добробосански *Евгеније* благоизволио је одликовати 8. септембра о. г. *црвеним појасом* старог умировљеног зеничког пароха *Тимотија Петровића* за његову многогодишњу савјесну и беспријекорну свештеничку службу. А Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит зворничко-тузлански *Иларион* благоизволио је одликовати 8. септембра о. г. такођер *црвеним појасом* свештеника *Косту Драмушића*, пароха у Тузли и администратора протопрезвитерата тузланског за његову ревносну службу и беспријекорно владање, чиме се помепути свештеник већ одликовао.

Именовања. *Ђакон Јован Јовановић*, катихета и прави учитељ велике гимназије у Тузли примљен је на клира добро-босанске у клир зворничко-тузланске епархије, а свршени рељевски богослов *Јоцо Пајкановић* именован је за тајника епархијског црквеног суда у Тузли.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

број 803 ех 1910.

ОКРУЖНИЦА

српско православном парохијском свештенству и црквеним одборима Добробосанске епархије.

Досадашњим наређењима предпостављене духовне власти успјело је, да се је сахрањивање мртвих у црквеним портама спријечило за времена у свима оним мјестима, за која су мјеста власти дознале, да се сахрањивање мртвих у портама обавља.

Универз. библиотека „Светозар Ћоровић" Бања Лука

Овај црквени суд из извјештаја подручних протопрезвитерских звања од скора је сазнао, да има мјеста, у којима одговорни црквено-општински фактори не само да не хтједоше пријавити надлежним властима, да се сахрањивање мртваца у црквеној порти и сада обавља, него шта више сами ти одговорни црквено управни фактори противе се том, да се тај хрђави обичај искоријени.

Тим поводом ставља се до знања свему парохијском свештенству и црквеним одборима ове епархије, да је у будуће не само у црквеној порти, него и у оним гробљима, која нијесу најмање 500 метара удаљена од кућа, забрањено мртве сахрањивати, и то прво због тога, што се гробови у црквеним портама немогу очувати неповријеђени при одржавању литија, при оправку цркве и других можебитних дозвољених радња, које се морају по потреби у црквеној порти обављати, а ако су гробови у близини кућа, и поред тога што су ограђена, немогуће их је очува чиста и неповријеђена, а друго обзиром на здравствене прописе потребно је, да су стара гробља од зграда најмање 500 метара удаљена.

Гробља, која се на ново оснивала буду, треба да су 1000 метара од кућа удаљена.

Управитељи протопрезвитерата при посјети парохијских звања и црквеник општина у вези с наредбом овог суда бр. 384 од 13 маја 1909 «Источник» од год. 1909 стр 185 о прегледу гробља, подијеће овамо извјештај о том да ли се гробља у реду одржавају и јесу ли горње одредбе у погледу црквених порта и гробаља, која се у близини кућа налазе, тачно извршене.

Из сједнице епарх црквеног суда држане 25. августа 1910.

АЕ и Митрополит
Дабро-босански
Евгеније.

Незваничио.

Монизам и хришћанство.

Поглавље из вјерске филозофије.

(Наставак).

„С подручја се емпиријских знаности не може дакле уопће сегнути с ону страну[1]) искуства — ван да се њиховим принципима, појмовице каузалитету и еволуцији, пода друго схватање, него ли га оне подају". Тим начином, мисли Арнолд, да би могло доћи до мира између знаности и вјере. Видјећемо.

Прије него што кренемо даље с г. Арнолдом, надовезаћемо овдје нешто о каузалном закону. Једини теизам или емпирично-идеални реализам признаје каузалитету потпуну важност, примјењујући га и на материјални и на нематеријални или духовни живот, док га други системи скучују, тако материјализам само на материјални живот, емпиричари му донекле проширују дјелокруг, али му одричу сваку реалност на подручју више интелектуалне спознаје, да, Лок убраја овај закон

[1]) У тексту *за* (hinter) с акуз

у опће идеје, којима одриче уопће истинитост. Ништа боље не пролази овај закон ни у позитивизму, а да и не говоримо о сензуализму, који учи, да је реално или истинито само оно знање, које добијамо једино помоћу тјелесних чула (sensus, одатле сензуализам); о пантеизму, који признаје само апсолутну егзистенцију, а релативну a priori забацује и о различним формама идеализма да и не говоримо. Ови системи поступају самовољно са законом узрочности, јер су својим теоријама присиљени. Нијесу они дошли до тога сазнања, да треба каузални закон скратити или сужити, на темељу кога другога сазнања, него су га насилно хтјели прилагодити својим системима. Ту лежи сва тајна и кључ, хоће ли када нпр. емпиризам природњачки, онакав, какав је данас, моћи дати каузалитету и еволуцији други вид, да би дошло до помирења с вјером. Мени се чини, да је ту непремостив јаз, или — мора доћи до капитулације правца данашњега природњачкога, истраживања. Тиме смо и нехотице прејудицирали даљем току. Али ништа за то!

Арнолд куша помирити вјеру и емпиријске знаности. С каковим успјехом, видјећемо одмах.

Повајприје одређује појам за назив „вјечни закон". Тај му је назив „*донекле смутљив* и да по схватању популарном садржаје нешто *митологичко*, да не кажем *поганско*. Вјечни су природни закони, наставља даље, у првоме реду свакако *људска правила*, која се тичу одређења мноштва појава; или апстракције, што их *разум* у поводу искуствених чињеница *ствара*. Из тих претпоставки закључује: „Иван сваке је сумње, да све, што се на искуственом путу утврдити даде, само је вапредна редовитост природнога бивања. Што се нужности закона тиче, *стално је*,[1]) да је логички не смијемо изводити ни из каквога мноштва појава; јер за нас ни из најједноставније појаве, рецимо обичнога кемијскога споја, не слиједи више, него да се у збиљи збива. За то кад је говор о вјечним или нужним законима, редовно је по сриједи неко генерализовање". На то надовезује питање: „Је ли такво генерализовање оправдано?" — Ово нас резоновање тешко може задовољити, јер повајприје држи, да је назив „вјечни закон" — смутљив, нешто митологичко — поганско. Ту смјелу тврдњу не ублажује ни додатак „по схватању популарном", јер како улази популарно схватање у строгу, научну филозофију? Кад би то и пропустили, не бисмо се могли никако спријатељити с тврдњом, да су „вјечни природни закони у првоме реду свакако *људска правила*, која се тичу одређења мноштва појава; или *апстракције створене од разума*

[1]) Ово нас упућује на скептицизам.

у поводу искуствених чињеница". Другим ријечима: то су људске формуле или теореми за тумачење појава у природи. Ја ове приговоре наносим зато, јер се г. писац налази на становишту текстичком, те настоји пут показати, којим би требало ићи, да се створи мир између вјере и природних знаности. Ево шта каже у тој ствари један угледан римо-католички богослов: „Извор и норма свега што постоји, физичнога и духовнога поретка, је *вјечни закон, lex aeterna*. То су *вјечне* мисли (идеје) Божје, које треба да се реализију у креатури (створењу), *вјечни план свемирски*. Из овога вјечнога закона истиче закон природнога физичнога поретка, lex naturae, као и закон моралнога поретка".[1]) Једно то, а друго, овим се начином и нехотице ограничава вриједност каузалнога закона или принципа. Вјечни закони, као вјечне мисли божје, јесу и остају вјечнима без обзира на човјеково умствовање. Човјеков их ум не ствара, него само чита из правилнога тока природних појава. Рећи за те законе, да нијесу вјечни, непромјењиви, значи посумњати или негирати егзистенцију вјечних идеја божјих. До душе треба додати ово: Ако се узме у обзир ваљска манифестација тих закона, њихово дјеловање у природи, онда ти закони заиста нијесу, али само у том једином смислу, вјечни, јер није ни физични појавни свијет вјечан. Дакле само се за манифестације тих закона, а не за те законе, може рећи да нијесу вјечне. Ти су закони виртуално или латентно вјечни, ако се узима њихов одношај и њихово дјеловање у свијету, јер су сви закони природнога реда и поретка од вјечности садржани у вјечном умном узрочнику свију искуствено-природних појава.

Исто је тако смјела тврдња, да „логички не смијемо изводити нужности природних закона ни из каквога мноштва појава". То би био онда случај или 1. ако логичко закључивање није правилно, већ нас остаља на цједилу; или 2. да природни закони не дјелују с нужношћу, па допуштају изузетке. То ни једно није могуће, јер теизам учи, да су и логички закони вјечни, и да природни физични закони дјелују непромјењиво, с неодољивом нужношћу. Тако уче и непријатељи откривења, кујући из неодољиве нужности дјеловања тих закона аргументе против могућности Божјега откривења. То ћемо илустровати и с неколика примјера: Зар би се астрономска предсказивања и прорачунавања могла испунити на длаку, да не влада тај закон неодољиве нужности? Је ли могуће замислити онај величанствени ред и поредак без неког непромјењива закона, који испуњава човјека страхопоштовањем према вјечном узрочнику тога закона? — Исто су тако и логички закони непоколебиви. Човјеково мишљење уређено

[1]) Lehrbuch der Moraltheologie v. Dr. F. X. Linsenmann. Freiburg in Breisgau. 1878. § 22.

по сталним правилима или нормама, од којих се не смије удаљити, ако хоће да његову умствовању одговара реалност. Хоће ли човјек и друкчије да мисли и закључује — таких случајева има доста, што потврђују разноликн филозофски системи, од којих нас неки увјеравају, да нпр. нема збиљскога материјалнога свијета и т. д. —, онда му се не може слагати мишљење с реалношћу. Јест, али томе није логика крива, него човјек, који се наневјерно логици. — Како се види, претпоставке нијесу без приговора, па не ће ни пут бити згодан за хвале вриједно предузеће. Ни теолози ни природњаци не ће и не могу одустати од назива „вјечни закон". За то не треба заобилазити овај назив нити га сумњичити, јер то мирише скептицизмом. Но ипак ће се пут за помирење вјере и знаности моћи наћи, кад природњаци лојално признаду оправданост и религијских принципа, који су срасли с духом људским, те добро схвате, шта спада у дјелокруг истраживача природе.

Идимо даље, да видимо, шта мисли о генерализовању природних нужних закона!

Понајприје спомиње енглескога скептичара филозофа Хјума (Ниште) и његово мишљење о закону узрочности. Хјум је, како је било и очекивати, у смислу свога система, умјереног скептицизма, забацио то генерализање, јер је био прогласно закон узрочности ни мање ни више навиком.

Напомена. Хјумов филозофски систем је умјерени скептицизам у ствари сазнања. Помоћу инстикта, учи Хјум, долази човјек до природне сигурности. Напротив, разум га принуђава, да сумња у истинитост или фактичност спознаје, стечене инстиктом. Основа му је побијање четирију фундаменталних принципа или аксиома, а то су: 1. принцип истоветности, 2. принцип противурјечности, 3. принцип искљученога и 4. принцип узрочности. Особито је противник овога задњега принципа, који учи, да свака посљедица има свој узрок и обратно. Само бих још додао, да не мора посљедица слиједити у стопу свој узрок. Узрок може бити краће или дуже вријеме без посљедице у појавном физичном свијету, док обратно није могуће, посљедица свака мора имати свој узрок. Да, први узрочник свега — Бог — је вјечан, а свемир, као посљедица тога вјечнога узрочника, није вјечан него временит. — Хјум се обара по проф. Гаини на каузалитет од прилике овако: Ако вјерујемо, да има сваки узрок одређену посљедицу, а свака посљедица свој одређен узрок, то се оснива ово суђење не на реалном или онтолошком односају, него је то напросто — навика. Ми смо обикли одређивати каузалне односаје између одређених

појава. Од post hoc направили смо propter hoc, од посљедице узрок. Према овој навици (читај: закону узрочности!) можемо с највећом вјеројатношћу тврдити, да ће иза једне одређене појаве слиједити друга одређена појава. С потпуном тако сигурношћу не можамо ми тај слијед тврдити. — Док Хјум признаје, да је каузални принцип (у њега „навика") у практичном животу од толике важности, да га можемо успјешно употребљавати у обичним свагдањим операцијама разумним, опомиње, да се не забораваља, да тај принцип нема апсолутне вриједности. Особито нас не може никако довести до сигурна резултата при тражењу метафизичких, трансцендеталних истина. Дакле је Хјум против генерализовања закона узрочности.

Хјум смеће. вели Арнолд, при том с ума, да се ту (у генерализању) ради заправо о самоодржању духа. Не узме ли се, да у појавном свијету влада опћенита законитост, онда нема више ни говора, вели право Арнолд, о каковој дјелатности духа, а ни о слободној и јединственој спознаји природе. При томе се позива на Кохена,[1]) који побијајући Хјумово схватање каузалитета каже, да је опће погибељно, јер трује врело људских истина. Погрешност Хјумова схватања о каузалитету опазили су и апологетичари, те су и доказали то јасним доказима, јер скептицизам тврдећи, да се не може ништа сигурно спознати, признаје ето сам једну истину, те је сам са собом у опреци; даље, скептицизам ставља самовољно границе спознаји и пријечи му, да се бави метафизиком, дакле стоји овај систем у опреци с тежњом духа човјекова и т. д. Људски је дух примјенно овај каузални аксиом, или по Арнолду *свој закон* на појавни свијет, само да омогући своју умну дјелатност и јединствену спознају.

(Наставиће се).

Преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У нашој цркви.

Каноничке посјете Његова Високопреосвештенства АЕ и Митрополита добро-босанског Евгенија Летице Његово Високопреосвештенство благоизволело је *5. септембра освештити новосаграђену цркву* у Завидовићу, а 6. септембра прегледати градњу нове цркве у Читлуку у жепачкој парохији. 8. септембра одслужило је Његово Високопреосвештенство у парохијалној цркви у Зеници службу Божју и том је приликом одликовало *црквеним појасом* старог и умировљеног зеничког пароха *Тирила Петровића*.

12. септембра благоизволио је Високопреосвештени господин *освештити*

[1]) Cohen: Lystem der Philosophie I. Berlin, 1902. pg. 229, 268.

новосаграђену цркву у Борчи у парохији Годомиље — Живаљевић, а 19. септембра *новосаграђену цркву* у *Кравици*. 1. октобра осветило је Његово Високопреосвештенство *нову српску школу у Јегеру*. Свуда на овоме путу предусретао је побожни народ и христољубиво свештенство свога архипастира најодушевљеније праћајући своје велико поштовање према своме првосвештенику у најсрдачнијем пријему и поздраву. А његово Високопреосвештенство пак подучило је свађе већ познатом својом ријечитошћу побожни народ вјери и моралу стављајући народу и свештенству на срце, да чувају чврсто своју вјеру праћедовску, народне светиње и лијепо име српско.

Његово Високопреосвеш. АЕ и Митрополит дабро-босанска Евгеније замолио је по уобичајеном реду Високопреосвештеног господина *Илариона Радонића* Митрополита зворничко-тузланског, да овај освети новосаграђену цркву у Црвици, у епархији дабро-босанској, што је он драге воље и учинио 5. сеп. о. г. Том приликом изговорило је Његово Високопреосвештенство заносну бесједу, у којој је подучило народ, да љуби своју вјеру православну, похађа цркву и влада се и у приватном и јавном животу по прописима свете нам матере цркве Побожни народ и свештенство дочекало је и испратило Његово Високопреосвештенство најодушевљеније.

Прва ђачка дружина у Босни и Херцеговини. Богословска омладина основала је ђачко друштво под именом »Свети Сава«.

Задатак је друштва, да потпомаже своје чланове у интелектуалном и моралном развитку с погледом на њихов свештенички позив и то: *а*) предавањима, књижевним вјежбама и расправама из области црквено богословске, просвјетне и економске; *б*) читањем корисних књига и листова; *в*) неговањем музике и приређивањем забава. Управни одбор се обратио с молбом на све родољубе и пријатеље народног напретка, а нарочито на наше свештенство, да ово друштво у његову раду потпомогну, те да се у друштво упишу као чланови утемељачи и добротвори. (По § 6. друштвених правила може бити члан утемељач сваки Србин или Српкиња, ако уплати једном за свагда 20 К, или у редовним мјесечним оброцима по 5 К. По § 7. Добротвор друштва може бити сваки Србин или Српкиња, ако уплати једном за свагда 60 К или у два пута по 30 К). Друштво се конституисало овако: У управни одбор изабрани су: Јанко Брежанчић, богосл. IV. год. предсједник, Илија Берић, богосл. III. год. подпредсједник, Милан Куљунџић, богосл. II. год. тајник, Саво Божић, богослов III. год. благајник, Михаило Ристић, богосл. IV. год. књижничар; Љубомир Шпирић и Никола Карановић, богослови I. године одборници.

У резервни одбор Изабрани су: Владислав Гаковић, богосл. III. год. предсједник, Љубомир Свитлић, богосл. IV. и Јово Давидовић, богосл. II. год. ревизори.

Ми од своје стране препоручујемо родољубима и браћи свештеницима, да ово ђачко друштво у нашој домовини што обилније потпомогну уписавши се за чланове истог.

У Карловачкој митрополији.

Српске народне школе 1908/9. школ. године. Течајем ове шк. године било је наших школа у свих седам епархија: 288 свакидашњих (21 мушка, 21 женска 226 мјешовитих) школа, све с правом јавности. С једним учитељем било је: 162 школе, с два било је 50, с три 14, с четири 25, с 5 и више учитеља 6. На све те школе

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

потрошено је 776604 круне 61 пот. Државне приномоћи ни једна школа није добила. 72% од ове своте дале су црквене а 23% политичке општине. Редовни просјечни трошак једне срп. осн. школе износи: 2794 К 09 пот. На једног ђака троши се просјечно 29 К 72 п. Све школе смјештене су у 371 згради с 512 школских соба. Учитељских станова има свега: 313, од ових 260 у добром стању Школских вртова је врло мало, тек 42. У карловачкој архидијецези и у плашчанској епархији нема ни једног школског врта. (Додуше овде су све школе комуналне) Школских књижница је било: 62 за учитеље и 51 за омладину. Учила слабо има. Наставно градиво свршало је 234 школе.

По *Ш. Л.* — *Јан.*

У далматинској цркви.

Самоубијство бококоторског владике. Српско-православни бококоторски владика *Доситије Јовић* почињо је 29. септембра самоубијство. По телеграмима које читамо у новинама узрок је овоме нечувеном дјелу хрђаво и несавјесно управљање епархијском имовином, у којој се показао неизказани дефицит од 80.000 круна. Ми ову вијест доносимо по новинарској дужности с резервом, а вријеме и истрага ће показати право стање ствари и у колико ове новинарске вијести одговарају истини.

Књижевне оцјене и прикази.

Кратки библијски земљопис, саставио *Јован Петровић* — Загреб 1910. Одавна се осјећала потреба оваке књиге, која служи ученицима средњих школа за тачно разумијевање догађаја из св Писма. Књига је прилично систематски обрађена. Дијели се на два дијела: Палестину и Земље око Палестине. Поједини одсјеци израђени су прецизно и тачно. Једино је замјерити то, што није на крају додата карта Палестине и околних земаља, која би ученицима много олакшала и боље у памети утврдила научено градиво из Библије. Књига може послужити и иначе као ручна књига за штудирање св. Писма, за то је свакоме препоручујемо.

Старост-украс младости (живот у процесу) приповјетка К. Ђ. Поп-Манића. Ниш 1910

Једна дугачка прича без конца и краја, хрђавог штила, а још хрђавијег језика. Требала је да буде религиозно морална поука хришћанима, али то писац није постигао, јер се простим и неспретним наклапањима не освајају срца хришћана. Сами почетак, гдје неки Радивоје у винограду сања сан, а чувар Јован долази и лијеже на његово мјесто, те и он сања чудан сан о непознатим људима, које сутра дан срета на улици, такав је, да и поред најбољег стрпљења и здравих живаца читаоц баца књигу у запећак. Тај »живот у процесу« свршава се с тим, да се чувар Јован рукује са Радивојем и »искрцава се у један заселак«. Но прије тога свештеник им говори дугачки говор у коме им између осталог вели: *„Замишљено је сада такав процес нашег живота, у коме се одвијају суштина и циљ нашег живота, одговор добијамо у поштовању и сарадњи наше етичке љубави са Божанственом, алтруистичком љубављу, у чему се и састоји тајанствени карактер јавности«*

Увјерени смо: да ни »чувар Јован« ни Радивоје не разумију ових ријечи

као ни народ коме је изгледа ова књига и намијењена. Оваква разлагања и стил су за какове богословско-филозофске расправе, а не могу се никако довести у склад са онијема Радивоја и чувара винограда Јована.

Богдан Петровић.

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 1020 из 1910. 2—2

Стјечај.

На упражњено стипендијско мјесто за једног ученика гимназије из закладе блаженопамети АЕ и Митрополита Ђорђа Николајевића расписује се овим стјечај. Стипендија износи 320 К годишње, а може ју добити у смислу закл. писма у првом реду:

Србин прав. вјере, родом из Јаска (у Срњему), затим Босанац или Херцеговац, који полази коју јавну гимназију, ако је

1. сиромашног стања, што свједоџбом политичке власти,

2. ако је у наукама показао добар успјех а уз то се примјерно владао, што задњом школском свједоџбом,

3. ако је тјелесно и душевно здрав, што свједоџбом лијечничком и

4. ако је скуца с родитељима својим на добром гласу са свог религијозног и моралног владања, што свједоџбом надлежног му парохијског звања ваља да докаже.

Стипендија ће се издавати изабраном питомцу од 1. окт. 1910. у мјесечним оброцима у напријед све дотле, док не сврши гимназију, односно док прописима закладног писма удовољава.

Молбе и прилоге с поштанском марком од 45 х. ваља послати овом епарх. црквеном суду до 4/17. октобра 1910.

Сарајево, 4. септ. 1910. АЕ и Митрополит:
Евгеније.

Епархијски црквени суд у Сарајеву.

Број 926 ех 1910. 3—3

Едикт.

Вукола Митровић из Поблања, који је своју супругу Јању 1903. у Будимлијама напустио и од тога доба се незна гдје се налази, позива се овијем на повратак супрузи у своје пређашње мјесто пребивања с тим, да ће се ако се до 25. децембра 1910. не врати или се не јави, супруги његовој дозволити, да га због злобног раскидања брачне заједнице у сврху развода брака утужи. За тај случај именује му се на његов трошак за службеног заступника Алекса Ђуровић, парох у Добруну, с ким ће се парница довршити.

Из сједнице епархијског црквеног суда држане у Сарајеву, 25. августа 1910. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 735/431 ех 1910.

Едикт.

Позива се овим Марко Раковић из Довића сада непознатог боравишта против кога је супруга му Јока рђ. Пејић из Бошковића поднијела код овог духовног суда бракоразводну тужбу да у року од шест мјесеци рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу поменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Бањој Луци, 19. августа (1. септембра) 1910. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 750/432 ех 1910.

Едикт.

Позива се овијем Марија Зец рођ. Шкорић из Добрлина сада непознатог боравишта против које је супруг јој Марко Милошев Зец из Добрлина поднио код овог духовног суда бракоразводну тужбу да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба с њом у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из сједнице епархијског црквеног суда држане у Бањој Луци 19. августа (1. септембра) 1910. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број Е. Ц. С. 807/500 ех 1910

Едикт.

Позива се овијем Милева рођ. Травинић из Свињара сада непознатог боравишта против које је супруг јој Ристо Јелисић из Свињара поднио код овог духовног суда бракоразводну тужбу да у року од три мјесеца, рачунајући од првог увртења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из сједнице епархијског црквеног суда држане у Бањој Луци 19. августа (1. септембра) 1910. *Предсједништво.*

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Сарајево, дне 25. августа 1910. Бр. 14913Ест. о. ех 1910.

Попис житељства и стоке.

ПРОГЛАС.

Становници Босне и Херцеговине!

Петнаест је година прошло, од како се у Босни и Херцеговини посљедњи пут обавио попис пучанства (пуфус).

Кроз ово вријеме промијенуло се пучанство тако, те је овај попис (пуфус) већ сасвим застарио. Нити се може земаљска управа даље ослонити на тај пуфус, нити се с њиме може послужити сабор, кад хоће да ствара ваљане законе.

С тога разлога и с обзиром на то, да се године 1910. у читавој аустро угарској монархији, па и скоро у свим земљама свијета броји житељство, то ће се ове године и у Босни и Херцеговини провести нови пуфус.

Попис почиње 27. септембра о. г. и мора се довршити најдуље за мјесец дана. С њим је скопчано и пописивање најважније стоке и живади.

За пописивање одређени су пописни повјереници, који ће залазити у сва села и градове, те испитивати народ о свему, што треба забиљежити. У том важном и тешком послу помагаће им мјесна повјереништва (начелници, сеоски главари, духовници и народни поузданици).

Но у првом реду зависи добар успјех од сваког појединца, а особито од кућних старјешина. Само се онда може добити јерна слика о пучанству и његовим приликама, ако сваки појединац на стављена му питања по истини одговори. Иначе у таман све паре, што се за тај огромни посао по свој земљи троше.

Нека се дакле сваки унапријед приправи да може за се и своју чељад у кући тачно навести, колико је коме година, гдје се родио, гдје је завичајан (надлежан), које је вјере, каквим се послом бави и т. д. Исто тако нека сваки држи у припреми исправе (књиге, ћагета) што их има и којима може своје навоје потврдити.

Зајамчава се свакоме, да се подаци о односајима његове особе и фамилије на јавност не ће износити. Нико не ће бити кажњен, ако би текар сада при попису нешто исказао, што би већ прије био морао пријавити области. Ником се не ће на темељу тода пописа пописати порез, нити је овим пописом наумљено да се уведе нови какви порез. За иметак и доходак не ће се у опште нико ни питати, а за стоку само у толико, да се дозна, како нам напредује сточарство.

Тај попис не иска̀е од Вас никаквих жртава. Да не будете дангубили, не требате сами долазити пред област, него ће се изасланици њезини потрудити у Ваша мјеста. Ништа се од вас не тражи, него да будете према повјереницима сусретљиви и да им истину исказујете.

Ко се уклони попису, или ко затаји коју особу у својему кућанству, или које живиче, што му припада, или ко дадне нетачнијату изјаву, или се иначе огријеши о дужности, на које га вежу прописи о попису житељства, и коначно, ко би при таквом заваравању помогао, казниће се глобом до 200 круна, или затвором до четрнаест дана. Ако је случај такав, да се с њим може поступати по казненом закону, онда ће се по њем и поступати.

Народе!

Ова дужност, судјеловати код пописа пучанства, само Ти се ријетко на-

ЗАВОД ОСЛОБОЂЕЊА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

мење. Зато се земаљска влада чврсто нада, да се не ће нико тому попису противити, па да не ће бити ни потребно, кога казном силати на овако лахку и једноставну држављанску дужност, као што је судјеловање код пуфуса.

Свакоме ће бити јасно, да је од битне користи по сваку народност вјеру и сталеж, да упозна своју бројну снагу и главне прилике, у којима живи. А и држави је потребно ово познавање, јер само тако може удовољити узвишеној задаћи, која стоји у томе, да штити и промиче све слојеве народа.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Богати родитељи

збринуће лако своју дјецу, али шта ћемо и куда ћемо са онима ђацима, који нису богати или гдје има више дјеце, који немају сви гдје и на чему да живе, који не могу на више школе, а здрави су и ваљани су, па заслужују, да се и за њих заузмемо, да их исчупамо из јада, сиротиње и пропасти?

Све те ваљане, здраве Србе ђаке од 12 до 15 година, који су макар основну школу добро изучили, препоручујте „Привреднику“, који ће их све лијепо упутити и добро удомити. (Одрасли момци од 17—18—20 и више година, упућује се на баштовански занат).

За ваљане људе, за које се „Привредник“ заузме, збринуто је као што је познато — све, од првог дана шегртовања, па док не стану на своје ноге, док не отпочну своје самосталне радње.

И нужни капитал — за отпочетак самосталне радње — осигураће се тима питомцима који су ваљани, па се држе у свему свога реда. Привредник се заузима онда, да се према себи са ваљаним Српкињама и ожене.

Упућујте, дакле, увијек и неупућене родитеље, и неразумну дјецу и све Србе упоште, како ваљани људи своју срећу најсигурније постизавају, макар и сиромашни били.

Привредник заузима се — као што је познато — исто тако и за ваљане здраве Српкиње, макар и сиромашне или без родитеља биле, и склања и намјешта их у српске породице, а уз помоћ и под окриљем Српских женских добротворних задруга.

Ко жели, ма какву упуту или обавјештај, о овоме или о ма коме напредном привредном послу, нека се обрати на своје заузимљиве Србе учитеље или свештенике, или на управу Привредника.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1-ом табаку сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 3 фор. или 6 круна, а на пола године 1·50 фор. или 3 круне; за стране земље на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне. За црквено-просвјетне самоуправне органе у земљи на годину 2 фор. или 4 К. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији, а рукописи уредништву листа у Сарајево. Рукописи се не враћају.

Одговорни уредник: Др Томо Поповић. Прва српска штампарија Р. Ј. Самака, у Сарајеву.

ЈАВНА БИБЛИОТЕКА „ВУКОВАР МАРИНКОВИЋ“ БЕОГРАД

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Изишла је нова књига:

„ПРАВОСЛАВНА ДОГМАТИКА“

са апологетским разјашњењима за више разреде средњих школа и препарандије. Израдио протопресвитер *Сава Теодоровић*, проф. и катихета у кр. вел. гимназији у Земуну.

Ова је књига одобрена за школски уџбеник рјешењем Њ. Светости, преузвишеног господина *Лукијана*, Архиепископа-Митрополита карловачког и Патријарха српског од 4./17. маја 1909. Број М. 280. ех 1909.

Но осим школске употребе ова ће књига корисно послужити и преч. *парохијском свештенству* у вршењу пастирско-проповједничке службе му, јер ће у њој поред разговјетно и јасно изложене суштине догматичног учења правосл. цркве наћи доста у лако разумљиву облику изложена научна материјала за опровргнуће разних савремених антихришћанских и уопће антирелигиозних теорија, које нападају на темељне догмате хришћанства, те муте чистоту вјере и хришћанскога морала у народу.

Цијена књизи је **2** круне (**2·30** п. дин.).

„ПРАВОСЛАВНО МОРАЛНО БОГОСЛОВЉЕ“

за више разреде средњих школа и препарандије *од истога писца. Треће потпуњено издање.*

Књига је одобрена за школски уџбеник рјешењем св. архијерејскога Синода карловачке митрополије 29. марта 1899. Број М. 50./сви. ех 1899.

Ово најновије издање одликује се од прва два тиме, што је у њему одјељак »*Хришћански поглед на својину посједа*« разрађен на широј основи, тако, да је партија о »Социјалном питању« с обзиром на савремене друштвене прилике и потребе опширније изложена. Главне тачке социјалистичке теорије су доста опширно и у лако разумљивој форми изложене, а уједно је додано и гледиште хришћанске, моралне науке на тај предмет, као и посљедице социјалистичких начела у друштву. Исто тако је у главним потезима разложено и *радничко питање* као и савремена задаћа државе и цркве, којом се садањи односај између посједника и радника правилније уредити и стање радника поправити може.

И ова књига ће корисно послужити преч. *парохијском* свештенству, нарочито при састављању моралних поука црквених бесједа; а тако исто за успјешно побијање социјалистичких начела, која су данас на дневном реду, а која у наше дане у наш народ продиру.

Цијена књизи **2** круне (**2·30** п. дин.).

Обје књиге могу се добити у писца за готов новац или уз поштанско поузеће (Nachnahme). Књижари имају 25% попуста.

Књижарница и папирница

Михајла Милановића

у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица 7. — Телефон број 133.

Препоручује своје велико складиште **школских књига за српске народне основне школе у Босни и Херцеговини**, — све по наставном плану Вел. Упр. и Просвј. Савјета у Сарајеву.

Богато издање школских **писанака** и **задаћница, малих тека, цртанака**, као и све остале **писаће и цртаће школске потребе**.

Складиште разних **забавних књига**, као и све остале **школске књиге за Више дјевојачке школе и гимназије**.

Цијене су утврђене а умјерене!

Послуга брза и тачна, што свједоче многобројна писма славних српских општина као и црквено-школ. одбора, која стоје свакоме на увид.

Главно складиште књига налази се у нашој властитој кући, у Деспића улици број 8, према друштву „Просвјети“.

Јамчи за изврстан крој и солидну израду.

Једини у Босни и Херцеговини повл. кројачки курс.

Основана 1876. године. **Кројачка радња** Основана 1876. године.

Тодора Хрисафовића,

бечког испитаног и двапут дипломираног кројача у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица бр. 15

Почасна 1904 бечка диплома — Почасна 1894. бечка диплома.

Пошто сам свршио 1904. г. најновији и најсавршенији у цијелој Европи кројачки курс, те по тачној мјери и без пробе са гаранцијом свако одијело правити могу, а такођер сам радњу снабдио са најбољим и најразновреснијим штофовима, као: енглеским, њемачким и аустријским, то се препоручујем пречасном свештенству, п. н. грађанству и чиновништву, да ћу сваког савјесно и солидно уз умјерену цијену послужити.

Сваку наруџбину обављам брзо и тачно.

Одијело сваке врсте правим без пробе.

Цијене умјерене и на отплату.

Б 10/4763
2407 PII/18

Год. XXIV. Сарајево, 15. октобра 1910. Број 19

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

* * * * * ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ. * * * * *

Садржај:

Званично. — Незванично. — Проповјед. — Монизам и хришћанство. — Пастирске учитељске. — Преглед црквено-школског и просвјетног живота — Читула. — Званични огласи. — Упутства како се суди у појединим случајевима код црквених и мјешовитих црквених судова у подручју икуменског пријестола.

ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК ДР. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића Сарајево.

ЗЕМАЉСКА БИБЛИОТЕКА САРАЈЕВО

Књижевни оглас.

„ИЗ ЦРКВЕНОГ И БРАЧНОГ ПРАВА“,

расправе и чланци од др. Чедомиља Митровића, ванредног професора универзитета. Биоград. — Издавач: књижара Геце Кона. Кнез Михаилова улица број 34. 1909. Ова књига, о којој је прије изашао оглас у овом листу, изашла је из штампе у издању књижаре Геце Кона у Биограду. У књизи се налазе 25 чланака, који су врједни и врло потребни за сваког свештеника. Зато би требао сваки наш свештеник да ову књигу наручи, већ због тога, што је књига према својој врједности јефтина, а друго што од 230 примјерака уступљених „Просвјети“, и који би се требали код нас растурити, „Просвјета“ ће имати 33% чисте добити. Тако, да би „Просвјета“, кад би се све те књиге продале, добила чистих К 237.60. Сваки свештеник купивши књигу, поред тога, што је добио добру и поучну књигу, учинио је уједно и корист једној општој установи. Преч. господа свештеници, а нарочито они, који су и повјереници „Просвјете“ треба да се зауму око скупљања претплате. Књиге се могу наручити код „Просвјете“ или уредништва „Источника“. Цијена је књизи без увеза 3 К, са увезом 4 К.

ГОД. XXIV. САРАЈЕВО, 15. ОКТОБРА 1910. БР. 19.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Власништво и наклада:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

Одговорни уредник:
свештеник **Др. ТОМО ПОПОВИЋ**,
професор-катихета вел. гимназије.

Званично.

Рукоположење. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит зворничко-тузлански *Иларион* благоизволио је рукоположити тајника епархијског црквеног суда *Јоцу Пајкановића* дана 3. октобра у Подгајевима *за ђакона*.

Одликовање. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит зворничко-тузлански *Иларион* благоизволио је одликовати *црвеним појасом* свештеника *Душана Николића* пароха у Пожарници

Незванично.

Проповјед

коју је говорио 5. септембра 1910. године приликом освећења цркве у Црвици Високопреосвештени АЕ и Митрополит зворничко-тузлански госп. Иларион Радонић.

Ев имѧ Отца и Сына и Светаго Дѣха.

Браћо моја и дјецо духовна! Радосно сам дошао међу вас на ваш данашњи велики празник, на освећење светог овог дома Божјег, и срећан бих био, кад би се што чешћим оваковим знацима и споменицима српске свијести и побожности ова лијепа и поносна земља посијала. Лијепо сте дјело извели, љубазни моји, нек вам је од Бога благословено! Показали сте овим домом Божјим, да знате, што је Србину вјера и црква; показали сте, да сте достојни потомци оних славних и побожних Срба: дичних Немањића, славних деспота Бранковића, Штиљановића и других редом наших великана, који подигоше „старе славне српске задужбине, дас' у њима поје летурђија овог свијета као и онога". Стекли сте и очували, љубазни моји, овим дјелом својим дичан спомен себи у потомству своме, па дај Боже, да се потомство

на вас угледа, да пропоје Црква Божја, гдје год је Србина, још и више, него данас што је.

Има браћо, цркава и већих и љепших, сјајнијих и величанственијих, него што је ова ваша, ал' — свештијих нема. И она је дом Божји као и митрополитска катедрала; и у њој освећује дух Божији побожне душе благодаћу Својом, као и у оним величанственим храмовима, што се небу под облаке дижу. А ви сте, драги моји дигли себи цркву, како сте могли; дали сте принос Богу према вашем стању а Бог не гледа, колики је принос, већ какво га срце даје. Христос Господ је гледао једном с апостолима Својим, како људи прилажу на Божји храм; богаташи су прилагали много, а дође једна сирота удовица, па баци у тас један новчић. И Христос рече апостолима: видите ли ову жену, — кажем вам, да је она више приложила од оних богаташа, јер су они дали од сувишка свога, а ова можда све што је имала (Марко XII. 41—44). Тако сте и ви браћо, од сиротиње своје, од уста својих откидали и дигли ову кућу Божју, коју Бог прима од Вас као угодни принос и жртву срца вашег.

Ви знате, моји, моји, да је вјера наша, српско-православна вјера, највеће благо наше. По вјери ће нас нашој судити Бог. А Србин је од незапамћених времена био вјеран син Цркве своје и кад се дигла и хајка и врана, да га одвоји од Цркве, од вјере његове, заштитио је Србин Цркву своју грудима јуначким. И данас, гдје год је Србина, чак и тамо преко мора у туђини, у чемерној Америци, дижу се цркве Божје, откида Србин од себе, да само дигне ма и најмањи храм Божји, да се у њему састане с Богом својим, да душу своју небесном храном нахрани, да има мјеста, око кога ће се скупљати и савјетовати све што хришћански осјећа, да има мјесто, гдје ће душа побожном молитвом и величанственом пјесмом Бога прославити и осјећај душе своје исказати — да има мјесто, гдје ће чедо своје крстити, а и гдје ћемо уморно тијело хришћанским опијелом опојати.

Србин је створио и лијепу поносну ријеч: „Нема славља осим православља". А зашто, браћо? Зато, што је срастао с вјером својом православном. Данас је Србин виђен и чувен у читавом свијету, па дај Боже, да још и бољи буде. Али није увијек тако било. Било је доба, кад је Србин очи земљи обарати морао, кад је био туђи роб, раја. А што је данас виђен и напредан има захвалити вјери и Цркви својој, — она га је спасла, вјера га је дигла и ослободила. Петвјековни патњеник Србин за турскога ропства није ништа имао, што би својим назвао, осим цркве и манастира. То му Турчин живу није отети могао. Код цркве и манастира скупљао се Србин на зборове, и ту је о сло-

боди златној зборио. Под стољетним храстом пред црквом опијевао је сиједи гуслар славу српску, тјерао је Србину сузу на око, а унутри у цркви смирени свештеник и калуђер плашеном бесједом својом појачавао је још јаче српско срце, да рана не зарасте, да осјети Србин бол свој још јаче, па да једном када вријеме дође и суђени час настане стресе јарам и ропски ланац са себе. Црква и вјера, свештеник и калуђер уз гуслара народног очуваше свијест српску, осоколи народ српски, па се могао отети онаквим јунацима, какви Турци бише. Отео се Србин снагом својом, снагом вјере своје. Није имао свијетлог оружја него трешњеве топове, али је знао, да „бој не бије свијетло оружје, већ бој бије срце у јунака". А срце му је ојуначила, оснажила вјера његова. У десници с мачем, а у љевици с часним крстом водио је свештеник народ свој у борбу и бој против душманина вјере и народности његове уз громки поклич: За крст часни и слободу златну.

Видите, браћо, шта нам је вјера била! Данас овдје нема више за нас оних тешких времена ни робовања, али знаће Србин и у слободи поштовати светиње своје. Не заборављај, мили народе мој српски, ни данас ни од данас вјере своје; немој мислити, да си све учинио, ако си храм Богу подигао. Сада треба да се пуни храм овај свети побожним народом, да не стоји кућа Божја пуста. Ви сте подигли здање, а Бог ће у њега унијети обилно благослова свога, а ви долазите по благослов тај да будете благословени и ви и пород ваш. Немојте бити као лијен домаћин, који назида себи лијепу кућу, па отумара у свијет, а кућу пусту остави: немојте да плаче Црква Божја за вама! Немојте бити као лијен домаћин, који пусти, да му се кућа руши: сналажите Цркву Божју, да предате дјеци својој залог вјере, по којем ће вас поминьати. По цркви се и народ познаје; гдје је црква чиста и свијетла, издалека каже свијету хришћанску јавност дјеце њезине; гдје је црква пуна народа, тамо је и свијет побожан, а гдје је свијет побожан тамо је у свему и напредан.

Светитељу Божји Свети Великомученице Димитрије! Твојој заштити и заступању предајемо овај свети храм и топло те молимо и данас и вавијек: потпомогни молитве наше пред пријестолом Божјим, да нас услиши Господ Бог, да нам ово данашње дјело буде благословено на част Твоју, а на славу Божју!

Господе Боже мој! Утврди у срцу народа овога ону љубав, коју Ти је данас показао овим даном, који је дигао за стан Теби, којега ни небо не може обухватити (I. Цар. VIII. 27)! Пошљи милост Своју на овај свети храм и на све, „који с вјером, побожношћу и страхом Твојим улазе уњ"! Дај мелема душама овим, каквог која тражи!

Благослови их благословом Својим, као што их данас ја у име Твоје благосиљам, да се прослави име Твоје и царство Твоје на вијеки вијекове!

Благослов Божји да буде са овим светим домом и са свима вама, браћо, амин!

Монизам и хришћанство.

Поглавље из јерске филозофије.

(Наставак).

До истога резултата долазимо, ако промотримо садржај онога закона, вели Арнолд. Садржај каже само то, да је свака ствар себи једнака (принцип истовјетности), или да једнаким узроцима има да одговарају вазда једнаке посљедице. Арнолд закључује кратко: „Дух намеће *правила свога бића* појавама као закон". — Овдје имам додати неколико ријечи. Под називом „правила свога бића", мислим, треба узети „свога бића" не као генитив посвојни (genitivus possesivus) него по прилици као ген. објекта (gen. objecti), јер мислим, каузални принцип није никако продукат (творевина, умотвор) људскога духа, него стоји изван и изнад људскога духа, коме се овај дух мора повиновати То потврђује живот и званост људска. Човјеков дух мисли само онда реално, стварно, ако слиједи овај аксиом при тражењу оних истина, које стоје једна према другој у односају као узрок и посљедица или обратно. Да је тај закон независан од духа, дакле није његов продукат, од њега створено правило за схватање појава у свијету, него само ишчитано из фактичности, је више него сигурно. Нпр. нађу се гдје забачене и зарасле у шуми рушевине какова града и сл. Дух нас одмах сјећа узрочне везе с оним свима, што се односи на ту рушевину, као што су нпр. старост, степен, култура онога народа, коме те рушевине припадају и т. д. Те узрочне везе и посљедице постојале су без обзира на наш душевни рад, као нпр. у становите врсте потреса, провале вулкана, свјетлости и тијела, од кога свјетлост потиче и т. д. Одатле се и види аксиоматичност каузалитета, те га и не треба доказивати, јер га је свјесно што више и дијете, које је истом почело просуђивати ствари, питајући оца, мајку или кога му драго: одакле је ово, зашто ће нам, како се прави и т. д. Зашто и назива Паулен[1]) каузални закон аксиомом. Само ми се не свиђа додатак му „или пресумпција, *учињена* у врху општенога и једноставнога схватања свијета". Дух је човјечји харфа, на којој свира виши дух хармоничне звуке закона узрочности, што може бити и непосредно и посредно. У зад-

[1]) Kants Verhältniss zur Metaphysik, Stattgart 1910. pag. 32.

њем се случају то догађа преко појавнога свијета, у коме се човјек налази. У првом случају непосредним надражајем духа, или можда боље речено, тако, што је дух човјеков већ a priori (од постанка свога) тако уређен, да одмах тражи за појаве односне им узроке.

Горње разматрање повлачи за собом питање, које Арнолд и и ставља ево овако: „Ну ако је према тому опћа законитост само захтјев људскога духа, пита се: одакле полази, да се реалност тому захтјеву доиста и покорава? Као да је ово питање занимало и великога Канта, када је узимао, да је каузалитет посебан облик нашега разума, а што у тај облик не пристаје, тога да разум напросто не схвата. — Да ми не можемо ово Кантово мишљење примити, слиједи из појма о каузалитету, коме (т. ј каузолитету) ми духовно (или умно) дјеловање човјеково потчињавамо, јер је каузални закон, као што смо горе рекли, господар над нашим умом, ако хоћемо да нашем мишљењу реалност (стварност) одговара". — Г. Арнолд је склон, како се чини, тражити узроке тога подударања у самим стварима, што ми потпуно одбрављамо. Консекненција је одатле од необичне важности, која се потпуно поклапа с религијским учењем или постулатом, да је цијело створење у свемиру дјело некога вишега интелигентнога бића, које је хтјело и умјело према одређеној сврси уредити цио појавни свијет. Тако долазимо ево с г. Арнолдом до телеологије, која је „историјски посматрана у данашњем нашем душевном животу доиста у свези с монотеистичким схватањем божанства". Мисао нужнога каузалитета у свемиру води нас најстрожије у окриље религије. Поради тога су сви они филозофски системи против нужнога каузалитета у свима појавама душевнога и физичнога свијета, који проглашавају рат темаму до петраге. Особито се ту истиче материјализам Па ипак материјализму није запело за око, што се кроз цио Дарвинов еволуциони систем провлачи као црвена нит идеја телеологије т. ј.: да се све развија од нужних облика до виших савршенијах, већ се је што више сједињо с Дарвинизмом! Каузалитет нас ето доводи до „вјеровања у свемоћ врховне интелигенције, јер се каузалитетом само поближе означује начин дјелатности божанства. И тако се ево, вели право Арнолд, приказује вјера нужно најдубљим корјеном снажнога душевнога живота и најјачим бедемом против знанственога и етичнога скептицизма" — ја бих још додао: и против свију оних филозовских система, који хоће да одузму човјеку религију, то највише благо, што га управо и чини *човјечним*, јер је негдје згодно речено: religio paene sola est, quae diescernit homines a brutis.

Потпуно одобравамо мишљење Арнолдово, да и без обзира на

горње изводе немамо оправданих разлога учити и тврдити господство духа над природом и право телеологије, барем као допуна механичкога схватања свијета. У том се слажу и многи филозофи (теисте) а и непристрани трезвенији природњаци. Тако забацује Хертвиг[1]), одлични биолог, механистички догмат, да би био живот у свим својим сложеним појавама само некако хемијско-физикални проблем, и истиче, да „ће у збиљи између организама и неорганизоване ствари остати трајно непремостив јаз". — Другим ријечима: *Из неорганске материје и природних јој сила не може ништа органско постати.* Тако ето устаје овај учењак против материјалистичке теорије о пароријењу спонтаном правога једноћелијичнога органскога бића из анорганске материје. Ботаничар Рајнке расправљајући о том јазу потврђује ону стару: omne vivum ex vivo (или примордијално модерније изражено: omne vivum ex ovo), кад вели „Чињеница је, да и код најједноставнијих једностаничних[2]) живих бића *сва протоплазма* потиче *од неке претходне протоплазме*, сва станична једра и бојоноше од *претходних* једара и бојонoша, ниче свака нуклеинска нит од претходне такве нити — јер сви ти станични органи могу само диобом сродних органа настати"[3]) — Ово модерно схватање органскога живота уперено је директно против материјалистичкога учења о постанку живота и то: органскога из анорганске тварн помоћу тзв. праражања (genaratio aequivoca), схватање, које је експериментом у осталом сјајно опровргао славни бактериолог Пастер (Pasteur).

На темељу горњега разматрања долази Арнолд до закључка, „да првотно постање организама остаје непоњатно" (ја бих додао: проматрано с природословнога гледишта). И заиста је тако. Пошто у природи не налазимо ни трага ни гласа о првобитном или исконском рађању, пошто геолошки најстарији период у историји нашега планета — земље нема ни трага органскога ма и једностаничнога живота, пошто природне силе ни данас не могу из анорганско а створити нешто органско, па ни човјеков дух у лабораторијама то је јасно као дан, да се првотни почетак органскога живота не да природњачки констатовати, а још мање протумачити. Шта више по свима знацима судећи, питање о примордијалном постанку организама и не спада у емпирију. Ко се хоће тим проблемом бавити, тај ступа на поље трансцендентале или религијске филозофије. Дакле ето религија је позвана, да попуни знање стечено истраживањем природе.

---

[1]) Entwicklung der Biologie im 19. Jdt. 1901. I. pg. 53.

[2]) То су живи организми од једне једине станице или ћелије.

[3]) Die Welt als Tat. Berlin, 1903. pg. 175.

До сличнога резултата дошло се је у дуготрајном претресању о вриједности закона енергије на пољу теорије и психичнога и искључивога природнога казалитета. Корифеј формулисања овога закона Мајер захтијева сам ограничење тога закона, јер да се не може примијенити већ у физиологији с тога, што биљка ствара на врло чудан начин тернерне и кватернерне комбинације, које се не дају умјетно стећи ни начинити; даље с тога, што у живој природи има оплођавања и рађања, којима у физици ништа ни слично не одговара. Још ће се мање моћи тај закон о енергији примијенити на психични живот. Одношај између мисли и мождана пореди Мајер с брзојавним јављањем, које се дољуше уз неки хемијски процес врши, али се *садржајно* никако не смије држати функцијом електро-хемијскога процеса.[1])

Арнолд спомиње шта више неку реакцију и на подручју физикалном, позивајући се на капацитета Болцмана, који сумња у могућност извођења цјелокупне физике на принципа енергије.[2])

Из горњега проматрања закона о уздржању енергије изводи Арнолд потпуно оправдан закључак, „да схватање физикално-кемијскога свијета, по готову пак читавога духовнога свијета као искључивога система, само је недоказана хипотеза". Стога тврди оправданост претпоставке, да у чулни свијет засежу паравно редовним путем, а не као у спиритистичком мишљењу — душевне силе — било људске било надчовјечје, и да се та тврдња не коси нити с чињеницама нити методом природних наука.

Даље говори Арнолд о важности слободне воље по ону претпоставку помирбену између вјере и природних наука. Он ставља с пуним правом слободну вољу упоредо са казалитетом. — И проблем слободне воље проживио је доста разноликих фаза. У главном се разликују два опречна схватања о слободној вољи човјековој: 1. једни тврде, да човјек има слободну вољу, с којом су везане идеје одговорности, кривње и казнивости или награде већ према својству етичких чинова; 2. други поричу слободну вољу. Заступници првога смјера зову се индетерминистима или, ако хоћете, аутодетерминистима, а другога детерминисти. Детерминизам може бити теолошки познат под именом предестинацијанизма, како је особито равно Калвин. Сличан му је фатализам, судбинин (τὴ ἱμαρμένη) детерминизам, у старини стојички а данас исламски. Даље имамо материјалистички детерминизам као консеквенција овога система, који пориче егзистенцију духовних бића. Даље има и т. зв. механичко-психолошки детерминизам, по коме

[1]) Mechanik der Wärme. Stutgart, 1874.[3] pg. 316. sq.

[2]) Ueber die Entwicklung der Methoden der theoretischen Physik 1899. I. pg. 115, 121 sq.

„Вертолар Шарчевић" Београд

воља човјекова није ништа друго, до ли чист *механичан* производ душевних функција. Овај назор заступаху: Лајбниц, Кант, Хербарт, Џон Стјуарт Мил, Рих. Вале и др. Најзад имамо још пантеистички детерминизам, који пориче *људску* слободну вољу, као нужна консеквенција космичкога пантеизма. — Индетерминизам је онај правац, који приписује човјеку слободну вољу и брани с њом уско скопчане идеје одговорности, кривње, кажњивости или награде, већ према својству етичких чинова. На појму слободне воље и тих идеја почива цио данашњи поредак у човјечанству, што најрјечитије говори против детерминизама, који хоће да отклони од човјека сваку одговорност за етична дјела и прекршаје. Само да боме треба истаћи, да под слободном вољом не смијемо мислити *апсолутну* слободу, јер би то било апсурдно, кад се зна, да је човјек релативно биће, дакле и његове функције и својства морају бити релативна, упоредивши их с апсолутним бићем и његовом дјелатношћу. (Наставиће се).

Извјестије учителноје

т. ј. поучно изложење

у ком се укратко излаже, како треба свештеник и ђакон да служење у светој цркви сврша̏ају, и да се спремају за свештенодејство, особито пак за божанствену литургију, и какви се опасни и тешки случајеви у часу догађају, и како ваља у томе поступати.

У благодатном закону Спасителја нашег Бога Исуса Христа, света црква има седам тајана, т. ј. крштење, миропомазање, евхаристију т. ј. причешће покајање, свештенство, брак и јелеосвећење; све се оне сврша̏ају у светом храму од архијереја освећеном, за сигурно спасење свију људи. А неке се од оних тајана у нужди могу и на другом мјесту у собама или гдје било сврша̏ати.

Тајне свештенства и евхаристије, т ј. приношење бескрвне жртве тијела и крви Господа нашег Исуса Христа нигдје се на другом мјесту, до у посвећеном храму, не сврша̏ују и не смију сврша̏ати под великом одговорношћу. Зато ће се овдје изложити, што је за сврша̏ање њихово нужно:

Свети храм, т. ј. црква, који је одређен, да се у њ' скупља̏у вјерни на благодарност Богу, Који је све створио и Који је Један у Тројици и на молитву, ради просвјетљења и очишћења од гријехова, — треба да буде освећен од самога архијереја, или бар да буде у њ' послан антиминс и храм тај по чину освећен.

За Свештеника треба да буде изабран човјек ваљан, који зна свето Писмо, и који је правилно рукоположен од архијереја.

Свештену одјећу свештеник ваља да има онакву, какву прописује Богом предани устав: стихар, епитрахиљ, наруквице, појас и фелон (одежда). А ђакон: стихар, наруквице и орар, који носи на лијевом рамену. И без овога божанствену литургију ниишто није слободно служити свештенику и ђакону. Ако би се свештеник усудио да тако служи: тај ту ће додуше сврши̏ати, али ће сам смртно сагријешити, и због овог ће бити лишен чина.

Остале пак свете тајне, молитве, и њесме свршавају се у цркви у оној свештеној одјећи, као што прописује устав сваког чина.

Но за ону свету тајну: да се сврши тијело и крв Господа нашег Исуса Христа, најпотребније су ове ствари: од архијереја рукоположени (хиротонисани) свештеник, а свештеник тај мора имати тврду намјеру и вољу за свршавање тајне тијела и крви Господње, које ће се обредним дјејством потпуно претворити у право тијело и крв Исус Христову.

За тајну ову потребне су: просфоре (проскуре) од чиста пшеничка брашна умјешене с квасцем, бројем пет, а вино виноградно (с лозе). Просфоре никако не смију бити умјешене од другог брашна осим пшеничног, нити смију бити тврде или њесквасне; а вино не смије бити од каквог другог воћа и јагодних сокова, или ускисло.

Према томе свршавање свете тајне бива молитвом и ријечима с благословљањем руке свештеникове: *И гоствори оуко оученик ѝй чтѣмое чтѣло Христа тѣлога, а ово къ чашѝ ѝй, сѣтвѣ чкровь мрложеник дѫхомъ чтꙑмъ тѣмлѧ*: као што учи и прописује света апостолска источна црква.

Ово треба добро да знају свештеници, јако би се ко усудио да служи без осињеног храма, или свештене трпезе, т. ј. антимиса, и без свештене одјеће и ако не би имао намјере за то, или ако не би биле чисте просфоре, или не би биле од чисте пшенице, и ако не би знао, којима се ријечима свршава света тајна, или ако би помрачен пијанством мало што знао, што ради, тај не само што би светотатским гријехом загријешио, него се неби ни тајна тијела и крви Христа Бога његова никако свршила.

Како треба свештеник да се спрема за достојно служење божанствене литургије и за причешће божанствених Христових тајана?

Тајну свете евхаристије не може осим приволно рукоположеног свештеника, никада свршити ни обичан, непосвећен свјетовњак, ни клирик, ни ђакон ни иподјакон. Јер они неће бити осињени, а међутим онај који се усуди то чинити, чини светотатство и пада под тешку осуду.

Правилно рукоположени свештеник и ђакон има се за служење овако спремати:

Прво нека чува себе, и нека се пажљиво клони ствари, које би сметале достојном богослужењу и причешћу св. тајана.

А крупније су сметње ове: ако је под клетвом, у одлучењу или под забраном архијерејском, или ако је почињио смртан гријех.

Ако је дакле неки проклетством, одлучењем и забраном, то и ако се никако не усуди служати литургију, док му свесим не опрости и не разријеши га онај, који је имао власт да га веже. Јер ко се усуди да неразријешен свештенодјејствује, тај ће почињити гријех светотатства, и од божанствене ће се службе с новим, врло тешким гријехом повратити и бити крив тијелу и крви Господњој: биће дакле Богоубијца исто т. ко као они невјерни Јудејци, који су Христа убили, и причестиће се пречистим тајнама за суд и осуђење своје.

Тако ће исто и обичан свјетовњак, који се налази под забраном архијерејском, или од свештеника, оца свог духовног, ако је каква страст овладала њиме и он не мари за то те без разријешења иде другом свештенику па се

усуди код њега причестити се пречистих тајана тијела и крви Христове, — такође пострадати и биће као Богоубијца осуђен.

А ако га ради смртног гријеха пече савјест, нека не дрзне литургисати, док се не очисти од гријеха, у ком се налази, скрушеношћу и срдачним жаљењем, и усменом исповјешћу пред духовним оцем, и чврстим обећањем, да више неће падати у тај гријех.

Ако ли се пак усуди са смртним гријехом, неисповјеђен и покајањем неочишћен литургисати, поред гријеха смртнога, у ком се налази, напртиће на душу своју други још тежи смртни гријех, и божанствених ће се тајана причестити за осуђење своје, јер их се је недостојно причестио.

Ако свештеник за вријеме самог служења божанствене литиргије дође к себи и сјети се, да се налази у смртном гријеху, то колико може више нека се ражали и покаје, и скрушн срце своје, и својски обећа, да ће се ускоро исповједити и удовољити, и скрушено се молити због гријеха свог.

А достојном служењу и причешћу пресветих тајана смета особито и то: ако је свештеник или ђакон кога презрео, или му што на жао учинио, па зна, да се овај љути и срди на њега; или ако се сам свештеник и ђакон ради тога што му је неко какву неправду учинио или га увриједио, љути и срди, нека се не усуди литургисати: по нека најприје, по заповијести Господњој, оде те се помири са братом својим, и онда тек нека литургише.

А ако се увриједјени далеко гдје налази, а потребно је да се служи, то нека обећа, да ће се, чим се с њим састане, одиста помирити, и нека се у срцу свом искрено покаје, па по потреби нека литургише.

Достојном овом служењу и причешћу св. тајана смета и то, кад свештеник у вече много једе и пије. Зато се озбиљно ваља с вечера уздржавати од јела и пића, или ваља што врло мало окусити; а од поноћи није слободно ама баш ништа јести. Ако пак и најмање што окуси јела или пића послије поноћи, никоште да не дрзне литургисати, јер од поноћи настаје природни дан.

Најзад, сваки свештеник и ђакон, који има жену, дужан је да се озбиљно уздржава од општења с њоме прије литургисања неколико дана, а и овога дана послије служења, јер ко се не уздржава а служи, тешко грјешн.

А ових сметња и запрека има се јако чувати не само свештеник него и сваки хришћанин, који је рад да се достојно причести светих тајана, осим ових, који су на смрт болесни.

Осим ових има и других сметња достојном служењу и причешћу светих тајана. Па ако су оне и мање од горепоменутих, то их је ипак дужан помњиво искорјењивати колико је могуће и чувати их се и свештеник и сваки хришћанин.

Прво је сувишна расијаност мисли, које ваља по могућству сабирати у једно, а обуздавати се могу топлом молитвом и усрдним размишљањем о страданима Господњима.

Друго је унутрашња узнемиреност, а то је сјета: њу ваља одагнати надом на примање благодати Божије, а ова се добија причешћем тајана Божјих.

Треће је клонулост или улијењеност, коју ваља бадрошћу, трезвеношћу и бдјењем и кратким спављањем снажно од себе одгонити.

А изнад свега овога четврто је збуњеност или немир тјелесни, који настаје од оскврњења у сну, који ако бива а човјек му не даје повода, ипак без велике нужде нека се не усуди литургисати.

Но ако је сам дао повод овој сметњи или разговором или срамотним мислима с вечера, или јелом и пићем или другим спавањем, нека се никако не усуди литургисати, док се не исповједи оцу свом духовном и не добије од њега опитимију и разрјешење.

(Настављаће се).

Преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У нашој цркви.

Велики црквени суд одржао је своје сједнице 8. октобра, на којима је ријешено много важних предмета. Присутни су били сви чланови суда. Велики Управни и Просвјетни Савјет пак држао је своје сједнице од 4. до 10. октобра те је између много важних предмета ријешио најважније — уређење дотације учитеља српских автономних школа. Овим ријешењем су наши учитељи изједначени у плати и доплатцима са учитељима народних основних односно виших дјевојачких школа. Разлика је само у томе, што ће учитељи српских школа имати почетну плату од 1000 К, коју ће општине плаћати, а доплатке ће подмиривати Велики Управни и Просвјетни Савјет. Осим тога је Савјет предузео кораке, да се уреде и свештеничке плате, те је повјерио законодавном одбору, да изради у ту сврху предлог. Законодавни одбор Великог Управ и Просвј. Савјета имаће при изређивању предлога позвати још члана Савјета свештеника Јеврема Петронића и као помагаче у савјетовању од свештеничког удружења Гавру Гашића редовног члана епарх. црквен. суда сарајевског и свештеника Михаила Васића, пароха у Добоју. Чрестна пак за то имаће се намаквути из оне своте, коју је бос.-херцег. Сабор одобрио, да се дадне В. У. и Пр. Савјету као еквивалент, који православним Србима припада према броју православних душа у земљи.

Читула.

Дне 29. маја 1910. умировљени парох тетимски *Никола Поповић*, испустио је своју племениту душу, послије дугог и тешког боловања у својој 98-ој години живота а 80-тој свештеничке службе, у кругу својих унука, кћери, синова и праунучади, а на рукама својих вјерних парохијана који су дан и ноћ око њега сви лебдили и његовали.

Покојник је рођен у Фочи, кад и кога датума, тачно се не зна, само се зна то, да је живио преко 90 година бливу дакле 100. У осамнаестој години рукоположен је у Мостару и додијељен на очеву парохију, на којој је све до смрти служио. Пуних 80. година био је парох а уз своју парохију имао је и у Фочи у граду 36 домова, којима је био духовни отац; у фочанској цркви био је јефимер све до 1896. год. Као реван пастир није се плашио ни оних времена, кад је гледао сваки дан, кад ће главу изгубити, пошао је дан ноћ те служио своју парохију, која је била оног времена најопаснија. Ништа га дакле није могло препасти нити смести да свој народ не одбрани од напасти и да му не буде у помоћи и на услузи. Од рођења па до смрти био је пун врлина, какових је данас мало у свијету, никад се ником замјерио није, читав живот свој посветио је био

цркви и народу. Никад пушио није пити алкохолна пића пио, што је данас велика ријеткост. Као трезвен и паметан човјек савјетовао је своје парохијане чији савјети још и данас у парохији се слушају и по њима се народ равна и влада.

Године 1902. добио је за капелана своја унука, данашњег пароха тетимског *Владимира Поповића*, којега је он својим новцем испоколовао у Сарајеву јер је он био већ обнемогао, те није више могао ићи по селима. Народ га оплакује као рођеног свог оца и одаје му вјечни спомен, а за знак и пошљедње почасти укопан је непосредно уз олтар цркве, у којој је вјерно и поштено служио 80. година. Вјечна му памјат!

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 947/572 ex 1910. 1—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Ашанима у протопрезвитерату Бос. Крупском, расписује се овим стјечај с пријавним роком од шест недјеља, рачунајући од првог дана увртења овог стјечаја у овом листу.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Ашани броји око 300 домова са 2000 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епархијског црквеног суда држане у Бањој Луци, 21. септембра (4. октобра) 1910. *Предсједништво.*

Српски родитељи, (старатељи), који желе да упуте своје ваљане ђаке од — 12 до 15 година, — на изучавање разних, корисних заната, осталих привредних струка, страних језика и т. д., нека се пријави што прије код својих мјесних учитеља, свештеника, или писмено управи »Друштва Привредника« у Загребу, па ће добити одмах сва даља нужна упутства.

Исто важи и за ваљане здраве Српкиње (макар и сиромашне или без родитеља биле) које управа Привредника у српске породице склања и намјешта а уз помоћ и под окриљем Српских женских добротворних задруга.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1-ом табаку сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 3 фор. или 6 круна, а на пола године 1·50 фор. или 3 круне; за стране земље на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне. За црквено-просвјетне самоуправне органе у земљи на годину 2 фор. или 4 К. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији, а рукописи уредништву листа у Сарајево. Рукописи се не враћају.

Одговорни уредник: **Др. Томо Поповић.** Прва српска штампарија Р. Ј. Самца, у Сарајеву.

ЦРКВ. БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Изишла је нова књига:

„ПРАВОСЛАВНА ДОГМАТИКА“

са апологетским разјашњењима за више разреде средњих школа и препарандије. Парадио протопрезвитер *Сава Теодоровић*, проф и катихета у кр. вел. гимназији у Земуну.

Ова је књига одобрена за школски уџбеник рјешењем Њ. Светости, преузвишеног господина *Луке*јана, Архиепископа-Митрополита карловачког и Патријарха српског од 4/17. маја 1909. Број М. 280. ех 1909.

Но осим школске употребе ова ће књига корисно послужити и преч. *парохијском свештенству* у вршењу пастирско-проповједничке службе му, јер ће у њој поред разговјетно и јасно изложене суштине догматичног учења правосл. цркве наћи доста у лако разумљиву облику изложена поучна материјала за опровргнење разних савремених антихришћанских и уопће антирелигиозних теорија, које нападају на темељне догмате хришћанства, те муте чистоту вјере и хришћанског морала у народу.

Цијена књизи је **2** круне (**2·30** п. дин.).

„ПРАВОСЛАВНО МОРАЛНО БОГОСЛОВЉЕ“

за више разреде средњих школа и препарандије *од истога писца. Треће поправљено издање.*

Књига је одобрена за школски уџбеник рјешењем св. архијерејског Синода карловачке митрополије 29. марта 1899. Број М. 50 син. ех 1899.

Ово најновије издање одликује се од прва два тиме, што је у њему одјељак *»Хришћански поглед на својину посједа«* разрађен на широј основи, тако, да је партија о »Социјалном читању« с обзиром на савремене друштвене прилике и потребе опширније изложена. Главне тачке социјалистичке теорије су доста опширно и у лако разумљивој форми изложене, а уједно је додано и гледиште хришћанске, моралне науке на тај предмет, као и посљедице социјалистичких начела у друштву. Исто тако је у главним потезима разложено и *радничко питање* као и савремена задаћа државе и цркве, којом се садањи одношај између посједника и радника правилније уђесити и стање радника поправити може.

И ова књига ће корисно послужити преч. *парохијском* свештенству, нарочито при састављању моралних поука црквених бесједа; а тако исто за успјешно побијање социјалистичких начела, која су данас на дневном реду, а која у наше дане у нам народ продиру.

Цијена књизи **2** круне (**2·30** п. дин.).

Обје књиге могу се добити у писца за готов новац или уз поштанско поузеће (Nachnahme). Књижари имају 25% попуста.

Књижарница и папирница

Михајла Милановића

у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица 7. — Телефон број 133.

Препоручује своје велико складиште **школских књига за српске народне основне школе у Босни и Херцеговини**, — све по наставном плану Вел. Упр. и Просвј. Савјета у Сарајеву.

Богато издање школских **писанака** и **задаћница, малих тека, цртанака**, као и све остале **писаће и цртаће школске потребе**.

Складиште разних **забавних књига**, као и све остале **школске књиге за Више дјевојачке школе и гимназије**.

Цијене су утврђене а умјерене!

Послуга брза и тачна, што свједоче многобројна писма славних српских општина као и црквено-школ. одбора, која стоје свакоме на увид.

Главно складиште књига налази се у нашој властитој кући, у Деспића улици број 8, према друштву „Просвјети".

Јамчи за изврстан крој и солидну израду.

Основана 1876. године. **Кројачка радња** Основана 1876. године.

Тодора Хрисафовића,

бечког испитаног и двапут дипломираног кројача у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица бр. 15

Почасна 1904. бечка диплома. — Почасна 1894. бечка диплома.

Пошто сам свршио 1904 г. најновији и најсавршенији у цијелој Европи кројачки курс, те по тачној мјери и без пробе са гаранцијом свако одијело правити могу, а такођер сам радњу снабдио са најбољим и најразновршнијим штофовима, као: енглеским, њемачким и аустријским, то се препоручујем пречасном свештенству, п. н. грађанству и чиновништву, да ћу сваког савјесно и солидно уз умјерену цијену послужити.

Сваку наруџбину обављам брзо и тачно.

Цијене умјерене и на отплату.

Једини у Босни и Херцеговини повл. кројачки курс.

Одијело сваке врсте прави без пробе.

Б 510/1765 РТД/118
2-908

Год. XXIV. Сарајево, 1. новембра 1910. Број 20.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

* * * * * ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ. * * * * *

Садржај:

Незванично. — Бесједа. — Монизам и хришћанство. — Извјестије учителноје. — Преглед црквено-школског и просвјетног живота — Званични огласи. — Упутства како се суди у појединим случајевима код градских и мјешовитих црквених судова у подручју икуменског пријестола.

ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК ДР. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ.

Прва српска штампарија Ранке Ј. Савића Сарајево.

ГЛАВНА БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Књижевни оглас.

„ИЗ ЦРКВЕНОГ И БРАЧНОГ ПРАВА“,

расправе и чланци од др. Чедомиља Митровића, ванредног професора универзитета. Биоград. — Издавач: књижара Геце Кона. Кнез Михаилова улица број 34. 1909. Ова књига, о којој је прије изашао оглас у овом листу, изашла је из штампе у издању књижаре Геце Кона у Биограду. У књизи се налази 25 чланака, који су вриједни и врло потребни за сваког свештеника. Зато би требао сваки наш свештеник да ову књигу наручи, већ због тога, што је књига према својој вриједности јефтина, а друго што од 230 примјерака уступљених „Просвјети“, и који би се требали код нас растурити, „Просвјета“ ће имати 33% чисте добити. Тако, да би „Просвјета“, кад би се све те књиге продале, добила чистих К 237.60. Сваки свештеник купивши књигу, поред тога, што је добио добру и поучну књигу, учинио је уједно и корист једној општој установи. Прем. господа свештеници, а нарочито они, који су и повјереници „Просвјете“ треба да се заузму око скупљања претплате. Књиге се могу наручити код „Просвјете“ или уредништва „Источника“. Цијена је књизи без увеза 3 К, са увезом 4 К.

3276.

ГОД. XXIV. САРАЈЕВО, 1. НОВЕМБРА 1910. БР. 20.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Власништво и наклада:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

Одговорни уредник:
свештеник **Др. ТОМО ПОПОВИЋ,**
професор-катихета вел. гимназије.

Незванично.

Бесједа

коју је приликом освећења храма у Подгајевима, парохије Пожарничке, дана 3 октобра 1910. говорио Високопреосвештени госп. АЕ и Митрополит зворничко-тузлански Иларион Радонић.

Ко има Оца и Сина и Светаго Духа.

Љубазни вјерни!

Како је горко пророк Јеремија нарицао, кад непријатељи народа његова храм Јерусалимски разорише! Јер храм је Јудејцу нада све био. Кад им је нестало храма, нестало је и слободе народне, нестало је и славе старе. Па слично је тако, браћо моја мила, и код нас Срба. И Србину је храм његов светиња и Србину је он једно од највећих блага. Мучно нам је било, док нијесмо смјели имати храмова својих под турским господством; тешко нам је било кад са српске цркве милогласни звук звона одјекнути није смио; туга нам се око срца свијала кад се у храмовима нашим, који нам се још затекли, шапатом служба Божја служити морала.

А данас — као бијели лабуд бијели се и поносно диже храм Божји свуда, гдјегод је Србина. И од уста својих, од сиротиње своје, откинуће народ наш, да само себи цркву подигне. А друкчије и не може бити, јер Србин потпуно схваћа, шта му је св. храм и нашто му је и чему му је он.

Невино чедо прима св. храм као мајка, омива га св. водом крштења, да га начини храмом Духа Божјег (I. Кор. VI. 19.). Незлобиво дијете зове већ храм Божји себи, да га напаја водом живом (Јов. IV. 14.), науком господњом. Благословом Божјим освештава храм

ГИМНАЗИЈА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Божји свезу брачну. И тако од колијевке све до гроба наш храм Божји дијели утјеху и снагу. И панемогли, слаби старац, за кога је већ живот изгубио драж своју, иде радо св. храму, да се тамо у тишини побожној разговори са Господом Богом својим, којем ће скоро на истину. Па и трошно, мртво тијело благосиља храм Божји, моли се за душу његову и одржава љубав нашу и према нашим покојницима, љубав нашу вавијек живу, неугасну.

Имамо ли ми, љубазни моји вјерни, бољег и већег пријатеља, него што нам је храм Божји? Ваистину немамо! Од колијевке до гроба, од рођења до смрти, ето живимо под окриљем његовијем. Јер храм је Божји ризница у коју је сам Господ Бог богато смјестио милост Своју, а храм је Божји дијели свакој души хришћанској, која је милости Божје жељна.

Поносно се диже дом Божји међу нашим домовима: крст — то знамење спасења нашег — високо је надигнут и казује нам пут у небо, у вјечну домовину нашу. Па кад се као људи заборавимо у вреви, метежу и вртлогу чемернога живота овога на земљи — крст Божји на кули црквеној, као оно кажипрст, показује нам у небо и вели нам: Човјече, смртниче! Труди се и ради, рачунај и снуј, али не заборављај Господа Бога свога тамо горе, камо идеш да положиш рачуна о дјеловању своме! Сјећај се Бога и дана суднјега, *сјећај се посљедњега свога, на којем никад гријешити!* (Сирах. VII. 39). Храм нам је Божји дакле жива опомена, да назимо на живот свој и да се сјећамо Господа Бога свога, у којега је сво спасење наше. Трошна лађа насред узбуркапог мора држи људски живот и води га копну — спасењу, али привременом. А св. црква наша је лађа, која сигурно, јер јој крму држи сам Господ Исус Христост, која дакле чврсто и постојано носи вјерне душе „тихом пристаништу“ — спасењу, али вјечитом.

Но није Господ Бог оставио човјека сама себи неука и неупућена, а да тако строга рачуна од њега послије тражи. Неможе се, браћо моја, нико пред Господом Богом наговарати: ја то нијесам знао. У храму Божјем наука се Божја пружа. Овдје се сваком од вас каже, шта је воља Божја, како човјек треба да живи, да живот вјечни заслужи. Храм Божји дијели науку и мудру и неуку. Нико није толико мудар, да се неби овдје у дому Божјем поучити могао. И кад вам свештеник ваш овдје у светињи овој Божју ријеч тумачи, немојте тражити у њему само вјешта говорника, нити откривати слабости бесједи његовој, него знајте, да вам он Божју науку тумачи, која је вама на спасење. Отворите срца своја оној топлини, која бије из срца његова, раскрилите душе своје, оној љубави Божјој, која кроз њега го-

вори, јер вас он учи као отац дјецу своју путу Божјем. *Храм је Божји дакле, браћо моја, и учитељ човјечанству.*

Лијепо је, драги моји, док је небо ведро, лијеп је живот наш, док је ведар и срећан. Али ви знате, да је већи дио живота труд и напор. *Године су наше као нитни паучине: дана година наших свега је до седамдесет, у јачега и до осамдесет, а већина је од тога мука и невоља* (Пс. 89. 10.). Безбрижно дијете лети за шареним лептиром, а не зна, да га чека збиља живота и колико му снаге за ту борбу треба. Измори се човјек животом. На плећима му је често сиљи терет, јарам несносни. Па гдје ће наћи снаге за ту борбу у животу? Ондје, браћо моја, у храму светоме! Послушајте, шта господ уморнима вели: *Ходите Мени сви уморни и напакени и ја ћу вас одморити* (Мат. XI. 28.). Јесте ли се молили кад у тјескоби, кад је душа у подгрлац дошла? Нијесте ли осјетили велику утјеху одмах послије скрушене и топле молитве? Кад је човјеку најтеже, нека амо у дом Божји дође, нека погледа на распетога Спаситеља, и на ове озбиљне ликове св. угодника Његових. Намах ће се разведрити, јер су сви они патили куд и камо више од нас, па су истрајали, побиједили. *Храм је Божји, дјецо моја, и утјешилац човјечанства.*

А нада све то, српски сине, знај, да те је храм Божји одржао као Србина. Храм те је Божји провео кроз вријеме патње и робовања и довео до данашњег стања. Ти, Србине мој, имаш Божјем храму највише да захвалиш, више но икоји народ. *Теби је храм и ослободитељ*, јер он ти је слабу и патњом изнемоглу давао снагу ненадмашну. Зар би могла слабачка снага Србинова одољети страшној оној сили непријатељској, да га црква није јунаштвом и небеском надом запојила, да храм Божји срце Србиново осокољо није? И као људи и као хришћани и као Срби дугујемо за све што имамо св. храму Божјем.

Знам, браћо моја љубазна, да вам је данас мисао ваша везана за овај св. храм. Та прва вам је мисао јутрос била: данас се свети храм ваш. И поносни сте данас на то дјело своје богоугодно. И спомињаће овај дан и дјеца ваша и причати свом потомству о вашој љубави према цркви Божјој. Али дај Боже, да вам ова кућа Божја буде увијек овако мила, као данас што је, да никад не заборавите, шта нам је св. храм и како треба да га поштујемо. Има храмова и богатијих и сјајнијих, него што је овај ваш. Ви сте дигли храм према снази својој. А Богу је мио као и онај најсјајнији. Била је једном сирота удовица једна, што је приложила храму Божјем само једну пару, а богаташи давали много. И Христос Господ рече, да је она више Богу дала, него сви они богаташи, јер је она дала можда сву

спротиљу своју (Лук. XXI. 1.—4.). Тако је и Господу Богу мила ова жртва ваша, јер Он не гледа, колико дајете, него с каквим срцем дајете и како Му служите.

Љубите, драги моји, увијек дом Божји данашњом љубављу својом, па те љубави улите и у дјецу вашу. Скупите их око себе, па им причајте, како је Србин од искона вјеран био цркви својој. Причајте им о оним данима, кад нијесмо ништа имали до храма Божјег, па смо ипак били богати, јер смо благо своје у храму Божјем и слави Његовој гледали. Хитајте с дјечицом својом дому Божјем, када сте га већ дигли, да не плаче праван за вама! Јер не треба Богу храм, него вама. Он је Богу на славу, али вама на корист и утјеху.

Нека вам данашњи празник буде на спасење, а свети и животворни Дух, којем овај храм посветисмо, нека штити и њега и вас у све дане живота вашега. Благослов Божји нека се богато излије и на ово св. мјесто и на вас, који га дигосте и на сво потомство ваше. Благодат Божја са свима, браћо, амин!

Монизам и хришћанство.

Поглавље из вјерске филозофије.

(Наставак).

Само се не можемо сложити с одличним нашим филозофом, кад ту тврди, да та „оба схватања (опћенита законитост и слободна воља) скупа нарічу тек читаву *садржину* духа; о себи се са строгом досљедности не даду никако провести". Тако учити би могао који облик идеализма, а никако тезизам. Овај задњи учи, да су функције нешто друго, а нешто опет друго садржај, језгра или есенција бића, те стоје једно према другоме као посљедица и узрок. Функције или дјелатности су само манифестације или кретње духа, које се од његова садржаја строго разликују, као нпр. рад од раденика. То су, с нашега теистичкога гледишта у човјека то је само слободна воља, акциденције духа, Да се слободна воља јавља при дјелатности духа, не слиједи одатле, што би слободна воље сачињавала један дио душина бића, него одатле, што је то специјално својство духовне природе, духовнога бића, и поближа ознака начина његова рада. Слободна је воља својствена духу као нпр. стајачици свјетлост, човјечјем организму одусправан ход и т. д. О закону узрочности и његову одношају према духу човјечјему било је већ горе говора. Стога то двоје не може сачињавати садржај духа. Према томе неће стајати ни тврдња, да „се о себи са строгом досљедности не даду никако провести". Дух човјеков, разумно уређен, служи

се слободно по својој унићавности законом узрочности. С почетка сам мислио, да би се прва тврдња дала допунити овако: садржину *рада* духова, што би свакако било пуно ближе стварности, али не би то било опет тачно, јер само те двије функције не исцрпљују никако садржаја душевне дјелатности. Тиме би био истакнут умни и етички рад а у човјековом животу подлога тога — осјећај — испуштена. Те три фундаменталне функције духа знали су још и стари филозофи, поради чега су неки хришћански догматичари назријевали у тој троврсној функцији душе човјекове неки нејасан одсјев тројичности Божје.

Згодно вели Арнолд о законитости и слободној вољи и међусобном им односају: „законитост без слободе води до беадушнога механизма, слобода без законости опет до анархије самовоље". Тим је кратко, језгровито и јасно оцртао својство човјекове слободне воље и њезин од Бога одређени дјелокруг.

Према досадашњем разматрању приказује нам се свијет са својим врховним узрочником у дуалистичком облику. Тај би нам дуализам могао когод предбацити као опреку према захтјеву нашега духа за јединствено схватање свијета. Тај приговор и подижу сви монисти против емпирично-идеалнога реализма, јер да дуалистичко схватање свијета и узрока му стоји у опреци с нашом тежњом за јединственим схватањем свијета. Добро каже Арнолд, да „ту мора бити по сриједи неко неспоразумљење"... „Речени приговор почиваће или на кривом тумачењу јединствене тежње нашега духа или на неисправном схватању дуализма". Биће ту и трећа могућност, одакле је потекао тај приговор тезизму, а то је консеквенција неких филозофских система, који су a priori против дуалистичкога схватања свијета и тезизма. Ту њих није дакле у првом реду водила психолошка чињеница: „захтјев нашега духа, да се свијет и узрочник му проматрају с јединственога гледишта", већ су они ту чињеницу хтјели тако приказати, како најбоље њима конвенира, да се могу само набацити на тезизам. Добро вели Арнолд: „Јединствена се тежња нашега духа протеже само на свезе појава, нипошто пак на њихове тобоже истоврсности или чаке једноте". Дух наш жели дати свима појавама одношаја и постојања јединствен узрок. In ultima linaea даје и психичном и физичном животу (укључно и анорганским тварима) узрочника, који одређује везу и међусобни, узајамни одношај, као што нам је познато, да то у стварности и постоји између духовнога човјекова принципа и органски уређене, живе природе. Овакв се дуализам неокрњен одржао све до данас при свему томе, што су на њ свом жестином навалњивали најоштроумнији му противници из табора монистичко-

природњачкога и монистичко-спиритуалистичкога. Дуализам се одржа, и није далеко врријеме, кад ће се с дуалистичким схватањем свијета морати мирити заступници природних наука. Теистичко дуалистичко схватање је тако промишљен и у детаље изведив поетски систем, да му се не може ништа битно приговорити, ни недосљедност, ни логички скокови, уопће ништа стварно, што би га ма за час могло поколебати, а камо ли га компромитовати. Стога угодно каже Арнолд за дуализам, да уз логичну досљедност нема другога мјерила за ваљаност метафизичкога погледа; да се у том погледу не може с дуализмом такмити ни једно метафизичко стајалиште, јер да се с дуализмом слажу не само психологија и права теорија спознаје, него и у најновије доба и природне науке, особито пак биологија, заступана од неких најмодернијих истраживача.[1]) Ето како се види, величанствена „књига природе“ у најновијим својим егзегетичарима приказује нам се врло блиска другој величанственој књизи „Библија“. Материјалистичко и уопће монистичко тумачење „књиге природе“ губи полагано своју подлогу, почиње капитулација, што се је могло и предвиђати.

Даље нас упознаје Арнолд и с теоријом еволуције.

Што се тиче еволуције, која учи развој до све виших и диференцираних и компликованијих типова, како су ту идеју натукнули Лиел (Lyell) Гете, а особито скромни претеча Дарвинов Француз Ламарк, не противи се душевној потреби каузалнога тумачења, како мисли Арнолд. Ова теорија води управо онамо, камо противници тезама нијесу ни сањали, и то: на сусрет теологији. Одатле не слиједи још за нас, да би због тога били принуђени признати еволуцију у том смислу, како је Арнолд изриче, јер до данас је мало пружено доказа за евидентност еволуционизма такога, а још мање Дарвинова и Хаклова. Та, неиспитиви су путеви Господњи...! Ту су еволуцијону идеју разрадили Дарвин па Хакел емпиријским средствима и узгојним покусима до науке о трансформацији врстă и опћеној десценденцији, вели Арнолд. — Само треба ово додати: емпиријска средства и узгојни покуси (додај с позитивним резултатима) осташе у границама строго једне и исте врсте. Те су трансмутације, боље би било рећи *оплемењавања индивидуа исте врсте*, неправилно назвали трансформацијама — промјанама облика, — да одатле без логичкога скока могу створити још *неправилније генерализације* о трансмутацији и трансформацији *врста* (?!) и о опћенитој десценденцији, како је ову у задње доба тумачио Дарвин под утицајем материјализма. Дакле унесена — не зна се, да ли хотимична или нехотична — погрешна тврдња мора дати

[1]) Сравни Külpe: Einleitung in die Philosophie. Liepzig, 1898. pg. 145. sq.

и рђав закључак. Сјећам се, да је један природњак у часопису: Die Stimmen aus Maria-Laach доказивао сталност и непромјењљивост врста у роду инсеката. Тим прије ће бити непромјењљива врста високих организама. Поради тога не смијемо се одлучити за *овакву* трансформацију или десценденцију. Ово двоје сачињава управо оно, што се обично *Дарвинизмом* зове. Прије него што пођемо даље стопама Арнолдовим, растумачићемо неке од израза, да и шира читалачка публика могне даљи ток расправљања слиједити.

Десценденатска теорија учи, да сва бића у биљном и животињском царству с човјеком на челу[1]) — с почетка није још био Дарвин протегао ове хипотезе на човјека — дакле и биље и животиње и човјек потичу из више или можда ћа из једне једине ћелијице или станице. Та се десценденција догађала путем трансформационом т. ј. промјеном облика — еда само облика? — од нижих и несавршених типова до све виших. У том је процесу играла у одређеном правцу видну улогу и природна селекција са сполном на развијању и учвршћивању врста. Природна селекција је природно протежирање здравијих и јачих егземплара за расплод, док је слабе немилосрдно напуштала, да угину без трага и гласа. Nota bene све се то одигравало, учи овај монизам, без свијести и боље више какове интелигенције, слијепо или неодољиво. Узаман ћете тражити доказе у чистој природи, животињскога царства. Што се нпр. налази у историји Ст. Вајека примјера извргавања дјеце (нпр. Шпарта, Кина), или данас убијања (на неким отоцима у Полинезији), то овамо не спада, јер су то еминентно знаци настране културе, као и друга скрајност: награђивање оних бракова с више дјеце од државе (Румљани, Француска). То су јасне појаве декаденције у неком народу или племену.

То маћехинско поступање природе са слабим организмима а особито протежирање јаких егземплара подупирала је, учи Дарвинизам, сполна селекција или сполни избор. Овај сполни избор учи, да су женке одабирале за удовољење љубавне страсти и за расплод јаче и књевније мужјаке и обрнуто. Зар није ово најгрубља антропоморфизација животиња која нам необично вријеђа осјећај и ствара одвратност?! Оно што опажамо у људи, разумних створова, напросто се приписује животињама. Да се то догађа у баснама, смијали би се машти човјековој, што је хтио у том и таком руху да прикаже људске страсти; да хладан разум таково што тврди, у најмању нас руку то изненађује.

[1]) А шта је са анорганским тварма, особито коминама? Јесу ли оне остале тим начином, или не? То питање не може да рјеши ова теорија. Тако јој ето отпада много јасљево јединство тумачења природе. „Ко има уши, да чује, нека чује!“.

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ“ БЕОГРАД

Али трпљезан посматрач тога не може видјети у дивљем животињском стању, које је права или можда најјернија слика првобитнога природнога стања, а не појаве, што их налазимо у *домаћих* животиња. И то имамо истакнути, да је женка сасвим пасивна у борби између мужјака. Њој је све једно, ко ће побиједити, већ јој је главно да се споји с којим му драго мужјаком, који прије до ње дospије. Тако ће се куја парити са свима врстама паса од дакла па до госпоственога хрта, само ако има прилике, па шта више, кажу, и с вуком. О избору „по обличју и љепоти и по срцу јуначкому“ нема ту ни спомена. Уопће бирању мора претходити размишљање свега онога, што ствара одлуку, да се изабере одређено нешто. А зар се то не противи искуству? Зар се то може и животињама приписати?! Онда нам ништа друго не преостаје, него да пишемо „кривични законик“ и за животиње, када им се *избор* неке радње може приписивати! Женке нијесу одабирале нити одабиру „одличнике“ мужјаке. Ето, како стоји са сполним избором.

То су и такове главне или темељне идеје дарвинизма, чије скромне зачетке налазимо у старих Грка и у Средњем Вијеку (нпр. Алберт Велики). Тим су трагом пошли даље Лајел (Lyell) Гете, а особито Ламарк, док је Дарвин тај систем детаљно обрадио. Највише је допринио њем. познати природњак Хекел, да се је овај систем спојио с материјализмом, јер је у то доба била акутна криза у материјализму. Овај с почетка моћни савез већ се сада на темеља љуља под снажним ударцима мужева знаности, којима је истина нада све, а ова ни по које благо. Како ли се било све одушевило за ову теорију у задња три деценија XIX. вијека! За то и није чудо, да се и данас с њом рачуна као великом знанственом тековином. Између угледних противника дарвинизма истиче Арнолд понајприје Флајшман, који „не ће ништа више да зна о вези животиња, и захтијева од природних наука, да се баве *само* око описивања“. Расправљање генетичкога односаја у живој природи, мисли Флајшман, „најбоље је препустити чистој филозофији, која с егзактно емпиријским истраживањем нема никаква посла“.[1]) Даље спомиње Арнолд Паули-а (Pauly), који проглашује „*природну селекцију* (избор) *неупотребљивом*“.[2]) Дакле природњаци забацују природни избор, јер само умно или духовно биће са слободном вољом може бирати. Да природа није никакво духовно биће, обдарено слободном вољом, мислим, не треба ни доказивати.

(Наставиће се).

[1]) Die Descendenztheorie. Gemeinverständliche Vorlesungen. Leipzig 1901.
[2]) Wahres und Falsches an Derwin's Lehre. München, 1902.

Извјестије учителноје

т. ј. поучно изложење

у ком се укратко излаже, како треба свештеник и ђакон да служење у светој цркви сершавају, и да се спремају за свештенодејство, особито пак за божанствену литургију, и какви се опасни и тешки случајеви у часу догађају, и како ваља у томе поступати.

(Наставак.)

А међутим се сви недостаци искорјенити могу топлом молитвом, кајењем, жаљењем и срдачном скрушеношћу и пред служењем и за вријеме самога служења.

Понајприје се дакле свештеник у оваквом приправљању за божанствено богослужење мора чувати од горепоменутих сметња и запрека.

Друго, мора се он искрено кајати због грјеха, па ма они били и опростиви, т. ј. свакидашњи — мали и незнатни.

А уз то, ако га и у малом чему нече савјест, треба да се исповједи, духовном оцу свом и од њега добије опроштај.

У кратко рећи: да се стара, да му буде савјест сасвим чиста од грјеха.

А срце своје да очисти од сваке чулне љубави и од жеља и уживанја тјелесних, које су Божјој љубави противне, и своја чула разумним неким заћомњивањем, но не забрањеним срествима да обуздава.

Треће да има благу вољу, да послужи Господу у побожности и праведности у све дане живота свога, и да ову своју вољу за све вријеме и добрим дјелима засвједочи.

Четврто, да глад и жеђ ка божанственом тијелу и крви овој у души и срцу свом снажно двојаким размишљањем побуђује.

Прво, величанством пребожанствене ове тајне: јер стварно у њој Цар и Створитељ свега видљивога и невидљивога, Христос — Бог и Човјек, и невидљиво под видљивим сликама хљеба и вина за јело вјернима предлежи, и истински се даје и служи на корист и на добро. Јер достојно служећи и причешћујући се божанственим тајнама добија не само опроштај грјехова, него се удостојава и освећења и вавредне благодати: сједињава се са Христом, који је неисцрпни извор освећења и благодати.

Друго, недостатком и траженјем свога сиромаштва: јер ће сваки, који овој ризници прибјегава, зацта обиље богатства божанствених дарова примити, и оскудицу у духовном свом сиромаштву обилато попунити.

Уз ово, да несумњивом вјером приступа причешћу пречистих и животворних тајана тијела и крви Христове ради пићања своје душе. А такву је вољу и вјеру дужан имати не само свештеник и ђакон, него и сваки вјерни, који је рад да се достојно причести.

Свештеник и ђакон, који хоће да литургише, дужан је нарочито још и на ово пазити, да у приношењу свом у славу Бога, који се слави у светој Тројици, и у част свију светих, што се у небеском рају радују, за корист и опроштај грјехова својих и свију вјерних чеда Божјих, која се налазе на земљи, и која су у правој вјери побожно умрла, а нарочито за све живе и умрле, који су његовим молитвама препоручени, и за срећу свете саборне и апостолске источне цркве, божанствену литургију по уставу Господњу, и по обичају свете источне

цркве, као тајну која освећује, и као жртву, која Бога умилостивљава, и гријехове чисти, свршује, на којој ће Дух свети устима његовима, изговором божанствених ријечи: „И ѡстѣкшю оубо хлѣбъ къ тѣлу Христово, и вино (водом мало растворено) къ кроукъ Его смѣшанноѥ, прилежнѣ дѣюще Тѣлоимъ сѫтымъ“, на пријестолу предложене дарове заиста претворити.

Пето, треба озбиљно да се пости, да с великом чашћу и дубоком смиреношћу овој божанственој тајни приступа, имајући на уму Његову величину, и милосрђе и неизмјерну чистоту, и своју слабост, нечистоћу и немоћ: од овога ће размишљања човјек доиста задобити велику благодат и радост.

Шесто, својски да се стара да стече себи побожност и да размишља о страдањима Господњима: јер ће стећи духову наду, и љубав према овој Христовој тајни; а кад се овој дода усрдна молитва са пажњом, врло много помаже.

И тако служитељ, који себе спрема за достојно служење, или онај вјерни, који је рад да се причести божанственог тијела и крви, треба с вечера да свршн по чину црквеноме вечерње (или да овоме присуствује), и на њем побожно и смирено размишља, како је Господ и Спаситељ наш Исус Христос, послије спасоносних Својих страдања у петак у вече на крсту због наших гријехова висећи, ради спасења нашег умро; како Му је један од војника копљем ребро пробо, из кога је одмах потекла крв и вода; како су потом Јосиф и Никодим тијело Христово скинули, платном умотали и у гроб положили; и како су Марија Магдалина и Пречиста Богородица, плачући и горко нарицући тужним и уцвијељеним срцем ово гледале.

А кад очита повечерје и молитве на спавање, те одређене каноне, као: акатист Богородице или Господу Исусу, или некима светим у седмици, и анђелу своме хранитељу, тада да побожно размишља: како је пресвета душа Спаситељева, с божанством саједињена, сишла у ад, кнева таме снажно свезала, царство му заплијенила, и душе свију праведника, што су се тамо од сворења свијета налазиле, мука ослободила, собом узвела, и у рај их још прије Свог славног вазнесења уселила. На за то благодарећи му за сва доброчинства, која је својим спасоносним страдањем и животворном Својом смрћу роду људском учинио, треба да се срдачно моли, да и све његове гријеха ради њих очисти, од вјечне га муке избави и Свога царства удостоји.

А пречисту Богородицу, која бијаше сапатница у страдању и смрти сина Њезиног гледајући их, треба усрдно молити, да му у овом животу буде заступницом и помоћницом у сваком добром дјелу, и у дан изласка из тијела, да му душу од свију ђаволских нацртаја моћним својим заступништвом избави, и у царству сина Свога насели; све Она може као Мати у Сина Свога измолити за оне, који Јој се с вјером за помоћ обраћају.

А кад ујутра прије освитка дана поноћницу свршује, нека о овом побожно размишља: како је Господ наш о поноћи, полазећи на добровољно страдање, у башти се молећи у таквом подвигу био, да Му је зној био као капље крви што капљу на земљу, и како су га тамо војници ухватили и најприје Ани као разбојника везана водили: и како је тамо срамно унижен, поругиван и бијен био и небројена зла драговољно претрпио, да нас од уза гријеховних, од мучења и киња ђаволјега ослободи.

А свршавајући јутрење треба да помњиво са тронутим срцем размишљамо: како је Спаситељ наш у први час дана вођен био у претор од Кајафе до Пилата,

Он добротвор као злочинац везан, и како је тамо Судија цијелога свијета од неправедних архијереја и старјешина јудејских оклеветан, и од неправедног суца осуђен био.

А трећи час у своје вријеме смјерно у скрушености срца свршавајући, треба прилежно да размишља, како је Спаситељ наш у трећи час дана од Пилата суђен био, и какве је тамо небројене поруге и ћушке, а затим немилосрдно за мраморни ступ везан љуте ране, а уз то вјенчање главе Његове оштрим трњем, и друге неписане муке (да нас од мучења ђаволега ослободи) претрпио.

Поред овога вгодно је размишљати и о том: како је Дух свети у трећи час дана на апостоле, који су се налазили на молитви, у виду огњених језика сишао и просветио их. А кад ово размишља, нека се предано Богу моли, да и њему даде Духа светога, као што Га је дао апостолима, да би му се просвјетио духовни разум, и да би достојно могао вршити предстојећу богоугодну службу.

А кад свршава шести час, нека побожно размишља: како је у шести час дана Спаситељ наш носећи крст свој, био вођен на распеће: и како је немилосрдно са четири чавла на крсту грозно прикован, на Голготи међу двојицом разбојника распет висио: и како су војници међу собом подијелили хаљине Његове: и како су Му се они, који су пролазили мимо крста Његова, ругали и разбојник Га, који Му је слијеве стране висио, хулио, и како је тама била по свој земљи.

И кад девети час (ако се кадгод може) такође са сваком побожношћу свршује, ваља пажљиво да размишља: како је Спаситељ наш, желећи да спасе род људски, висећи на крсту увикнуо говорећи: жедан сам, и како је са оцтом са жучи смијешаним напојен био; и како је пресвету Своју душу у руке Бога Оца предао: и како се земља из основа потресла, камење расцало, и мртви из гробова устали; и како Му један од војника копљем ребра пробо, и одмах из њега потекла крв и вода.

(Свршиће се).

Преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У нашој цркви.

Велики црквени суд одржао је сједницу 8. и 9. октобра о. г. под предсједништвом Високопреосвештеног АЕ и Митрополита зворничко-тузланског госп. Иларијона. Присутан сједници стално био је Високопреосвештени госп. Митрополит бањалучко-бихаћки Василије, а пошто је сједница великог управног и просвјетног савјета колидирала са сједницом великог црквеног суда, то да би према прописима Ц. П. Уредбе вел. уп. пр. савјет радити могао Високопреосвештена гг. АЕ и Митрополити дабро-босански Евгеније и захумско-херцеговачки Петар учествовали су у раду сједничком вел. упр. пр. савјета, а по могућности и то дјеломично присутни су били и у сједници вел. црк. суда. У сједници су била сва четири члана суда презвитера. — Примљен је на знање извјештај тајников, да је наступила трећа двогодишња периода рада овог суда, у којој ће периоди сходно алинеји другој §-а 216. Ц. П Уредбе предсједавати Високопреосвештени г. АЕ и Митрополит зворничко-тузлански Иларион и извјештај управе богословског училишта у Рељеву, да је за предавача канонског права презвитер Др. Душан Лазичић

Београд

одређен, који је у сједницу суда позван и прописно заприсегнут и уједно му поднесци епархије дабро-босанске у реферат подијељени. — Предлогу е. ц. суда у Бањалуци, да се в. ц. суд ради увриштења св. Цара Константина и Јелене у судске празнике на високу земаљску влалу обрати, није се могло удовољити, пошто је на предлог истог суда год. 1907. број судских празника повишен. — Обавјештен е. ц. суд у М. да рјешења в. ц. суда уз своје доставнице странкама уручује. — Примљен на знање извјештај вис. зем. владе, да ће трговачке школе бити са четири или пет разреда 8 вјеронаучних часова седмично имати. — Предложено вис. зем. влади, да се вјеронаучно градиво трговачких школа изједначи са градивом вјеронаучним прва четири разреда гимназија и реалака и да се у II. разреду I. течаја свију поменутих школа историја хришћанске цркве наставља по књизи „Слике из историје хришћ. цркве“ од Ивана Маширевића, а у II. течају другог разреда и I. и II. течају трећег разреда „Катихизис“ Митрополита Филарета по преводу Боже Јанковића. — Узето на знање саопштење земаљске владе, да је обавјестила политичке власти о том, да је пјевање светосавске пјесме „Ускликнимо с љубављу“ дозвољено и о том путем епарх. управ. просвј. савјета обавјештене црквене општине — Саопштено е. у. пр. савјету у М., да в. ц. суд није надлежан о дисциплинарном рјешењу вел. у. пр. савјета у поступку вођеном против учитељице И. К. доносити своју оцјену. — Призив свешт. Ст. П. одбјен је против рјешења е. ц. суда у Т. којим је из Брчког у Мећање премјештен, пошто није у законом прописаном року поднесен. — Поднесена представка на високо министарство у пословима Б. и Х. у Бечу путем земаљске владе, да се в. ц. суд као власник листа „Источника“ од полагања јамчевине ослободи. — Усљед молбе свешт. Ј. П. из Г., да му се због болести досуђена епитимија опрости, препуштено благорасуђењу епархијског Архијереја, да одлучи о времену, у ком ће осуђени моћи епитимију издржати. — Молба учитеља Н. В. из Соколова ради исплате награде за појање у цркви путем е. ц. суда у Б. достављена ради очитовања црквеном одбору. — Одлука е. ц. суда у М., којом је саопштено парохијском звању у Горажду, да је брак Косте Крстановића и Ане рђ. Нерић разведен, укинута је и упућен првостепени суд, да саопшти кот. суду у Чајничу, да је Ана у вријеме смрти Костине била законита жена његова. — Да се сазна, да ли су призиви свешт. А. Ј. из Б. и Трифк. Манојл. из Надинића у законом прописаном року поднесени, позвани првостепени судови, да саопште дан доставе нападнутих одлука или да овамо спроведу доставнице о уручењу истих одлука. — Замолби Главног одбора свешт. удружења удовољити и доставити један примјерак нацрта дисциплинарних правила на прочењење и рада доношења евентуалних примједаба — Предлогу е. ц. суда у Б., да се Тодорова субота због причешћивања школске младежи школским празником од стране надлежних фактора прогласи, није се могло удовољити. — Донесено начелно рјешење, да призиви против рјешења е. ц. судова, којима се послуживање по потреби службе извјесне парохије и парохијалне цркве сусједном свештенику привремено повјерава, немају одгодне моћи и о том обавјештен путем е. ц. суда у Т. црквени одбор у Хрпама. — У рјешењу призива Л. Голубовића из М. против првостепене одлуке, којом је тужба истог против пароха мостарских одбјена у посљеду тог, што на св. Матеја нијесу литургију служили, упућен е. ц. суд у М., да испита, да ли је тог дана литургија до сада служена. — Упућен е. ц. суд у Б. да у спору почасних чланова е. ц. суда сарајевског и јеромонаха Д. Б. из П. обрати се на е. ц. суд у

С. ради испитивања потребних свједока. — Ј. Х. Ш. из Т. упућена да ради издржавања ванбрачног дјетета са тужбом се на грађ. суд против учитеља П. М. обрати. — Призив пароха М. П. из К. против одлуке е. ц. суда у С. у спору парохову са тежаком Ђ. Б. уважен и одлука првостепена докинута. — Призиву пароха Љ. Н. и Л. Ч. из С. против рјешења е. ц. суда у С. којим су паросима дужности подијељене — дато мјесто у погледу начина вршења прељева гробова, а у погледу замјењивања међусобног препуштено епархијском Архијереју, да при подјели допуста и о замјени пароха сходно одреди. — Призив пароха Ј. Ђ. у истом предмету као неоснован одбијен је. — Упозорен е. ц. суд у Т. да на молбу свешт. Ј. Ј. сходно §-у 4. миров. свешт. Уредбе рјешење о умировљењу донесе. — Призив свешт. Ј. Ј. против одлуке е. ц. суда у Т. којом је почасног чланства е. ц. суда лишен, забачен је, пошто је утјецатељ од призива одустао. — Обавјестити вис. зем. владу, да ће надзиратељи протопрезв. током године рад катихета на народ. осн. школама прегледати, а да семестралним испитима не ће моћи као до сада присуствовати. — Призив црквене одбора и пароха сарајевских одбијен против одлуке е. ц. суда у С., којом је пароху долачком дозвољено, да може парохијанима својим у старој сарајевској цркви обреде свршавати. — Упућен е. ц. суд у С. да проведе извиђај у погледу околности у призиву пароха А. Ђ. из Д. наведених у спору парохову са Б. Кнеж. из В. — К. М. учитељу народ. осн. школе у Крушевици саопштено, да награду за вршење појачке дужности од црквеног одбора тражи. — Узета на знање и спроведена странкама одлука св. синода у Цариграду, којом је у спору пароха А. Кос. и предсједн. ц одбора М. Којића овдјешње рјешење потврђено. — Призив Р. Самоук. против одлуке е. ц. суда у С. у спору са парохом Ј. Ђ. одбијен, а првостепена одлука потврђена. — Узет на знање извјештај свештеничког удружења, да се је Главни одбор истог удружења конституисао. — Призиви свештеника Николе Проковића, Јове Марјановића, Саве Поробића и предсједника црк. одбора Миће Јошила, Јове Чичковића против другостепених рјешења спроведени св. синоду у Цариград, а исто тако и призиви Пере Жестића и Катарине Јовановић у бракоразводним поступцима против другостепених одлука спроведени су св. синоду у Цариград. — Одбијени су призиви супруга Станишић, Гоше Периновић, Маринка Голубовића, Ристе Вуковића и потврђене првостепене одлуке, којим су на сажиће упућени. — Одбијена молба Симуне Радојчић за ступање у четврти брак. — Одбијен призив Свет. Ристића из Зворника против рјешења епарх. Архијереја, којим је утјецатељу брак због сродства забрањен. — Из разлога цјелисходности рјешено, да е. ц. суд у Тузли спроведе бракоразводни поступак у спору супруга Мишљеновић, а е. ц. суд у Сарајеву у спору супруга Паранос. — Укинута бракоразводна пресуда супруга М. Ловрића и М. Радић и супруги упућени на сажиће. — У спору супруга Милијевић повраћени списи првостепеном суду, да донесе нову пресуду. — Укинуте бракоразводне пресуде супруга Маринковић и супруга Стојановић и повраћени списи првостепеном суду да поступак надопуни. — Повраћена бракоразводна пресуда супруга Корач првостепеном суду ради надопуне. — Повраћено 7 бракоразводних пресуда са преписком, а 31 без преписке, те према том из епархије добро-босанске повраћено 16 бракоразводних пресуда, из епархије бањалучко-бихаћке 14, из захумско-херцеговачке 3, а из зворничко-тузланске 4 бракоразводне пресуде.

Тајник великог црквеног суда.

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 947/572 ех 1910. 2—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Ашанима у протопрезитерату Бос. Крупском, расписује се овим стјечај с пријавним роком од шест недјеља, рачунајући од првог дана увртења овог стјечаја у овом листу.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Ашани броји око 300 домова са 2000 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епархијског црквеног суда држане у Бањој Луци, 21. септембра (4. октобра) 1910. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 867./906. ех 1910. 1—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Вођеници у протопрезитерату Бос. Петровачком, расписује се овим стјечај с пријавним роком од шест недјеља, рачунајући од дана првог увртења овог стјечаја у овом листу.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Вођеница броји 400 домова са 2200 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епархијског црквеног суда држане у Бањој Луци, 21. септембра (4. октобра) 1910. *Предсједништво.*

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1-ом табаку сваког 15-ог и пошљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 3 фор. или 6 круна, а на пола године 1·50 фор. или 3 круне; за стране земље на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне. За црквено-просвјетне самоуправне органе у земљи на годину 2 фор. или 4 К. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији, а рукописи уредништву листа у Сарајево. Рукописи се не враћају.

Одговорни уредник: Др. Томо Поповић. Српска српска штампарија Р. Ј. Самика, у Сарајеву.

ДИРЕКЦИЈА ОПШТИНА „ВЕСТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Изишла је нова књига:

„ПРАВОСЛАВНА ДОГМАТИКА“

са апологетским разјашњењима за више разреде средњих школа и препарандије. Израдио протопресвитер *Сава Теодоровић*, проф. и катихета у кр. вел. гимназији у Земуну.

Ова је књига одобрена за школски уџбеник рјешењем Њ. Светости, преузвишеног господина *Лукијана*, Архиепископа-Митрополита карловачког и Патријарха српског од 4./17. маја 1909. Број М. 280. ех 1909.

Но осим школске употребе ова ће књига корисно послужити и преч. *парохијском свештенству* у вршењу пастирско-проповједничке службе му, јер ће у њој поред разговјетно и јасно изложене суштине догматичног учења правосл. цркве наћи доста у лако разумљиву облику изложена поучна материјала за опровргење разних савремених антихришћанских и уопће антирелигиозних теорија, које нападају на темељне догмате хришћанства, те муте чистоту вјере и хришћанскога морала у народу.

Цијена књизи је **2** круне (**2·30** п. дин).

„ПРАВОСЛАВНО МОРАЛНО БОГОСЛОВЉЕ“

за више разреде средњих школа и препарандије *од истога писца. Треће исправљено издање.*

Књига је одобрена за школски уџбеник рјешењем св. архијерејскога Синода карловачке митрополије 29. марта 1899. Број М. 50./син. ех 1899.

Ово најновије издање одликује се од прва два тиме, што је у њему одјељак »*Хришћански поглед на својину посједа*« разрађен на широј основи, тако, да је партија о »Социјалном питању« с обзиром на савремене друштвене прилике и потребе опширније изложена. Главне тачке социјалистичке теорије су доста опширно и у лако разумљивој форми изложене, а уједно је додано и гледиште хришћанске, моралне науке на тај предмет, као и последице социјалистичких начела у друштву. Исто тако је у главним потезима разложено и *радничко питање* као и савремена задаћа државе и цркве, којом се садањи одношај њемеђу посједника и радника правилније уредити и стање радника поправити може.

И ова књига ће корисно послужити преч. *парохијском* свештенству, нарочито при састављању моралних поука црквених бесједа; а тако исто за успјешно побијање социјалистичких начела, која су данас на дневном реду, а која у наше дане у наш народ продиру.

Цијена књизи **2** круне (**2·30** п. дин.).

Обје књиге могу се добити у писца за готов новац или уз поштанско поузеће (Nachnahme). Књижари имају 25% попуста.

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стоваришту све тисканице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне консисторије Дабро-босанске** и моли гореспоменута звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити. — **Прима наруџбе и на каучук-штампиље уз најумјереније цијену.**

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.

23°, 476 РТ5/118
2408

Год. XXIV. Сарајево, 15. новембра 1910. Број 21.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

* * * * * ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ. * * * * *

Садржај:

Званично. — Незванично. — Проповијед. — Монизам и хришћанство. — Извјештаје учитељеве. — Преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Званични огласи.

ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК ДР. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ.

Прва српска штампарија Рајка Ј. Савића Сарајево.

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА „ВУКОВАР ЧАРКОВИЋ" БЕОГРАД

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Изишла је нова књига:

„ПРАВОСЛАВНА ДОГМАТИКА“

са апологетским разјашњењима за више разреде средњих школа и препарандије. Израдио протопресвитер *Сава Теодоровић*, проф. и катихета у кр. вел. гимназији у Земуну.

Ова је књига одобрена за школски уџбеник рјешењем Њ. Светости, преузвишеног господина *Лукијана*, Архиепископа-Митрополита карловачког и Патријарха српског од 4./17. маја 1909. Број М. 280. *ех* 1909.

Но осим школске употребе ова ће књига корисно послужити и преч. *парохијском свештенству* у вршењу пастирско-проповједничке службе му, јер ће у њој поред разговјетно и јасно изложене суштине догматичног учења православ. цркве наћи доста у лако разумљиву облику изложена поучна материјала за опроштење разних савремених антихришћанских и уопће антирелигиозних теорија, које нападају на темељне догмате хришћанства, те муте чистоту вјере и хришћанског морала у народу.

Цијена књизи је **2** круне (**2 30** н. дин.).

„ПРАВОСЛАВНО МОРАЛНО БОГОСЛОВЉЕ“

за више разреде средњих школа и препарандије *од истога писца. Треће поправљено издање.*

Књига је одобрена за школска уџбеник рјешењем св. архијерејског Синода карловачке митрополије 29. марта 1899. Број М. 50./син. *ех* 1899.

Ово најновије издање одликује се од прва два тиме, што је у њему одјељак »*Хришћански поглед на својину посебно*« разрађен на широј основи, тако, да је партија о »Социјалном питању« с обзиром на савремене друштвене прилике и потребе опширније изложена. Главне тачке социјалистичке теорије су доста опширно и у лако разумљивој форми изложене, а уједно је додано и гледиште хришћанске, моралне науке на тај предмет, као и последице социјалистичких начела у друштву. Исто тако је у главним потезима разложено и *радничко питање* као и савремена задаћа државе и прије, којом се задаци односај између послодавца и радника правилније удесити и стање радника поправити може.

И ова књига ће корисно послужити преч. *парохијском* свештенству, нарочито при састављању моралних поука црквених бесједа; а тако исто за успјешно побијање социјалистичких начела, која су данас на дневном реду, а која у наше дане у наш народ продиру.

Цијена књизи **2** круне (**2 30** н. дин.).

Обје књиге могу се добити у писца за готов новац или уз поштанско пуштање (Nachnahme). Књижари имају 25% попуста.

3276

ГОД. XXIV. САРАЈЕВО, 15. НОВЕМБРА 1910. БР. 21.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН

ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ.

Власништво и наклада:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

Одговорни уредник:
свештеник **Др. ТОМО ПОПОВИЋ**,
професор-катихета вел. гимназије.

Званично.

Рукоположење. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит зворничко-тузлански Иларион благоизволио је 26. новембра о. г. рукоположити ђакона и учитеља из манастира Тавне *Марка Поповића* за презвитера.

Одликовање. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит зворничко-тузлански Иларион благоизволио је 26. октобра о. г. одликовати *крвеним појасом* умировљеног свештеника *Софронија Станчића* из Дворова за његову многогодишњу беспријекорну свештеничку службу.

ЗАПИСНИК

XI. сједнице контролног одбора свештеничко-удовичког мировинског фонда за издржавање удовица и сирочади српско-православних свештеника босанско-херцеговачких епархија, држане у Сарајеву 8. октобра 1910.

Присутни: Предсједник контролног одбора Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит добро-босански господин Евгеније Летица.

Чланови контролног одбора: Димитрије Јанковић протопрезвитер, Гавро Гашић презвитер, Михаило Васић, Владо Пејовић, Васо Медан, Лазар Косорић пароси. Члан контролног одбора Коста Драмушић је изостанак испричао.

Предмет:

I. По отворењу сједнице од стране предсједника, Његовог Високопреосвештенства господина Митрополита, свештеник Гавро Гашић, као референт за свештеничко-удовички мировински фонд, чита допис високе земаљске владе за Босну и Херцеговину од 28. фебруара (13. марта) 1910. бр. 46866/I., којим се доставља »завршни рачун и имовинска биланца« свештеничког удовичког мировинског фонда за годину 1909.

На основу споменутог од високе земаљске владе достављеног завршног рачуна чита се састављени

Извјештај

о стању мировинског фонда за издржавање удовица и сирочати српског православног свештенства у Босни и Херцеговини, приређен за XI сједницу контролног одбора, држане у Сарају.

А. Имовно стање фонда концем 1909

1. Приход:

Редовне годишње уплате чланова	15 573·27 К
Таксе новорукоположених свештеника и протојереја	260·— „
Добровољни прилози, завјештања и поклони	1120·81 „
Камате фонда резервног	337·17 „
Добитак од одрезака са задужница	2500·— „
Камате фонда извандредног	1786·34 „
Годишњи прилог високе земаљске владе	10 000·— „
Износ свега прихода за 1909. годину:	31 577·59 К

2. Расход:

Мировине и припомоћи	27.770·33 К
Провизија за уложе на приплод резервног фонда	8·50 „
За исплату мировина током године позајмљено из државног новца	75·09 „
Износ свега расхода за 1909. годину:	27 853·92 К

3. Рекапитулација:

Приход	31.577·59 К
Расход	27.853·92 „
Остатак	3.723·67 К
Додавши томе остатак од прошлих година	123.585·94 „

Цјелокупни иметак фонда концем 1909. г. износи: 127.309·61 К

Словом: једна стотина двадесет и седам хиљада три стотине и девет круна и 61 хелер.

Б.) Чланови који су течајем 1909 год. у фонд примљени.

Из епархије дабро босанске:

1. Јово Шкаљак, свештеник на Пљеви котар Јајце.
2. Милан Божић, свештеник у Вишеграду котар Вишеград.
3. Коста Станишић, свештеник у Грашву котар Љубиње.
4. Шпиро Убавић, свештеник у Густовари котар Варцар-Вакуф.
5. Душан Милићевић свештеник у Малом Пољу котар Власеница.
6. Јован Обрадовић свеш. у Глоговцу-Бабићима кот. Варцар-Вакуф.
7. Душан Бобар, свештеник у Осмацима котар Власеница.
8. Милан Петковић свеш. у Годомље-Живаљевићу кот. Рогатица.
9. Благоје Козомарић ђакон и канцелиста црквн. суда у Сарајеву.

Из епархије бањалучке-бихаћке:

1. Јован Марчетић, свештеник у Шљивну котар Бањалука
2. Лука Давидовић, свештеник у Вијачанима котар Приједор.
3. Милан Матавуљ, канцелиста епарх. црквн. суда у Бањојлуци.
4. Илија Вранешевић, ђакон и канцелиста епарх. црквн. суда у Бањојлуци.
5. Стеван Бодрожа, свеш. из Осредака-Трубара кот. Бос. Петровац.
6. Мирко Мацура, свеш. у Двориштима котар Бос. Дубица.
7. Милан Карановић, свештеник у Рујници котар Цазин.

8. Јован Богдановић, свештеник у Чађавици котар Бос. Нови.
9. Јован Самарџић, свештеник у Козицама котар Сански Мост.
10. Милан Ђукић, свештеник у Буковачи котар Бос. Петровац.
11. Младен Поповић, свештеник у Скендер Вакуфу котар Котор-Варош.
12. Милан Лабус, свештеник у Поточанима котар Приједор.
13. Душан Џабић, свештеник у Винској котар Дервента.

Из епархије зворничко-тузланске.

1 Петар Ковачевић, свештеник у Кожусима котар Маглај.
2. Гавро Гаврић, свештеник у Хргама котар Маглај.

Из епархије захумско-херцеговачке:

Нико није примљен за члана фонда.

В. Чланови за које је престала даља обавеза на плаћање годишњих прилога током 1909 године, који су током исте године чланства лишени и који су у току год. 1909 преминули:

1. Високопреосвештени господин Митрополит бањалучко-бихаћки Василије Поповић; 2. Јован Ковачевић парох у Српској Грабској; 3. Стеван Ковачевић свештеник у Бихаћу; 4. Лука Лукић прото из Бугојна, пошто немају дјеце која би имала право на својевремено издржавање из фонда, престају уплаћивати годишње прилоге овом фонду.
5. Јован Авдаловић, свеш. лишен је чланства, пошто је примио поданство страно и иступио из везе клира епархије захумско херцеговачке;
6. Јован Аџвазовић, свештеник и учитељ богословије, пошто је прешао у штатус земаљских чиновника лишен је чланства овог фонда;
7. Михаило Радић, парох на Пљеви, преминуо 19. јануара 1909.
8. Ђорђо Поповић, парох у Равном, преминуо 20. јануара 1909.
9. Јован Зорић, парох у Крњеушн, преминуо 19. марта 1909.
10. Светозар Поповић, парох у Рудом, преминуо 28. јула 1909.
12. Никола Пиковић, парох у Бастасима, преминуо

Г. Број живих чланова концем 1909. године:

У епархији дабро-босанској има 76, захумако-херцеговачкој 46, зворничко тузланској 50, бањалучко бихаћкој 111, свега 283 члана.

Референт моли, да контролни одбор овај извјештај о стању свештеничког удовичког мировинског фонда за год. 1909. на знање узети изволи.

Ad. I. ријешено: узети на знање.

II. Број Е ц. С. 816. ех. 1910.

Референт саопштава допис високе земаљске владе за Босну и Херцеговину од 9/22. јула 1910 бр. 136.456/I.-X којим се у прилогу достављају искази дужника овог фонда за сваку епархију напосе израђени, који својих прилога до конца марта уплатили нијесу.

Ad II. ријешено: узети на знање.

Надаље референт извјештава:

III. *A)* Да је епарх Црквени Суд у Сарајеву као управа овог фонда према закључку сједнице контролног одбора од 27. авг. 1909. извијестила земаљску владу, да ће ради редовите уплате прилога фонду епархијски савјети све четири бос.-херц. епархије од чланова фонда мјесечно од плате устезати текуће чланске

приносе и заостале дугове фонду и да ће епархијски савјети устегнуте приносе полугодишње предавати мјесним порезним уредима уз прилози исказа о дотичним уплатама. Земаљска влада отписом од 23. јануара (5. фебруара) 1910. број 21728. привољела је да епархијски савјети устежу почам од 1. јануара 1910. мјесечне приносе фонду од плата свештеника чланова овог фонда изјаснила се је, да ће одредити, да се од плата оних редовних чланова и канцеласта епархијских црквених судова, који су чланови овога фонда устежу мјесечно почам од 1. јануара 1910. приноси фонду, код благајне овог уреда, код кога дотична плату дизали буду. Обзиром пак на редовито руковање новцем фонда одредила је висока земаљска влада да епарх. савјети почетком сваког мјесеца прикупљене приносе фонда мјесном порезном уреду предају, пошто ће при мјесечном достављању приноса како интереси мировинског фонда, тако и земаљског ерара очувани бити, пошто земаљски ерар неће морати на рефундирање исплаћених мировина и потпора пола године чекати, а моћи ће се по мјесечно обављеном контокорентном обрачуну суишак фондовског новца без одлагања на већ постојећи банковни конто код прив. земаљске банке у Сарајеву или код српске банке у Мостару плодоносно уложити. Уједно је извјестила земаљска влада управу фонда, да је сагласна и с тим, да епархијски савјети заостале дугове од плате свештеника као чланова фонда током 1910. устежу и устегнуте дугове мјесечно достављају мјесним порезним уредима.

Б.) Према истом закључку управа фонда замолила је босанско-херцеговачке епархијске судове, да путем својих епархијских управних и просвјетних савјета почам од 1. јануара 1910. устежу од свештеничких плата члановима овога фонда осигурани мјесечни принос и да према цитираној наредби земаљске владе епартијски савјети устегнуте приносе достављају мјесним порезним уредима у мјесту. Управа фонда доставила је бос.-херц. е. ц. судовима и исказе дужника, са замолбом, да е. у. с. пораде код њихових савјета, да се дужни приноси фонду до краја 1910. од плате чланова фонда у мјесечним оброцима устежу и да е. с. савјети устегнуте дугове мјесечно порезним уредима у мјесту достављају. Сви е. ц. пр. савјети према извјештајима управи фонда поднешеним такуће приносе фонда од плате чланова устежу и устегнуте приносе мјесечно порезним уредима заједно са исказом о дотичним уплатама подносе. Дугове фонду заостале из прошлих година устежу сви савјети осим с. у. пр. савјета у Мостару, који је исказ дужника управи фонда повратно, тражећи разјашња из којих су година дужни износи појединих чланова.

Ad. III. ријешено: узети на знање.

IV. Број 29. ех. 1910. Референт чита допис великог управног и просвјетног савјета у Сарајеву од 24. нов. 1909. број 527 ех 1909. којим се саопштава управи фонда, да се закључку овог одбора од 27. августа 1909. да се нада одредба епархијским управним просвјетним савјетима, по којој би управи просвјетни е. савјети имали удовицама или сирочадима почивших свештеника издавати посмртнине из својих средстава и то у износу двомјесечне плате односно мировине умрлог свештеника, удовољено није, пошто је и у. п. савјет тог мишљења, да не може издавати е. савјетима налоге за новчане исплате, које се не темеље на прописима какве донешене уредбе, а у свештеничку мировинску уредбу то се унијети не може, јер се иста Уредба налази код земаљске владе ради потврде.

Ad IV. ријешено је: поновно замолити велики управни и просвјетни

савјет, да не пропусти унијети у Уредбу о свештеничким мировинама одређења, по којима ће се удовицама и сирочади почивших свештеника издавати посмртнине у износу двомјесечне плате као што је то и у мировинској Уредби званичника, надзорника и учитеља уведено.

V. Референт саопштава, да је управа фонда према закључку X. сједнице контролног одбора позвала све чланове, нека се изјасне о преносу управе и дужности контролног одбора на велики црквени суд у Сарајеву. О томе су поднијели изјаве 144 члана и то сва ти чланови осим двојице очитовали су се да се управа и дужности контролног одбора пренесу на вел. ц. суд. Пошто је већина чланова за то, да се пренос спроведе, то референт предлаже, да се приступи читању Уредбе овог фонда и да се §§ и 2, 3, 5, 7, 8, 12, 24 до 31 по потреба измијене, а уједно с тим промјенама, да се према закључку X сједнице контролног одбора у текст § а 11 Уредбе унесе, да се неоскрбљеној сирочади иза свештеника до 24 године мировина издаје. Издаље да се у новом тексту Уредбе после изостави четврта алинеја § а 21, а у § у 9 том нека се на ново унесе став: „да ће се стално умировљени свештеници са даном умировљења опростити од плаћања прииоса овом фонду, а и надаље да остају члановима фонда, стога по смрти тих умировљених чланова њихове удовице и дјеца имају право на мировину или потпору као и други чланови према §-у 11-том Уредбе.

Ad V. ријешено је: Усвојити поправљени текст горе наведених §§-а мировинске уредбе и упутити управу фонда, да се образложеном замолбом обрати на високу земаљску владу, како би се потврдиле измјене у Уредби фонда предложене, а тим уједно и контролни одбор овога фонда лишио својих дужности пошто се читава управа и контрола над фондом преноси на велики црквени суд у Сарајеву.

Незванично.

Проповијед

коју је на Митровдан 1910. год говорило Његово Високопреосвештенство госп. АЕ и Митрополит зворничко-тузлански Иларион Радонић у Бијељини приликом освећења иконостаса

Ев имѧ Отца и Сына и Свѧтаго Дѹха.

Љубазни вјерни!

Мило стадо моје! Ријетке су овакве светковине, какву ви данас светкујете. Важан је и значајан овај данашњи чин у нашем црквеном животу, јер сте обновили и украсили цркву своју и дјелом показали љубав своју према св. дому Божјем. Па знао сам, да ће вам радост наша већа бити, ако у средини својој, ако међу вама видите архијереја свога и за то сам се пун архипастирске радости и драговољно драгом ми позиву вашем одазвао.

У данашњем вијеку, кад с болом рећи морамо, да је у свијета доста љубав према вјери охладнила, с поносом опет могу да кажем и то, да је код српског народа љубав та ипак још доста велика, доста

чврста и снажна. Па кад видим, да и овакна одлична општина као што је ваша, има смисла и љубави за цркву своју; кад и овако интелигентно друштво, као што је наше, жели видјети у средини својој архипастира свога — с радошћу велим, да се српски народ није изневјерио своме светом православљу, па — дај Боже — и неће, док га је. Српски народ зна добро, шта му је његово православље. Оно му је очна зеница; оно му је Спаситељ, који га је одржао у петвјековном мучном му робовању и до слободе га довео, до слободе златне крстом и мачем. Ви ми то доказасте и данашњом славом својом. Из вашег се примјера види, да није привржен цркви својој само прост и неуки народ и свијет, као што наши противници тврде, него да су и одлични синови народа нашег, одлични борци за мисао хришћанску, вјерни аманету прађедовском.

И зато сам, браћо моја, радостан дошао међу вас. Могао сам на црквену дужност ову замјеника свога послати; могао сам вашег честитог свештеника овластити, да изврши данас у име моје ову црквену дужност. Али је мене ревност пастирска довела амо, да видим стадо своје, да се поразговорим с њим очински, пријатељски, искрено. Јер знам, браћо и мила дјецо моја духовна, да су вам данас за пуку моју срца отворена, знам да ће ријечи моје на плодно земљиште пасти

Угледајући се на узвишени примјер Спаситеља и мога и вашега, дошао сам међу вас, да скупим под крила своја народ мили мој исто онако, као што Он рече, да *кокош скупља пилиће своје под крила своја* (Мт. XXIII. 37). И сретан бих био, браћо моја, кад би народ мој српски могао да осјети љубав моју према њему. Јер вам не говорим само по дужности, него ми срце излијева ријечи на уста. Па примите, браћо моја, срцу своме ове ријечи моје, које вам шаље срце, љубави пуно према вама! Примите их и слушајте их!

Не могу вам данас дати пуке о свима врлинама и дужностима хришћанским. Даће Бог и то, да ћу вас и писмено и усмено упућивати и утврђивати у светој науци Његовој. А о тој науци светој говориће вам и честити свештеник ваш, помоћник мој у дјелу Господњем. Него мени данас, кад вас овако видим једног уз другога, скупљене као браћу, падају на памет она стара свијетла времена хришћанска, кад је у народу хришћанском било *једно срце и једна душа* (Дј. Ап. IV. 32), па мислим и молим се за вас: Благослови Господе Боже овај народ свој! Благослови га, да и њему буде једно срце и једна душа, јер само тако може бити срећан и напредан: у слози и љубави братској.

И од помисли стрепим, браћо моја, да би могла кад и међу вама омраза и неслога наступити, — та готова пропаст наша. Па зато

хоћу да баш вас варошане упозорим на то, јер на жалост по градовима и варошима завади се и разбрате људи наши, да су једни другима гори од крвника. По селима боље живи међусобно свијет. А биље од омразе јесте у градовима у највише случајева политика. И код нас је ево устаљен живот отпочео, па с њим и политика има за вас неке привлачивости. И ја нећу, да вас одвратим, да се политиком не бавите. Боже сачувај! Напротив баш велим: сваки свјестан грађанин, сваки добар Србин мора и треба да води рачуна о правима и дужностима својим, као и о напретку свога народа и домовине своје. Али то треба чинити паметно и с мјером, без страсти, без пламена и ватре, која може да сажеже и вас и браћу вашу, која су другог политичког увјерења. Јер код нас се Срба лудо бори и улудо снага народна трати. Политичке размирице преносе се у приватан живот, па неће да зна брат за брата, сусјед за сусједа, Србин за брата Србина. Свако може имати своје увјерење и припадати овој или оној политичкој странци. Али зато ипак будите сви у првом реду Срби. Поштујте сваки туђе увјерење. Немојте, браћо, тако вам Бога поричати један другом родољубља, ако не исповиједа брат ваш исто политичко увјерење, као ви! Та сваки честит Србин љуби народ свој, ма припадао којој нашој странци. Па ако он мисли да се овако може помоћи народу своме, а ти опет друкчије, — обојица сте добри Срби, добри родољуби, па *узвишавајте још чешће и поштовање један другог*, као што каже божанствени Апостол! (Римљ. XII. 10). Сјећајте се увијек, да нас је јад и невоља у петвјековном робовању чврсто држала једне уз друге, па немојте да проклињати морамо слободу и уставност, да нам с њих зајтор долази! Сјећајте се, да је пруће само у снопу јако. Сјећајте се да сте Срби, да сте браћа!

А сјећајте се браћо и тога, да сте ви као угледнији позвани, да народу примјером својим предњачите. *„Висте со земљи“* — вели Господ онима, који су позвани, да народ воде и упућују, *на ако се обљутави, чиме ће се осолити?* (Мат. V. 13). На вас варошане гледају браћа ваша са села. Па ако виде да се ви љепо пазите међу собом и да знате ствари своје и јавне и приватне паметно уредити у љубави и слози, ето и њима примјера љепа! А не дај Боже, да им ви будете воље у злу и неслози. Одвели бисте тако и себе и њих у чељусти пропасти.

Нећу, браћо моја, да вас ласкам. Али обишао сам крајеве српске и познао доста наш народ српски, па сам увидио и могу и вам рећи: да је Босанац од Бога благословљен ријетким оштроумљем. Па томе тјешим и увјерен сам, да ћете ви помоћу својом моћи провидјети: што

Народна библиотека „Стефан Стратимировић“ Београд

је добро и корисно по народ наш, за вас саме. А знате и то, како нас неслога по многим крајевима нашим Затура. Па ако би вам ипак кадгод страст надвладала разум, сјетите се цркве своје, која хоће да су дјеца њена сложна и загрљена. Што у будном свијету и јавном животу покварите, поправите овдје у дому Божјем, гдје сте сви једнаки. Иначе ће вам бадава бити и најљепша црква и најсјајнији иконостас. Ви сте овом данашњом светковином својом управо Бога даривали, јер сте — не жалећи ни трошка ни труда — украсили његов свети дом. Али чујте, како и од кога прима Господ дарe! Ево како Он сам каже: *„Ако принесеш дар твој олтару и ту се сјетиш, да брат твој има нешто на те, остави ондје дар свој пред олтаром и иди прије, па се помири с братом својим, па онда дођи и принеси дар свој!* (Мат. 23—24.).

Нека су вам стално, браћо, у памети свете ријечи ове и живите по њима. Тако ћете обрадовати и Бога и Цркву своју и архијереја свога. Благослов ће вас и молитва моја увијек пратити, па чак и ако ме не слушате. Али вас неће пратити напредак и божји благослов, ако ме не узаслушате. Молим вас именом Господа Исуса Христа да будете такви, да се могу поносити вама, да ми буде увијек мио позив ваш, као данас што је, да ми и помисао на вас буде слатка и пријатна.

Дао би бог, да данашњи радосни ваш дан буде на спасење свима вама, да се поука његова увријежи у срца ваша, па да вам увијек радосни и срећни свињу дани! Дај Боже, да будете срећни и благословени и ви и домови ваши! И ја вам данас дијелим овај мој архијерејски благослов и као топлу жељу срца мога и као скромну молитву Богу Свемогућем: Благослов Божји нека је са свима вама, амин!

Монизам и хришћанство.

Поглавље из вјерске филозофије.

(Наставак).

Још даље и одлучније је устао против дарвинизама уважени физиолог Касовиц (Kassowitz) у духовитој и стварној расправи својој: Vorträge und Besprechungen über die Krisis des Darwinismus[1]) Leipzig, 1902. Овај је ученјак читао ову своју расправу у бечком филозофском друштву, па је саслушана с особито великом пажњом „Уз опће одобравање“, вели Арнолд, „цитирао је ту мишљење одличнога хајделбершкога зоолога Дриша (Driesch), да дарвинизам припада повјести попут другога чудовишта нашега (т. ј. XIX.) стољећа: филозофије Хегелове. Обоје су варијација о истој теми, и то: како се цијела

[1]) Предавања и разговори о кризи дарвинизма.

генерација води за нос, али не служи нипошто тому, да углед овога стољећа пред позвијим генерацијама повиси. Касовиц је на то *дефинитивно отклонио теорију десценденције*".

Напомена. Да се према истакнутој паралели што боље види неоправданост и апсурдност дарвинизма, оцртаћемо овдје кратко учење Хегелово. Његов ноетски (спознајни) систем спада у категорију *чистога идеализма* или идеализма у облику *априористичнога интелектуализма*. Идеализам овога облика познат је особито по томе, што уопће *ништа* или *ничиме* егзистенцију *(постојање) објективнога, реалнога свијета*, који ми својим тјелесним чулима на сваком кораку и при најмањем покрету осјећамо, којега смо и ми неразлучиви чланови. Овом је систему човјеково мишљење *апсолутно*, те може *априористично* (т. ј. без и најмањега обзира на искуство у свијету, који нас окружује) конструирати систем свијета, и то је — систем реалности! Просто речено: Човјеку није потребно знање стечено мучним искуством, па да одатле позна свијет, његов задатак и ураок му, њему не треба за то ни посебнога Божјега јављања, дакле ни Библије, јер он то може све сазнати — *мишљем*, и то зато, јер да су мишљење и егзистенција истоветни. Овај се идеализам распада у три форме: Фихте-ов, Шелингов и Хегелов. Овдје ћемо се позабавити кратко с Хегелом. Најрадикалније је изведен интелектуалистични идеализам у Хегелову систему, познатом под именом „панлогизам", јер он изводи и духовно (Geist) и природно (Natur) из апсолутнога појма о егзистенцији. Полазном му тачком служи тврдња, да су мишљење и реалност идентични (једно и исто). Логички му је појам (замисао), ако се тако може назвати супстанција свију појава, дâ битност стварй. Апсолутни се појам — замисао без језгре, супстанције, којој би та замисао као предикат припадала — по Хегелу непрестано развија. То — апсолутна замисао је чисто мишљење без садржаја (језгре). Дијалектичким (!?) развојем добија тај апсолутни појам — који је најчишћи abstractum — своју садржину, излази ван из себе, да постане — природом (Natur), враћа се опет у се, да постане субјективним духом (subjectiver Geist) у човјеку и тако најзад добијемо апсолутнога духа у умјетности, откривеној религији и филозофији. Овај апсолутни процес врши се помоћу дијалектичкога мишљења. Ово се мишљење састоји у томе, што дух најприје нешто тврди, затим ту тврдњу пориче, па је поново успоставља, при чему иде од једнога противурјечја до другога, док не доспије до потпунога развитка. Законе логичне, како их по логици треба употребљавати, Хегел забацује, и подиже контрадикцију до темељнога правила за филозофеску, а не практичну (у обичном животу

примјењиву) спознају. Резултат његове је филозофије: *Спознаја нема никакова посла с реалним стварима, него само с апсолутним идејама.* То је по Дришу друго чудовиште XIX. вијека покрај првога — дарвинизма. Овај филозофски систем обраћа све стрмоглав: психолошке проблеме, еволуцију, реалност, забацује логику и т. д. кратко речено: *покренут је рат против здравога разума.*

Даље спомиње Арнолд биолога Хертвига, који заузима у еволуцији и селекцији противно становиште од дарвинизма, јер да „почивају на различитом тлу". Гласовити ботаничар Рајнке долази до слична резултата и узима *мноштво пратних облика*, те да „није вјеројатно, да би се нама познате врсте макар и већим дијелом развиле биле узајамном трансформацијом.

Природњаци ето напуштају све више и више хипотезу чисто механичкога тумачења органске егзистенције, па се враћају на страну гласовитих противника дарвинизма Бера (Baer) и Вајгенда (Wigand). Како су ова два научењака учили, да „организми имају тежњу развијати се према сврси", таково мишљење заступа и горе споменути ботаничар Рајнке. Тако се ето телеологији враћа све више и више првашња важност у испитивању природе. Косман[1]) (Cossmann) већ расправља о телеологији и њеној законитости, па тражи, да јој се при тумачењу природе призна једнака вриједност као и каузалној законитости. — Како се види, дарвинизам почиње припадати све више историјској прошлости, спадајући у ону скупину идеја и теорија, које су направиле заглушну вику, и појавиле се као мућа, која остаје само дим и гареж. Дарвинизам се истакао таком одлучношћу у 70.- и 80.-им годинама, да је био приличан број малодушних и међу ученим теолозима, протестантским а мање римокатоличким, те похиташе прилагодити библијски реферат о човјекову постанку овој теорији, која је од доба алијанције с материјализмом хтјела за сва времена одузети хришћанству овај значај, који му по праву припада. Sic transit gloria mundi! И природњаци и теолози брзоплети, који хоће да не изостану иза „духа времена" могу одатле примити лијепу науку, и да добро упамте, да у емпиричној знаности вриједи оно опробано правило: errando discimus. С тога нека се никако не изводе закључци из емпиричкога знанственога истраживања с тенденцијом кориговања или допуњавања религијозних проблема. С падом дарвинизма скончан је и пад његова пријатеља савезника, материјализма, који је хтио *све* протумачити помоћу грубе материје и иманентне јој неке имагинарне силе. За право био је модерни материјализам недоношче, па је био

[1]) Cossmann: Elemente der empirischen Teleologie. Stuttgart, 1899.

осуђен a priori на неумитну пропаст. Дарвинова му је теорија умјетно продужила живот. Сад кад лежи дарвинизам на умору пропада и материјализам. Али тиме није све свршено, та материјализам ће се ја прије ја послије појавити, макар у другој опреми, јер му ово није ни први ни посљедњи пад.

Што се пак еволуције саме за се тиче, вели Арнолд, да уз њу пристају не само природњаци, него и — теолози. Тако наводи ријечи ученога исусовца Уесмана (Wassmann), који је на познатој расправи о еволуционом проблему у Берлину прије неколике године рекао: „Био човјек монист или теист, науку о еволуцији може једнако прихватити . . . ., јер је та теорија гледом на схватање свијета уопће индиферентна“.[1]) Петавел Олиф (Petavel-Olliff)[2]) набраја велики број протестантских и римских богослова, који су присталице еволуционе теорије. „Данас не треба заборавити“, вели Арнолд, „да с прихватом еволуције није још ништа одлучено ни гледе свезе човјека с осталим живим бићима, ни гледе особите разлике између њих. Да је човјек једини *дошло**) до самосвијести, говора и вјере, и да је једини *проживио**) *душевну**) повјест, остаје уза сву еволуцију необорива чињеница“. Арнолд признаје и животињама виших врста неку интелигенцију, и да је индивидуализовање (закон индивидуације), подлога људскога развоја, у самој природи основано. Ту види Арнолд доказ, „да с положајем човјека није никакав скок. Но не треба се дати завести поступним развојем, да игнорујемо утврђене квалитативне разлике. Ту говори Арнолд сходно тој тврдњи, да уз обични развој у подручју физичком може бити и необични развој у подручју психичком. „*Тај пријелаз квантитативних разлика у квалитативне*, вели Арнолд, чини разумљиво: зашто ли се код човјека преноси тежиште све више на унутарњи живот — чијом се садржином, напосе пак идеалима, *коначно сасвијем од животиње удаљује*“. У овом прогресу види Арнолд „упориште за неумрлост душе уз метафизично схватање бића њезина“.

Напомена. На ово разматрање имамо с *теистичкога* гледишта надовезати неколико ријечи. Што се тиче појаве, да су и многи теолози пристали уз еволуционизам, ма ти теолози били и врло учени као нпр. Уесман, тиме није још санкционисана та теорија, јер нам историја цркве учи, да су и први представници цркве — патријарси и источни и западни — падали у заблуде. Али, споменути теолози су пристали уз ту теорију увјетно све дотле, док није Дарвин подвргао и човјека томе развоју и забацно своје прво мишљење о ство-

[1]) Der Kampf und das Entwicklungsproblem in Berlin. Frb. i/B. 1907. pg. 15. sq.
[2]) Le plan de Dieu dans l' evolution. Lausanne, 1902. pg. 40. sq.
*) Мој курзив.

рењу оних првих станица или ћелијица. За то и каже пок. професор Гавна, *да се дарвинизам не може допустити с теистичкога гледишта.* Еволуција, како је већина природњака узима и то слиједећи Дарвину, и ако нас води до теологије, опак нас удаљује од тезама у ствари човјека. Еволуција учи развој од најнижега стања до све вишега. Зато Арнолд под утицајем ове теорије учи: „Да је човјек једини *дошао до самосвијести, говора и вјере,* и да је једини *проживио душевну повјест*“. Шта слиједи или шта кажу ти глаголи у пф: „*дошао* до“.. и *проживио?* Зар не кажу, да је било времена, када је *предак* тога човјека, доспјелога до самосвијести, говора и вјере и проживјелога душевну повјест, био без тога свега, дакле тај предак није имао ни самосвијести ни говора ни вјере те је морао проживјети душевну еволуцију, да дође до тих ствари или идеала. Ту се јасно види дарвинистичко учење. Јели могућ такви развој? На то нам психологија може најбоље одговорити. Узмимо случај с говором. Предак реченога човјека према горњој тврдњи није никако имао говора. Сад се пита, да ли психологија може пристати на то, да је тај предак могао доћи од стања, гдје није говора никако било, до говорнога стања. Мислим, да неможе никако. Ту би се могла само једна могућност уважити, и то: потомка тога претка морао је неко сасвим трећи научити говорити, као што човјек може научити по коју ријеч папагаја, крељу и сл. Ко би тај био трећи? Том би евентуалношћу проблем говора био још заплетенији, ако узмемо још и то у обзир, да је „човјек *један* дошао до говора“.

(Наставиће се).

Извјестије учителноје

т. ј. поучно изложење

у ком се укратко излаже, како треба свештеник и ђанон да служење у светој цркви свршавају, и да се спремају за свештенодјејство, особито пак за божанствену литургију, и какви се опасни и тешки случајеви у часу догађају, и како ваља у томе поступати.

(Наставак.)

Скрушеним срцем побожно размишљајући о овом што је у кратко споменуто и о другим спасоносним Господњим страдањима, усрдно, а ако је могуће, и са сузама, нека свршује часовне молитве (часове).

На изобразителнима пак, (ако и литургије не буде) нека усрдно благодари Спаситељу због таквих лутих страдања, која је драговољно за нас претрпио, да нас од мучења ђаволјега ослободи: и ради проливене Његове пречисте крви, којом нас је од законскога проклетства искупио, и ради живот дајуће смрти Његове, којом је род људски, који је умро гријехом, оживио, и приљежно у смиреном срцу свом нека се моли, да поради свију ових Својих доброчинстава,

којима је људски род обасуо, даде и Њему благодат опроштаја гријехова, да може достојно принијети бескрвну жртву, и без осуђења се причестити светих Његових тајана.

Ако свештеник или ђакон, или ко други спремајући се за причешће гореспоменуто црквено правило, које божанственом причешћу приличи, из нехата или немарности, или цијело, или неки дио не изврши, смртно ће сагријешити.

Ако је свештеник забављен духовним пословима, који су нужни за спасење људско, т. ј ако је забављен слушањем исповиједи болних или здравих, или причешћивањем или крштењем болних, а пријеме је већ приспјело да се служи служба, па принуђен буде да остави правило, неће сагријешити: само нека послије божанствене литургије сврши што му је остало несвршено; но молитве за причешће нека без одлагања очита пред литургијом.

Према томе и они, који хоће да се причесте свете тајне, дужни су да црквено пјеније, и правило светоме причешћу од свег срца изврше, и да се о размишљању страдања Господњих потруде. Ако не знају читати, тада нека их о том поуче свештеници, или ђакони, или причетници (нижи клир), да се људи склоне да више желе љубав Господњу. А они који и читати знају, а за правило црквено не маре, ако би се без скрушености срца, имајући (добро) мишљење о себи, па били они и велики (т. ј. високог положаја) ма кога пола, усудили да приступе страшној овој тајни, нека се остане тога; а свештеник као отац духовни, нека испитује, и нека одбије од светиње такве, док се не исправе и док озбиљно не учине што је нужно: страшно је пасти у руке Бога живога, ако за суд или за осуђење буде јео тијело, и пио крв Господа нашег Исуса Христа.

Свештеник и ђакон дужан је за служење божанствене литургије бити, чист како душом тако и тијелом: а као што мора тијело да буде чисто, тако је дужан да има на себи и чисту и цијелу одјећу. А ако буду јако занешене (прљаве), или подеране, и свештеник се усуди служити у њима, смртно гријеши, јер понизује Христа Бога, који се истински у пречистим Својим тајнама налази. Потоме свакако треба да се свештенослужитељи старају, да свештене одјеће, ма биле и просте, да буду пристојне и чисте. Уз ово ваља да му буде глава очешљана, лице и уста опрана и нокти отсјечени: ово из поштовања према божанственим тајнама. А и због тога, да се људи, који га гледе и руку му цјеливају, ма чим не увриједе.

Свак, ко хоће да се причести, добро ће учинити, ако зубе своја с вечера испчисти, и уста своја испере, да не би ујутро која кап воде (кад уста испира) у грло ушла, те запријечен буде служити или причестити се. А ако и ујутра нажљиво уста испере, а ништа воде не прогутне, то нека без икакове сумње служи.

О времену служења.

Вријеме служења је, по древном црквеном обичају, трећи час дана (девет сати прије подне): али се божанствена литургија може и раније и позније почињати и свршавати, ако се таква потреба покаже, само не прије сванућа, нити послије подне: онај, који тако почиње и свршује, гријеши. Има додуше дана, на које је црква нарочито одредила, да се послије подне литургише, а особито, кад се литургија заједно с вечерњем свршава, а то су прђеосвећене у св. четрдесетници, на велику суботу, у очи Рождества Христова и Богојављења, и на дан Педесетнице (Духови).

Свештеник треба да има ове ствари пред служењем и за вријеме служења: Антиминс. Ако овај буде поцијепан, руњчав, или поцрнио, да се писмена на њему не познају, тако исто ако је он исписан на артији, никако се на њему не смије служити: ко се усуди да на таквом служи, као уништитељ божанствених тајана смртно гријеши и потпада под епископску казну, т. ј. забрану, или одлучење.

На пријестолу треба да буде срачица и индитија: с њима се пријесто покрива до земље, поврх тога литон од танког и густог платна, или од свиле, по ком се простире антиминс, мјером такав као и антиминс.

А ови: срачица и индитија, и литон, треба да буду чисти, читави, а не подерани, и кад извештају (остаре) ваља их промјенути, пошто се предходно прописаним чином освете. Како у цркви тако и у олтару, и на светој трпези, треба да буде све чисто, цијело, пристојно, опајано, и у реду да се немаром не унижују божанствене тајне; на то ваља врло пазити.

Ако црква, или освећени пријесто случајно приликом каквога немира људском крвљу, или ударцем оружја, руке или чега другога, или тјелесном каквом нечистоћом на поду оскрвњена буде, свештеник нека се никако не усуди да служи док се по обичају (са архијерејским благословом) не очисти: ако пренебрегне ово, смртно је сагријешио, и подлежи архијерејској казни.

Ако се тако што при започетој већ литургији догоди, прије великог входа, нека свештеник престане литургисати, и употријебивши хљеб и вино као благословено, али не као тијело и крв Христову, јер још нијесу освећени, нека свуче са себе свештене одежде, и изиђе не свршивши службе. А ако се послије великога входа ово догоди, нека не прекида, већ нека сврши започету Божју службу. А по том да се не усуди да опет служи све дотле, док се благословом епископским обичним за ово молитвама не очисти, и освети мјесто оно.

Ако црква навалом невнабошком, или насиљем јеретичким или одступничким буде оскрњена, или ако јавни јеретик у њој сахрањен буде, нека се свештеник не усуди да литургише, док личним епископским благословом црква не буде очишћена и по обичају освећена: ко се усуди без благослова служити, смртно је сагријешио те подлежи епископској казни. (Наставиће се).

Преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У нашој цркви.

Освећење цркве у Загори Дана 12. септембра 1910. год. освећена је црква у селу Загори (котар Требиње), парохији месарској, која је подигнута на рушевинама старе цркве. Чин освећења извршио је АЕ и Митрополит захумскохерцеговачки г. Петар уз асистенцију свештеника: Јевте Одавића, пароха лушког, Саве Поробића, пароха пољичког и Владимира Поповића, администратора парохије месарске.

Освећење је отпочело око 8 с изјутра са трикратним обношењем свети моштију око цркве, које су након овога положене у ступац под часну трапезу и залијене воскомастиком. Када су иза овога према пропису и остале обредне церемоније (прање часне трапезе, полијевање ружичном водом, премазивање св. миром, облачење у одежде и т. д.) обављене, отпочела је св. литургија, на којој

је вриеоса. АЕ и Митрополит лијепом проповједи поучио многобројни народ, коју је овај са запетом пажњом саслушао За вријеме ручка подигле су се уобичајене здравице: цару, митрополиту, месарској општини и т. д. Дарљив бијаше призор посматрати, како народ окупљен око трпезе за вријеме ручка, пјесмом и играњем одаје почаст г. Митрополиту, усхићен од радости гледајући га у својој средини

И при одласку Њег. Високопреосвештенства из Загоре (око 3 сата по подне) као и при доласку поздравио га је народ најодушевљеније, обасипајући га оваквом почасти и поштовањем, каква и доликују једном поглавици и достојанственику црквеном. Уз пут свратио се Вриеоса. Архипастир у манастир Дужи, ту преконочио, и сјутрадан здраво повратио се у Мостар. *С. Б.*

Званични огласи.

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 947/572 ех 1910. 3—3

Стјечај.

Ради сталног попуњења упражњеног парохијског мјеста у Ашанима у протопрезвитерату Вос. Крупском, расписује се овим стјечај с пријавним роком од шест недјеља, рачунајући од првог дана увртења овог стјечаја у овом листу.

Молбе ваља поднијети овом епархијском црквеном суду и уједно им приложити свједоџбе о свима, како богословским, тако и прије богословије свршеним наукама.

Парохија Ашани броји око 300 домова са 2000 душа и нема парохијског стана.

Из сједнице епархијског црквеног суда држане у Бањој Луци, 21. септембра (4. октобра) 1910. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 1078/686 ех 1910. 1—3

Едикт.

Позива се овим Никола Пекез из Бање Луке сада непознатог боравишта против кога је супруга му Марија рођ. Јанковић из Бање Луке сад у Биограду (Србија) поднијела код овог духовног суда бракоразводну тужбу да у року од три мјесеца рачунајући од првог увртења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истеченју поменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Бањој Луци 28. октобра 1910. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

Број 1107/723 ех 1910. 1—3

Едикт.

Позива се овијем Јован Драгић из Доње Дубице сада непознатог боравишта против којега је супруга му Томица Калабић из Подновља поднијела код овог духовног суда бракоразводну тужбу да у року од три мјесеца, рачунајући од првог увршћења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба с њим у пјетрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из сједнице епархијског црквеног суда, држане у Бањој Луци 28. октобра 1910. *Предсједништво.*

Епархијски црквени суд у Бањој Луци.

1—3

Едикт,

Позива се овијем Смиљана Ђурић рођ. Поповић из Добрљина сада непознатог боравишта против које је супруг јој Богдан Ђурић из Добрљина поднио код овог духовног суда бракоразводну тужбу да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увршмења овога едикта у овом листу, овом духовном суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута тужба с њом у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из сједнице епархијског црквеног суда држане у Бањој Луци 28. октобра 1910. *Предсједништво.*

Исправак. У 20. броју овога листа на страни 309. у посљедњим редовима стоји: Повраћено 7 бракоразводних пресуда.... повраћено 16 бракоразводних пресуда, а треба да стоји: *Потврђено* 7 бракоразводних пресуда.... *потврђено* 16 бракоразвдоих пресуда.

»Источник« излази у свескама досадашњег формата на 1-ом табаку сваког 15-ог и посљедњег дана у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 3 фор. или 6 круна, а на пола године 1·50 фор. или 3 круне; за стране земље на цијелу годину 4 фор или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне. За црквено-просвјетне самоуправне органе у земљи на годину 2 фор. или 4 К. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији, а рукописи уредништву листа у Сарајево. Рукописи се не враћају.

Одговорни уредник: **Др. Томо Поповић.** Прва српска штампарија Р. Ј Самца, у Сарајеву.

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Књижевни оглас.

„ИЗ ЦРКВЕНОГ И БРАЧНОГ ПРАВА“,

расправе и чланци од др. Чедомиља Митровића, ванредног професора универзитета. Београд. — Издавач: књижара Геце Кона. Кнез Михаилова улица број 34. 1909. Ова књига, о којој је прије изашао оглас у овом листу, изашла је из штампе у издању књижаре Геце Кона у Београду. У књизи се налази 25 чланака, који су врједни и врло потребни за сваког свештеника. Зато би требао сваки наш свештеник да ову књигу наручи, већ због тога, што је књига према својој врједности јефтина, а друго што од 230 примјерака уступљених „Просвјети“, и који би се требали код нас растурити, „Просвјета“ ће имати 33% чисте добити. Тако, да би „Просвјета“, кад би се све те књиге продале, добила чистих К 237.60. Сваки свештеник купивши књигу, поред тога, што је добио добру и поучну књигу, учинио је уједно и корист једној општој установи. Прич. господа свештеници, а нарочито они, који су и повјереници „Просвјете“ треба да се зауму око скупљања претплате. Књиге се могу наручити код „Просвјете“ или уредништва „Источника“. Цијена је књизи без увеза 3 К, са увезом 4 К.

Књижарница и папирница

Михајла Миљановића

у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица 7. — Телефон број 133.

Препоручује своје велико складиште **школских књига за српске народне основне школе у Босни и Херцеговини**, — све по наставном плану Вел. Упр. и Просвј. Савјета у Сарајеву.

Богато надање школских **писанака** и **задаћница, малих тека, цртанака**, као и све остале **писаће и цртаће школске потребе**.

Складиште разних **забавних књига**, као и све остале **школске књиге за Више дјевојачке школе и гимназије**.

Цијене су утврђене а умјерене!

Послуга брза и тачна, што свједоче многобројна писма славних српских општина као и црквено-школ. одбора, која стоје свакоме на увид.

Главно складиште књига налази се у нашој властитој кући, у Деспића улици број 8, према друштву „Просвјети".

Јамчи за изврстан крој и солидну израду.

Основана 1876. године. **Кројачка радња** Основана 1876. године.

Тодора Хрисафовића,

бечког испитаног и двапут дипломираног кројача у Сарајеву.

Фрање Јосифа улица бр. 15

Почасна 1904. бечка диплома. — Почасна 1894. бечка диплома.

Пошто сам свршио 1904. г. најновији и најсавршенији у цијелој Европи кројачки курс, те по тачној мјери и без пробе са гаранцијом свако одијело правити могу, а такођер сам радњу снабдио са најбољим и најразноврснијим штофовима, као: енглеским, њемачким и аустријским, то се препоручујем пречасном свештенству, п. н. грађанству и чиновништву, да ћу сваког савјесно и солидно уз умјерену цијену послужити.

Сваку наруџбину обављам брзо и тачно.

Цијене умјерене и на отплату.

Једини у Босни и Херцеговини пов. кројачки курс.

Одијела сваке врсте прави без пробе.

3376

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГАН ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА ЗА
* * * * ДУХОВНЕ ПОТРЕБЕ. * * * *

УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК Др. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВЕЛИКЕ ГИМНАЗИЈЕ.

ГОДИНА ДВАДЕСЕТЧЕТВРТА

1910.

САРАЈЕВО 1910.
ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

Садржај.

Званично.

Царска рјешења и писма . . . . . Стр. 17, 163.
Патријаршова писма . . . . . Стр. 164, 179.
Долазак Његова Величанства у Сарајево . . . . . Стр. 113, 130.

I. Окружнице, посланице, записници и препоруке.

а) Митрополита.

1. Дабро-босанског . . . . . Стр. 98, 348.
2. Зворничко-тузланског . . . . . Стр. 187, 341.

б) Епархијских црквених судова.

1. Дабро-босанске епархије . . . . . Стр. 33, 213, 273, 311.
2. Захумско-херцеговачке епархије . . . . . Стр. 97.
3. Зворничко-тузланске епархије . . . . . Стр. 347.

II. Промјене у свештенству.

а) У Дабро-босанској епархији.

1. Именована и унапређења . . . . . Стр. 33, 201, 339.
2. Произведена и одликована . . . . . Стр. 113, 273, 339.
3. Рукоположења . . . . . Стр. 217, 340.
3. Премјештења . . . . . Стр. 340.
5. Постављења . . . . . Стр. 97, 340.
6. Умировљења . . . . . Стр. 97.

б) У Захумско-херцеговачкој.

1. Именована и потврђена . . . . . Стр. 201.
2. Произведена и одликована . . . . . Стр. 233.
3. Унапређена . . . . . Стр. 17.
4. Рукоположена . . . . . Стр. 233.
5. Умировљена . . . . . Стр. 17.

в) У зворничко-тузланској

1. Именована и потврђена . . . . . Стр. 233, 261, 273.
2. Произведена и одликована . . . . . Стр. 273, 285, 311, 349.
3. Рукоположена . . . . . Стр. 349, 273, 285, 311.
4. Премјештена . . . . . Стр. 233, 249.
5. Умировљена . . . . . Стр. 340.
6. Постављена односно придјељена . . . . . Стр. 233, 340.
7. Брисање из клира . . . . . Стр. 233.

II.

г) *У Бањалучко-бихаћкој,*

1. Одликовања . . . . . Стр. 81, 339.
2. Рукоположења . . . . . Стр. 65, 145, 340.
3. Премјештења . . . . . Стр. 340.
4. Постављења . . . . . Стр. 81, 340.
5. Умировљења . . . . . Стр. 81.
6. Подјела каноничног отпуста . . . . . Стр. 341.

III. **Званични огласи.**

а) *Високе земаљске власти* . . . . . Стр. 212, 229, 283.

б) *Дабро-босанске епархије.*

Едикти . . . . . Стр. 16, 63, 79, 80, 96, 112, 259, 271, 281, 368, 369.
Стечајеви . . . . . Стр. 271, 281.
Огласи . . . . . Стр. 31, 47, 143, 160, 369.

в) *Захумско-херцеговачке.*

Стечајеви . . . . . Стр. 15, 30, 46, 142, 159, 214, 368, 370.
Огласи . . . . . Стр. 214, 230, 247.

г) *Зворничко тузланске.*

Едикти . . . . . Стр. 16, 31, 47, 60, 215, 231, 232, 247, 257.
Огласи . . . . . Стр. 216, 231, 246.

д) *Бањалучко бихаћке.*

Едикти Стр. 16, 31, 32, 47, 48, 64, 127, 143, 160, 215, 248, 258, 272, 282, 325, 326, 338.
Стечајеви . . . . . Стр. 143, 159, 214, 296, 310, 325.

Незванично.

I. **Расправе и разни чланци.**

1. Борба против цркве у Француској. Д. Јанковић (Сарајево) . . Стр. 1.
2. Немогућност религије без преставе о личном Богу. Превео Ј. Петровић (Загреб) . . . . . Стр. 3, 52, 100, 113, 131, 202, 236, 265.
3. Из лектире наших праотаца. Рад. М. Грујић . . Стр. 17, 42, 49, 65, 81.
4. О религиозном васпитању дјеце у породици и школи. По њемачком Милан Поповић, свештеник (Приједор) . . . . . Стр. 56.
5. Сједињење цркава пред савременим судом православног Истока. Протопрезвитер Дим. Јанковић (Сарајево) . . . . . Стр. 85.
6. Завршна ријеч на чланак fra B. V. „Odgovor na ‚Istočnikov' prigovor" штампан у 3. броју Serafi. Perivoja од 1910. — Им. — анк. . . . . Стр. 98.
7. Мисли на мору. По њемачком Милан Поповић (Приједор) . . Стр. 102.
8. Монизам и Хришћанство. Поглавље из њерске филозофије. Пише Др. Васо Зрнић . . . . . Стр. 145, 217, 249, 274, 288, 300, 318, 327, 355.
9. О часном и животворном крсту. По њемачком посрбио: Милан Поповић, свештеник (Приједор) . . . . . Стр. 149.
10. Његово Високопреосвештенство г. Иларион Радовић АЕ и Митрополит зворничко-тузлански, егзарх Далмације и т. д. (Живописс) . . . . . Стр. 161

11. О слози као најбољем услову кућне и грађанске среће. По њемачком посрбио Милан Поповић, свештеник (Приједор) . . . . . Стр. 253.

12. Златоустова литургија у грчком и славенском службенику. Протопрезвитер Дим. Јанковић (Сарајево) . . . . . Стр. 261.

II. Проповједи, поздрави и одговори.

1. Проповијед на св. Саву. Ристо Бакајлић, свештеник . . . . . Стр. 27.

2. Проповјед на Ускрс. Изговорио у Карловцима у храму св. апостола Петра и Павла окружни прота Јован Јеремић године 1909. . . . . Стр. 60.

3. Слово на Цвјетну Недјељу. С руског Д. К . . . . . Стр. 133.

4. Бесједа, коју је о свом посвећењу и устоличењу говорио у Тузли високопреосвештени господин Иларион Радонић, срп. прав. митрополит зворничко тузлански дана 2./15. маја 1910. . . . . Стр. 166.

5. Поздрави и одговори приликом свечаног дочека и устоличења новог Митрополита Илариона у Тузли дана 28. и 29. априла и 2. маја о. г. Стр. 171—187.

6. На освећењу барјака добротворне задруге сарајевских Српкиња, говорио на Петровдан 1910. протојереј Димитрије Јанковић . . . . . Стр. 201.

7. Први поздрав парохијанима. Говорио 16. маја 1910. у Мостару поп Марко С. Поповић . . . . . Стр. 220.

8. Проповијед Њег. Високопреосвештенства госп. АЕ и Митрополита зворничко-тузланског Илариона, држана на архијерејској литургији у Мохолу (Бачка) дана 25./VIII. 1910. . . . . Стр. 234.

9. Проповијед, коју је говорио 5. септембра 1910 године приликом освећења цркве у Церници високопреосвештени АЕ и Митрополит зворничко-тузлански госп. Иларион Радонић . . . . . Стр. 285.

10. Бесједа, коју је приликом освећења храма у Подгајевима, парохије пожарничке, дана 3. октобра 1910. говорио високопреосвештени госп. АЕ и Митрополит зворничко-тузлански Иларион Радонић . . . . . Стр. 297.

11. Проповијед, коју је на Митровдан 1910. год. говорило Његово Високопреосвештенство гос. АЕ и Митрополит зворничко-тузлански Иларион Радонић у Бјељини приликом освећења иконостаса . . . . . Стр. 315.

III. Из литургиске праксе.

1. *Треба ли на литији на великом вечерњу из олтара са свијећама и кадионицом, или само с кадионицом изаћи?*

Ваља ли на јутрењу иза 8. пјесме канона и онда рећи: „Богородицу и мајер свеца“ кад се не поје честњеmују?

Зашто се привезује надбедрених на десну страну?

На великом ходу св. литургије завршује свештеник спомињање с ријечима: всјех вас православних... Но неки свештеници говоре: вас и всјех.... Које је правилно? Дим. Јанковић (Сарајево) . . . . . Стр. 70.

2. *Ко може, а ко не може бити припуштен св. причешћу?*

Какве се ријечи произносе при причешћивању мале дјеце?

Зашто се простире епитрахиљ на главу исповједника?

Ко су „скверноједци“? Дим. Јанковић (Сарајево) . . . . . Стр. 153.

3. Извјештаје учителноје т. ј. поучно изложење, у ком се укратко излаже како треба свештеници да службу у светој цркви свршавају, и да се спремају за свештенодјејства, особито пак за божанствену литургију и какви се опасни и тешки случајеви у часу догађају, и како ваља у томе поступати. Превео са црквенословенског протопрезвитер Л Богдановић . . . . . Стр. 292, 305, 322.

VI. Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

Стр. 8., 29., 62., 70., 89., 103., 116., 136., 154., 190., 205., 221., 239., 269. 278., 295., 307., 324., 329., 357.

V. Књижевне оцјене и прикази.

Стр. 93., 110., 124., 141., 158., 256., 280., 366.

VI. Листови и нове књиге.

Стр. 95., 126., 211., 246.

VII. Књижевне биљешке.

Стр. 228.

VIII. Читула.

Стр. 46., 79., 95., 111., 126., 212., 229., 295., 367., 368.

IX. Разно.

Стр. 125., 128., 144., 248., 259., 281., 294.

X. Јавна благодарност.

Стр. 30.

XI. Од администрације и уредништва.

Стр. 80, 200, 216.

XII. Додатак

бројевима 16, 17, 18, 19, 20, и 22

РП I/118

Сарајево, 15. јануара 1910. Број 1.

ИСТОЧНИК

ЗВАНИЧНИ ОРГ[illegible] ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА

* * * * * ЗА Д[illegible]НЕ ПОТРЕБЕ. * * * * *

Садржај:

Незваничан. — Борба против цркве у Француској. — Немогућност религије без представе о личном Богу. Преглед црквено-школског и просветног живота. — Званични одјаси.

ВЛАСНИШТВО И НАКЛАДА:
ВЕЛИКОГ ЦРКВЕНОГ СУДА.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
СВЕШТЕНИК ДР. ТОМО ПОПОВИЋ,
ПРОФЕСОР-КАТИХЕТА ВСЛ. ГИМНАЗИЈЕ.

Прва српска штампарија Раде Ј. Савића. Сарајево.

[illegible] БИБЛИОТЕКА [illegible] БЕОГРАД

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стоваришту све тисканице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне консисторије Дабро-босанске** и моли гореспоменута звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити. — **Прима наруџбе и за каучук-штампиље уз најумјереније цијену.**

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.